

Szentév

1975

HISTÓRIÁS KALENDÁRIUM

KATOLIKUS MAGYAROK VASÁRNAPJA

1975. évi

HISTÓRIÁS KALENDÁRIUMA

Szerkesztette:

ESZTERHÁS ISTVÁN

KÉSZÜLT A KATOLIKUS MAGYAROK VASARNAPJA NYOMDAJABAN
1739 MAHONING AVENUE, YOUNGSTOWN, OHIO, 44509, U.S.A.

«Történelmi tanulmányaim alapján láttam, hogy a megalkuvók mindenkor csak olajat öntöttek a kereszténység ellenségeitől gyujtott tüzekre. Én mindig azokat értékeltem, akik tudták, hogy „uj egyházfalók hengerelnek le régi egyházüldözőket, hogy megkezdjék diadalittasan tiszavirág életüket. És az Egyház tuléli őket és térképeiket. Nem a várak és fegyverek, hanem az idő emészti meg ellenségeit. Ám az Egyháznak sohasem alkonyodik. A várfalakat a barbárok elpusztitják, az Egyházat meg az időnkint felburjánzó belső emberi hibák, sőt maguk az ördögök sem tudják elpusztitani. Nincs a földön az Egyházhoz fogható. A tények szólnak itt... Üldöztetése növekedését, virulását, szilárdságát jelenti; a gyülölet izzása és feneketlensége csak ereje félelmetességét méri és szemlélteti. Megtámadva győz, tőrvetéseken felülkerekedik, gyalázatokkal tetézve még tündöklőbb lesz... és az ő igazi husvétja odaát következik el."»

A Szentév

„Az isteni akaratnak rejtett és jóságos misztériuma révén az embereket természetfeletti kapcsolat fogja össze és ennélfogva amint az egyik bűne ártalmat hoz a másikra, ugyanúgy az egyik ember szentsége hosznos a másiknak is."

★ SOHA nem volt fontosabb ez a tanítás **(Indulgentiarum Doctrina)**, mint a világ mai helyzetében, amikor a hatalmasok azt hiszik, hogy a nagy gonosztettel való egyezmények, okiratok, szerződések, a papíros fogalmazványok és fogadkozások egyeseknek, ügyeseknek szabadságot biztosítanak, amíg a többi szenved és ugyanennek a nagy gonosztettnek pokoli rabságában sínyli életét. Az elnyomott kisnépek, azok száműzöttei szembeszálltak a nagy gonosztettel, a mai zsarnoksággal, amilyen sem méretében sem hatalmában eddig nem volt, akár katonai ütőerejét, akár áldozatainak számát, akár az eddig meggyilkoltak millióit nézzük. Ezek az elnyomottak és száműzöttek évtizedek óta hangoztatják ennek a szent misztériumnak igazságszolgáltató haragja el fog jönni és addig is, a mi korunk emberiségének feje felett függ: a gonosztett és a jótett is számít az Isten előtt. Azonban a hatalmasok nem hisznek ebben az isteni, rögtönítélő igazságban és vagy azt hiszik, hogy a nemzetközi jog nélküli diplomácia, vagy a felebaráti szeretet nélküli hiú-demokrácia örökre eltemetheti a minden emberi méltóságukból kiforgatott, emberi jogaitól megrabolt, az egymást orvosló és védő szeretettől elütött milliókat; vagy a ravaszabbja azt hiszi, hogy a maga édes bőröcskéjének elhalásáig azt a sorsot, a pokoli rabságot, távol tarthatja magától.

★ OLYAN EMBERTELEN korban élünk, amikor a zsarnokság hatalomtól részeg, és a még szabad, de hatalmáért rémült félvilágok egyik oldalról követelően, a másik oldalon meghunyászkodva elfogadják: csak a hatalom az igazság, csak a hatalmasnak lehet igaza, a hatalom nélküli húzza be a fejét és nyelvét rágva hordozza a hatalmasokat. Mert akinek erőszakra nem telik sem erejéből, sem gonoszságából, az a legjobban teszi, ha szolgál és szótlan marad. A rettentő beszédek, rettentő megalkuvások, rémítő bűnök

és rémítő szenvedések, a riasztó atomfenyegetések és a riasztó némaság, a vérontó gerillacsoportok és a váltságdíjat fizető hatalomkalmárok korát éljük, amikor még a legjobbak között is akadnak, akik elfedik szemüket és azt mondják, miért tovább jónak lenni, miért a gonosszal ellenkezni, amikor már hatalomra jutott — és miért ne siessünk érzékeny bőrünket, nyugati előjogainkat, kivételes szabadságunkat legalább a mi kedves életünk határáig biztosítani? Ki vállal ma már felelősséget a testvérért? Amikor ki is alkudhat a bőrére! A bűncselekmény is csak addig bűn ma már, amíg a hatalmas ellen követik el, a gyengébbel szemben nincs büntetendő cselekmény, azaz csak azzal kell törődni, aki az erősebb. A világvárosok utcáin, miként a hatóságok párnázott falú bűróiban, a pénz templomaiban és a bíróságok termeiben nem az áldozatok nyomorúsága foglalkoztatja a hatalmasokat, hiszen az áldozat gyenge és elpusztult vagy pusztulóban van, hanem az erőszaktevő, a bűncselekmény elkövetője a gond tárgya, akit valamikor úgy hívtunk, hogy gonosztevő, most azonban csak letartóztatottnak szabad mondani, mert abban benne van nemcsak az udvariasság a véreskezűvel szemben, hanem egy kis sajnálkozás is, hogy ime, én sajnálom, amiért a rendőrség most meghurcolja és ezt legyen szíves a gonosztevő el nem feledni, a javamra felírni...

★ ÉS A SZOMORÚ AZ, hogy ez ma már nemcsak a nemzetközi élet erkölcstelen piacain van így, hanem az utcádban is, boldogtalan felebarátom, ha nem tudsz a még védett kis közösségek előkelői, közé elbújni. Igaz, viszont mi már halljuk, amit a taplófülűek és taplószívűek nem akarnak hallani, a szolgáló szótlanok, a rettegő megalkuvók, a rémítő szenvedések, a váltságdíjat fizetők riasztó némaságát. Ma már ennek földet rázó robaja van, és a vihar előtti némaságban erről szóló beszéd, Mindszenty és Szolzsenicin könyveiben, a távoli szélvihar zsongása.

★ BIZONY, sohasem volt ennyire szükség a szentévi megújulásra, mint ebben az évben. A szélvihar közelítő zsongását a Szentatya a zarándokok előtt, november 13-án felzúgó kétely hangjának mondotta és erről így beszélt: „Belső vita az igazsággal olyan görcsös vonaglássá válhat, amely a szokásos logikai és erkölcsi szellemiség hajlékát megrendítheti, sőt el is tűntetheti. A kétely, ez esetben, ahelyett, hogy az igazság kikutatásához vezetne, lelki sötétséghez, bánathoz, unalomhoz vezethet, amelynek következménye az önnön egyéniséggel szembeni képromboló vakmerőség lesz."

★ IGEN, sohasem volt ennyire időszerű a Szentév, mint ma. Amikor a szentatya, V. Pál pápa (november 20-án) azt mondotta, a Szentév segítse abban az embert, hogy visszaszerezze lelki bizo-

nyosságát. Mert ekkor is a Szentatya erre a közelgő szélviharra, a rettentő és riasztó némaságra utalt. Ezt mondotta: „Az új nemzedék fiataljai tisztában vannak a gondolatok mély követelményeivel és kiábrándultak az uralkodó materializmusból. Mohón éheznek az igazságra, amely gondolataik éhségére enyhülést hozhat, a tudományosan fabrikált igazság, bármilyen győzelemről is beszéljen, nem elégíti ki szellemi éhségünket, hanem csak fokozza azt. Az ifjúság igazságra vágyik, öntudatlanul is az igazságnak arra a fogalmára, amelyet Krisztus így határozott meg: «Én vagyok az út, az igazság, és élet... Én vagyok a világ világossága!...» Az igazság igénye? Nos, akkor felemelkedik a hitelesség kérdése is, amely a modern embert úgy kínozza, mint egy makacsul kiújuló elmebeli közhely: az ‚igazi igazság' kérdése..."

★ VI. PÁL PÁPA szentévi bullájában ezt is megállapította: „...Két elvi célt kell lefektetni a Szentévvel kapcsolatban: lelki megújulást Krisztusban és megbékülést Istennel. És mondottuk, hogy ezek a célok necsak minden egyéni életet töltsenek be, hanem az egész Egyházat is és bizonyos értelemben az egész emberi társadalmat is..."

Ha ehhez hozzátesszük, amit a Szentatya a bullájában idézett az Indulgentiarum Doctriná-ból,- akkor a Szentév feladatát így mondhatjuk el a mi prózai, világi nyelvünkön: megújuló lelki világunkban — Krisztusban újjászületve és Istennel megbékülve — alakítsuk ki azt az egyensúlyt, amely mindíg is alapja volt a keresztény közösségnek, társadalomnak és Egyháznak, hogy a gonosztettek is számítsanak és a jótettek is. Az Egyházban ez az a misztikus igszság-viszony, amely természetfeletti kapcsolatban összefogja az embert; az evilági társadalomban pedig ez adja azt az egyensúlyt, amelynek igazságában lelki nyugalmát és szabadságát találja az ember. És ez az a társadalmi igazság, amelyet állami életében is megkövetel a keresztény ember. Ez az a természetjogi alapelv, amelynek igazságát háború nélkül békésen is elfogadhatják az országok.

★ ELNYOMÓNAK, elnyomottnak, diktátori ítélkezőnek és elítéltnek, a hatalom virányain üdülőnek és a rabság poklába vetetteknek a Szentév egyformán lehetne az eszmélkedés, a jószándék felindítása, a bűnbánatban való megerősödés időszaka. Az emberiségen múlik, hogy felismeri-e, tettében is követi-e a Szentévet? Olyan viszonyban, misztikus kapcsolatban élünk-e, amelynek törvénye, hogy nem lehet külön sorsnak tekinteni a győztes gonosztettet, a megalázott, kirabolt jótettet, amint nem lehet külön sorsot követelni a győztes jótettnek sem, ha a gonosztettet legyőztük. A

viszony a földi jóság és gonoszság között a jövőnkre hat, jövő sorsunkat a gonosztett és a jótett mérlege írja elő.

★ A SZENTÉV tehát nem csupán elmélkedés és búcsújárás, hanem küzdő zarándoklat. Sőt, ennél is több: kötelesség. VI. Pál pápa a szentévi bullájában erre utasít bennünket, amikor ezt mondja: „A Szentév alatt ennélfogva nagy buzgalommal azon kell dolgoznunk, hogy az igehirdetést kiszélesítsük, ez legyen az első kötelesség, amit teljesítenünk kell. Mert a zarándok Egyházat isteni akarat küldötte minden nemzetekhez, hogy legyen egyetemes szentsége a megváltásnak, és pedig „küldetésének való természetében'..." Tehát a gonosztett fiával szemben és az álmos tunyákkal és a magukat mentő ravaszkodókkal szemben a Szentév alatt buzgón kell hirdetnünk az „igazi igazságot", Krisztus tanításait, valamint terjesztenünk kell az igazság igényét. A Szentév nem a magános elmélkedés kegyelmi állapota, hanem az összetömörült zarándokhadak felvonulása a kegyhelyekre, a gonosztett mindenkit sujtó kártevéseit és a jócselekedetek mindenkire kisugárzó jótéteményét hirdetve.

★ A SZÁMŰZÖTTEKNEK ez régi hadjáratuk. A Szentévben látva önmagunkat, úgy érezzük, mintha mindig is zarándokhad lettünk volna, mióta a magyar nép és Egyház igazáért, szabadságáért, a készülő viharban ma még hallgatag, zord igazságigényért elhagytuk hazánkat és szólani kezdtünk. Ezt folytatva, a Szentév felindító bűnbánatát, jó szándékát és megújulását magyar viszonylatainkban is el kell végezzük. Mert, ha az egész világ dolgára áll, hogy egyiknek a gonosztette kihat a másik sorsára és egyiknek a jócselekedeteiből a másik ember is erősödik, mennyire inkább láthatóvá kell tegyük ezt, kisebb körben, a magyar nemzet életének körében. A hosszú száműzetésnek van egy veszélye, amit fájdalmasan érzünk a száműzöttek között, de a száműzöttek és az elnyomott nép között is, ez pedig a szeretet elfakulása; a száműzetés kemény és keserű életében megzordulunk. Egymás között magyarok — itt kint az idegenben — ismerjük fel, szánjuk és bánjuk, hogy az egyik magyar kártevése a másik magyart is sujtja, és a száműzetésben újjongva kapaszkodjunk meg minden magyar jótettben, amely sorsunkat és küzdelmünket előbbre viszi.

★ ÍGY TEKINTSÜK számüzött feladatainkat is. A Szentévben lássuk meg, hogy azokat a gonosztetteket, amelyeket a zsarnokság otthon a magyar nép élete, jövője és szabadsága ellen elkövet, csak az itt, kint elvégzett magyar jócselekedetek ellensúlyozhatják. És lássuk világosan azt is, hogy amíg a magyar nép élete, jövője és szabadsága ellen tevékenykedő zsarnoki hatalom elvégezheti rossz tetteit, addig fokozottan szükség van a száműzetés jó

cselekedeteire. Lássuk meg, hogy a gonosztett is számít és a jócselekedet is számít a magyar életben. Egyiket sem szabad elfeledni. És ennek a meglátására még sohasem volt annyira szükség, mint manapság. Amint annak a meglátására is nagy szükség van, hogy jóságunk és rosszaságunk misztikus kapcsolatai adják azt a mérleget, amely a magyar jövőt és életet meghatározza. A Szentévben ezért a magyar zarándokhadak indítsák fel magyar kegyhelyeken a magyar bűnbánatot és jóra való szándékot. A szabad és szebb magyar jövőt határozzuk meg vele.

ESZTERHÁS ISTVÁN

* * *

A Vasfüggöny Keresztut állomásai

„Egymásért egymással" — ez a Vasfüggöny Keresztút alapgondolata. Egymásért, ahogy Krisztus Urunk értünk, imádkozunk, szenvedünk, áldozatot hozunk, hogy Krisztusé és egymásé lehessünk, hogy Krisztussal és egymással ismét találkozhassunk, Krisztus kálváriáját és a magunk kálváriáját járva. Csak az egymásért és egymással elszenvedett kálváriánk vezethet kiengesztelődésre Istennel és minden felebarátunkkal. Ezért a Szentévben, a kiengesztelődés évében Naptárunkban közöljük a youngstowni Csíksomlyón épített Vasfüggöny Keresztút állomásait bemutató képeket, úgy ahogy a gránittömbök ábrázolják azokat. Nyomorúságunkban egymással egymás szabadulásáért kiáltunk.

JANUÁR

JÉZUS NEVE HÓNAPJA

BOLDOGHÓ	TÉLHÓ
Szerda: Isten anyja Mária	1 ÚJÉV, KISKARÁCSONY
Csütörtök	2 N. Vazul, Naz. Gergely; "Érd
1. péntek: bűnbánat napja	3 Gyenovéva (Gyöngyvér)
1. szombat	4 B. Angyéla, Bu. Gáspár ra.
Vízkereszt Vasárnap	5 B. Neum. János; Gerlák (Ellák)
Hétfő	6 Gáspár, Menyhért, Boldizsár
Kedd	7 Pe. Rajmund; Január (Gyopárka)
Szerda	8 Szörény ap.; "Péter (Tas)
Csütörtök	9 Julián, Vitályos vtk.
Péntek: bűnbánat napja	10 Vilmos pk., X. Gergely p.
Szombat	11 Higyin p.; Teodóz: Dózsa ap.
Úr-keresztelő Vasárnap	12 Ernő ap.; Tigrius (Kaplony) vt.
Hétfő	13 Hilár: Vidor ea.; Csongor
Kedd	14 Félix: Felekes (Bódog) vt.
Szerda	15 Remete Sz. Pál (Kicsind)
Csütörtök	16 Marcell vt. p.: Marcal (Mácsa)
Péntek: bűnbánat napja	17 Antal rt.; Béke Királynője (Békés, -d
Szombat	18 Piroska vt. sz.; "Beátrix
Isten báránya Vasárnap	19 "Árpádházi Sz Margit (Gyöngyi)
Hétfő	20 Fábián, Sebestyén; "B. Özséb
Kedd	21 Ágnes vt. sz. (Báránka)
Szerda	22 Vince vt; Anastáz (Enyed)
Csütörtök	23 BA. eljegyzése (Aracsa, Arad)
Péntek: bűnbánat napja	24 Szal. Ferenc (Szalók); Bedő vt
Szombat	25 Pál ford.; Bretannió (Bottyán)
Sötétűző Vasárnap	26 Timót, Titus pkk
Hétfő	27 *Arsz. János.; Mer. Angyéla
Kedd	28 Akv. Tamás ea.; Valér (Erőd)
Szerda	29 Konstánc (Taktamér)
Csütörtök	30 Mártonka sz; Barzes (Bars)
Péntek: bűnbánat napja	31 Bos. János ra.; "Péter ps (Zalán)

JANUAR

	GÖRÖG KATOLIKUS NAPTÁR		PROTESTÁNS NAPTÁR
1	**Újév.** Sz. Vazul	Szerda	**Újév.** Zwingli
2	Szilveszter: Sorostély	Csütörtök	Ábel, Béla
3	Malakiás próféta	Péntek	Énok, Benjamin
4	Hetven Apostol tanítvány	Szombat	Titus, Leona
5	Epifánia előtti vasárnap	**Vasárnap**	Noé, Simon
6	**Epifánia**	Hétfő	**Vízkereszt**
7	Ker János: Iván	Kedd	Attila
8	György: Gyerő	Szerda	Marcel
9	Polieuktes vt.	Csütörtök	Szörény
10	Nisszai Gergely pk.	Péntek	Melania
11	Teodóz: Dózsa ap.	Szombat	Ágota
12	Zachus vas.	**Vasárnap**	Ernő
13	Sztratónikus vt. (Csongor)	Hétfő	Vidor
14	Sinai atyák	Kedd	Bódog, Révész I.
15	Pál és János remete	Szerda	Lóránt, Lasco
16	Szent Péter lánca	Csütörtök	Gusztáv, Révész B
17	N. Antal ap., rem.	Péntek	Antal
18	Nagy Atanász et; Cirill	Szombat	Piroska
19	Közösség és Farizeus vas.	**Vasárnap**	Sára, Heid. Káté
20	Eutimus ap. (Ötömös)	Hétfő	Fábián, Sebestyén
21	Miksa és Ágnes	Kedd	Ágnes, Kun Bert.
22	Timót, Anasztáz	Szerda	Arthur, Fejes I.
23	Kelemen vt. pk.-Agathangel.	Csütörtök	Ézsaiás, Zelma
24	Xénia, Eusébia	Péntek	Taddeus
25	Naz. Gergely: Gecső ea.	Szombat	Saul megt., Pál
26	Xenofon Nagy vt.	**Vasárnap**	Vanda
27	Krizosztom (Karád)	Hétfő	Lothár
28	Efrém szir egyháztanító	Kedd	Károly
29	Ignác ereklyéi átvitele	Szerda	Adél
30	Triódium: 3 szent pk.	Csütörtök	Márton
31	Cirus (Csörsz) és János	Péntek	Virgilia

A Hold fényváltozásai:

Utolsó negyed	4-én
Ujhold	12-én
Első negyed	20-án
Holdtölte	27-én

FEBRUÁR

LURDI SZŰZ HÓNAPJA

BÖJTELŐ	TÉLUTÓ
1. szombat: Urunk bemut.	1 Sövér pk; Pión vt (Ézelő)
Nyolc boldogság Vas.	2 Gyertyaszentelő (Fényő, -ke)
Hétfő	3 Anzgár, Balázs pkk; "Zákoly; Csapó
Kedd	4 Korzini András: Endrőd
Szerda	5 Ágota; Avitus (Ösöny, Ösönke)
Csütörtök	6 Japán vtk; Dorottya; "Sümegi BA.
Péntek: bűnbánat napja	7 Juliána (Jávorka); Tódor
Szombat	8 Em. Jeromos; Honorát (Becsend)
Földsava Vasárnap	9 Apolka vt sz; Radnót pk
Hétfő	10 Skolasztika: Kolostya; "M. Pál
Kedd	11 Lurdi Áldó BA. (Áldáska)
Hamvazószerda	12 "B Fces vtk: Miklós, László, ts
Csütörtök	13 R. Katalin; Benignus (Bény, -őke)
Péntek: bűnbánat napja	14 Cirill-Metód; Bálint; Adony
Szombat	15 K. Kolos; "Erdélyi Síró BA.
Évk. 6.: Négyáldás vas.	16 Juliána; "Pálfalvi BA. (Felhőke)
Hétfő	17 Donát; Evermód (Edömén)
Kedd	18 Jeru. Simeon pk: Semjén
Szerda	19 P. Konrád; Mansvét (Szende)
Csütörtök	20 Eleutér (Aladár); Potám (Őned)
Péntek: bűnbánat napja	21 Dam. Péter ea.; Nóra
Szombat	22 Péter székf.; Kort. Margit
Bőjt 2. (Torkos) Vas.	23 Polikárp (Balambér); "Szemere
Hétfő	24 *Mátyás; "Montán vt (Dobó)
Kedd	25 Nicefor (Géza); Taráz (Tarcal)
Szerda	26 Viktor: Győző rt; Sándor pk
Csütörtök	27 Leánder: Lándor pk; P. Gábor
Péntek: bűnbánat napja	28 Román; Pupulus (Árvád, -cska)

FEBRUÁR

	GÖRÖG KATOLIKUS NAPTÁR		PROTESTÁNS NAPTÁR
1	Trifon (Turány) vt.	Szombat	Ignác
2	Jézus tal. Simeonnal	**Vasárnap**	Karolina
3	Simon és Anna	Hétfő	Balázs
4	Izidor: Szidor	Kedd	Veronika, Rákóczi
5	Ágota; Teodula (Toldoska)	Szerda	Ágota
6	Bukolus	Csütörtök	Dorottya, Jób
7	Parténius pk., v. Pertényes	Péntek	Tódor
8	Tivadar vat. Zakariás pr.	Szombat	Salamon, Aranka
9	Nicefor vértanu	**Vasárnap**	Apollónia
10	Karalampiás	Hétfő	Árpád, Elvira
11	Balázs vt.; Teodóra	Kedd	Dezső, Berthold
12	Melécius pk. (Vécs)	Szerda	Lili, Balogh P.
13	Martinián és Zoé	Csütörtök	Ella
14	Ciril apostol	Péntek	Bálint
15	Onézimus vt.	Szombat	Zoltán
16	Pamfil vértanu	**Vasárnap**	Juliánna
17	Tódor (Somodor)	Hétfő	Konstantin
18	Leó pápa	Kedd	Simon, Luther
19	Árkippus	Szerda	Zsuzsánna
20	Kataniai Leó főpap	Csütörtök	Aladár, Álmos
21	Timót rem.	Péntek	Eleonora
22	Péter	Szombat	Gerzson
23	Polikárp (Balambér)	**Vasárnap**	Alfréd
24	János feje megtalálása	Hétfő	Mátyás Apostol
25	Taráz pk. (Tarcal)	Kedd	Géza
26	Porfir pk. (Szederkény)	Szerda	Ákos
27	Prokóp	Csütörtök	Zakariás
28	Vazul (Vászoly)	Péntek	Elemér

A Hold fényváltozásai:

Utolsó negyed 3-án
Ujhold 11-én
Első negyed 19-én
Holdtölte 26-án

MÁRCIUS

SZENT JÓZSEF HÓNAPJA

BÖJTMÁS	TAVASZELŐ
1. szombat	1 Albin pk; Leó (Arszlán) vt
Bőjt 3. Világos Vas.	2 Szimplic p (Somló); "Pr. Ágnes
Hétfő	3 Kunigunda: Kinga; Kamilla sz
Kedd	4 Kázmér; Elpid (Ete) vt
Szerda, Bőjtközép	5 Özséb vt; Adorján vt
Csütörtök	6 Viktorin (Csekőd); Jordán: Ardány
Péntek: bűnbánat napja	7 Perpétua, Felicitás vtk; "B. Tamás
Szombat	8 Is. János; Szilván (Zsolt, Zoltán)
Bőjt 4. Guzsaj Vasárnap	9 Rm. Franciska: Fanni; Ni. Gerg.
Hétfő	10 40 vt. (Csetény, Cseténke)
Kedd	11 Konstantin (Szilárd); Ötömös pk
Szerda	12 "Gergely; Ince p (Ináncs)
Csütörtök	13 Szabin; Nimfodora (Sellő); "B. Egyed
Péntek: bűnbánat napja	14 Matild kné.: Tilda; Afrodiz (Abossa)
Szombat	15 1848-as Magy. ünn.; Specióz (Szepesd
Bőjt 5. Fekete, Siket Vas.	16 Geréb pk; Ábrahám: Ibrány
Hétfő	17 Patrik (Abos); Ar. József: Izsép
Kedd	18 Jer. Cirill ea; Sándor (Kászon)
Szerda	19 JÓZSEF (Munkács, Forgácska)
Csütörtök	20 "B. Csák Mór; "Martos pk
Péntek: bűnbánat napja	21 *Benedek (Bendegüz, Bekény);
Szombat	22 Gy. Katalin; Benvenut (Cséka)
Virágvasárnap	23 Turib pk; Frumenc (Magod)
Hétfő	24 *Gábor; Berta; Svéd Katalin
Kedd	25 Iréneus pk. (Ernye)
Nagyszerda	26 Emmánuel: Manó; "Montán (Dabas)
Nagycsütörtök	27 Lidia vt; "Sándor vt (Alpár)
Nagypéntek	28 "Kap. János; Vitályos (Elemér)
Nagyszombat	29 Auguszta: Ágosta; Bertót kárm.
Húsvétvasárnap	30 Kerény vt; Domnin (Urkony)
Húsvéthétfő	**31 Guidó: Vid; "B. Erzs.; Ámos**

MARCIUS

GÖRÖG KATOLIKUS NAPTÁR			PROTESTÁNS NAPTÁR
1	Eudoxia vt.: Dóka	Szombat	Albin
2	Teodót püspök	**Vasárnap**	Lujza
3	Eutrópius vértanú	Hétfő	Kornélia
4	Gerázimus apát (Ősze)	Kedd	Kázmér
5	Kónon vértanu	Szerda	Perpetua, Adorján
6	Amori vtk.	Csütörtök	Jenő, Ursinus
7	Vazul: Vászoly vt.	Péntek	Tamás
8	Teofilaktus pk.	Szombat	Zoltán
9	Szebastéi 40 vt.	**Vasárnap**	Franciska
10	Kodrát vt. (Karancs)	Hétfő	Olimpia
11	Szofron pk.	Kedd	Aladár
12	Teofán	Szerda	Gergely
13	Nicefor pk. (Géza)	Csütörtök	Rudolf, Krisztián
14	Benedek atya	Péntek	Matild
15	Agápius	Szombat	Kristóf
16	Szabin vt.; Sándor pk.	**Vasárnap**	Henrietta
17	Elek	Hétfő	Gertrude
18	Jeruzsálemi Cirill pk.	Kedd	Sándor
19	József, Krizsán és Dária	Szerda	József
20	Szabbási kolostor vt.-i	Csütörtök	Benedek
21	Jakab vt.	Péntek	Hubert, Szikszai
22	Vazul vt.; Izsák	Szombat	Katalin
23	Virágvasárnap	**Vasárnap**	Bartimeus, Farkas
24	Zakár	Hétfő	Dániel, Ruyter M.
25	Sz. Mária, Isten anyja	Kedd	Manó
26	Gábor főangyal	Szerda	Hermas
27	Nagycsütörtök	Csütörtök	Nagycsütörtök
28	Nagypéntek	Péntek	Nagypéntek
29	Nagyszombat	Szombat	Nagyszombat
30	Húsvétvasárnap	**Vasárnap**	Húsvét
31	Hipácius (Huba)	Hétfő	Árpád

A Hold fényváltozásai:

Utolsó negyed	4-én
Ujhold	12-én
Első negyed	20-án
Holdtölte	27-én

ÁPRILIS

OLTÁRISZENTSÉG HÓNAPJA

Sárkányölő (Szentgyörgyhó) TAVASZHÓ

Kedd	1	Hugó pk; Makár ap.
Szerda	2	Paulai Ferenc; Orbán pk (Iba)
Csütörtök	3	Rikárd pk; Sixtus: Sükösd p vt
1. péntek: bűnbánat napja	4	Izidor ea. (Turdos); Benkő fc
1. szombat	5	Ferr. Vince dm (Vasárd, -ka)
Fehérvasárnap	6	Celesztény p; "Szatur (Takson)
Hétfő	7	La S. Ján. ra; Afrátes (Árpád)
Kedd	8	Dénes pk; "Radnai BA. (Réde)
Szerda	9	Konrád; "Deszignát (Szecsőd)
Csütörtök	10	Ezékiel; "Geján (Gyalán, -ta)
Péntek	11	*Leó; Szaniszló vt; "Benedek ps
Szombat	12	Gyula p; Damján: Demők pk
Húsvét 3. Irgalmas Vas.	13	Márton p; Ida; Kvintil (Ötény)
Hétfő	14	Tibor, Valérián vtk; Abund (Bőd)
Kedd	15	Eutikes vt (Etes, -di)
Szerda	16	Bernadetta; Enkrátisz (Enikő)
Csütörtök	17	Anicét p (Etecsény); Rezső vt
Péntek: bűnbánat napja	18	Amadé szerv.; Galdin (Zatád)
Szombat	19	IX. Leó; "Besnyői BA (Besnyő, -ke)
Húsvét 4. Jó Pásztor Vas.	20	Tivadar; Krizofóra (Kincső)
Hétfő	21	Anzelm: Enzsel ea; Parz. Konrád
Kedd	22	Zsótér p; Leonidás (Legénd)
Szerda	23	György vt; "Béla pk; Ehellős vt
Csütörtök	24	*György; Szigm. Fidél (Hived)
Péntek: bűnbánat napja	25	Márk ev.; Ányos: Angyán pk
Szombat	26	Tanácsadó BA; Kilit (Köllő)
Húsvét 5. Éneklő, Bíró V.	27	Zita sz; Kőstor vt (Káta, Kátoly)
Hétfő	28	Ch. Péter; "Tiball vt (Tiván, -da)
Kedd	29	Sénai Kat.; Róbert (Robogány)
Szerda	30	V. Pius; "B. Zsófia

APRILIS

GÖRÖG KATOLIKUS NAPTAR			PROTESTÁNS NAPTÁR
1	Egyiptomi Mária remete	Kedd	Hugó
2	Titus, Amfián és Edézius	Szerda	Áron
3	Nicétás apát	Csütörtök	Ambrus
4	József vértanu	Péntek	Izidor
5	Kolos; Teodul (Toldos)	Szombat	Vince
6	Szent Tamás ap.	**Vasárnap**	Celestin
7	György: Györös főpap	Hétfő	Herman
8	Heródion vértanu	Kedd	Lidia
9	Eupszik vértanu	Szerda	Ágost
10	Terencius vt. pk.	Csütörtök	Zoltán
11	Antipás vt. pk.	Péntek	Leó
12	Vazul pk.	Szombat	Gyula
13	Vasárnap	**Vasárnap**	Ida
14	Gyula p.; Damján	Hétfő	Tibor
15	Arisztárkos vt. és tsai.	Kedd	Atala
16	Agapia	Szerda	Lambert
17	Simeon	Csütörtök	Luther Wormsban
18	János és Kozma	Péntek	Ilma
19	Pafnucius vt.; János remete	Szombat	Kocsárd
20	Tivadar: Tiva remete	**Vasárnap**	Tivadar
21	Január vt. pk.	Hétfő	Aladár
22	Szikeotus Tódor (Arda)	Kedd	Csilla, Szilárd
23	György: Gyerő: Gyorkos	Szerda	Béla
24	Szabbás: Sebők vt.	Csütörtök	György
25	Szent Márk evangélista	Péntek	Márk. ev.
26	Vazul: Vászoly vt. pk.	Szombat	Áron
27	Simeon: Semjén	**Vasárnap**	Rebeka
28	Jázson; Szozipáter	Hétfő	Valéria
29	9 cyzikusi vt.; Memmon	Kedd	Lenke
30	idb. Jakab apostol	Szerda	Katalin

A Hold fényváltozásai:

Utolsó negyed 3-án
Ujhold 11-én
Első negyed 19-én
Holdtölte 26-án

MÁJUS

SZŰZ MÁRIA HÓNAPJA

LÉLEKHÓ (Pünkösdhó) TAVASZUTÓ

Csütörtök	1	Munkás Sz. József; "Bánk, Szalka
1. péntek: bűnbánat napja	2	Atanázs ea; "Szádok; "Márk
1. szombat	3	Fülöp, Jakab apsk.; Sosteneus
Húsvét 6. Kérő Vasárnap	4	Flórián: Fóris; Kocsárd bc. pk
Hétfő	5	Iréne: Jerne; "B. Vid (Nyirjes)
Kedd	6	Benke: Áldóka; "B. Árph. Erzs.: Zsóka
Szerda	7	Domitilla (Dalma); "B. Gizella kné.
Áldozócsütörtök	8	Dezsér pk; Benedek p: Bekő
Péntek: bűnbánat napja	9	Pakóm ap (Bakony); "B. Albert ps
Szombat	10	Antonin (Altagur); Jób pátr.
Húsvét 7. Váró Vasárnap	11	Ignác fc; Majol bc (Máhol, Majlát)
Hétfő	12	Pongrác, Ehellős vtk; Imelda sz
Kedd	13	Gyemma (Gyöngy); Szervác
Szerda	14	Mátyás aps.; Gar. Mihály: Mikecs ra.
Csütörtök	15	Indár, Torkvát vtk (Törked); Fürtike
Péntek: bűnbánat napja	16	Nep. János; St Simon (Botond)
Szombat: pünkösd vigil.	17	Paskál fc .vt. (Húsvéd, -ka)
Pünkösdvasárnap	18	I. János p: Jóka; Venánc (Vadad)
Pünkösdhétfő	19	Celestény Péter; Pudens (Buda)
Kedd	20	Bernáldin fc; Akvila (Alattyán)
Szerda	21	Bob. Andocs; Nikostrát (Hősed)
Csütörtök	22	Julia (Gyulácska); Rita; Ilka
Péntek: bűnbánat napja	23	Dezső pk; Eutikius (Tékes) vt
Szombat	24	Hadsegítő BA (Hadad, Hadossa)
Szent Háromság Vas.	25	VII. Gergely; Orbán; Béda; Lenke
Hétfő	26	Néri Fülöp; Fugác (Füged)
Kedd	27	Ágoston; "B. Pelbárt (Béld, Tömös)
Szerda	28	Hegyi Bernát; "B. Albert (Csanád)
Csütörtök: ÚRNAPJA	29	Gellérke özv.; Vótus rt (Esküllő)
Péntek: bűnbánat napja	30	Á. Janka; "Sz Jobb (Kézd, Kézdi)
Szombat	31	Sarlós BA (Sallód, -i)

MAJUS

	GÖRÖG KATOLIKUS NAPTÁR		PROTESTÁNS NAPTÁR
1	Jeremiás próféta	Csütörtök	Fülöp, Jakab
2	Nagy Atanász egyháztanító	Péntek	Zsigmond Kiss I.
3	Tódor, Timót és Móra vtk.	Szombat	Irma, Pósaházi
4	Pelágyia vt. sz.	**Vasárnap**	Flórián
5	Iréne: Jerne vt.	Hétfő	Gotthard
6	Jób pátriárka	Kedd	Frida
7	Sz. Kereszt megjelenése	Szerda	Szilász
8	Áldozócsütörtök	Csütörtök	Áldozócsütörtök
9	St. Miklós	Péntek	Ármin
10	Buzgó v. Zelóta Simon ap.	Szombat	Gergely
11	Anyák napja	**Vasárnap**	Mamert
12	Epifánius pk.; Gyormán pt.	Hétfő	Pongrác
13	Glicéria (Édeske); Szervác	Kedd	Szervác
14	Izidor vt. (Uzor)	Szerda	Bonifác
15	Pakómius remete (Bakony)	Csütörtök	Zsófia
16	Teodor: Tivadar	Péntek	Mózes
17	Andornok, Junia pannon vtk.	Szombat	Ubul
18	Pünkösdvasárnap	**Vasárnap**	Pünkösd, Erik
19	Pünkösdhétfő	Hétfő	Sarolta
20	Talaléus vt.	Kedd	Bernát
21	Konstantin és Ilona	Szerda	Konstantin
22	Baziliszkusz vt. (Basagur)	Csütörtök	Julia
23	Mihály: Mikes pk.	Péntek	Dezső
24	Oszlopos Simon: Semjén	Szombat	Eszter
25	Ker. János fej-ereklyéje	**Vasárnap**	Orbán, Szász Dom.
26	Kárpos	Hétfő	Edward
27	Therapont vt. pap	Kedd	Magdolna, Kálvin
28	Nicétás (Nyék)	Szerda	Lóránt
29	Teodózia szűz	Csütörtök	Emil
30	Izsák szerz.; Niceai atyák	Péntek	**Memorial Day**
31	Hermás vt. (Hargos)	Szombat	Petronella

A Hold fényváltozásai:

Utolsó negyed 3-án
Ujhold 11-én
Első negyed 19-én
Holdtölte 26-án

JUNIUS

JÉZUS SZÍVE HÓNAPJA

TŰZÁLDÓ (Szentiványhó) NYÁRELŐ

Évk. 9. Ur teste Vasárnap	1	Jusztin vt; "Gaudenc (Kadocsa)
Hétfő	2	Marcellin; Ed. BA (Ildikó); Etele
Kedd	3	Ugandai vtk; Klotild; Cecil (Csellő)
Szerda	4	"Kerény; "Rutilus (Szőny, -ike)
Csütörtök	5	Bonifác hith.; Szancius (Csány)
1. Péntek: Jézus sz. szíve	6	Norbert: Norbát ra; Kolos (Káld)
1. Szombat: Mária szepl.	7	Róbert (Rasd); "B. Hedvig prem.
Évk. 10. Vasárnap	8	Medárd (Medes); Klodulf (Siklód)
Hétfő	9	Efrém ea; Felicián: Felcény vt
Kedd	10	*Margit; "B. Dom. János (Bács)
Szerda	11	Barnabás aps.; "B. Gergely ps
Csütörtök	12	F. János; Antónia (Adonka)
Péntek: bűnbánat napja	13	Pád. Antal fc ea; Pereglény
Szombat	14	*Vazul; Elizeus; Eterius (Ilmár)
Évk. 11. vasárnap	15	Vidos; Gyermána (Öcse); "B. Jolánta
Hétfő	16	R. Ferenc; Ferreol (Tömörkény)
Kedd	17	Ba. Gergely; "Esk. Máté (Madacs)
Szerda	18	Teodul (Told); Amand (Szeretke)
Csütörtök	19	Romuald ra; Gyárfás; Gyulánka
Péntek: Jézus Szts. Szíve	20	Szilvér (Solymár); Pál, Cirjék
Szombat: Mária Szepl. Sz.	21	Gonz. Alajos; Terencius (Csizér)
Évközi 12. vasárnap	22	Paulin; Mórus Tamás; Ákos vt
Hétfő	23	Ediltrud (Édua); Józsiás k
Kedd	24	Ker. János: Iván; Héros (Levente)
Szerda	25	Vilmos pk; Maxim (Mágocs, -a)
Csütörtök	26	János, Pál vtk; Vigyil (Örs)
Péntek: bűnbánat napja	27	László (Csitár, Hados); A. Cirill
Szombat	28	Iréneus: Jernő; "B. Kálm. (Kaland)
Évk. 13. vas. Péter-Pál	29	Péter-Pál apsk; Kassius (Kesző)
Hétfő	30	Első vtk; Tibold rt

JUNIUS

GÖRÖG KATOLIKUS NAPTÁR			PROTESTÁNS NAPTÁR
1	Justin vt.	**Vasárnap**	Arnold
2	Nicefor párt.	Hétfő	**Pünkösd**, Anna
3	Lucilián vt.; Paula vt. és tsai	Kedd	Klotild
4	Metrofán püspök	Szerda	Kerény
5	Tirusi Dorót	Csütörtök	Norbert
6	Besszárion, Hilárion	Péntek	Szidónia
7	Teodót vértanu	Szombat	Róbert
8	Tivadar nagyvt. ereklyéi	**Vasárnap**	Médárd
9	Alex. Cirill	Hétfő	Félix
10	Sándor; Timót vt. pk.	Kedd	Margit
11	Bertalan és Barnabás apk.	Szerda	Barnabás
12	Onufrius remete	Csütörtök	Klaudius
13	Akvilina vt. szűz (Ölvedke)	Péntek	Tóbiás
14	Elizeus próf.	Szombat	**Flag D.**, Vazul
15	Ámos próféta	**Vasárnap**	Apák napja, Vid.
16	Tikon püspök	Hétfő	Szász K., Jusztin
17	Szábel vt. (Szabolcs)	Kedd	Laura
18	Leoncius vt. (Levente)	Szerda	Arnold
19	Judás-Tádé apostól	Csütörtök	Gyárfás
20	Metód vt. pk.	Péntek	Rafael
21	Julián vértanu (Jávor)	Szombat	Alajos
22	Özséb vt. pk.	**Vasárnap**	Paulina
23	Agrippina vt. (Örkéndi)	Hétfő	Zoltán
24	Ker. Szent János: Iván	Kedd	Iván, Béza
25	Febrónia vt. sz.	Szerda	Vilmos
26	Dávid remete	Csütörtök	János
27	Sámson pap	Péntek	László
28	Cirus és János ereklyéi	Szombat	Arszlán
29	**Péter-Pál**	**Vasárnap**	Péter és Pál
30	12 apostol	Hétfő	Pál

A Hold fényváltozásai:

Utolsó negyed 1-én
Ujhold 9-én
Első negyed 16-án
Holdtölte 23-án

JULIUS

KRISZTUS VÉRE HÓNAPJA

SARLÓSHÓ (Szentjakabhó) NYÁRHÓ

Kedd	1	*Jézus Dr. Vére; Detre ap.; Galló
Szerda	2	*Sarlós BA; Ottó; Szvitun (Soltony)
Csütörtök	3	Tamás aps.; Sz pápák
1. péntek: bűnbánat napja	4	"Izabella kné; Ulrik: Oldor pk
1. szombat	5	Z. Antal: Antos; Berta özv.
Évk. 14. vasárnap	6	Gor. Mária; Ézsiás prof.
Hétfő	7	Edilburg (Delinke); "B. Mikocsa dm
Kedd	8	Kilián; "Szerémi vtk (Eperjes, Csató)
Szerda	9	Veronka; "B. Bereck ps
Csütörtök	10	Amália; Szekunda (Zenedő)
Péntek: bűnbánat napja	11	Benedek ra (Bendegüz); Cobor vt
Szombat	12	Gv. János ra; Paternián (Abony)
Évk. 15. vasárnap	13	Henrik: Héder cs;
Hétfő	14	Kamill (Kadán); Szolán (Zalán)
Kedd	15	Bonaventura: Bónis; Ladomér
Szerda	16	Kármelh. BA (Szőllős, -ke)
Csütörtök	17	Elek; "Szórád András rt
Péntek: bűnbánat napja	18	Frigyes pk; Simforózsa ts
Szombat	19	Rufina (Bíborka); Epafrás (Eperke)
Évk. 16. vasárnap	20	Margit vt; Illés (Élesd)
Hétfő	21	Br. Lőrinc; Praxédes (Ráska); Dániel
Kedd	22	M. Magdolna; Szintike (Szinta)
Szerda	23	Apollinár: Polnár, Polónyos vtk
Csütörtök	24	"Kinga (Csönge); Krisztina; "Salómé
Péntek: bűnbánat napja	25	Jakab aps.; Kristóf vt; Tödemér
Szombat	26	Anna és Joákim (Dédes, -ke)
Évk. 17. vasárnap	27	Pentele vt; Aurél (Ajtony)
Hétfő	28	Ince p; Bartuzius (Bars)
Kedd	29	Márta; László k. hal. (Torda)
Szerda	30	Kriz. Péter ea; Judit; Árboz
Csütörtök	31	Loy. Ignác ra. (Iklód, Tüzinke)

JULIUS

GÖRÖG KATOLIKUS NAPTAR			PROTESTÁNS NAPTAR
1	Kozma és Damján vtk.	Kedd	Tibold
2	Boldogasszony palástja	Szerda	Ottokár
3	Jácint vértanú	Csütörtök	Kornél
4	Krétai András püspök	Péntek	Függetlenségi nap
5	Ciril és Metód	Szombat	Emese
6	Nagy Szizoés rem.	**Vasárnap**	Ézsaiás, Husz J.
7	Tamás és Ákos	Hétfő	Cirill
8	Prokóp vértanu	Kedd	Teréz
9	Pongrác: Pongor	Szerda	Lukrécia
10	Cavei Szent Antal	Csütörtök	Amália, Kálvin
11	Eufémia: Fémike	Péntek	Izabella
12	Proklus vértanú	Szombat	Lili
13	Gábor arkangyal	**Vasárnap**	Jenő
14	Akvila (Turul) és Onézimus	Hétfő	Örs
15	Vladimir	Kedd	Ruth
16	Athenogénes (Atány)	Szerda	Elek
17	Marina vértanu szűz	Csütörtök	Frigyes, Bullinger
18	Jácint vértanu: Acintos	Péntek	Emilia
19	Makrina szűz	Szombat	Illés
20	Illés próféta (Élesd)	**Vasárnap**	Dániel
21	Simeon remete: Semjén	Hétfő	Olivér
22	Mária Magdolna: Lenke	Kedd	Oszkár
23	Trofim és Teofil vtk.	Szerda	Lenke
24	Borisz	Csütörtök	Krisztina
25	Anna asszony	Péntek	Jakab
26	Hermolaus; Paraszkéva vt.	Szombat	Anna
27	Pantaleon vt.: Pentele	**Vasárnap**	Olga
28	Prokórus és Nikánor	Hétfő	Ince, Bach
29	Kallinik vt: Kálnok, Teodóta	Kedd	Mártha
30	Szilás és Szilván ősker.	Szerda	Judit
31	Eudocimus	Csütörtök	Oszkár

A Hold fényváltozásai:

Utolsó negy. 1-31-én
Ujhold 9-én
Első negyed 15-én
Holdtölte 23-án

AUGUSZTUS

BOLDOGASSZONY HÓNAPJA

SZŰZHÓ	NYÁRUTÓ
1. péntek: bűnbánat napja	1 Lig. Alfonz (Altabarc); Etéd
1. szombat	2 Ve. Özséb (Versény); Porciunkula
Évk. 18. vasárnap	3 Evód (Regös, -sse); "B. Ágoston
Hétfő	4 *Domonkos; Vianney János
Kedd	5 Havas BA (Havadi); Emőd; Sükösd
Szerda	6 Úr színe vált.: "1456 emléke
Csütörtök	7 Domonkos: Döme ra. (Désike)
Péntek: bűnbánat napja	8 Kajetán ra.; Cirjék (Cenkes)
Szombat	9 Rusztikus (Csedén, -ke); B. Alv. Ján.
Évk. 19. vasárnap	10 Lőrinc; Astéria (Csilla); Blanka
Hétfő	11 Klára; Zsuzsa; B. eml. "Hunyad
Kedd	12 Krescencián: Kereskény; Sugárka
Szerda	13 Ipoly (Ibolya); Ber. Ján. (Barakony)
Csütörtök	14 Özséb; "Anastáz; Sz Korona
Péntek	15 NAGY BA. (Nagyod, Forráska)
Szombat	16 "István k.; Rókus; Serénke
Évk. 20. vasárnap	17 Jácint dm; Szeptim (Hetény)
Hétfő	18 Ilona; Laura (Borostyán); Tarzicius
Kedd	19 Eu. János ra. (Ozdor); "Lajos pk
Szerda	20 ISTVÁN k. (Vajk); N. Sz Bernát ra.
Csütörtök	21 X Pius (Pozson); Szidónius
Péntek: bűnbánat napja	22 Királynő BA. (Tábor, Boglárka)
Szombat	23 Limai Rózsa; Fülöp; Zakeus (Cakó)
Évk. 21. vasárnap	24 Bertalan aps. (Badacsony)
Hétfő	25 Lajos; Kal. József (Kálozd, -zka)
Kedd	26 Zefirin (Szegfű); "Pálos BA.
Szerda	27 Monika; Cézárius (Décső)
Csütörtök	28 Ágoston ea; "B. Lukács (Bánd)
Péntek: bűnbánat napja	29 Ker. Ján. fővét.; Hipác (Huba)
Szombat	30 Bonónius (Bodony); "B. Jakab ps
Évk. 22. vasárnap	31 Rajmund (Nimród); Robustyán vt

AUGUSZTUS

	GÖRÖG KATOLIKUS NAPTÁR		PROTESTÁNS NAPTÁR
1	Sz. Kereszt diadalmenete	Péntek	Lehel
2	István első vt. ereklyéi	Szombat	Gusztáv
3	Izsák; Fausztus: Fástos	**Vasárnap**	Ágoston
4	Efézsomi 7 gyermek vt.	Hétfő	Domonkos
5	Fábius; Euszignius vt.	Kedd	Oszvald
6	Úr színeváltozása	Szerda	Berta, Bécsi béke
7	Doméc vértanú	Csütörtök	Ibolya
8	Emilián püspök	Péntek	László
9	Mátyás vt. ap.	Szombat	Emőd
10	Lőrinc vértanu	**Vasárnap**	Lőrinc
11	Euplus szerpap vt.	Hétfő	Zsuzsánna
12	Focius és Anicét vt.	Kedd	Klára
13	Maxim v. Miksa szerzetes	Szerda	Ipoly
14	Mikeás próféta: Mike	Csütörtök	Özséb
15	**Nagyboldogasszony**	Péntek	Mária
16	Diomédes vértanu	Szombat	Ábrahám
17	Miron vértanu pap	**Vasárnap**	Anasztáz
18	Flórus.és Laurus vtk.	Hétfő	Ilona
19	András vt. és 2500 katona	Kedd	Huba
20	**Szent István király**	Szerda	**István kir.**
21	Tádé	Csütörtök	Sámuel
22	Agatonikus vértanu és tsai	Péntek	Menyhért
23	Kálnok; Lupus vt. (Farkas)	Szombat	Farkas
24	Eutikius vt. (Tékes) ősker.	**Vasárnap**	Bertalan
25	Bertalan apostol	Hétfő	Lajos
26	Adorján és Natália vtk.	Kedd	Izsó
27	Poimén	Szerda	Gebhárdt
28	Mózes vértanu: Majsa	Csütörtök	Ágoston
29	Ker. Szent János fővétele	Péntek	Erika
30	Sándor, János, ifj. Pál pátr.	Szombat	Róza
31	Boldogasszony öve ereklye	**Vasárnap**	Ernesztin

A Hold fényváltozásai:

Utolsó negyed 29-én
Újhold 7-én
Első negyed 14-én
Holdtölte 21-én

SZEPTEMBER

ÓRANGYALOK HÓNAPJA

SEREGFŐ (Szentmihályhó) ŐSZELŐ

Hétfő. Labor Day	1	Egyed ap.; Anna pr: Anikó
Kedd	2	Konkord (Köként, -i); "Imre hal.
Szerda	3	N. Sz Gerg.; Ist. Pásztor A. (Csobán)
Csütörtök	4	Rozsálka sz; B. Ida; Mózes prof.
1. péntek: bűnbánat napja	5	G. Lőrinc; Árkonc (Tárkány)
1. szombat	6	Prezidius (Harka,-ány); Porfir
Év. 23. vasárnap	7	"B Kassai vtk (Kossa, Kassád)
Hétfő	8	KIS BA. (Kücsid, Kücsike)
Kedd	9	Kl. Péter; Severjén; Gorgon (Gara)
Szerda	10	Tol. Mikó; Teodárd (Tardos)
Csütörtök	11	Prótus (Bogor); Paciens (Senyő)
Péntek: bűnbánat napja	12	Mária Neve (Gyüd, -ike); Kürt
Szombat	13	Aranysz. János (Karád); Tunyog
Évk. 24. vasárnap	14	Kereszt Felmag.; Kornél (Somos)
Hétfő	15	Hétfájd., "Sasvári BA. (Hete)
Kedd	16	Kornél p (Somogy); Ciprián: Cobor
Szerda	17	Bellarmin Rób.; Sz Ferenc sebhelyei
Csütörtök	18	Kup. József; Ferreol (Tömörke)
Péntek: bűnbánat napja	19	Január pk; Szabbác (Szabolcs)
Szombat	20	"Euszták: Lestár; Teodóra (Tündér)
Évk. 25. vasárnap	21	Máté aps.: Mátyus; Jónás próf.
Hétfő	22	Móric, Exupér vtk (Csegző)
Kedd	23	Tekla; Szózius (Somoró)
Szerda	24	Fogolykiváltó BA; Pacifik (Békés)
Csütörtök	25	"Gellért vt pk (Gyimes)
Péntek: bűnbánat napja	26	Kozma, Damján; Ciprián (Surány)
Szombat	27	Páli Vince; Fidenc (Bizond)
Évk. 26. vasárnap	28	Vencel; "B. Salamon k.
Hétfő	29	Mihály, Gábor, Ráfael főa.
Kedd	30	"Jeromos ea; Leopardus (Barca)

SZEPTEMBER

	GÖRÖG KATOLIKUS NAPTÁR		PROTESTÁNS NAPTÁR
1	Évkezdet; Oszlpos Simon	Hétfő	Egyed
2	Mammás vt. remete	Kedd	Rebeka
3	Antim	Szerda	Albert
4	Babilás (Bebős) érsek	Csütörtök	Rozália
5	Zakariás főpap	Péntek	Viktor
6	Mihály arkangyal csodája	Szombat	Zakariás
7	Szózon vértanu	**Vasárnap**	Regina
8	**Kisboldogasszony**	Hétfő	Mária
9	Joákim és Anna	Kedd	Ádám
10	Menodóra vt. sz.	Szerda	Erik
11	Teodóra bűnbánó (Tündér)	Csütörtök	Theodora
12	Autonóm vt. püspök	Péntek	Guidó
13	Sír templ. felsz.; Kornél	Szombat	Lóránt
14	Sz. Kereszt felmagasztalása	**Vasárnap**	Szerénke
15	Nicetás nagy vt.	Hétfő	Nikodemus
16	Eufémia vt. szűz	Kedd	Edith
17	Zsófia vértanu és 3 leánya	Szerda	Ottó, Bullinger
18	Eumén püspök (Enyég)	Csütörtök	Tamás
19	Trofim vt.; Szabbác vt.	Péntek	Vilmos
20	Euszták vt.: Lestár	Szombat	Frederika
21	Kodrát v. Kvadrát pk.	**Vasárnap**	Máté
22	Fókás vértanu (Fekecs)	Hétfő	Móric
23	Ker. Szent János fogantatása	Kedd	Tekla
24	Tekla szűz vt.	Szerda	Gellért
25	Eufrozina: Fruzsina vt. sz.	Csütörtök	Farkas
26	Nilus (Nyilas); János hal.	Péntek	Jusztina
27	Kallistrát és 50 katona vt.	Szombat	Adalbert
28	Baruk próféta; Kariton vt.	**Vasárnap**	Vencel
29	Cirjék remete	Hétfő	Mihály
30	Örmény világosító Gergely	Kedd	Jeromos

A Hold fényváltozásai:

Ujhold 5-én
Első negyed 12-én
Holdtölte 20-án
Utolsó negyed 28-án

OKTÓBER

RÓZSAFŰZÉR HÓNAPJA

FEJFAHÓ (Mindszenthó) ŐSZHÓ

Szerda	1	Kis Sz Teréz; Krescens (Kelemér)
Csütörtök	2	Őrangyalok (Örs, Öröske)
1. péntek: bűnbánat napja	3	Gellért: Gyirót ap.; Fástos
1. szombat	4	Assz Ferenc ra.; Krispus (Bodor)
Évk. 27. vasárnap	5	Placid, Pálma vtk; Attila pk
Hétfő	6	Brunó (Berény); Erótisz (Ercse)
Kedd	7	Rózsafűzér Királynője (Esenke)
Szerda	8	"Magyarok Nagyassz. (Magyard, -i)
Csütörtök	9	Dénes; Leon. János; "Göntér rt.
Péntek: bűnbánat napja	10	Bo. Ferenc; Gedő; Eulampia (Hajna)
Szombat, Columbus Day	11	BA. Anyasága (Ajnárka); Zenőke
Évk. 28. vasárnap	12	Miksa vt; Monás pk (Nánás)
Hétfő	13	Kálmán vt; Ede k; Teofil
Kedd	14	Kalliszt p; Burghard (Bogárd)
Szerda	15	N. Teréz; Aurélia (Aranka)
Csütörtök	16	Al. Margit; Tiszt. BA (Arika); Lehel
Péntek: bűnbánat napja	17	Ant. Ignác; Heron (Tuhudun)
Szombat	18	Lukács ev.; Asklepiád (Csokaly)
Évk. 29. vasárnap	19	Jogues Izs. vt; Ker. Pál; Alk. Péter
Hétfő	20	Vendel; Artémius vt: Tihamér
Kedd	21	Orsolya; Viátor (Vétes, -di)
Szerda	22	Kordula vt (Karaldi); Alódia
Csütörtök	23	"Kap. János (Koppány, -nka); Zaránd
Péntek: bűnbánat napja	24	Kl. Antal; *Ráfael; Maglór (Káldor)
Szombat	25	Krizsán (Örkönd); "B. Mór pk
Évk. 30. vasárnap	26	Evariszt p; "Dömötör: Dömös vt
Hétfő	27	Szabina; Elezbán (Besnyőd, Ellák)
Kedd	28	Simon, Tádé apsk.; "B. Gál fc
Szerda	29	Nárcisz; Tódor (Somodor); Melinda
Csütörtök	30	R. Alfonz; Luperkus (Farkasd)
Péntek	31	"Farkas pk; Sztakisz (Csekez)

OKTÓBER

GÖRÖG KATOLIKUS NAPTÁR		PROTESTÁNS NAPTÁR
1 **Boldogasszony védelme**	Szerda	Malvin
2 Ciprián: Coborján vt. pk.	Csütörtök	Lucian
3 Areopagita Dénes vt.	Péntek	Helga
4 Jerót athéni püspök	Szombat	Ferenc
5 Karitina vt. sz.	**Vasárnap**	Aurél
6 Tamás apostol	Hétfő	Elfrida
7 Szergius vt.: Sergyes	Kedd	Amadia
8 Pelágia: Pelágyia bűnbánó	Szerda	Etelka
9 ifj. Jakab apostol	Csütörtök	Dénes
10 Eulamp (Fényőke, Hajnalk.)	Péntek	Gedeon
11 Fülöp szerpap	Szombat	Kálmán, Zwingli
12 Adornok vértanu	**Vasárnap**	Miksa
13 Papilás és Kárpus vtk.	Hétfő	Ede
14 Nazár, Gyárfás, Prótás vtk.	Kedd	Helén, Béza
15 Lucián vértanu	Szerda	Teréz
16 Longyinus vértanu	Csütörtök	Gál
17 Ózeás próféta	Péntek	Hedvig
18 Lukács evangélista	Szombat	Lukács
19 Jóel próféta; Kleopátra özv.	**Vasárnap**	Nándor
20 Artémius vértann: Tihamér	Hétfő	Irén
21 Hilárion apát	Kedd	Orsolya, Hilárius
22 Abercius püspök	Szerda	Előd
23 Jakab apostol, Ignác pátr.	Csütörtök	Gyöngyvér
24 Arethas hitvalló	Péntek	Salamon
25 Marcián és Martélyos vtk.	Szombat	Vilma
26 Dömötör vértanu: Demők	**Vasárnap**	Demeter
27 Nesztor	Hétfő	Szabina
28 Parasceva, Terenc (Csizér)	Kedd	Simon, Judás
29 Anastázia vértanu (Neste)	Szerda	Zénó
30 Zenóbius (Zsember), Zenó.	Csütörtök	Kolos
31 Stachis	Péntek	Reformáció napja

A Hold fényváltozásai:

Ujhold 5-én
Első negyed 12-én
Holdtölte 20-án
Utolsó negyed 27-én

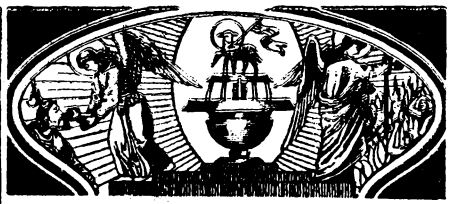

NOVEMBER

SZENVEDŐ LELKEK HONAPJA

MENYEGZŐS (Szentandráshó)	ŐSZUTÓ
1. szombat	1 MINDENSZENTEK (Ögyek)
Évk. 31. vasárnap	2 HALOTTAK NAPJA; "Viktorin
Hétfő	3 P. Márton; Hubert; Szilvia (Zolna)
Kedd	4 B. Károly, Sarolta; "B. János dm
Szerda	5 "Imre hg (Téteny, Tétenke)
Csütörtök	6 Lénárd; "B. Lorándh. Istv. ps
1. péntek: bűnbánat napja	7 Engelbert (Csenger); Delinke
Szombat	8 "4 koron. vt (Zombor, Hódos)
Évk. 32. vasárnap	9 Lateráni Baz.; Tivadar; "B. Ilona
Hétfő	10 N. Sz Leó; Av. András; Tünde
Kedd	11 Turi Márton pk; Bartók ap.
Szerda	12 Jozsafát vt; "Asztrik (Ecser)
Csütörtök	13 K. Szaniszló; Ennáta (Enéh)
Péntek: bűnbánat napja	14 Lőrente pk; "Pócsi BA (Pozson)
Szombat	15 N. Albert ea; Samonás vt (Csoma)
Évk. 33. vasárnap	16 "Skót Margit; Gyertód; Ödön; Ötemér
Hétfő	17 Magyar Erzsébet (Berénke); Gerg.
Kedd	18 Péter-Pál Baz.; Jenő
Szerda	19 "Erzsébet; Köröspén pk (Bodrog)
Csütörtök	20 V. Félix (Bódog); Szolutor (Bulcsu)
Péntek: bűnbánat napja	21 BA. bemutatása; (Bercsény, -nke)
Szombat	22 Cecilia: Cicelle vt (Csellőke)
Krisztus-király vasárnap	23 Kelemen; Kolumbán; Amfilok (Bokod)
Hétfő	24 Krizsogon vt. (Zalkod, Kurszán)
Kedd	25 Alex. Katalin; Rézmán vt
Szerda	26 P. Lénárd; "B. Vác rt; Hegyi BA
Csütörtök	27 Érmes BA. (Vezekény); Virgyil pk
Péntek: bűnbánat napja	28 Márkai Ják; Kreskon (Tényő)
Szombat	29 Szaturnin; "B. Balázs ps (Balmaz)
Advent 1. vasárnap	30 András aps.: Endre (Almás, -ka)

NOVEMBER

	GÖRÖG KATOLIKUS NAPTÁR		PROTESTÁNS NAPTÁR
1	Kozma és Demjén vtk.	Szombat	Marianna
2	Acindin vt. (Öcsigür)	**Vasárnap**	Győző
3	Acempszimás pk. vt.	Hétfő	Hubert
4	Joannicus remete	Kedd	Károly
6	Galaktion, Episztémisz vtk.	Szerda	Vilma
6	Pál pk. vt.: Pósa	Csütörtök	Miklós
7	Hieron vértanu, Lázár	Péntek	Ambrus
8	Mihály arkangyal	Szombat	Mária
9	Matróna; Onézifor vt.	**Vasárnap**	Tivadar
10	Erásztus, Olimpus vtk.	Hétfő	Judit
11	Vince, Ménás, Viktor vtk.	Kedd	Lehel
12	Alamizsnás Szent János	Szerda	Gabriella
13	Aranyszájú Szent János et.	Csütörtök	Lucia
14	Szent Fülöp apostol	Péntek	Benő
15	Szamonás vértanu (Csoma)	Szombat	Lipót, Linzi béke
16	Szent Máté evangélista	**Vasárnap**	Etelka
17	Csodatevő Szent Gergely	Hétfő	Lázár
18	Román és plátó vtk.	Kedd	Ödön
19	Abdiás próféta	Szerda	Erzsébet
20	Dekapolisi Sz. Gergely vt.	Csütörtök	Jolán. Kiss Áron
21	**Boldogasszony felajánlása**	Péntek	Ilona, Hatvani
22	Filémon és Cecilia vtk.	Szombat	Cecilia
23	Amfilok püspök (Bokod)	**Vasárnap**	Kelemen
24	Alexandriai Szent Katalin vt.	Hétfő	Emma, Knox
25	Szent Kelemen pápa vt.	Kedd	Katalin
26	Alipius remete	Szerda	Gergely
27	Perzsa Szent Jakab	Csütörtök	Hálaadás napja
28	István vértanú	Péntek	Piroska
29	Paramon vértanu	Szombat	Nóé
30	Szent András ap. (Almás)	**Vasárnap**	Advent I. vas.

A Hold fényváltozásai:

Ujhold 3-án
Első negyed 10-én
Holdtölte 18-án
Utolsó negyed 26-án

DECEMBER

KARÁCSONY HÓNAPJA

BŐVEDHÓ (Karácsonyhó)		TÉLELŐ
Hétfő	1	Elegy pk; Diodór (Ozondur)
Kedd	2	Bibiána; Aranka; Szekurus (Csekős)
Szerda	3	Xav. Ferenc (Zovárd, Zovárka)
Csütörtök	4	Dam. János; Borbála; Ozmund (Ozd)
1. péntek: bűnbánat napja	5	Szabbás: Sebők (Csaba); "B. Lukács
1. szombat	6	Miklós pk; Tercius (Torzok)
Ádvent 2. vasárnap	7	Ambrus ea (Babar); Polikárp: Korpos
Hétfő	8	SZEPL. FOGANTATÁS (Emőke)
Kedd	9	F. Péter ra.; Bassián (Vázson)
Szerda	10	Melkiás p; Lorétomi BA. (Lakod)
Csütörtök	11	Damocsa p; Trázon: Terestyén
Péntek: bűnbánat napja	12	Ch. Franciska (Csanta); Gvad. BA.
Szombat	13	Luca vt; Jodók: Józsa; Ottília
Ádvent 3. vasárnap	14	Ker. János ea; B. Bertót fc
Hétfő	15	Valér; Crocifissa Mária ra.
Kedd	16	Etelka csnő.; Albina; Sidrák
Szerda	17	Lázár pk; Sturmius (Burány)
Csütörtök	18	Úrváró BA (Váród); Töhötöm
Péntek: bűnbánat napja	19	Pelágyia; "B. Pál (Bólya); Orös
Szombat	20	Döme ap.; "B. Dénes ps (Dés, -ike)
Ádvent 4. vasárnap	21	*Tamás; Kaniz. Péter; Tömös
Hétfő	22	Zénó (Zigánd); Demeter: Dönkös
Kedd	23	Kenti Ján.; Viktória; "Umbert
Szerda: Szentest	24	Ádám, Éva (Ősed, Őse)
NAGYKARÁCSONY	25	JÉZUS SZÜLETÉSE (Zaránd)
Péntek: bűnbánat napja	26	ISTVÁN 1. vt (Előd, -ke)
Szombat	27	Boráldó Szent János (Böjte)
Sz. Család (Regölő vas.)	28	Aprószentek (Apor, -di, Fiád)
Hétfő	29	Beket Tamás (Bökény); Damó vt
Kedd	30	Dávid k; "Sebő érs. (Csebe)
Szerda	31	Szilveszter: Sorostély; Estike

DECEMBER

GÖRÖG KATOLIKUS NAPTÁR		PROTESTÁNS NAPTÁR
1 Náhum próféta	Hétfő	Natália
2 Habakuk próféta	Kedd	Aranka
3 Sofóniás próféta	Szerda	Olivia
4 Borbála vértanu szűz	Csütörtök	Borbála
5 Szabbás apát (Csaba)	Péntek	Vilma
6 **Szent Miklós püspök**	Szombat	Miklós
7 Szent Ambrus egyháztanító	**Vasárnap**	Ambrus
8 **Boldogasszony fogantatása**	Hétfő	Mária
9 Patápius remete	Kedd	Joakim
10 Mennás vértanu (Nánás)	Szerda	Judit
11 Oszlopos Szent Dániel rem.	Csütörtök	Lehel
12 Spiridion püspök	Péntek	Gábriella
13 Eustrát vt.; Luca vt.	Szombat	Lucia
14 Tirzus és vt. társai	**Vasárnap**	Benő
15 Eleutér vt. pk. (Aladár)	Hétfő	Johanna
16 Aggeus próféta	Kedd	Etelka
17 Dániel próféta	Szerda	Lázár
18 Sebő és tsai vt .katonák	Csütörtök	Auguszta
19 Bonifác vértanu	Péntek	Viola, Gusztáv A.
20 Ignác vértanu	Szombat	Ignác, Teofil
21 Juliána (Jávorka) vt. szűz	**Vasárnap**	Tamás
22 Anastázia vértanu (Neste)	Hétfő	Zénó
23 Viktória vt; Tiz krétai vt.	Kedd	Viktória
24 Karácsony vigiliája	Szerda	Ádám és Éva
25 **Nagykarácsony**	Csütörtök	**Karácsony**
26 **Istenszülő B. A. József**	Péntek	István
27 Szent István fővértanu	Szombat	János
28 Többezer nikodémiai vt.	**Vasárnap**	Kamillia
29 Aprószentek	Hétfő	Dávid, Bocskay
30 Anizia vértanu: Anikó	Kedd	Zoárd
31 Melánia, Szilveszter	Szerda	Szilveszter

A Hold fényváltozásai:

Ujhold 3-án
Első negyed 10-én
Holdtölte 18-án
Utolsó negyed 25-én

Tudnivalók az 1975-ös év ünnepeiről

*Újév	jan.	1
Vízkereszt	jan.	5
Árpádházi Sz. Margit	jan.	19
Gyertyaszentelő B.A.	febr.	2
Hamvazószerda	febr.	12
1848-as magyar ünnep	márc.	15
Szent József	márc.	19
Virágvasárnap	márc.	23
Gyümölcsoltó B. A.	márc.	25
Nagycsütörtök	márc.	27
Nagypéntek	márc.	28
Nagyszombat	márc.	29
Húsvétvasárnap	márc.	30
Sz. Antal kilenced kezdete	ápr.	16
*Áldozócsütörtök	máj.	8
Édesanyák napja	máj.	11
Pünkösdvasárnap	máj.	18
Szentháromság vasárnap	máj.	25
Úrnapja	máj.	29
Hősök napja	máj.	30
Édesapák napja	jún.	15
Jézus Szent Szíve ünnepe	jún.	20
Szent László király	jun.	27
Magyar Hősök, Vértanuk	jun.	27
Szent Péter és Sz. Pál	jun.	29
Függetlenség ünnepe USA	jul.	4
Kármelhegyi B.A.	jul.	16
Porciunkula	aug.	2
*Nagyboldogasszony	aug.	15
Szent István király	aug.	20
Mária Királynő	aug.	22
Munka ünnepe	szept.	1
Kisasszony napja	szep.	8
Szent Kereszt felm.	szep.	14
Hétfájdalmas Szüz	szep.	15
Mihály, Gábor, Rafael főangyalok	szept	29
Assziszi Szent Ferenc	okt.	4
Aradi 13 magyar vt.	okt.	6
Magyarok Nagyasszonya	okt.	8
Kapisztrán Sz. János	okt.	23
1956-os Szabadságharc	okt.	23
*Mindenszentek	nov.	1
Halottak napja	nov.	2
Szent Imre herceg	nov.	5
Magyar Szent Erzsébet	nov.	17
Szüz Mária bemutatása	nov.	21
Krisztus király ünnepe	nov.	23
Hálaadási ünnep: USA	nov.	27
Advent első vasárnapja	nov.	30
*Szeplőtelen Fogantatás	dec.	8
*Karácsony	dec.	25

(*) Kötelező ünnepnapok

Vándoruton

Írta: Mécs László

Vándorolva vígan,
vonaton vagy gyalog,
nem vagyok fészeké,
nem vagyok részeké:
az országé vagyok.

Keleten, nyugaton
imádkoznak értem,
nyíl lepattan rólam,
gúny lepattan rólam:
imádság a vértem.

Vándorolva völgyben,
vándorolva dombon,
virágnyelven szólok
madárnyelven szólok
s mindég Jézust mondom.

Erről a rokonok
rám ismernek rögtön,
de még füvek, fák is,
de még a kutyák is,
megújjongják jöttöm.

Nem nevetnek rajtam,
mint egy ügyetlenkén:
rétszagú szívemből,
kertszagú szívemből
kirajzik sok lepkém.

Lepkeszárnyról rájuk
Kérdeznek: „Mi újság?"
ragad tarka lisztem.
Szólok: „Nagy az újság:
megvan még az Isten!

Megvan még az Isten:
jók rokonítója,
szívek szépítője,
ország építője,
romlottak rontója!

Más nagy újság is van:
mind meg fogtok halni,
még talántán én is:
vigyázunk szívünkre,
ne legyen csúf, talmi!"

*

Megáldanak. Megyek
vonaton vagy gyalog
s bármely tájon leszek:
rokonok közt leszek:
ha egyszer meghalok.

A falevél

Írta: Nyírő József

VALAHONNAN

Udvarhelyszékről hányódtak ide négyen a Fundaturára, a vad, kietlen havasok közé, az Isten háta mögé, ahol ősszel kezdte meg a román részvénytársaság a potom áron szerzett tizezer hold erdő vágatását mindenféle mocskos, szedett-vedett csőcselékkel. Volt ott román, rutén, tót, orosz és fene tudja még miféle nemzet. Nyomorult, félig elvadult embercsorda, akikről szotyogott a piszok, a tetü és a rongy. Aljas, neveletlen indulatok lobogtak szemeikben, a torz arcok káromkodástól vonaglottak, szennyel és pálinkabüzzel fertőzték meg az erdők világát. Sovány, elgyötrött testük párolgott, lihegett a nehéz munkától, fejük esetlenül mozgott, mint a medvéé, és sohase néztek fel az égre. Egész lényük tiltakozás volt a világrend ellen és csak éjszaka könnyebbült meg a világ, mikor leesett állal aludtak a barakkok sürü levegőjében.

A NÉGY SZÉKELY

külön tanyát vert magának, nem vegyült össze az aljanéppel, keményen összetartott a nagy idegenségben, de igy is nehéz volt kihuzni a telet. Minden pillanatban valami veszedelem fenyegetett.

Megtörtént, hogy váratlanul dühroham öntötte el a munkásokat és a legkisebb szóért is, minden igaz ok nélkül, egymásnak mentek. Ütötték, vágták, tépték, szaggatták, harapták egymást, mig az inger hirtelen, ahogy támadt, összeomlott és az embergomoly szétesett, a véres alakok pedig ujra tehetetlen barmokká váltak.

Előfordult az is, hogy egyik-másik minden előzmény, szó nélkül összepakolt és világgá ment. Senki se kérdezte, miért, senki se marasztotta.

Máskor csendőrök jelentek meg, valakit megláncoltak és elvitték. A többi számba se vette. Gyilkos volt-e, vagy ártatlan, senki se mondta, senki se kérdezte. Hogy ki mire gondolt, az az ő dolga.

Irigy, gyülölködő, eltorzult lelkü szerencsétlenek voltak midannyian a nyomor és megpróbáltatások sötét árnyékával a fejük fölött, akiket lealjasitott az élet, és az járt jól közülök, akit agyonütött a fa vagy széttépett a fürész. Talán maguk is érezték, hogy nem jó önmagukra gondolniok, s ezért utolsó idegere-

jükkel rágörbedtek a szerszámra és késő sötétig morajlott az erdővágás zaja, zuhogtak a fejszék, visitottak a gáterek, lihegtek, nyögtek az emberek végkimerülésig.

LÉB UR,

tapasztalt, öreg emberhajcsár, ki egy életet töltött a favágók között, tudta, hogyan kell bánni velük. Ismerte ennek a munkának izgató, különös veszedelmét. Számításba vett mindent: az emberek faját, természetét, nyomorát, titkait, büneit, erejét, szenvedélyét, hogy kit meddig kell hajszolni irgalmatlanul, mig betörik, mikor kell a jutalmat, vagy a csendőrséget alkalmazni, egymásra uszitani az embereket, vagy szélnek ereszteni. Ki tudta használni az utolsó lélegzetvételüket is.

A székelyek figyelték és bámulták Léb urat, bár néha nem értették.

Egyik nap például megtörtént, hogy egyszerre megszünt az erdőben minden zaj, lárma, erőlködés, nyögés, mintha hirtelen elvágták volna, és a nehéz téli csend csengeni kezd a fülekben. Olyan feltünő volt, hogy mindenki felemelkedett, és a székelyek is kérdően egymásra néztek a gyönyörü fenyőszál fölött, amelyet hántottak. Hát látják, hogy Léb ur pálinkásüvegekkel rohan ki az irodából az emberek felé, mintha a szemét kivették volna:

— Igyanak, jóemberek! Igyanak! — kinálja lélekszakadva, reszketve, sápadtan. — Igyanak, hogy jobban menjen a munka! Ne gondoljanak semmire! Igyanak!...

Beszélt, kinált, kacagott, hangos volt Léb ur és csak akkor törülte le a sárga verejtéket a homlokáról, mikor az emberek elfogadták a pálinkát, s visszaesve régi bambaságukba ismét, munkához láttak.

— Megbolondult a Léb! — csóváltak a fejüket a székelyek, mert nem sejtették, hogy az öntudatra, az önmagukra ébredés veszedelmes pillanatait háritotta el Léb ur, ami már ott vajudott az emberek kábult lelke mélyén.

Egyedül csak ő tudta a havason, hogy ez milyen nagy veszedelem lett volna.

A SZÉKELYEKKEL AZONBAN

óvatos volt. Ismerte a fajtájukat még abból az időből, mikor még ott dolgozott a Maros völgyében. Tudta, hogyan kell bánni velük szép szóval, szőrmentében. Kemény, szivós, edzett, erdőhöz szokott emberek voltak különben mind a négyen, akiken nem fogott a havas veszedelme, hiszen az erdők fiai voltak. Nem

is lepődött meg, mikor bejelentették, hogy a hét végén kilépnek a munkából. Éppen csak a tisztesség kedvéért kérdezte meg:

— De miért? Mi a panaszuk?

— Nekünk semmi — magyarázta Ütő Laji, — de itt a tavasz, s otthon és dolog van. Nem maradhatunk!

— Áhá, a tavasz!...

— Már megeredtek a fák — borult el a szeme Ütő Lajinak. — Az aljban már zöldül a lomberdő, szól a kakukk, a sok madár. A fü is zsendül... Ha nem sietünk, elkésünk. Igy is tovább maradtunk a kelletinél.

— Hát ha nagyobb fizetést adnék? Akkor se maradnának?

— Akkor se, Léb ur. Köszönjük, de a föld tovább nem várhat. Ugy sem venné sok hasznunkat. Megmondom ugy, ahogy van.

— És maga? — fordult Simén Andráshoz. — Ugy tudom, hogy legényember. Maga se maradhat?

— Én ugyanvalóst nem! — rázta a fejét a legény.

HA AZ EGÉSZ HAVAST

neki igérné Léb ur, akkor se tudná itt tartani. Pedig szegény, nincstelen, árva fiu, akit nem várnak otthon, de mégis ő a legnyugtalanabb köztük. Alig csapta meg a tavasz első lehelete, egészen megváltozott, mintha ki volna forgatva magából. Nyugtalan és forró a teste, mint a költöző madáré. Folyton a messzeséget lesi, és káprázva néz a távolba a havasok összetorlódott gerince fölött. Szavát is alig lehet venni napok óta. Furcsa fényt kapott az egész ember. Kiegyenesedve jár, mint a szálfa, és elhuz a szeme az élet fölött, mintha nem volna magánál. A munkánál is alig lehet már valamire használni. Minduntalan megáll a fejsze a kezében.

— Itt az ideje, hogy elmenjünk — néznek egymásra a társai, kik szintén megrészegedtek már a tavasztól.

A többi is érzi már homályosan a változást. A fejsze sujtása nyomán az uj életnedvek már a szemükbe fröccsennek, az ágak hajlékonyabbak és titokzatosan szól az erdő. Mozgások, neszezések kelnek benne, a moha megnedvesedik alattuk és bágyasztó, langyos párák lengenek a völgyekben. A duzzadt rügyek rohamosan bomlanak, a rothadt havak elcsurrantak egy éjszaka, és a szülés erőlködésétől izzadt, fáradt az anyaföld. Különös ingerek, erők lankasztják a testeket és szinte fáj felemelni a fejszét. Jól esik a napon lenni és csak állni, állni mozdulatlanul. Ilyenkor a szegénység se fáj, semmi se bánt.

Ezek a mélyre zuhant nyomorultak azonban még csak sejtik, hogy valami szokatlan történik bennük, életük éjszakája alig

dereng, és csak bámulják a furcsa ritmust, életkedvet kapott székelyeket, akik undorodva néznek le rájuk és alig várják, hogy itt hagyhassák ezt a ronda emberszennyet, amit magukból árasztanak. A szemüket dörzsölik, mintha részeg álomból ébredeznének. Aztán hosszasan mosdanak, tisztálkodnak, öltöznek legjobb ruhájukba, mintha menyegzőre készülődnének.

A legény már virágot is szerzett a sapkájába. Alig ébredt, friss tavaszi virágot. Ugy tartja a fejét alatta, mintha kincset hordana.

LÉB

is mintha megfeledkezett volna az üzletről. Kibontott szakállában a tavaszi szél dudol, önmaga tétován szédeleg és hangtalanul mozog a szája.

Egy cinke bukik ágról-ágra és azt mondja: „Csitt! Csitt! Isten!"

A másik ráfelel: „Itt is! Itt is!"

Itt is, ott is és mindenütt...

Csak egy hórihorgas, puliszkaszinü román ember tátja rá a száját a négy ragyogó székelyre:

— Veletek mi van?

Azok nem felelnek, csak vállukra kapják a cókmókjukat és nekivágnak az előttük kéklő hegyoldalnak.

A TETŐN MEGÁLLNAK.

Meghordozzák szemüket az egymás mögött hullámzó, távolabb alig kitetsző és már az egekbe vesző erdélyi hegyláncok vonulatain, felnéznek a napra és ujjászületve egymásra kacagnak.

Fodor Gergely köztük a legidősebb, neki jön meg leghamarabb az esze.

— Most aztán mondjátok meg, hogy merre menjünk!

— Akármerre, csak menjünk! — türelmetlenkedik a legény, mert hajtja a tavasz és a névtelen vágy, az élet különös, szomjas ingere. Menni, menni, hátra nem nézni, meg nem állni!...

— Valahol arrafelé van a Jádvölgye! — mutogat tétován Ütő Laji. — Oda kell leereszkednünk!

— Ahol tetszik, ott járhattok — tréfál az árva legény. — Az én birtokomban sehol kárt nem tesztek.

A többiek kacagnak:

— Könnyü, akinek semmije sincs!

— Hát akkor neki az első füstnek!

Félnapig lábalják a havasokat, fennsikokat, a különös varázslatu tájak szépségében elmerülve, szabadon, feloldódva, derülten, senkivel se találkozva; aztán letelepszenek, hogy valamit falatozzanak.

Néha a nap lepillant rájuk, hogy merre vannak. Pár percre meg is áll fölöttük, hogy kissé gyönyörködjék bennük.

Jó elheverni a zsendülő avaron, a nyakszirt alá kulcsolt kezekkel, s megfeledkezni mindenről, de a havas rájuk fuj és az erdők odamorognak, hogy ki kell nyujtani a lábat, ha nem akarnak idekinn elesteledni.

Mit törődnek ők az idővel! Olyan ez a négy bolond, mint négy gyermek. Csak lézengenek téltul és képesek ezt a hitvány patakot is órákig elnézni.

KÉSŐ DÉLUTÁN VAN,

mire beereszkednek egy vad völgyek közé zárt, szétszórt román falucskába zsupfedelü, vedlett kunyhók csucsosodnak a magasba egymás mellett, mintha füstölt gombák volnának. Tövisből vert, zegzugos keritések veszik körül a néhány arasznyi udvart, amelyen az emberek és bivalyok ösvényt tapostak, ahol nekik tetszett, és behullott tetejü, összetajakolt ólak éktelenkednek rajtok, nekitámaszkodva a szennyes, öreg trágyadomboknak. Szalma és reves, szuőrlött, öreg fa az egész falu. A dombon ülő fatemplomocska is megunta már a szolgálatot, vastag cserfabordái elváltak egymástól, s hegyes tornya megőszült az időtől és örökös égbenézéstől. Az ut sárga, agyagos sár és patakfenék, felhordva özönfával, kővel. Rossz füst, rothadás és nehéz bivalyszag terjeng fölötte. Szemérmetlenül hat az egész kép, mint a rongyokból őszintén kilátszó emberi test. Az egyetlen ép és befejezett dolog az a szemét, amit a juhok, kecskék bőven elhullattak, amint hegyes körmükkel meglyuggatták az erdőbe torkolló hegyoldalt.

A négy székely önkéntelen egymáshoz huzódik, ahogy a göröngyök közt átvergődik a falun, hogy valahol éccakára szállást keressen magának.

Kocsma azonban itt is van.

Ahol kocsma van ott szállás is van. A kocsmáros pupja felnőtt a nyakába, de azért éber és ravasz.

Végre megértik egymást. A székelyek még örvendeznek is, hogy van kivel magyarul beszélni.

— Pénzért minden nyelven tudok! — mosolyog a kocsmáros és hegyes csontujjaival ugy játszik a szakállán, mint a lanton.

KISSÉ IDEGEN,

nyomasztó a légkör, de székelyeknek nem szokatlan ez a görög keleti világ és azonkivül tavasz van. Tavasz! Tavasz, a nemjóját, és ők haza mennek! Haza!...

Különösen Simén András, a legény nem birt magával.

— Bort ide! — kiáltja, mert csordultig gyült benne a virtus.

Még az egyik kecskelábu asztalra dobált fejszéjük is ragyog örömében.

Hát ők hogyne mulatnának!

Nem parancsol most már nekik a román kormány sem. A magukét isszák. Megdolgoztak érte kutyául.

A szájtátók már gyülekeznek. Előbb a gyermekek, majd felnőttek is, hiszen idegenek mulatnak a kocsmában. Nem lehet az efélét elmulasztani. A bágyék elfoglalják a szomszéd asztalokat. Onnan figyelnek. Néhány leány, legény az ajtónál buvik egymásba és felver a kétféle szó. Ebből később baj is lehet, de a székelyek nem törődnek vele. Most vannak a legjobb husban. Még az öregedő Fodor Gergely is aszondja, hogy cigány kéne ide. Tiszta tökéletesen csak az az egy hiányzik.

Ebben a faluban azonban, ugy látszik, a cigány se tartotta érdemesnek letelepedni, de nem is kell, mert a legény egyet gondol, felnyul az ablak alatt bontakozó körtefára, leszakaszt egy marokra való friss falevelet, az ajkához illeszti, és mint legszebb klánétaszó, felhangzik a nóta.

Az emberek elhülnek a bámulattól. Megnémulnak és mégis, valami különös izgalom megy végig bennük. A magyarok nekiadják magukat a rég hallott otthoni, drága daloknak, és pillanatok mulva már csak a testük van itt. A lelkük már otthon kószál a falujokban a ház, az élet, az asszony, a gyermekek közt, a hazai erdőkön, mezőkön, és a vágy már-már megfojtja a szivöket. Félig tátott szájjal lihegnek és szemük lehunyva.

— Fujjad Andris, fujjad!...

— A románok felmorajlanak, de te ne törődj vele, Andris, csak fujjad, ha belehalunk is!

A legény mosolyog és ha eddig szép volt, most százszor szebb!

NÉHA EGYIK-MÁSIK ROMÁN,

aféle tüszős, csimbókos öreg mósule felemelkedik, a szeme megvillan, mintha valamit mondani akarna, vagy mint akit álmából költögetnek, valami homályos derengésig el is érkezik, de csak

ismét visszasüllyed az álomba. A szokatlan, különös és mégis valamiképpen ismerős dallamok azonban tovább zavarják, kinozzák, valami születik bennük, de nem tudják, hogy mi. Mintha a mult hajnalodnék, mintha ezek a dallamok bennük szunnyadtak volna, olyan ismerősök, olyan belőlük valók. Édességük elönti őket, és a szürke hajak megfényesednek. Rég elmult világot juttatnak eszükbe, amiről az öregek meséltek, hogy valaha régen, ki tudja mikor, talán ők is magyarok voltak. Szép tornácos házu falu volt a mostani helyén, csak az ő ekéjük hasitotta a földet, ökreik szarva elakadt a százados fák közt, magyar papot tartottak a hegyen ülő templomnak, és széles sirt kellett ásni a sürü vérü, kemény embereknek, ha megunták a földi életet.

Mindez már azonban csak formátlan ködkavargás a lelkükben. Bizonytalan és nem is lehet igaz.

Nem! Nem igaz!

— No, noapte buna! Jó éjszakát!... Nem igaz!...

Elgondolkozva mennek ki a kocsmából. A primár, a falusbiró felvicsorodik:

— A csendőrökért kell küldeni!

Az öregek nem mondanak se igent, se nemet, csak töprengve hazabotorkálnak.

A primár arra gondol, hogy mégis szól a papnak, és a szabadon eresztett kutyák közt elindul a patak-marton.

Aztán mégis meggondolja a dolgot és visszafordul. A nótázás megszünt, az emberek csak beszélgetnek.

— Ott hadd beszélgessenek!

Az ablakon betekint és látja, hogy a magyarok már a falusiakkal barátkoznak.

Az éjszaka lassan elnémitott mindent és a komor, sulyos havasok belevesznek a sötétségbe.

MÁSNAP KORÁN INDULT

utnak a négy székely. A fák még aludtak, az erdőkben még nem mozdult az élet, az ég alig vált el a földtől és köd gomolygott a fenyves tetején. Hallgatagon, egymás nyomában haladva kapaszkodtak felfelé a hegygerincen. Az ut végén azonban valaki várt rájuk.

— Ki lehet? — vették észre a ködbevesző alakot.

— Egy leány — csodálkoztak, mikor közelebb értek. — Ugy látszik, ránk vár!

Román ruhába öltözött, katrincás, ciframellü, szép, nyulánk leány. Alig tizennyolc-huszéves, ünnepi bocskorkában. Lesütött szemekkel, zavartan pihegett, amikor a férfiak odaértek.

— Na, mit akarsz, fáta?

— Én... én — hebegett — csak azt akarom megmondani ennek a legénynek, hogy én is magyar vagyok!

Nagy, csodálatos szemeit rávetette a legényre és könny öntötte el.

— Ne menj el tőlünk, te legény!...

Simén András megtántorodik és rámered a különös, fehéren reszkető leányra, aztán hosszasan elgondolkozik.

A többiek körülállják lehajtott fővel és nem szólnak semmit, mintha templomban volnának.

Simén András sokáig tusakodik, aztán megfogja a leány kezét és tompán, de csodálatos tüzzel a szemében, azt mondja társainak:

— Kietek csak menjenek! Én itt maradok...

A FÖLD

egyet mozdul, a havasok megszédülnek és a hegyek mögött lassan felkél a nap.

Harsányi Lajos:

Esteli körmenet

Szeretnék e borús világban
Utolján körülnézni még,
Megízlelni a lángoló ősz
Érett gyümölcs-ízét.

Utamra elkísér egy lassú
És ünnepélyes körmenet.
Velem jönnek, akik a földön
Szerettek engemet.

Kinyílnak itt-ott a kíváncsi
Pirosló ablakok.
Megkérdik: e komor menettel
Hová is ballagok?

Már nem felelek. Csak megyek.
S eltűnök, mint a kék hegyek.
Barátaim: piros fáklyákkal
Én már — az ég felé megyek.

Ha Isten velünk!

Írta: Jankovics Marcell

AZ 1883 AUGUSZTUSÁNAK perzselő nyárvégi napján az árván született somogyi fiú betoppant diáknak Pozsonyba. Jó édesanyám, aki egész életén át feketébe öltözött, kézen fogva vezetett az iskolába. Itt jobban féltett, mint a gardosi pusztán. Ő választotta Pozsonyt, mert ő maga ott született szomorú nagy idők rendeléséből. Nagyanyám a Duna utca egyik házába volt internálva. Nagy apám, Meszlényi Jenő honvédezredes, Kossuth sógora meg a pozsonyi „Vízi kaszárnyá"-ban várta a megítélt „lőport és golyót" — vagy tíz hónapon át, míg kegyelemből „nehéz vasba" verték és elküldték Kufsteinbe. Így avatkozott be életembe 1849 minden emléke. Ezért kerültem én is Pozsonyba. Gyötört is a honvágy a somogyi puszta után — ott lent a simonyi malom mellett —, amelyen búbánatot őrlenek....

EZERKILENCSZÁZHARMINCKILENC márciusának havaseső́s éjjele volt, hogy ott lézengtem a pozsonyi állomáson. Pirosra fújták arcomat az alagút felől besüvítő „morva szelek". Úgy éreztem, mintha a lélekvándorlás titkos törvényei szerint új lélek szállott volna belém. Ebben az országokat törő, országokat szülő márciusban didergett az őszülő kivándorló! Elhagytam Pozsonyt és hazamentem, mert gyötört a honvágy...

56 esztendő esett a két dátum közé. Úgy gondolok vissza az évekre, mint 56 kedves pozsonyi ismerősre. E csodaszép régi városnak betűibe tömörül össze 56 esztendő minden szépséges élménye, egetvívó küzdelme, feledésre kárhoztatott szenvedése, nagy hite és tömérdek végzetes csalódása.

Szép idők voltak, bár nekem sokat fájtak és fájnak ma is. Ezért bánt néha a honvágy még otthon is....

ÉVRŐL-ÉVRE legalább néhány órára vissza kell térnem Pozsonyba. Legalább ahhoz a röghöz, melyről Jókai írja: „a hant, amely ide köt". Hogy a meghitt utcákat járom, mintha vízcseppeket látnék a levegőben. Nem tudom, önmagam férfikönnye-e? vagy azoké-e, akikkel hosszú idő után újra kezelek?

Végigjárok a városban minden helyet, ahol meg kell állanom...

ANDRÁS UTCA... Most Goethe utca. Itt laktam gyerekkoromban, mikor ide szegődtem diáknak. Abban a potrohos várto-

ronyházban, amelyet régi patricius tulajdonosai után Scharitzerháznak hívtak. Nincs többé. Romhalom. Lebontották. A ház elment az emberek után, akik belőle elmentek, hogy helyet adjanak a fiataloknak. Ez eltűnt ház bástyatornyának II. emeletén laktam kis szobámban, amelyre mérhetetlenül büszke voltam. Háziurunk — a jó öreg patrícius — intett: „Fiam, sohase légy költő. A költők valamivel mindig adósok maradnak. Vagy pénzzel vagy az élet helyes megoldásával. Szegény Lenau, ő is adós maradt öregapámnak a lakbérrel..."

Büszke voltam Lenau szobájára — a költőére, aki német volt és a magyar szabadságért rajongott. Azért is szerettem volna költő lenni... Háziuram intelméből csak az adósság lett valóság, úgy, hogy az élet sokkal lett adósom!

TOVÁBB BALLAGOK A DUNA FELÉ. Be kell térnem a Notre Dame kicsiny templomába. Ugyanott, ahol most megállok, állott 1848-ban nagyapám, a vörös sapkás ezredes és fehér arája, nagyanyám. A menyasszony oldalán Görgey Artur, a hadvezér, szó szerint ezt súgta: „Asszonyom, ma a boldogsághoz vezethettem. Hetek múlva a magyar szabadság elé vezethetem..." A nagy tábornok csak egyik ígéretét tudta megtartani: az emberi sors délibábjának ígéretét, hiszen a legkeservesebb sorsban is lehet valaki boldog. A nemzet szabadságának ígérete szertefoszlott Világosnál. Mint a jó ígéretek már annyiszor magyar földön, Hadak-útján...

MEGTORPANOK A PARTON. Hová lett a régi Vízi-kaszárnya? Húsz esztendeig Stefanik-kaszárnyának hívták arról a férfiúról, aki ércbe öntve ott áll Fadrusz remekműve helyén. Diák volt a pozsonyi líceumban. Tudósból francia generális lett. Légiókat alapított Szibériában. Mártír lett. A Vízi-kaszárnya parti fele eltűnt. Az új idők csákánya ledöntötte a falakat, melyekbe Napoleonnan a túlsó ligetből átküldött ágyúgolyói fúródtak. Művészkéz kettévágta a tömérdek nagy kaszárnyát, egyik felét lehordatta és hátsó udvarából, boltíves folyosóiból szépséges barokk kulisszát formált. Az udvar sarkában, ahol 94 esztendő előtt nagyapámnak kihirdették a „Pulver und Blei" ítéletét, ma egy csésze tea vagy kávé mellett gyönyörködhetünk a Duna örök hömpölygésében. Asztalok állanak a világháborúban elvérzett katonasorok helyén. Az idők soha meg nem állanak...

TOVÁBB BOLYONGOK A PARTON. A keskeny Hajó utca sarkán, a hatalmas tűzfal előtti kertben ösztövér fák szomorkodnak. Már gyerekkoromban meg kellett állanom e fák alatt. A rezgő levelesből kihallottam a sóhajt:

„Szép hazámba ismerősök mennek..."

1. ÁLLOMÁS

Az elítéltek stációja

(JÉZUST HALÁLRA ÍTÉLIK)

Eléd hozzuk, Urunk Jézus, azoknak a testvéreinknek a keresztjét, akik a vasfüggöny mögött uralkodó igazságtalanság ítéletét szenvedik el, akik a gonoszság által megfogattak és még mindíg rabságban vannak. De eléd hozzuk azoknak a rossz lelkiismeretét is, akik a gonoszság ítéletét kimondták felettük.

Uram, Téged is halálra ítéltek igazságtalanul

1843-ban e fák alól üzent Petőfi édesanyjának... Voltak nékem is napjaim, amikor ez az üzenet zümmögött lelkemben.

Szinte lábujjhegyen szököm át a boltíven és előttem a legcsodálatosabb gót torony. Ötélű, amilyen alig akad másutt e világon. A hozzá lapuló Klarissza-templom külső falait téglaszínűre festették. Korszerűen... Nem tudom, az Árpádok alatt ilyen volt-e? Az én 56 esztendőmben mindenkor szürke maradt. Pedig valamikor e szűk utcák között még a keskeny eget is rózsaszínűnek kellett volna látnom, hiszen nyolc fiatal esztendőn át szép szeptemberi ősszel itt énekeltem a „Veni Sancte"-t és Péter-Pálok napján, aratás kezdésekor a „Te Deum"-ot. A sok fiatal hangot az áldott öreg Dohnányi Frigyes dirigálta, a mi jóságos tanárunk. Igazgatónk nevenapjára egyik tanárunk velem, a kis gimnazistával íratott négysoros köszöntő verset. E vershez a zenét nálam is kisebb diák szerezte — Dohnányi Ernő. Ma büszkébb vagyok erre, mint akkor, több mint félszázad előtt...

EBBEN A GIMNÁZIUMBAN kezdettem meg „ellenzékiségemet". 1892-ben volt. Éppen az érettségi előtt. A tanári kar maga elé hívott. Lelkes szavakkal megmagyarázták nekem, hogy éppen 25 éves a kiegyezés; mindaz, amit a magyarnak e szám jelent: 1867. Engem, mint jeles diákot kitüntetnek azzal, hogy én mondhatom az iskolai ünnepen az emlékbeszédet.

Pirultam, de azt feleltem: erre nem vállalkozhatom...

Tanáraim összenéztek. — Miért, miért nem?

— Mert én 48-as vagyok. Mert a vakációra Kossuth Lajoshoz utazom Turinba...

A derék professzorok nem szóltak semmit. Kiküldtek. Mást jelöltek ki a beszédre. Csak S. B., a történelem tanára jött utánam, boldogító jósággal megsimogatta fejemet és azt mondta:

— Fiam, kövesd az életben mindenkor meggyőződésedet. Ez az egyetlen becsület...

A KLARISSZA UTCÁBÓL fölkanyarodtam a dómhoz. Beosontam a préposkertbe, mert tudom, hogy annak kis ösvényéről a legszebb a dóm összképe. Nem értem, hogy eddig festők fel nem fedezték a kis kuckót. A gót nagytemplom misztikuma érezteti velem, hogy itt nemcsak az én Urammal találkoztam, hanem annak a két magyarnak szellemével is, akik szimbólumai a magyar nemzet jogainak, az élethez és jövőhöz való jogoknak. Ott álmodják a magyar álmot a főoltár közelében, a kemény katona és az igaz kultúrember. Szobraik szinte kilépnek a falból. Egyik a páncélos törökverő, a romboló kelettel szembenálló győri hős, Pállfy Miklós; a másik a magyar egyetemet alapító, a magyar nyelv zamatját meg-

teremtő, az „Igazságra vezérlő kalauz"-t író Pázmány Péter. Felnézek rájuk és meghajtom fejemet előttük.

KÖZELEG A BÚCSÚZÁS ÓRÁJA. Még a Mihály-kapun kell keresztülmennem. Ezen a kapun jár be Pozsony városába a történelem. Én is kísértem 1919. január 1-én Barreca Riccardo, a nemes szívű olasz ezredes alakjában a történelmet. Mikor a toronyban Szent Mihály és egyre támadó sárkánya lábai alatt éjfélt ütött, egyikünk sem tudta igazán, hányat ütött az óra a történelem egyre késő vagy egyre siető gépezetében... Mikor másnap reggel, 1919. január 2-án újra kiléptem Szent Mihály kapuján, a várárokban két kis tarkaság kapta meg figyelmemet a szürkés hófoltokon. A kis magyar kokárda. Oda ejtette valaki, aki hitét vesztette. Mellette valamelyik vörös katona sapkájáról odavetett piros szalag. Oda ejtette a másik, akinek nem is volt hite. Ahogy lenéztem a várárokba, megcsúsztam a hóban. Izmos olasz carabiniere a megszállók közül — talpon tartott. Mosolyogva súgta: „Sohasem szabad megcsúszni és elbukni..." Igaza volt.

MIELŐTT KIMENNÉK AZ ÁLLOMÁSRA, megállok a Városháza kapuja előtt. Szeretem a régi kaput, boltívében az acélból bekovácsolt céh-rőffel és céh-késsel. Kibetűzöm még egyszer a boltív kopott feliratát:

SI DEUS PRO NOBIS QUIS CONTRA NOS...

ÚJRA KINT LÉZENGEK az állomáson, én, az őszülő kivándorló. Érzem a sors különös kettősségét: mikor a vonat kigördül velem a dombok aljáról, érzem, haza megyek — és mégis, mikor a novemberi ködben, a gyárak füstjében vissza nézek a várrom négy derengő tornyára, Árpádházi Szent Erzsébet ablakára, melyen át rám néz a nyugovó nap, valami honvágyat érzek...

A Városháza régi feliratát magammal hoztam. Minden kis magyar ház kapuja, ajtaja fölé, minden tépelődő magyar szív rezzenésébe szeretném beírni e nagy, szépséges hitet:

HA ISTEN VELÜNK, KI ELLENÜNK...

★

●

MERT:

Magyarország miniszterelnöke, gróf Tisza István ellenezte
Ne engedd, hogy elfeledtessék veled Trianont,
a háborut; ezt kifejezte a király előtt is, de mert Magyarország nem maga intézte külügyeit, nem volt önálló hadserege sem, fiai az Osztrák-Magyar Monarchia hadseregének voltak tagjai, — tehát nem akadályozhatta meg a háborut és azért nem lehetett felelős...

Magyary Csilla:

Ima hétköznapok esti miséjén

Köszönöm, hogy e megbomlott világban
még áll egy hely, ahol csak szeretet van.
Ha a színes ablaküvegen át
a nap utolsó sugara beragyog,
estéli misénk bűvös áhítatát
tükrözik a fényben úszó fapadok.

Köszönöm, hogy naponta térdelhetek
virágos oltárod előtt, mely felett
felmagosul, mint égbemutató jel
egy magasztos és fekete feszület,
honnan márványba faragott Krisztus-fej
néz le rám s felszárítja a könnyemet.

A gyűlölet rámleső hullámai
már nem tudnak kesergésbe hajtani:
szép templomod békés nyugalma átfog.
Magadhoz vonzasz, Egyetlen Szeretet,
— s mikor az áldoztató rácshoz állok,
minden bűnt, bajt, bánatot elfeledek.

Testeddel táplálsz, Véreddel adsz erőt,
térdre borulok szent Fölséged előtt
és suttogva, de ujjongó boldogon
buzog fel lelkemből a hálaadás.
Kint táncolhat a Sátán. Én otthonom
Benned találtam — s nem fontos semmi más.

A merénylő

Írta: Fodor Sándor

1

— *Csak a munka, a munka reggeltől estig...* — *dohogott Belényesiné, amikor ötesztendős kisfia a vacsoránál kiöntötte a tejet, és neki a törlőrongy után kellett néznie, hogy felitassa a felhérlő tócsát.*

— *Érdekes vagy te, szivem* — *jegyezte meg a férje.* — *Reggel héttől háromig az irodában körmölsz, itthon főzöl, mosogatsz, ha egy kis időd van, a kertben gyomlálsz és egy szavad sincs. Egy fél csupor tej pedig...*

— *Jó, hogy mondod a kertet. Majd elfelejtettem. Nem vettél észre semmit a kertben?*

Belényesi semmit nem vett észre a kertben, pedig munkába menet és onnan jövet is végigment a virággruppok, veteményes ágyasok közötti kavicsos ösvényen.

— *Hát majd holnap reggel nézz jól körül. Meg fogsz lepődni.*

Belényesi nem lepődött meg. Se reggel, se délben. Igaz, nem is nézett körül. A felesége érdeklődő pillantását félreértette.

— *Semmi.*

— *Hogyhogy semmi?*

— *Semmi posta.*

— *Ki beszél itt postáról? Körülnéztél a kertben?*

Belényesinek csak ekkor jutott eszébe, hogy mit kellett volna tennie reggel. Lelkesen elmosolyodott, mint az olyan férjek, akik megfeledkeztek valamiről, amiről nem lett volna szabad, de titkolják.

— *Körül. Csodálatos vagy igazán. Cso-dá-la-tos.*

— *Én?! De hisz nem én ültettem!*

— *Micsodát?*

— *Mondhatom, szépen körülnéztél. Ez vagy te.*

— *Igenis körülnéztem* — *nézett az asszonyára önérzetesen Belényesi.* — *Minden gyönyörü... a virágok, a petrezselyem, a sárgarépa, az uborka...*

— *Ugy-ugy. Az uborka. Azt is megnézted?*

— *Meg én. Azt is... de inkább a virágokat. Az uborkát csak futólag.*

— *Gyere velem.*

Kimentek a kertbe. Az uborkaágyas volt a házhoz legközelebb, az utca felé virágok nyiltak. Már az uborka is szépen virágzott, némelyik indán aprócska termés is mutatkozott. Az ágyas közepén azonban valami óriás uborka- vagy tökféleség forditotta sárga virágait a nap felé.

— Érdekes — mondta a férfi. — Valami disztök lehet. Tépjem ki?

— Ne. Lássunk, mi lesz belőle. De nem én ültettem.

— Érdekes — dünnyögte a férfi.

— Neked minden érdekes.

— Igazad van, egyáltalán nem érdekes. Valaki elhullajtott egy tökmagot.

Három hét mulva kiderült, hogy nem éppen.

A kacskaringózó, számos uborkapalántát elnyomó indákon nem óriási uborka nőtt, nem is disztök, hanem görögdinnye. Két jókora és két ökölnyi. A jókorák nemsokára beértek, az ökölnyiek jókorára gömbölyödtek.És egyik reggel, amikor Belényesiék éppen munkába indultak, nyomtatott betüs cédulát pillantottak meg a nagyobbik dinnyén: gombostüvel szurta rá valaki:

JÓ ÉTVÁGYAT!

— Hát ez igazán érdekes — mondta Belényesi, és igaza volt.

Éjszaka, vagya kora hajnalban bemászott valaki a keritésen. Valaki, aki tudott a dinnyéről. Belényesiné felindultan pillantott az urára.

— Ez minden mondanivalód?

— Lényegében ez.

— Hát jó. Én azonban teszek róla, hogy nekem többé ne ültesesenek dinnyét az uborkámba és ne kivánjanak nekem jó étvágyat — tette kezét csipőre az asszony. Holnap vagy holnapután ránk törhetnek, vagy mit tudom én, amig nem vagyunk itthon feltrancsirozhatják a mamát...

A férfi riadtan mutatott a dinnyére:

— Az, aki ezt csinálta?

— Miért ne?!

Nyomban elhatározták, hogy szereznek egy farkaskutyát. Pandur lesz a neve.

2

Kalaposék kertjében a meggyfa ugy nőtt, mint a gyom. Igaz, nem sokat törődtek vele. Különben sem volt nagy kert, alig hosszabb és szélesebb egy röplabdapályánál, a meggy pedig apró szemü, savanyu. Egyéb nem is nőtt a gondozatlan kertecs-

kében, legfennebb keserülapi, kamilla és papsajt. A nyugdíjazás küszöbén álló testnevelőtanár házaspár minden nap fáradtan tért haza az iskolából, nem fült a foguk a kertészkedésre, a gyerekek pedig megnőttek, kirepültek a fészekből. Az egész családból csak a nagyobbik fiu két kislánya tartotta számon a meggyet és a meggyfákat. Érés idején mindennap ott iegelésztek a kertben. A szülők és a nagyszülők még csodálkoztak is, mit esznek ugy azon a savanyu meggyen.

Ezen a nyáron is megjelentek az unokák — egyik hét-, másik ötesztendős — és amikor a meggy sötétpirosra érett, hozzáláttak. Alig hogy első izben levonultak a kertbe meggyezni, lelkes-lármásan szaladtak be a házba egy-egy jó marék meggyel.

— Tessék megkóstolni! Tessék, nagytata! — szaladt az öregurhoz Kató, a nagyobbik, miközben Zitácska a nagymamát kínálta.

— Edd csak meg, drága, nekem nem kell... hagyd inkább nagytatát pihenni, menjetek, na menjetek szépen a kertbe.

— Zoltán! — állt eléje felesége. — Ezt maga csinálta?!

— Mit csináltam én már megint?! — tette le bosszusan, ellentámadásra készen az ujságját a tanár ur, aki már torkig volt azzal, hogy ami rossz ebben a házban adódik, az mint az ő számlájára kerül, ám ezuttal nem a vizcsapról volt szó, amit vagy tulságosan megszoritott (kopik a tömités), vagy lazára hagyott (ki győzi a számlát?), a biztositék se égett ki, amit a multkor bizonyára rosszul tett be, sőt egyéb kár se adódott. A felesége két szem gyönyörü meggyet tartott eléje.

— Ezt!

A férfi tiszta lelkiismerettel nézett élettársa szemébe.

— Nem. Ezt nem én csináltam. Nem vagyok gyümölcsfa.

— Kóstolja meg.

Megkóstolta.

— Nagyon finom. Cseresznyemeggy. Hol szerezte?

— A gyerekek szedték a kertből.

— Az lehetetlen.

— De igazán tessék kijönni, nagytata, még van a fákon — fogta meg a kezét Kató, miközben Zitácska gyorsan kiszaladt, hogy amennyit még lehet, magába gyurion a gyümölcsből, mert ha a felnőttek felfedezik, akkor bizonyára kiderül, hogy „nem gyermekeknek való", mint annyi más finom csemege.

Kalaposék ámuldozva nézték a fákat. Nem valamennyit, csak hármat. Három fiatal fácskát. Finom cseresznyemeggy termett rajtuk. Idén először. A koronácskák elágazásánál jól látszott az oltókés nyoma.

— Hát ezt ki tehette? — nézett élettársára Kalapos tanár ur.

Felesége széttárta a karját.

— Magára gyanakodtam... de ugy látszik, Laci volt vagy Bandi. Esetleg Péter.

Nem tette se Laci, se Bandi, a két fiu. És Péter se, a vejük. Ennek még aznap este végére jártak. Idegen oltotta be a fákat. De kicsoda?! És főképpen... miért? Mert az előfordul, hogy az emberek ok nélkül ártanak egymásnak, de jót tenni, névtelenül?! Ki hallott ilyet? Vajon milyen ára lesz a három beoltott meggyfácskának?

— Valami félnótás tévedhetett be. Talán eltévesztette a házszámot, vagy mit tudom én... — vonta meg a vállát az asszony.

A férfi hitetlenül csóválta a fejét.

— Hátha nem is volt olyan félnótás az illető?!

— Mire gondol?

— Például arra, hogy kinézte magának a házunkat. Idős házaspár — gondolhatta —, maholnap elpatkolnak, a gyerekeiknek már megvan a maguk otthona, milyen jó lesz olcsó pénzen kezet tenni a házra.

— Na és?

— Hogyhogy na és? Titokban máris gazdálkodni kezdett a kertben. Hátha a gyerekekkel is tárgyalt már?! Nem tünt fel magának, hogy Péterék a multkor milyen furcsán néztek körül a ház előtt?

— Őszintén szólva nem.

— Hát nekem igen. Őszintén szólva. De arról is teszek, hogy az illetőnek elmenjen a kedve a kertészkedéstől!

Másnap reggel mind kivágta a meggyfákat. Még a csemetéket is leollózta, tőből. Felesége elszörnyülködve nézte a pusztitást.

— Maga megőrült?

— Az én kertemben azt teszek, amit akarok.

Az asszony belátta, hogy igaza van.

3

Ozonné sohasem szerette a gyerekeket. Akkor sem, amikor beiratkozott az óvónőképzőbe, de hát valami diploma csak kellett, az egyetemre nem sikerült bejutnia. Tudta azonban, hogy sohasem törölgeti majd valamelyik óvodában vagy napköziben mások kölykeit, ennél sokkal többre hivatottnak érezte magát. Hitvesnek készült. Fontos, nagy karrierü férfiunak az élettársa, ösztönzője lesz. Utolsó éves volt, amikor a tanügyi osztály főnöke meglátogatta az óvónőképzőt. Ozonné — akkor még végzős diáklány — számos kérdést tett fel a látogatónak, a folyosón is elkisérte egy darabon. A szálas, harmincon alig tuljutott férfi nőtlen volt. Még azon a nyáron összeházasodtak.

Ozon azóta már rég nem a tanügyi osztály főnöke, más felelős beosztást kapott — de sohasem helyezték a legmagasabb — legalább helyi szinten a legmagasabb — iróasztal mögé, amire ő tulajdonképpen sohasem vágyott, de a felesége addig duruzsolt neki, amig maga is kezdte hinni, hogy őneki valahol valamilyen ellensége van, őt valaki furja.

Villájukat a férfi megtakaritott pénzéből és az asszony örökségéből vásárolták már jó öt éve, de csak később költöztek be, mert az asszony ragaszkodott az átalakitáshoz. A homlokzatát például kék csempével rakatta ki, amitől olyan szép lett az utcáról nézve, mint egy fürdőszoba, a bejárat fölé pedig szarvasagancsot tétetett, jóllehet a férje sohasem vadászott. A tujafenyővel izlésesen beültetett kis előkertbe élénk szinekkel kifestett, méteres kerti törpét állittatott. A tujabozótot nem nyirta, mert egy ismert iró azt mondta neki, hogy a növényt csak ültetni szabad, nyirni nem, mert az barbárság. Igy történt, hogy tulajdonképpen maga sem vette észre, miként és mikor került az egyik tujagyürü közepébe egy őszibarackcsemete. Csak akkor figyelt fel rá, amikor először virágzott, addig azt hitte, valamiféle vad növény, amivel a természet ajándékozta meg.

— Nem tudja, szivem, honnan került a tuja közepébe az a gyümölcsfa? — kérdezte férjétől a felfedezés napján.

— Miféle gyümölcsfa?

Kivitte férjét az udvarra, megmutatta neki.

— Őszibarack, nagyon kedves fácska — bólintott a férfi. — Meglepetésnek szánta?

— Meglepetésnek? — nézett nagyot az asszony. — De hisz akkor nem kérdeztem volna!

— Kár — mosolyodott el kissé csalódottan a férfi. Sokat vitatkoztak a gyümölcsfák miatt. Az asszony nem szerette őket. Falusias jelleget adna a villának. Falun szokás az, hogy minden talpalatnyi helyet valami hasznossal akarnak beültetni, még a keritésre is tököt futtatnak. Ezuttal a férj azt hitte, az asszony mégis engedett, kedvébe akart járni, bár egy őszibarackcsemete erejéig. Az asszony örült, hogy nem a férje ültette oda a fát, legalább nem kell vitatkozniok.

— Majd holnap kivágatom — mondta az asszony befelé menet.

— Tudja mit? Adja nekem ezt a fácskát. Ezt az egyet az egész kertből... Hadd maradjon ott, ahol van.

— Ha olyan nagyon oda van érte — vont vállat idegesen az asszony —, bár furcsának tartom az egészet. Mondja, tényleg nem maga ültette?

— Becsületszavamra.

2. ÁLLOMÁS

Az elszakítottak stációja

(JÉZUS VÁLLÁRA VESZI A KERESZTET)

Eléd hozzuk, Urunk Jézus, azoknak a szerelmetes testvéreinknek a keresztjét, akiket kegyetlenül elszakítottak és elválasztottak egymástól és tőlünk. De eléd hozzuk az önzés, önelégültség és jóra való restség páncélját is, amelyet annyian viselnek, testvéreikkel mit sem törődve.

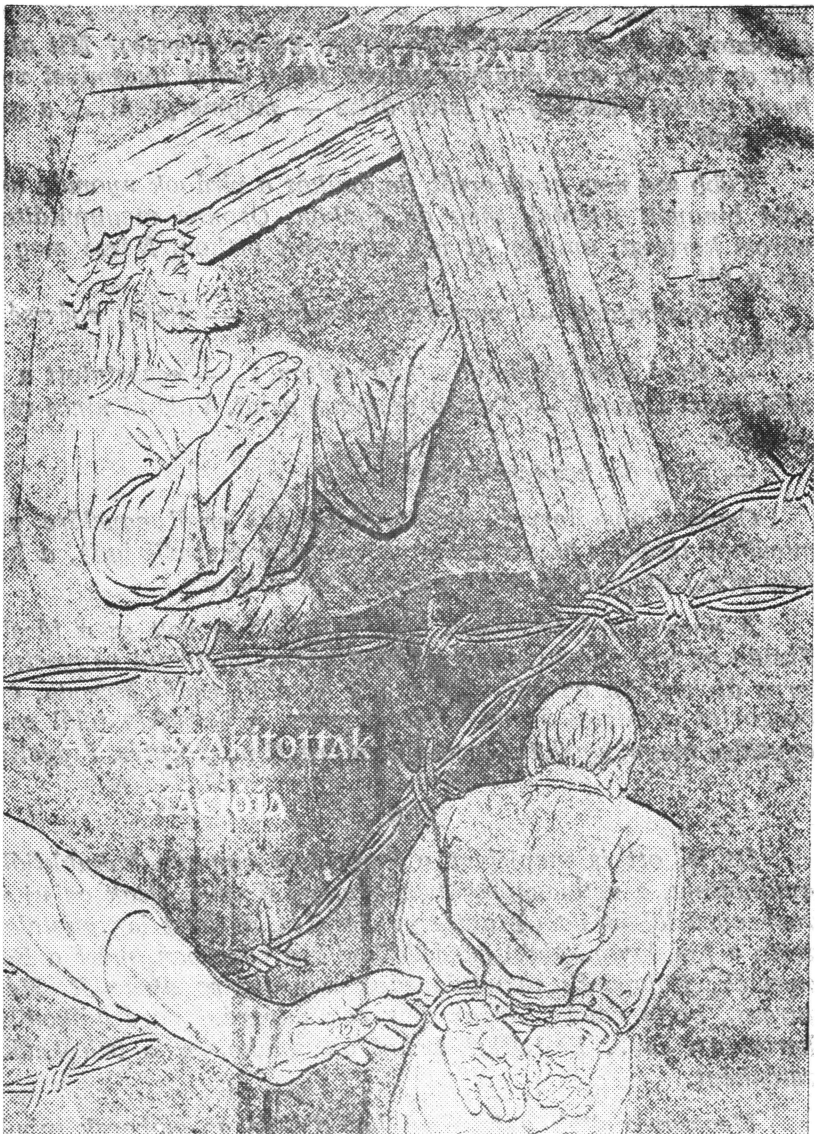

Uram, az egész világ gyötrő tehét magadra vetted

és felvitted a Golgotára

A férfi ezzel le is zárta az ügyet, felesége azonban nem tudott egykettőre napirendre térni fölötte. Mi az, hogy barackfa? Valaki nyilván idecsempészte. Orvul elültette. Hagy nem jó barát, az biztos, mert az nem titkolta volna. És ha ellenség? Mit akarhat az ellenség egy gyümölcsfával? Hogy lehet ilyesmivel megfurni valakit? Esetleg — Isten őrizz — megmérgezni... a gyümölccsel?

Több szó nem esett erről, de amikor a virágok nyomán apró zöld bingyók jelentek meg az ágakon, Ozonné meginvitálta a városi kertészt, amikor az ura nem volt otthon. Nézze meg jól azt a fát.

— Őszibarack — mondta a kertész. — Szép, egészséges fácska.

— Megkérem jöjjön el minden héten... — csusztatott a kezébe pénzt Ozonné. — Tartsa szemmel a fát. Valami nincs rendjén vele.

— Micsoda kezitcsókolom?

Ozonné olyanformán intett, mint aki erről egyelőre nem mondhat többet (fontos emberek gyakran tesznek igy), a kertész pedig megigérte, hogy minden héten benéz.

A nagyratörő hitvesnek komoly tanulság volt ez a fácska. Miután az ura elment, reggelenként négyzetméterről négyzetméterre átvizsgálta az udvart, nehogy az a ki tudja kicsoda, egy vackorfát is odatelepitsen világ csufjára. A barackfa felől pedig egyelőre megnyugodott. Onnan nem érheti meglepetés. Figyelteti.

4

Itt is, ott is megjelent a kertekben egy-egy kakukkfiókagyümölcsfa, a veteményesekben egy-egy dinnye. Csak az uj városnegyed lakóit nem érhette meglepetés, de őket is nyugtalanitotta a hir, hogy valaki garázdálkodik a városban, mert a Belényesiék, Kalaposék nyugtalansága mindenkire átragadt. Mégis furcsa,, hogy valaki jár az emberek udvarán, garázdálkodik a kertekben és... ki tudja? Lehet az ablakokon is beleskelődik csténként.

Megszaporodtak a házőrző kutyák, és az emberek minden éjjeli neszre felriadtak álmukból, kinéztek az ablakon.

Végül mégis hurokra került a tettes. A közvagyonnál bukott le.

A város mellett szép tölgyerdő van, közte sok vadcseresznye. Egy erdész érte tetten az öreg Madarászt, a nyugalmazott

kertészt, aki mindig magában motyog az utcán, csaknem az egész város ismeri.

— Maga mit csinál itt, tata?

— Láthatja. Oltom be ezt a vadcseresznyefácskát.

— Miért?

— Csak ugy.

— Nyerészkedés céljából?

— Miből? — nézett nagyot a fehér haju ember.

— Hogy aztán leszedje és eladja a piacon.

— Van nekem gyümölcsösöm.

— Akkor miért nem azt oltogatja?

— Azon már nincs mit.

— Hát a szomszédoknak? Miért nem oltogat nekik?

— Hásze épp ez a baj. Oltogattam, de nagyon megijedtek.

Aha! Szóval ő volt az... hallott az erdész is a titokzatos kertészről.

— Jó, de mér nem szólt nekik?

— Hogy dirigáljanak? Ne ezt, hanem azt, ne ide, hanem oda? Jobban tudom én, hogy mit hova kell.

— És ezt a cseresznyét ki szedi le?

— Nekem mindegy. A kirándulók. A gyerekek. Maga is leszedheti!

— Csakhogy az erdő nem Csáki szalmája. Közvagyon.

— Akkor szedje le a köz. Hagyjon engem békén.

Az erdész elgondolkodva állt odébb. Jegyzőkönyvet nem vehet fel, kihágás nem történt, de jelentette a feletteseinek.

— Tehát ő az? Na, ezt jó tudni. Hagyja békén, ugy látszik megbolondult szegény.

Hamarosan megtudták a „kárvallottak" is, kinek köszönhetik titokban oltott gyümölcsfáikat, kertjükbe csempészett görögvagy sárgadinnyéjüket. Eleinte nevettek rajta, de a nevetés egyre idegesebbé vált. Őrült kószál éjszaka a kertjeikben, udvaraikon. Szabadon csatangol a városban egy csendes tébolyodott, oltókéssel, ollóval a zsebében. Mi lesz, ha egyszer megdühödik, ha ráront valakire, vagy beveri az ablakokat? Honnan lehessen tudni, mi történhet?

Tébolyodottnak tébolydában a helye.

Egy influenzajárvány épp kapóra jött a rokonainak. A vén Madarászt beszálltották.

5

A klinikán nyugodtan viselkedett. Türelmesen szedte a

a járványkórház tulcsufolt, azért hozták őt ide az alkohol-elvonókurások és naphosszat föl-alá sétálók, vagy még álmukban is fecsegő, vihorászó betegek közé.

Egy hét után elmult a könnyü náthája, de szó sem esett az elbocsátásról.

— Doktor ur, haza akarok menni. Nincs már énnekem semmi bajom — állt az osztályos orvos elé.

— Persze, persze... egy kicsit még pihen nálunk a bácsi, megerősödik, utána szépen hazamegy.

A professzor is ilyesmit mondott neki, amikor a nagyvizitnél kérte, engedjék haza.

— De a teremtésit annak, aki ideküldött, én nem vagyok fáradt! És ne tartsanak itt, amikor ugyis szük a hely, értik?!

Nyugtatót kapott és másnap a professzor megkérte, dolgozzék néhány napig nála, szedje rendbe a kertjét.

— Tudja, bátyám, én csak amolyan dilettáns kertész vagyok, szeretném, ha valaki a körmöm alá nézne...

Otthon meghagyta, hogy az egy ásón kivül semmiféle éles szerszámot ne adjanak az öregnek. Ápolót rendelt ki melléje, tartsa szemmel: Igen érdekes eset. A kertész szivesen munkához látott, de öröme csak néhány óráig tartott, amig rá nem jött, hogy az ablakban az a férfi őrá vigyáz, és hogy a háznál nincs olló, nincs balta, semmi sincsen. És ekkor lazsálni kezdett. Leült egy padra és cigarettázott. Rokonai azt tapasztalták, amikor meglátogatták, hogy nagyon leromlott a kedélyállapota. Az osztályos orvos felvilágositotta őket: depresszió, vigyázni kell rá, könnyen kárt tehet magában.

Nap mint nap átsétált a professzor kertjébe, délig ott piszmogott, üldögélt. A professzor családja rájött, hogy veszélytelen, és az ápolót el-elküldögették bevásárolni.

A rokonság egy szép napon igen jókedvünek találta. Erre már az osztályos orvosnak se volt magyarázata.

— Örülök, hogy jól érzi magát, bátyóka...

— Persze, hogy jól érzem. Kitoltam a professzorral.

— Hogyan? — hökkent meg az unokaöccse.

— Kajszit oltottam egyik beszterczei szilvafájának két ágába. Azt hiszi majd, hogy megbolondult a szilvafája... — és nevetett hozzá, jóizüen, kópésan, majd elkomolyodott. — Te... ha eljár a szád... ha elrontod a tréfámat — és valahonnan a köpenye ujjából egy oltókést varázsolt elő —, én téged is beoltalak.

Az unokaöcs megigérte, hogy hallgat.

A professzort figyelmeztették: baj van az öreggel, már fenyegetőzik.

Zárt osztályra vitték.

Azóta — meg is halt.

A város megkönnyebbült.

Nagy Miklós:

Ábrahám áldozata

— Atyám, hova megyünk?
— A hegy ormára ott.
— És mi lesz ott velünk?
— Bemutatunk áldozatot.
— Mi lesz az áldozat?
— Ami legdrágább,
Amit legjobban szeretünk.
— És van-e az nekünk?
— Óh van, fiam!
De ne siess úgy,
Mert elesel a köveken
És véres lesz a térded,
Édes jó gyermekem.

Adalékok

az Amerikai Egyesült Államok

függetlenségi harcában hősi halált halt

Kováts Mihály huszárezredes

élettörténetéhez

Írta: PÓKA-PIVNY ALADÁR

Michael de Kowats

Pivány Jenő, a Magyar Tudományos Akadémia külső tagja 1926 és 1927. évi magyar és angol nyelvű publikációiból nagy feltűnést keltve vált ismeretessé, hogy az Egyesült Államok szabadságharcában 1779. május 11-én Charlestown előtt „Michael de Kowats" huszárezredes, a gróf Pulaski-légió parancsnoka hősi halált halt és így az amerikai nemzet vértanúja. Dr. Jánossy Dénes a bécsi levéltárakhoz küldött m. kir. kormánymegbízott 1926. évi kutatásainak eredményeiből megtudtam még azt, hogy a porosz hadseregben szolgált egy „Johann Michael von Kowats" nevű magyar tiszt, aki ott 1761-ig huszárkapitány és eskadron-chef rangig emelkedett. 1932-ben írtam azt az alapvető dolgozatomat, amely szerint Kovács Mihály Heves-megyei katolikus nemes család tagja s előbb porosz katonai szolgálatban állt, majd bizonyos lengyel kapcsolatok segélyével az amerikai hadseregbe lépett s végül mint ezredes életét adta az amerikai szabadságért. 1933. december 11-én értesítést kaptam, hogy dr. Jánossy a bécsi Haus-, Hof- und Staatsarchivban az 1761—62. évekből a porosz katonai szolgálatban állott Kovács Mihályra vonatkozólag 3 okmányra bukkant. A M. Kir. Hadilevéltár levéltári osztályától 1943. május 5-én megtudtam azt, hogy Kovács Mihályra, a volt porosz huszártisztre vonatkozóan, a budai Főhadparancsnokság iratai közt, az 1761—80. évekből, sok adat van.

Az így gyűjtött anyag igazolta, hogy 1932. évi dolgozatom nagyjában megfelel a történelmi valóságnak s ezért kutatásokat végeztem a berlin-dahlemi Preussisches Geheimes Staatsarchivban is, ahonnan 1932 óta egyébként már több becses adatot kaptam.

Kováts Mihály változatos életpályájának és mártiriumának rövidre fogott, de elég szabatos és plasztikus képét sikerül ekképp az alábbiakban megrajzolnom. Kultuszának ápolása különösen Csonka-Magyarország, de nem kisebb mértékben az amerikai magyarság szempontjából is politikai jelentőségű. E részben elsősorban illetékes a New York-i „Kováts ezredes társaság" amely 1-2 éve alakult meg.

Kováts Mihály szinte megelőzte korát s benne csodálatos kezdeményező erő, vállalkozó szellem és gyors elhatározás — a modern amerikaiak legjellemzőbb tulajdonságai — testesültek meg. Kétségkívül éles eszű, rettenthetetlen bátorságú, kemény kötésű és alárendeltjeit jól fegyelmezni és magával ragadni tudó katona, akinek mindazonáltal helyén van a szíve s lovagias gondolkozása még az ellenséges földön is érvényesül: a védtelent oltalmazza. Minden tettében bátor nagyvonalúság jelentkezik. Kiváló képességeit, kitűnő kvalitásait mindenütt méltányolják. Feljebbvalóinak kiválasztottja volt. A legteljesebb elismeréssel az ellenség adózott neki. Mikor hadifogságba jutott, az osztrák Udvari Hadi Tanács, mikor pedig hősi halált halt, az angolok adták meg neki a legnagyobb elégtételt, amit katona egyáltalán kaphat. Okmányain olyan nevek kézírásai ragyognak, mint Mária Terézia, Nagy Frigyes, Washington. Életpályája tüneményes. Keleten bukkan fel, mint valami üstökös, kora összes legnagyobb mozgalmaiban részt vesz, egyre emelkedik, és mindinkább nyugatra tér, felszökken az amerikai nemzet égboltozatára és úgy tűnik el, szinte nyomtalanul, hogy csak 150 év múltán jelenjék meg, még tündöklőbb fényben.

Mária Terézia katonája

Kováts Mihály nemes családból származik, mert hisz a XVIII. században, köztudomás szerint csak nemes ember lehetett tiszt. De ő magát Németországban „von Kováts"-nak, Amerikában pedig „de Kowats"-nak írta, ami annak bizonyítéka, hogy nemes származását kifejezésre akarta juttatni. Születésének pontos helyét és időpontját az eddig felszínre került okmányok nem adják meg. A Pr. Geh. St. Archiv okiratai közül 30 adat szerint 1724. augusztusában született. Először mint Mária Terézia katonája bukkan fel. A bécsi Udvari Hadi Tanács ugyanis, Kováts Mihálynak osztrák hadifogságba történt jutása és kihallgatása után, 1761. október 2-án rendeletet intézett a budai Főhadparancsnoksághoz Kováts Mihályra vonatkozó megbízható adatok szerzésére, mert korábban a jász-kun huszárezredben mint kornétás szolgált az ezred 1746. évi feloszlatásáig. Ezek szerint hősünk Mária Terézia királynő zászlai alatt részt vett a sziléziai háborúkban, mert hisz a két hadjárat 1740—45-ig tartott s ezek történetéből tudjuk azt, hogy azokban a magyar huszárság milyen nagy szerepet vitt és milyen mély benyomást tett Nagy Frigyesre.

Kováts Mihály élénk vérmérsékletére, vállalkozó szellemére és kalandvágyó hajlamaira a sziléziai háborúk kétségtelenül mély benyomást tettek. A vitézi életet nagyon megkedvelte és miután arról is tudomást szerzett, hogy Poroszország gyűjti az arra való embereket, nem kétséges, hogy valahogy így érlelődhetett meg benne a gondolat, hogy kardját felajánlja Poroszországnak.

A porosz hadseregben

Nincs pontos adatunk arról, hogy hősünk mikor lépett a porosz hadsereg kötelékébe. A bécsi Staatsarchiv okmányai szerint Kováts Mihály azt vallotta, hogy 1746 óta állt porosz szolgálatban és 6 évig volt legénységi sorban. Ez adatokat a Pr. Geh. St. Archiv okmányai is megerősítik. Kétségtelen tény ugyanis, hogy Nagy Frigyes 1752. szeptember 23-i ranggal, 1752. november 10-én küldte meg a kornétási kinevezési okmányokat „vor die beyden Unter Officiers, v. Kovats und v. Franckenberg". Biztos jövő előmenetele érdekében tehát a volt magyar huszártiszt nem sajnálta egy darabig letenni a tiszti porte-épée-t.

Az 1. számú porosz huszárezred nemes Székely Mihály őbester ezredparancsnoktól 1756. július 24-én aláírt „Quartier-Lieste" szerint Alsó-Sziléziában feküdt s onnan vonult a 7 éves háborúba, amely ez év szeptemberében tört ki.

Egy 1806. évi katonai almanach a legplasztikusabb képét adja az ezred teljesítményeinek a 7 éves háborúban. E szerint:

„1756-ban a Lowositzi ütközetben volt 8 eskadron, 1757-ben a prágai csatában 3, Kollinnál 5 eskadron, Rossbachnál azonban az egész ezred. Ez utóbbi ütközetben 4 ágyút hódított és az ellenséget egész Erfurt mögé üldözte. A leutheni ütközetben 5 eskadron volt. 1759-ben az ezred részt vett a Franken elleni hadjáratban, melynek során csaknem naponta szerencsés kimenetelű csapásokat osztogatott; azután ott volt a kunersdorfi ütközetben. 1760-ban kitűnő szolgálatokat tett az ezred a strehlai csatában, ahol az ellenség egy dragonyos- és huszárezredét teljesen tönkre verte, a maradványait pedig foglyul ejtette. Ezután Dresden előtt is ott volt, majd a torgaui ütközetben aratott sok dicsőséget. 1761-ben részt vett a Saalfeld melletti csatában s a 7 éves háborút 1762-ben a freibergi ütközettel fejezte be."

További kutatás feladata lesz tüzetesen megállapítani, hogy melyik eskadronba tartozott, és a felsorolt fegyvertények közül melyekben vett részt Kováts Mihály, akit Nagy Frigyes 1757. február 5-i ranggal „Second-Liutenant"-tá nevezett ki.

1764-ben, mint alább látni fogjuk, Kováts összütközésbe került egy Széchenyi- huszárezredbeli alezredessel. Ebből következtethető, hogy ott volt Pegau bevételénél is. Ez 1757. szeptember 7-én volt s a maga jelentéktelenségéből azért emelkedett ki, mert Nagy Frigyes a megerősített városkának lovassággal történt bevételét 1770-ben megjelent „Grundsätzen der Lagerkunst und Taktik" c. művében mint iskolapéldát részletesen leírja. A falak mögött mindösszesze 200 Széchenyi-huszár volt, akik közül 3 tisztet és 103 legényt foglyul ejtettek.

1757. szeptember 17-én volt a góthai csata. Itt Hildburghausen és Soubise hercegek vezénylete alatt mintegy 9—10.000 főnyi délnémet és francia csapattal szemben 3 lovasezred, köztük az 1-es huszárok álltak (kb. 1900 fegyver) élükön v. Seydlitz tábornokkal. Vissza is vonultak. Azonban egy, az ellenséghez átcsempészett katonával azt a rémhírt terjesztették el, hogy Nagy Frigyes közeledik s ennek megfelelően élénk harci tevékenységet kezdtek. Az udvar és a hivatalos tábornokok épp estebédhez készültek, amikor a rémhír a palotába jutott és szétugrasztotta a társaságot úgy, hogy csapataikkal vissza kellett vonulniok. A többit az 1-es huszárok végezték el. „Este hat órakor — olvasható a gothai udvarmesteri hivatal ellátási könyvében — 30—24 terítékes asztalt díszítettünk Seydlitz tábornok úr és a többi tiszt úr huszárok épp úgy, mint dragonyosok részére az étteremben."

A gothai huszárkalandot azért adtam elő, mert az 1. sz. huszárezred 1783.-ban megjelent történetében a következőket olvassuk:

„Ő Fölsége az ezred magatartásával ez alkalomkor teljesen meg volt elégedve és az összes törzstiszteknek a Pour le mérite rendet Adományozta. (Ez alkalommal... Kowatsch... súlyosan megsebesült.)"

1758. március 26-ával Székely Mihály ezredest Nagy Frigyes tábornokká nevezte ki. Utána Friedr. With. Gottfr. Arnd von Kleist őrnagy (a következő esztendőben alezredes és egy év múlva ezredes) lett a porosz 1-es huszárok parancsnoka, aki addig az egyik zászlóaljat vezényelte.

Schnackenburg őrnagy azt írja Kleistről, hogy népszerűségben vetélytársa volt Seydlitznek. Lange szerint rettegett neve és ragyogó sikerei voltak. A hálás utókor megfelelően méltányolta is katonai erényeit, mert Nagy Frigyesnek Berlinben, az Unter den Linden-en álló hatalmas lovasszobrán (Rauch: 1840—51) előkelő hely jutott Kleistnek is.

A magyar fajtának veleszületett képessége

1759. július 15-én Kleist ezredes Gornich-ből a következőket írja Nagy Frigyesnek:

„...mintegy 80 lóból álló eskadront alakítottam... az ellenség költségén lóval és egyenruhával felszerelve... és ellentállóképes. Ezredemtől Kowats hadnagynak adtam át az eskadron parancsnokságot és néhány jó altisztet... adtam melléje... Ezek az emberek eddig még igen jól tartják magukat, néhány kemény próbáról is tanúságot tettek már. Ugy gondolom, hogy ez újonnan toborzott és felállított huszárcsapatot merész vállalkozásoknál alkalmazhatom, itt-ott elkülönítem, hogy az ellenséget kissé másfelé te-

3. ÁLLOMÁS

Az elárultak és eladottak stációja

(JÉZUS ELŐSZÖR ESIK EL A KERESZT TERHE ALATT)

Eléd hozzuk mindazoknak a keresztjét, akiket a történelem során, miként ma a mi testvéreinket, elárultak, a hatalom zsarnokainak feljelentettek, kénye-kedvére kiszolgáltattak. De eléd hozzuk a hatalom csatlósainak, feljelentőinek, pribékjeinek a rossz lelkiismeretét is.

Uram, Te vagy az elárultak és eladottak Megváltója

reljem, amilyen portyázásra a magyar fajtának veleszületett képessége van."

Ezt a szabadcsapatot Kleist 1759. december 19-én Bertschdorfból ugyancsak a királyhoz intézett levelében „Kowats'sches Corps"-nak nevezi, amely egyébként a poroszokra gyászos kimenetelű 1759. augusztus 12-i kunersdorfi ütközetben, de valószínűleg még az ezt megelőző markersdorfi csatában (augusztus 2) ment át a tűzkeresztségen.

1759. november közepén Kleist ezredes huszárjaival, dragonyosokkal és a Collignon—Courbiére-féle szabadcsapattal, a sebastiansbergi szoroson át, Csehországba csapott. Kováts Mihály ebben a vállalkozásban is részt vett, mert ekkor történt az ossegi ősi cisztercita kolostor kiraboltatása s van adatunk, hogy annál jelen volt. Az 1783-ban kiadott ezredtörténet szerint a rendházat a Courbiére-féle szabadcsapat azért fosztotta ki, mert a kivetett sarcot nem akarta megfizetni. Ugyanezt mondja Schnackenburk őrnagy is. Kováts Mihálynak osztrák hadifogságba jutását követő és a cs. kir. Államtanácstól lefolytatott eljárás során ugyanis vizsgálat tárgyát képezte az ossegi rendház kiraboltatása is. Ez a vizsgálat azonban Kováts Mihályra nézve kedvezően végződött, mert

„....az ossegi praelatus attestatumában érintve van, hogy Kovacz az ottani fosztogatásnál nem volt jelen, egyébként is, inkább barát-, mint ellenségként viselkedett..."

„Adja Kováts kapitány kezére"

Az 1. sz. huszárezred és szabad alakulatai (ekkor már Frei-Dragoner is voltak), egyéb csapatokkal együtt, Nagy Frigyes hadseregébe voltak beosztva és v. Hülsen General-Lieutenant parancsnoksága alatt állottak, aki 1760. január 1-én Frauensteinből javaslatot tesz a királynak a különböző csapattesteknek a szándékolt haditerv értelmében leendő felállítására és előterjesztésében Prinz Moritz v. Anhalt gyalogezredét Reithenau-ba gondolja elhelyezni és melléje jönne:

„Rittmeister v. Kovats mit der Frey Esquadron Hussaren, welche patroulliren gegen Herrnsdorf und gegen Altenburg."

Nagyon becses adat domborodik ki Hülsen tábornoknak 1760. január 5-én Frauensteinből ugyancsak Nagy Frigyeshez intézett jelentéséből és javaslatából, ahonnan idézem a következőket:

„A Gersdorf-féle szabad-huszároknál nincsenek tisztek, mert betegek és távol vannak. Mivel pedig ezek az emberek kihágásokat követnek el, ennélfogva meghagytam Kleist ezredesnek, hogy vegye saját parancsnoksága alá és adja Kovats kapitány kezére őket, hogy rendbe szedessenek."

Be is igazolta Kováts Mihály, hogy a beléje helyezett bizalomnak megfelel, mert 1760. január 7-én Frauensteinből Hülsen táboronok a következőket jelenti a királynak:

„Kovats kapitány Einsiedelben 12 ellenséges huszárt és 18 lovat fogott el, amint ezt mellékelt rapportjából Királyi Felséged egyebekkel látni méltóztatik."

Ez a jelentés Kleist ezredeshez volt intézve s befejező sorait Kováts Mihály aláírásával bemutatjuk. Az aláírásból kitűnik az, hogy Kováts nevét Németországban is magyar helyesírással (ékezetes á és ts betűk) írta.

Kováts úgy látszik meg is felelt azoknak a várakozásoknak, amelyeket az ilyen önálló különítmény parancsnokával szemben támasztanak, mert rövid idő múltán újabb megbízatás várt reá.

1760. január 26-án Kleist ezredes ugyanis a következőket írja Hilgers Vorwerckből Nagy Frigyesnek:

„Amennyiben Királyi Felséged a legfelsőbb szolgálat valódi hasznára vonatkozó legalázatosabb javaslatomra a könnyű dragonyosokat illetően reflektálna, úgy ...legalázatosabban azt óhajtanám kérdezni, vajon szabad-e Kowats kapitányt a Nordhausen, Heiligenstadt, Mülhausen és Eisfeld territoriumba kiküldeni oly célból, hogy ehhez anyagi segélyforrásokat hozzon."

1759-ben a dél-német csapatok benyomultak Halberstadt tartományba, a Hohensteini grófságba, Quedlinburgba, Halleba, stb. és sarcolni kezdtek. Mivel a lakosság a kirótt összegeket nem tudta lefizetni, a csapatok több hivatalnokot, papot fogtak össze, akiket később Prágába hurcoltak és itt tuszokként, kemény rabságban tartottak. Ezért 1760. február 1-én Freibergből Nagy Frigyes kéziratot intézett Kleist ezredeshez, amelyben ezeket a sérelmeket felsorolva, meghagyja Kleistnak, hogy a Duderstadtban és Eichsfeld vidékén működő Kováts kapitány, egyéb megbízatásának teljesítése közben, visszatorlásképpen, kétszer annyi, kb. 20 előkelő polgári hivatalnokot, tekintélyes papot és efélét tartóztasson le és szállítson várfogságra Magdeburgba, ahonnan csak akkor engedjék őket ismét el, ha a jogtalanul Prágában sínylődők szabadon bocsátását, az így elfogottak hozzátartozói a bécsi udvarnál kieszközlik. A legfelsőbb kéziratban Kováts neve nem kevesebb, mint három izben fordul elő. A királyi parancsot természetesen legott végrehajtották. Az 1783. évben kiadott ezredtörténetben ugyanis a következőket olvassuk:

„Kowats wurde mit einem Kommando in das Eisfeldische geschicket."

A Kowats'sches Corps

1760. április 1-re megérkeztek az 1. sz. huszárezredhez a királyi kéziratok, amelyekkel Nagy Frigyes az eddig „Kowats'sches Corps" néven ismert lovascsapatból egyrészt megszervezte a Kleist-féle szabad huszárezred első két eskadronját, másrészt ezekhez az eskadronokhoz tiszteket nevezett ki. E szerint 1760. március 27-i ranggal a 2. eskadronnál Kováts Mihály Rittmeister és Eskadronchef lett s a következő beosztott tiszteket kapta: Doelcke János György hadnagyot, báró Révay Sándor másodhadnagyot és báró Lützow Jánas Lajos kornétást.

Az így megszervezett „Kleist'sche Frei-Husaren" természetszerűleg önálló csapattestté alakult, amely külön egyenruhát kapott. Az új uniformis az elképzelhető legszebb és legstílszerűbb kuruc huszáregyenruha volt.

1760. június 28-án Hilgers Vorwerckből Kleist ezredes bizonyos áthelyezésekről tesz javaslatot a királynak s ezek során a következőket írja:

„...azután Kowats kapitányt mindjárt Heiligenstadt, Nordhausen, Mülhausenbe vezényelhetném, különben aggódom, hogy a Langensaltz körüli jelenlegi hadisarcolások következtében az ellenség arra a vidékre vonatik és ekkor az én rajtaütésem többé nem sikerülhet."

Amiből arra lehet következtetni, hogy 1. Kleist ezredes a királyt korábban beavatta valamely vállalkozásába, amelyet Langensalza környékén akar végrehajtani, és 2. aggódik ennek sikere felett, mert veszélyeztetve látja a sarcok szedésének azon módja által, ami ott folyik s amely alkalmas arra, hogy a nép felszabadítása érdekében az ellenséget oda vonzza s ezért 3. Kováts Mihályt szeretné Heiligenstadt, Nordhausen és Mülhausen (vagyis Langensalza) környékére küldeni (aki, mint láttuk, Eisfeld vidékén működik.) Nem kétséges tehát, hogy Kleist előtt Kováts Mihály mint körültekintő, tapintatos katona volt ismeretes, aki kényszerű feladatát emberséges módon, tehát úgy hajtja végre, hogy a lakosság nem bőszül fel s vérlázító cselekedetekkel az ellenséget nem csalja oda.

Ezidőtájt hősünk beteg. A Kleist-féle szabad huszárok tisztikaráról Reichenauban 1760. november 30-án felvett ranglista szerint ugyanis „den 23. Augst. 1760. kranck in Magdeburg geblieben". Ez a város Nordhausentől észak-északkeletre esik. Tekintettel arra, hogy legutolsó adatunk szerint Kleist ezredes épp azt javasolta a királynak, hogy őt Heiligenstadt-Mülhausen-Nordhausen-be vezényelhesse a hadisarcok beszedésére, ezt keli hinnünk, hogy itt be-

tegedett meg s került a közeli Magdeburgba. Betegségéről nincs adatunk. Lehet, hogy összefüggésben van a nem katonának való mesterséggel. Kovátsnak parancs értelmében saját csapattestéhez kellett volna bevonulnia. Egy okmányból (Kleist jelentése a királyhoz: Loswig, 1760. november 5.) minden esetre látjuk, hogy ez nem történt meg Nagy Frigyes egy más értelmű és Hülsen tábornokhoz intézett parancsa folytán, akivel — úgy látszik — együtt volt szándéka csapattestéhez eljutni.

Hősünk feltehetőleg elkedvetlenedett. Beteg. Két parancsot talál, amelyek közt válogat. Vizsgálva adatainkat, arra a következtetésre jutunk, hogy az ízig-vérig katonának nem tetszik, hogy feljebbvalói parancsára immár közel egy éve sarcol, adót hajt be és egyidejüleg tuszokat is kell szednie. Azt hitte, hogy ez a vezénylés csak átmeneti jellegű, mert Kováts Mihály eleinte derekasan megfelelt küldetésének. Jelentései nyomán ugyanis Nagy Frigyes Freibergből 1760. március 9-i rendeletével azt hagyja meg a Generalfeldkriegsdirektorium főnöke: Zinnow titkos pénzügyi tanácsosnak, hogy

„a Kleist-féle huszárezredbeli Kowatz kapitánytól még 50 ezer Rth-t, amelyet mint hadi adót külön behajtott, az ottani Ober-Krieges-Casse-ba szedjen be és egyúttal bevételként számoljon el."

Zinnow Wittenbergből 1760. április 5-én jelenti a királynak, hogy az 50.000 Rth.-t felvette ugyan a bevételek közé, de az összeg nem folyt be. Nagy Frigyes erre 1760. április 7-én Freibergből, több hasonló üggyel kapcsolatban, dorgáló hangon válaszol. A bennünket érdeklő rész így szól:

„...tehát Önök... az 50 ezer Rth. összeget, amelyet Kowatz huszárkapitánytól kellett volna beszedni, kétszeresen helyezték bevételbe..."

Kiderült tudniillik, hogy Kováts a szóban forgó összeget Kleist ezredes parancsára az ő kezeihez fizette ki a szabad huszárok és Frei-Dagoner költségeire. E tárgyban Nagy Frigyes és a Generalfeldkriegsdirektórium közt több iratváltás folyik s végül is az ügy akkor jut nyugvópontra, amikor a király 1760. december 13-án azt hogyja meg Leipzigből Cautius kamarai igazgatónak, az új főnöknek, hogy az 50 ezer Rth.-t helyezzék kiadásba, mert az összeggel Kleist ezredes, aki azt csapatai felszerelésére fordította, már elszámolt. Így is történt. A Generalfeldkriegsdirektorium 1760. december 21-én Nagy Frigyes részére készített jelentésében az 50.000 Rth.-t már kiadásba helyezte. Még 4 drb. további, lényegében véve azonos szövegű, csak éppen különböző időből eredő okmányt találunk, amelyek a fentebb említett összeg további kezelésével kapcsolatosak s amelyekkel az ügy végleges lebonyolítást nyert. Az utolsó Leipzigben, 1762. január 31-én kelt.

Kováts Mihály kilép a porosz hadseregből

Ezek a részletkérdések Kováts Mihályt azonban már régen nem érdekelték, mert időközben a porosz hadseregtől megvált. Kleist ezredes Flockendorfból 1761. július 1-én La Motte titkos tanácsoshoz, Nagy Frigyes katonai kabinetirodájának főnökéhez intézett leveléből ugyanis azt látjuk, hogy a király az 1. huszárezredből v. Laus hadnagyot 1761. március 13-ával kapitánnyá nevezte ki és neki a szabad huszárok zászlóaljánál parancsnok nélkül maradt Kowatzsch eskadront adta, mert ez a hely akkor ürült meg. 1761. június 28-ával Kováts Mihályt valóban törölték a porosz hadsereg létszámából.

Vajon miért szánta el magát Kováts Mihály huszárkapitány és eskadronparancsnok 1761. március 12-én arra, hogy leteszi Nagy Frigyes porte-épéejét? Okmányos adat híján csak feltevésekre építhetünk. Vizsgálódásaink kizárólag azokra a tényekre támaszkodhatnak, amelyeket eddigi kutatásaink szolgáltattak. Ezekből végeredményben az szűrhető le, hogy elégedetlen volt sorsával. Feljebbvalói parancsára már több mint egy éve sarcolta a népet, tuszokat szedett, stb. Nyilván itt jutott el annak felismeréséhez, hogy ő voltaképpen nem adószedőnek, persekutornak, hanem katonának szegődött el. Ha tehát nem katonai szolgálatra osztják be, úgy reá, mint katonára szükség nincs; más meg nem akart lenni. Aligha tévedünk tehát, ha arra gondolunk, hogy amikor Kováts Mihály elmélkedései során idáig jutott, körülbelül kialakult benne a vélemény, hogy le kell vonnia a következményeket. Ahhoz természetesen sokkal egyenesebb és lovagiasabb gondolkozású volt, hogysem az ellenség valamelyikéhez (volt belőle 4 is!) pártoljon s így merülhetett fel benne a gondolat, hogy a lengyeleknek fogja kardját felajánlani.

Az amúgy is pártoskodó hajlamú lengyel népet a hét éves háború eseményei két egymással életre-halálra szemben álló csoportra osztották. A két tábor épp akkoriban kezdett kialakulni és egymás ellen fegyveresen szervezkedni. Ez időben tehát Lengyelországban a politikai zűrzavar és pártoskodás a tetőpontján volt, ahol a vállalkozó szellemű, fegyverforgató, virtusos embernek nagy volt a kelete. Húzhatták a lengyelek felé családi kötelékek is (felesége — mint alább látni fogjuk — a Sáros-megyei Szinnyéről, tehát a lengyel határról való) és nem kevésbé azok az állandó vonzerők, amelyek a két nemzet tagjaiban egy ezredéven át működtek (egymás ellen soha hadat nem viseltek, de egymást sokszor segítették).

Egyelőre még homály burkolja azt, hogy Kováts Mihály merre járt azóta, amióta elhagyta a porosz csapatokat. Az első hiteles adatot a M. Kir. Hadilevéltár szolgáltatja. A bécsi Cs. Kir. Udv. Hadi-Tanács ugyanis 1761. május 21-i rendeletében közli a budai

Főhadparancsnoksággal, — hogy Kováts Mihály az ismert porosz „Partheigänger"-t (szabadcsapat vezért) Késmárkon elfogták. Ebben az egyetlen „ismert" szóban jut kifejezésre az osztrák hadvezetőség elismerése a volt ellenséges katona iránt, akinek azonban ennél nagyobb kitüntetést nem is adhat.

Mária Terézia elfogatja

Amint tudjuk, Késmárk abban a völgyben van, mely a Poprád vizét szállítja Lengyelország felé, ahová innen régi jó út visz. Valószínű tehát az, hogy hősünk szintén oda törekedett, amikor elfogták. Kováts Mihály azonban vallomása szerint is Legyelországba igyekezett, mert a Cs. Kir. Államtanács feljegyzései szerint

„....dem Inquisito (hat) die Gelegenheit nicht ermangelt, da in Warschau, wolselbst er sein weiters fort kommen in Beratung gezogen, ein kais. königl. Minister anwesend war."

Elfogatása után Kováts Mihályt irataival, málhájával és szolgájával együtt előbb Pozsonyba, majd „in aller Stille" Bécsbe szállították.

Meg kell állapítanunk, hogy a Cs. Kir. Államtanács Kováts Mihály ügyével végtelen gondossággal és csodálatos lelkiismeretességgel foglalkozott a közjog, a hadijog és a nemzetközi jog összes figyelembe vehető szempontjainak mérlegelése mellett s ügyében nem kevesebb, mint 5 legfelsőbb döntés keletkezett. Már a 7 személyes tanács is különös gonddal volt összeállítva, amely az ügyet tárgyalta; tagjai voltak József főherceg, herceg Kaunitz Vencel kancellár, gróf Daun Lipót tábornagy, stb.

A Cs. Kir. Államtanács 3 drb. „Circulandum currens"-re esetről-esetre a tanács tagjainak írásban előadott és sajátkezűleg aláírt véleményét tartalmazza. A tanács legtöbb tagja mélyrehatóan boncolgatta és tételről-tételre vizsgálta az ügyet. A véleményekből teljes szabatossággal formálhatók meg a következők:

Kováts Mihály eredetileg Mária Terézia királynő jász-kun huszárezredében volt kornétás s az ezred 1746. évi feloszlatása után, olyan időben lépett a porosz hadseregbe, amikor Ausztria és Poroszország nem hadakoztak egymással. A poroszoknál 6 évig volt legénységi sorban. Katona volt, parancsra cselekedett és kötelességet teljesített. Az ossegi kolostor kiraboltatása nem róható terhére, felségvagy hazaárulással sem vádolható. Már korábban ki akart lépni a porosz hadseregből és rövid elfogatása előtt általános amnesztiarendelet jelent meg mindazokra vonatkozólag, akik ellenséges szolgálatban állanak s így e rendelet hatálya reá is kiterjed. A cs. kir. örökös tartományokon keresztül utazott, kilétét és rangját sohasem

hallgatta el, biztosra vette, hogy ártatlan és baja nem történhetik. Lengyelországba igyekezett. Az Államtanács foglalkozott Kováts Mihály lipcsei követelésével is.

Az Udvari Hadi Tanács haditörvényszék elé akarta őt állítani, ami egyenértékű lett volna a halálos ítélettel és az Államtanácsnak afelett kellett döntenie, hogy hozzájárul-e a javaslathoz.

Kaunitz herceg kancellár véleményéből idézem a következőket:

„Mivel tehát nem deserteur, az ellenséges szolgálatból pedig el van bocsájtva és így kizárólag mint alattvaló és az avocatoriák áthágója jöhet figyelemben, nem látom, hogy ex quo capite tartoznék az ügy a katonai jurisdictio alá... tehát az a véleményem, hogy az eset nem tartozik az Udv. Kancellária agendái közé, hanem az Obriste Justiz-Stelle ügykörébe vág..."

Végül József főherceg így nyilatkozott:

„Én a gróf Blümegen és Kaunitz részéről helyesen felsorakoztatott okok miatt egyetértenék azzal, hogy közöltessék az eset az Obriste Justiz-Stellevel és az Udvari Kancelláriával."

Így is történt. Mária Terézia királynő hozzájárulásával ezután az ügyet véleményezés végett áttették a Legfelső Igazságügyi Hatósághoz, melynek 1762. május 15-éről keltezett hozzászólása alapján a királynő végső döntésének leglényegesebb része így szól:

„Kovaczot el kell bocsájtani és sekvestrált vagyonát vissza kell adni, mindazáltal emellett értésére kell adni, hogy jövő tartózkodási helyét jelölje meg..."

Mária Terézia huszárőrnaggyá nevezi ki

1762. július 9-én az Udvari Hadi Tanács már értesítette a budai Főparancsnokságot a királynő döntéséről azzal, hogy Kováts Mihály a jövőben Szinnyán vagy pedig Gyöngyösön fog lakni.

Nagyon érdekes a Hofkriegsrathnak, 1763. február 12-én a pozsonyi General Commandohoz intézett rendelete, amely szerint Mária Terézia Kováts Mihálynak az „Obristwachtmeister" (huszárőrnagy) rangot és évi 500 frt. kegydíjat adományozott. Egy későbbi adat szerint őt a Török-huszárezredhez osztották be.

1764-ben Kováts Eperjesen lakott és ekkor került összeütközésbe a Széchenyi-huszárezredbeli Gombos alezredessel. Hogy kettejük közt ez az első találkozás vagy a viszontlátás volt-e, most már nehéz eldönteni. Kétségtelen, hogy az Udvari Hadi Tanács utasította a Főparancsnokságot, hogy az alezredest büntesse meg s ezen kívül Sziléziában állomásozó ezredéhez vonultassa be. Mi azonban, akik Pegau 1757. szeptember 7-iki bevételének történetét és a 2. század Széchenyi-huszár esetét ismerjük, aligha tévedünk,

ha azt hisszük, hogy ennek emlékeit idézgethették, miközben — mondjuk a fehér asztalnál — győző és legyőzött, őrnagy és alezredes fatális helyzetbe kerülhettek.

1766. január 10-én Engelhard altábornagy, kassai parancsnok azt jelenti, hogy Kováts Mihály 1765. december 24-én Egerbe ment, hogy a felesége ellen folyó egyházi perét sürgesse és befejezéshez juttassa, közölvén, hogy aztán Bécsbe kíván menni s e célra 3 havi szabadságot kér, hogy Svédországba tovább utazhassék. Be is mutatta hiteles másolatban a Rieder Chur-Sächsisch Finanz- und Kammer-Rath-tól származó okiratot lipcsei követeléséről.

1766. február 1-én báró Perlendis tábornok, budai várparancsnok jelenti, hogy Kováts Mihály Budára érkezett és a jövőben ott kíván lakni, mert katonai törzsorvosi bizonyítvány értelmében a budai fürdők használatát javalták neki. Egy mellékleten az is le volt írva, hogy milyen baleset érte. A pozsonyi Főparancsnokság végül is 1766. március 10-én megengedte, hogy Kováts Mihály a jövőben Buda várában telepedhessék le.

Az Udvari Hadi Tanács 1766. május 30-iki leiratából azt látjuk, hogy Kováts Mihály és felesége közt a házastársi viszony meglazult, mert az após, leánya és unokája érdekében, már Bécshez fordult. Tény azonban, hogy a házasságot törvényesen sohasem bontották fel. Számos iratváltásból aztán kiderül, hogy felesége, Szinnyei Merse Zsigmond leánya, Franciska, fiát pedig Györgynek hívják, aki hamarosan meghalt, mert apja a fiú halotti levelét már 1772. június 26-án bemutatta.

Már több mint 10 éve élt Kováts Mihály Magyarországon, de lipcsei követelésének ügye sehogysem haladt. 1773. szeptember 11-én tehát 3 havi szabadságot kért, hogy személyesen sürgethesse annak lebonyolítását. A budai Főparancsnokság az utazási engedélyt 1773. október 16-án megadta, de csak 1775. december 2-áról van biztos adatunk arra, hogy hősünk végre hazaérkezett. Kováts Mihály tehát több mint két évig volt távol.

Ez alatt kiderült, hogy évi 500 frt. kegydíjával nem tudott mintaszerűen gazdálkodni, sőt valahogy úgy látjuk, hogy a pénzzel egyáltalán aligha tudott bánni. 6—7 tételben kisebb-nagyobb adósságok bukkannak fel előttünk, összesen nem egészen 3800 frt. erejéig; de ez még csak hagyján, mert azt látjuk, hogy mint kezest is perlik. Kováts ugyanis jót állt egy bajtársáért, báró Kinsky Károly kapitányért 1604 frt. erejéig. Az adósságok ez időben azonban katonáéknál nem voltak ritkák; tanúság erre a budai Főhadparancsnokság idevágó egykorú nyilvántartása (59. rovat), melyben a herceg Esterházyaktól kezdve történelmi nevű családjainknak csaknem

4. ÁLLOMÁS

Az elnémított Egyház stációja

(JÉZUS TALÁLKOZIK FÁJDALMAS ANYJÁVAL)

Édesanyánk, az Anyaszentegyház keresztjét is elédbe hozzuk, Krisztus Urunk, azt a fájdalmat, amit szenvedő fiai fölött érez. De azoknak a keresztjét is, akik elhagyták, pedig fiai és leányai voltak.

Uram, Te vagy szenvedő édesanyánk, az elnémított Egyház, egyetlen vigasza és erősítője

Station of the
Silent Cloister
IV
Az eltemetett
EGYHÁZ STÁCIÓI

mindenike szerepel. Kováts Mihály is állásának, illetve rangjának és ehhez illő erkölcsi felfogásának megfelelően gondolkozott e kérdés felől és látjuk, mint védekezik a zsarolások ellen, mint egyezkedik hitelezőivel és hogyan egyenliti ki a követeléseket különböző intézkedéseivel, illetve mint ajánlja fel egyes tételek törlesztésére lipcsei követelését, amelyre vonatkozólag indőnkint okmányokat terjeszt elő.

Az 1776. év mozgalmasnak igérkezik. Mindjárt az elején feljelentették Kovátsot az Udvari Hadi Tanácsnál, mert egyes váczi személyiségek, különösen pedig herceg Migazzi Kristóf bécsi bíborosérsek, egyben váci püspöki helytartó ellen súlyosan sértő kifejezéseket használt. Az esetből kifolyólag Kovátsot a Hofkriegsrath megbüntette és arra kötelezte, hogy herceg Migazzi bíbornoktól irásban kérjen bocsánatot.

„Der gewöhnlichen Ehre unnachtheilige schriftliche Sinceration einzulegen und an besagten Fürsten eine schriftliche Abbitte zu machen hat."

A budai Főparancsnokság irataiból a Vácott történtek részleteire nézve semmi sem állapitható meg.

Bordeauxba ment

Kováts Mihály 1776. július 5-én úgy nyilatkozott, hogy lipcsei pere 6 héten belül eldől. Ugyanakkor kérelmet terjesztett elő az iránt, hogy ügyének sürgetésére újból Szászországba utazhassék. Fekete Ignác perbétei plébánosnak 1777. április 7-én a budai General Commandohoz intézett leveléből kivehetően Kováts 1776. augusztus 12-én még borvásárlásról tárgyalt vele.

Annál nagyobb hordereiű megállapitást tartalmaz a budai Főhadparancsnokságnak a M. Kir. Hadilevéltárban őrzött iratai közül az a kötet, amely a következő feliratot viseli: „Prot. Exhib. I. D. M. de ao. 1778." Ennek 26—28. oldalára terjedően a 40. tételszám alatt, a budai várparancsnokság 1778. január 9-én kelt és a General Commando elé 14-én terjesztett s ennek 1778. január 17-iki 3. ülésében tárgyalt jelentésének kivonata igy szól:

„Elmúlt év dec. 13-i rendeletre jelenti, hogy a városparancsnokság előzetes tudta nélkül már 1776. augusztusában onnan eltávozott nemes Kováts nyugalmazott huszárőrnagy eddig nem tért vissza és tanúvallomás szerint Bordeaux-ba, a francia tengeri kikötőbe ment, de onnan tovább Amerikába távozott és ugyanott az Egyesült Államokban hadi szolgálatba lépett."

A szóról-szóra visszaadott jelentés hordereje abban van, hogy **ezen keresztül egykorú és hiteles, egymással a legszorosabb kap-**

csolatban levő adatcsoportok segélyével megdönthetetlen tényként állapítottuk meg, hogy az a nemes Kováts Mihály magyar huszárőrnagy, aki előzőleg mint Nagy Frigyes huszárkapitánya küzdött a 7 éves háborúban és még korábban mint magyar huszártiszt Mária Terézia zászlai alatt kornétásként vett részt a sziléziai háborúkban, 1776. augusztus 12-e után a franciaországi Bordeaux kikötőjéből az Amerikai Egyesült Államokba vitorlázott és ott Washington csillagos lobogója alatt hadiszolgálatba lépett.

Nyilvánvaló, hogy ha a budai várparancsnokság 1778. január 9-én ezt jelenthette, úgy Kováts már jóval korábban az újvilágban volt. Ilyenformán azt kell vizsgálnunk, hogy hol járhatott 1776. augusztus 12. és 1778. január 9. közt eltelt 17 hónap alatt.

Elegendő ok szól amellett, hogy Kováts Mihály legelőször Lipcsébe ment és felvette az időközben eldőlt per szerint őt megillető összeget vagy, hogy legalább is elfogadható egyezség alapján annyi pénzhez jutott, amelynek birtokában egyáltalán gondolhatott arra, hogy nekivágjon a világnak. A fennebb említett július 5. és augusztus 12. közt éppen 5 hét telt el, míg Budáról Lipcsébe érkezett, elmúlt a hatodik hét is, azaz követelése esedékessé vált. Alig kétséges tehát, hogy csakugyan Lipcsébe ment, ahová egyébként utazási engedélyt is kért.

Kérdés már most, hová távozott Kováts Mihály Lipcséből?

Nem tudok szabadulni a gondolattól, hogy lengyel összeköttetései voltak. Konkrét adat eddig nem bukkant fel, de máris több érv csoportosítható, amelyek azt látszanak igazolni, hogy abban az irányban kell nyomait keresnünk.

Tudjuk, hogy mielőtt Kováts Mihály osztrák hadifogságba jutott, Lengyelországba igyekezett. Azok az elsőrangú okok, amelyek 1761-ben Lengyelország felé vitték, 1776-ban már nem forogtak fenn, de nagyon valószínű, hogy régi összeköttetései még érintetlenül megvoltak. Különösen sokat gondolok arra, hogy Kováts porosz katonáskodása alatt Szászországban megismerkedett Pulasky Kázmérral, a hatalmas lengyel főúrral, akinek ott, a régebbi szász-lengyel dinasztikus kapcsolatok folytán, birtoka lehetett. Könnyű elképzelni tehát azt, hogy a 7 éves háború idején, a poroszok ádáz hadviselése közben (gondoljunk Osseqre!), a lengyel és a magyar úr szíve valamely oknál fogva összedobbant, s Kováts Mihály gróf Pulaski Kázmért hálára kötelezte. Egyéb okunk is van feltenni azt, hogy itt, Szászországban teremtette meg a kapcsolatot gróf Pulaski Kázmérral. Tudjuk, hogy Kováts Mihály 1773. október 16-át követőleg pörének sürgetésére 3 hónapra Lipcsébe utazott, de onnan 1775. december 2. előtt érkezett vissza Budára vagyis több mint két

évig volt távol. Nagyon bajos azt elhinni, hogy valaki két évig állandóan sürgessen egy pert s végül is eredménytelenül távozzék el. Inkább feltételezhetjük azt, hogy Lengyelország első felosztása és a Bari Confederatio bukása (1772) után gróf Pulaski Kázmér fővezér, amikor vagyonától megfosztották és száműzték, Szászországba húzódott. 1773. október 16. után tehát megvolt a lehetősége annak, hogy Kovats Mihály ismét találkozzék vele, akivel időközben szorosabb érzelmi kapcsolatok is keletkeztek, hisz most már mindketten elkeseredéssel gondoltak a poroszokra meg az osztrákokra.

Ilyen megfontolások után érthetővé válik előttünk az, hogy Kovats Mihály 1776. augusztusi lipcsei látogatása után bizonyos idő múltán Bordeaux-ban s végül 1778. január 9. előtt az Egyesült Államokban bukkan fel, tudván azt, hogy gróf Pulaski Kázmér 1777. június 5-én Deanes Silas amerikai követtel Párizsban kötött katonai szerződés alapján szintén odautazott

Csakis a fennebb vázolt vagy hasonló előzmények után lehet megérteni azt, hogy gróf Pulaski Kázmér, aki az amerikai hadsereg lovassági brigadérosa lett, miért ajánlja nem kevesebb mint négy ízben olyan különös melegséggel Kovats Mihályt Washington György fővezér figyelmébe ezredesi kinevezésre.

A továbbiakat Pivány Jenő magyar és angol nyelvű munkái alapján a következőképpen vázolhatom.

Az új világba megérkezve

Az új világba megérkezve Kovats Mihály a saját szakállára csatlakozik a szabadságharcosokhoz, ami nagyon emlékeztet arra, hogy mint Mária Terézia egykori kornétása, beállt altisztnek Nagy Frigyes hadseregébe. Hogy hősünk már jóval véglegesítése előtt tagja volt az amerikai hadseregnek, az megállapítható abból is, hogy 1778. február 4-én Washingtonnak bizonyos tiszti jelentést küldött, amely fel van sorolva az Egyesült Államok kormánya részéről Washington levelezéséről kiadott összeállításban.

Gróf Pulaski Kázmér azonban — úgy látszik — még 1777-ben megtette az első lépéseket barátja véglegesítése érdekében, mert a lovasság szervezéséről előterjesztett tervezetében már megemlíti, hogy egy kiképző főtiszt kinevezésére lesz szükség ezredesi ranggal. 1778. január 9-én küldött jelentésében már név szerint ajánlja Kovats Mihályt erre az állásra, írván, hogy végtelen hasznára lesz a lovasságnak ez idei téli szállásán". 1778. január 14-én Washington eképp válaszolt: „Minthogy oly sokat hallottam már Mr. Kovatch jellemérol és képességeiről, nincs kifogásom az ellen, hogy néhány hónapra, mint kiképző tiszt alkalmaztassék." 1778. február 4-én gróf Pulaski

újból ajánlja Washingtonnak Kowacz ezredest és hozzáteszi, hogy „támadásban nagyobb hasznát lehetne venni, mint más szolgálatban".

1778. elején előterjesztett második szervezési szabályzat tervezetével kapcsolatban Pulaski ezt írja Washingtonnak:

„Jelenleg itt van ez országban egy Kovach nevű tiszt. Tudomásom van róla, hogy becsülettel szolgált a porosz hadseregben és biztosítom Excelentiádat, hogy minden tekintetben meg tudna felelni feladatának."

1778. március 19-én gróf Pulaski Kázmér a következőket írja ismét Washingtonnak: „Helyettesem gyanánt egy tapasztalt tisztet ajánlanék; Kowacznak hívják, előzőleg... Partheigänger volt, porosz szolgálatban.

Gróf Pulaski Kázmér szívós munkájának meg is lett az eredménye, mert az illetékes bizottság és Washington György fővezér közös javaslatára a kontinentális kongresszus 1778. április 18-án Kováts Mihályt kinevezte a Pulaski-légió ezredes-parancsnokává s ezzel megnyílt útja a hősi halál felé, amely 13 hónappal utóbb: 1779. május 11-én érte el őt Charlestown előtt.

Kováts Mihály eleinte Eastonban toborzott és csapatai harcszerű kiképzését vezette. 1778. június 26-án hosszú jelentést küld Washingtonnak, amely — lényegében véve — egy ott állomásozó csapattest és saját emberei közt támadt csetepatéról szól.

A légió 1778. októberében részt vett az egg-harbori ütközetben, majd az angolokkal szövetkezett indiánok ellen határszolgálatra küldték s ott át is teleltek.

Hősi halált halt

1779. február havában a gróf Pulaski-légiót Dél-Carolinába, Lincoln tábornok déli hadseregéhez rendelték, ahol május elsején jutott el Charlestownba, melyet akkor már nagyon fenyegettek Prevost angol hadvezér közeledő csapatai. Ez a megerősített város akkor Moultrie Vilmos tábornok parancsnoksága alatt állott, akinek emlékirataiból tudjuk meg az ott történteket. Az angoloktól körülzárt város helyzete már olyan reménytelen volt, hogy a polgári hatóságok a város feladására kérték a tábornokot. Szerencsére 8-án gróf Pulaski Kázmér és lovassága, 11-én pedig gyalogsága is megérkezett, ami új lelket öntött a kimerült lakosságba. Sőt ez utóbbi napon Pulaski 120 emberrel kitört a városból, hogy megtámadja Prevost tábornok csapatait, de a túlnyomó erővel szemben kénytelen volt súlyos veszteséggel visszavonulni. Ebben a meddő kitörésben vesztette életét a légió ezredese: nemes Kováts Mihály. Vére kifolyt Amerika feltöretlen talajába s megtermékenyítette azt. Ő, aki itt-

hon kiváltságos osztály tagja volt és az összes jogok birtokában élt. saját testével vetette el az új világ földjébe a szabadság magvait, amely az amerikai nemzet áldozataival virágjába szökkent és terebélyes fává fejlődött.

A Charlestown ellen operáló angol haderőkhöz tartozó Skelly őrnagy, amikor soraikban híre ment annak, hogy a megelőző napon tőlük visszavert kitörésnél ki vesztette életét, 1779. május 12-én a következőket írta hadinaplójába:

„Elesett a Pulaski-légióból a tiszt, aki a legkitűnőbb volt azok közt, akik felett a lázadók egyáltalán rendelkeztek."

Ennél nagyobb és megtisztelőbb elismerést sem adni, sem kapni nem lehet.

Gróf Pulaski Kázmér rövidesen követte barátját, mert 1779. október 9-én ő is hősi halált halt Savannah ostrománál. A hálás Amerika magyar huszárra emlékeztető gyönyörű lovasszobrot állított neki Washingtonban.

Kováts Mihály hősi haláláról hozzátartozói és az illetékes katonai hatóságok aránylag gyorsan szereztek tudomást, mert a budai várparancsnokság 1779. szeptember 28. keltezésű és a Főhadparancsnoksághoz intézett jelentésében feleségéről már mint özvegyről ír, ugyanígy az október 23-iki és november 6-iki adatok is. Ezek az egykorú okmányok azért bírnak nagy jelentőséggel, mert újabb bizonyítékot szolgáltatnak arra, hogy annak a Kováts Mihály Török-huszárezredbeli őrnagynak özvegyéről van szó, kinek férje az Egyesült Államok hadi szolgálatába lépett s ennek szabadságáért 1779. május 11-én Charlestown előtt mint ezredes hősi halált halt, aki az adatok százai szerint ugyanaz a személy, aki előzőleg porosz huszárkapitány s még korábban magyar kornétás volt. Szó sem lehet tehát arról, hogy valamely szláv törzshöz tartozott volna. Hanem ellenkezőleg, bizonyítva van nemcsak az, hogy az amerikai nemzet függetlenségéért harcba szálló, világhírű katonai nagyságok (Kosciusko, Lafayette, Rochambeau, Steuben, stb.) között kiváló magasrangú magyar katona is volt, hanem az is, hogy az — Kováts Mihály — az eszméért, amiért kardot rántott, az életét is odaadta.

Kováts Mihály emléke — mozgalmas élete és dicső halála ellenére —, elhalványult és sem az amerikai, sem pedig a magyar közvélemény előtt nem volt ismeretes egész a legújabb időkig. Az újabb nemzedékek azonban ezután itt is, az óceánon túl is, talán másként fognak tekinteni fajunk e nagyszerű képviselőjére, aki akaraterőtől, tettvágytól, képességektől és hivatottságtól eltelve, két világrészben hordozta meg dicsőséggel a kardját, mindig és mindenütt becsületet és elismerést szerezve katonai és harci erényeivel, nemzetünk egyik

legkitűnőbb tulajdonságával. Amerikai útja, önkéntes csatlakozása a szabadság ügyéhez és hősi halála az új világ népeinek felszabadításáért koronája volt Kováts Mihály élete művének és leghatározottabb kifejeződése nemzetünk alapvető jellemző tulajdonságának: a szabadságszeretetnek, amelyért hazánk, ezer éves történelmünk tanúsága szerint, az emberek millióit adta áldozatul.

A magyar nemzet szabadságszeretetének és a szabadságban élő, fejlődő, viruló s nagyra hivatott amerikai nemzet iránt érzett csodálatának egyik legszebb tanújele a Washington Györgynek Budapesten 1906-ban emelt szobor (Bezerédj), a legrégibb műalkotás, amely a nagy szabadsághős emlékét Európában hirdeti. Ez a szobor épp úgy a magyar géniusz titokzatos műhelyeiben és olyan időben született, amikor még ideálokért lelkesedtek az emberek, miként Kováts Mihály is akkor állt kardjával az amerikai szabadság eszméje mellé, amikor az — ifjú hevületében — Washingtonnal az élen, egy világhatalommal szállt szembe.

Washington György és Kováts Mihály neve tehát együtt és azonos értelemben tündöklik az amerikai és a magyar nemzet szemében s reméljük, hogy mielőbb megtaláljuk a formáját annak, miként lesz hősünk emléke a budapesti Washington-szobron megörökíthető.

• ● •

●

Ne engedd, hogy elfeledtessék veled Trianont,

MERT:

Magyarország nem akart háborut, hanem Oroszország akarta szétrobbantani már 1914 előtt Magyarországot s ezért alá-aknázta kémszervezetetkkel — mint egy máramarosszigeti per is bizonyitotta —, orosz izgatók dolgoztak Magyarország ellen a rutének közt, orosz és román bombamerénylők kiséreltek merényletet Debrecenben a magyar görög katolikus püspök ellen és oltottak ki ekkor több ártatlan emberéletet; román pénzen bomlasztották Erdélyt, orosz pénzen a Felvidéket, Magyarország szerves részeit; Szerbiában és Boszniában a titkos társaságokat az oroszok pénzelték és ezek szervezték meg a szarajevói bombamerényletet, amely az első világháborut kirobbantotta s annak folytatásáért, a második világháboruért is felelős.

Harsányi Lajos:

Bucsu a falutól

Most elhagylak, falu!

Majd jönnek dus nyarak, mikor sürü keresztek
Őrzik méhükben édes terhüket: az uj buzát.
A Rába nefelejtsvirágos partjai között
Öreg halász ladikja hallgatva huz át
És nem látom többé rozsdavert sisakját
A vén toronynak, min török nyilak kopogtak.
Nem látom népem gazdag ékeit, mikor majd
Nagy nászokat ül, vagy temet hideg halottat.
Barokk szentekkel ékes hüvös templomokból
Riadt sikoly kiált utánam: ó, ne menj el!
Mi lesz velünk, Szentség-Törő finom kezed ha
Nem köt bennünket össze többé majd a mennyel?

De én megyek. Ám elviszem magammal
A lelkedet, falu. Minden örömét, buját.
Bennem maradnak a szagos hanyi virágok,
A virgonc ménesek, kolompos méla gulyák.
Veronika gyolcskendőjén viszem magammal
Az Örzse néni könnytől ázott ráncos arcát.
Ereklyéim közé teszem, mint régi fegyvert
A Zugó Márton annyi kedves földi harcát.
Viszem a bünt. A hosszu téli éjszakákat,
Szülő-anyák sikolyát szörnyü hajnalonta,
Az orvvadász puskája tompa durranását,
Mikor az erdőn átcikáz a villanó szalonka.
Bennem marad a rét, a méh, az estharangszó,
Legények vig dala, leányok gerlekacagása.

☆

Jöhet a tél, befödhet mindent hólepellel,
Hogy két szemem az arcod, ős falu, ne lássa:
Én egy maradok véled mindörökre immár
S bár életem, mint délutáni nap, hanyatló,
Ugy őrzöm emléked nehéz szivemben mindig,

Mint tenger zugását a kagyló.

Németh Ernő:

Szüret felé

Beértek már a telt gerezdek,
a levél színe vörösbarna,
szőlőskertekben szüretelnek
s dió hullik száraz avarra.

Furulyaszó, szüreti ének
derűs hangjára meg-megállok,
barázdák között mendegélnek,
hajladozva a szedő-lányok.

Az öreg város idelátszik,
tornyai szikráznak a fényben,
Mizse felől a vicinális
iparkodik az erdőszélen.

A felsőváros ködbe foszlik,
a temető virággal tele,
messziről még idepiroslik
a bikaistálló teteje.

Kisimulnak a kusza élek,
vér csurran a megfáradt égre,
még játszanak az alkonyfények
s mintha a város porrá égne.

5. ÁLLOMÁS

A bátrak és gyávák stációja

(CIRENEI SIMON SEGÍTI JÉZUST

A KERESZT HORDOZÁSÁBAN)

Ime, Urunk, eléd hozzuk azoknak a keresztjét, akik elszenvedik a gonosz hatalom erőszakát és elviselik annak gyilkos terhét. De azoknak a keresztjét is, akik a gonosz hatalom elől gyáván kitérnek és a döntés és áldozat elől menekülni akarnak.

Uram, Te hordozod a mi keresztünket is,
és az emberiséget kereszted alá hivod

Március 15
hatalmas lélektani pillanat

Negyvennyolc tavaszának felidézése mellett az évente visszatérő márciusi nap minden nemzedék egyéni érzéseit is megszólaltatja. Az emberek nemcsak a multat, hanem önmaguk reményeit is keresik e fordulón. A trianoni korszak márciusának elsősorban a határokon tul maradtakért dobbant meg erősebben a fiatalok szive. Az elnyomatás korszakában, az itthoniak nem ülhetik meg szivük szerint az ünnepet, de az évforduló felidézi bennünk mindazt, amiért küzdöttek s ami elveszett. Ugyanakkor az emigráció, uj márciusra készülve emlékezik.

Az érzelmi tartalom e változásaiban ennek ellenére van valami állandó elem is. Ezt szokták iróink és történészeink azzal a meghatározással kifejezni, hogy március 15 a nemzeti érzés és a szabadságszeretet szimbóluma. A meghatározás lényegileg helytálló, de igy még tul általános, és ujabb kérdésekkel nyugtalanit. Miért lett éppen március 15 a nemzeti érzés és szabadságszeretet emlékeztető napja, amikor az alkotmányos szabadság és népképviselet már a pozsonyi országgyülésnek előző napi feliratában benne volt s amikor az uralkodó e feliratot elfogadva, március 17-én nevezte ki történetünk első felelős miniszterelnökét? Miért, ha az uj Magyarország alapvetése, a 48-as törvények, április 11-én nyertek szentesitést? Miért március 15 a nemzeti érzés szimbóluma, amikor a szabadságharc története annyi hősies csatanapról tud, amelyen egyének és névtelen honvédek a nemzeti érzésnek máig élő példáit adták? Miért nem május 21, Buda bevételének napja lett ünneppé? Ha minderre csak a szimbolummal felelünk, emlékezésünk ködös és bizonytalan marad. Március 15 valóban szimbólum — ezen a napon minden magyar, minden belső konfliktus nélkül huz mellére nemzetiszinü kokárdát s megy az ünnepségre. De, hogy közelebbről mennyiben is szimbolum, azt csak akkor értjük meg, ha megvizsgáljuk eredeti értelmét. Azt hisszük ugyanis, hogy a dolgokat az utókornak is csak eredeti értelmükben érdemes szemlélni.

A reformkor küzdelmei előkészitették a nagy átalakulást. Nagy egyéniségek jelölték ki az utat: Széchenyi, aki a rendi gyüstól megszabaditandó nemzetét biztos uton akarta vezetni, a sokféle veszély közt, a jövő felé; Kossuth, aki a magyar önállóság közjogi igényét is képviselte, ellenzéki módszerrel, Béccsel szem-

ben. Akármilyen növekvő erőt jelentett is azonban a szabadsággal szövetkezett magyar nacionalizmus, Ausztriához fűző sajátos kapcsolatunk folytán ellenzéki módszerrel a reformkívánatokat nem lehetett addig kiharcolni, amig európai válság nem jött. Ez adta meg jelentőségét az 1848 februári francia forradalomnak, amely önmagában belpolitikai, szociális, sőt szocialista válság volt, hatása azonban, keletre haladva, a nemzeti mozgalmak sorát hivta életre márciusban. Kossuth felismerte a döntő pillanatot, március 3-án felirati javaslatban alkotmányt kért nemcsak Magyarországnak, hanem az örökös tartományoknak is. Amikor a március 13-i bécsi forradalom hire megjött, Kossuth utólag a talpas reformot felvette a feliratba. Most már a főrendek sem ellenkeztek. A feliratot küldöttség vitte Bécsbe, az uralkodó elfogadta azt s kinevezte Batthyány Lajost miniszterelnöknek.

Mialatt az országgyülés talán forradalmi ütemben, de törvényes módon kivivta a reformot, a párizsi és bécsi események hire másutt is visszhangot keltett. A forradalom mindenütt a középosztályt, a polgárságot, az értelmiséget mozditotta meg s ahol nagyobb számban volt: a kispolgárságot s a munkásságot. A francia polgárság, a Harmadik Rend szerepét nálunk a köznemesség játszotta — ez adta az országgyülés lenditő erejét is. Pest vodt az egyetlen nagyobb város, amely Párizs mintájára megpróbálhatta átvenni a vezetést a pozsonyi köznemesektől. De Pest sem jelentett igazi erőt, hiszen a polgárok és iparosok nagyrészt nem-magyar eredetüek voltak s csak ezidőben csatlakoztak a magyar mozgalomhoz. Ami Pesten történt, az egy kisnemes vagy polgári eredetü, fiatal és ifjuan lelkes, merész gondolkozásu, értelmiségi csoport müve volt. Fiatal irók, jurátusok várták a forradalmat és kivántak — Pozsonyt lassunak tartva — azonnali átalakulást. Ők vonultak fel március idusán, ők nyomatták ki a 12 pontot s ők szabaditották ki Táncsics Mihályt.

Néhány irónk ujabban az alföldi népet festi társadalmi erőnek a fiatalok mögé, akik valóban a népszabadságért lelkesültek s a nép nevében szóltak. Az ifju intellektuelek radikális nézeteitől azonban ekkor még távol áll a nép, Petőfi versét a királyok ellen idegenül hallgatja. Az egyik részvevő, Birányi-Schultz Ákos, aki még 1848-ban irta meg a „pesti forradalom" napjait, hangsulyozza, hogy Pest mint „az ország értelmiségének állandó lakhelye" volt e szerepre hivatva. Elmondja miként látták ők a mozgalom jelentőségét. A szabadság napja — irja — nyugatról kelet felé ragyog. A francia, német s olasz mozgalom „a mi martiusi fölkelésünkre is előmozditólag hatottak", de ez mégis „egészen a mi elvitázhatatlan szüleményünk", csak párhuzamos a bécsi és pozsonyi eseményekkel. Sőt, inkább Pest hatott Pozsonyra, ahol ott volt Kossuth, „kit az elsüllyedt haza feltámasztójául kül-

dött az ég közénk", de a felsőházon Kossuth erői is megtörtek, igy csak az ország szivében, a fiatalság hozhatta létre a forradalmat. Igy készül a testvériség a nemzetek között, hiszen „nem lesz hatalom, melly a szabad és egyenlő honfiakat ismét önkénykormány láncai közé verje".

Kossuth azonban, a pozsonyi országgyülés igazi vezére, nem igy értékelte a pesti márciust s nem látta, miként hatott volna az az átalakulásra. Március 19-én, amikor az alsótáblának pesti küldöttség nyujtotta át a pontokat (Petőfi is ott volt), Kossuth megdicsérte ugyan az ifjak hazafiságát, de figyelmeztette őket, hogy a törvényhozás nem indul egyetlen város vagy csoport után. Röviddel utóbb egy beszédében megint külön hangsulyozta, hogy nem akar a hazában Párizst látni. Legjellemzőbb azonban az, amit Kossuth a pesti március első évfordulóján irt egy kevéssé ismert levelében, Törökszentmiklósról, a tavaszi hadjáratra készülő honvédség megszemlélése után: „Hogy tulajdonképpen mit ünnepelnek martius 15-én, midőn egy kis pesti lármánál egyéb nem történt, azt nem tudom, de hogy azon a napon, melyen a hadsereg megmenti a hazát, lesz mit ünnepelni, azt tudom."

Nem jelentett tehát többet március 15 egy polgári, nagyvárosi forradalom muló tüneténél, amely társadalmi szerkezetünk sajátságai folytán ki sem fejlődhetett? Valóban csak a fiatalok apokaliptikus lelkesedésére emlékeztet? Igenis, többet jelentett: nagy pillanatot s nagy élményt fejezett ki, de nem politikai átalakulást, nem is katonai eseményt. Március 15 egy hatalmas lélektani pillanatot örökitett meg: azt, amikor a reformra és szabadságra vágyók először ébredtek rá a régi ellenfél, a Hatalom tehetetlenségére. Azt a pillanatot, amikor a vezetők rádöbbennek, hogy a tegnap még hatalmas mára megingott, a tegnap még mindenható nagyok elsápadtak s érzik, hogy alulmaradtak. Ezt nemcsak a fiatalok érezték igy, Kossuthnak ugyanez az érzés diktálta a gyors ütemet. De ennek a pillanatnak, ennek az érzésnek a fiatalok találták meg igazi kifejező formáját, emlékét pedig e fiatal irók közvetitették az utókor felé. Nem a 12 pont a lényeges a márciusi napon, nem is Táncsics kiszabaditása, akinek nevét enélkül jóval kevesebben ismernék. A lényeges az, hogy megnyilt a börtön s a Hatalom fegyverei nem mertek megszólalni. Ilyenképpen március 15 már megszületése pillanatában szimbolum volt, közelebbről annak az élménynek szimboluma és emléke, amikor a nemzet először döbbent rá, hogy a rég vágyott Szabadság pillanata elérkezett. *(F. K. D.)*

☆

Petőfi Sándor:

Karácsonkor

Én hozzám is benézett a karácson,
Tán csak azért, hogy bús orcát lásson,
És rajta egy pár reszkető könyűt.

Menj el, karácson, menj innen sietve,
Hiszen családok ünnepnapja vagy te,
S én magam, egyes-egyedül vagyok.

Meleg szobám e gondolattól elhül.
Miként a jégcsapp függ a házereszrül,
Ugy függ szivemről ez a gondolat.

Hejh be nem igy volt, nem igy néhanapján
Ez ünnep sokszor be vigan virradt rám
Apám, anyám és testvéreim között!

Óh, aki együtt látta e családot,
Nem mindennapi boldogságot látott!
Mi boldogok valánk, mert jók valánk.

Embert szerettünk és Istent imádtunk;
Akármikor jött a szegény, mi nálunk
Vigasztalást és kenyeret kapott.

Mi lett a díj? rövid jólét múltával
Hosszú nagy inség... tenger, melyen által
Majd a halálnak révéhez jutunk.

De a szegénység én nekem nem fájna,
Ha jó családom régi lombos fája,
Úgy állna meg, mint álla hajdanán.

Vész jött e fára, mely azt szétszaggatta;
Egy ág keletre, a másik nyugatra,
S éjszakra a törzs, az öreg szülők.

Lelkem szülőim, édes jó testvérem,
Ha én azt a kort újólag megérem,
Hol mind a négyünk egy asztalhoz ül!...

Eredj, reménység, menj, maradj magadnak,
Oly kedves vagy, hogy hinnem kell szavadnak,
Ámbár tudom, hogy mindig csak hazudsz...

Isten veled, te szép családi élet!
Ki van rám mondva a kemény ítélet,
Hogy vágyam űzzön és ne érjen el.

Nem nap vagyok én, föld és hold körében;
Mint vészt jelentő üstökös az égen,
Magányos pályán búsan bújdosom.

* * *

●

Ne engedd, hogy elfeledtessék veled Trianont,

MERT:

Charles Tissayre francia publicista és politikus kijelentette, hogy Tisza István magyar miniszterelnök volt 1914-ben, a világ összes vezető államférfiai között az egyetlen, aki komolyan meg akarta akadályozni a háborut. Ne feledd el, hogy lord Sydenham „MY WORKING LIFE" című híres művében így ir: „Magyarországot akarata ellenére kényszeritették háboruba s nem rajta mult, hogy nem tudott e kényszerhatás alól kiszabdulni!" Ne feledd el, hogy Harry Elmer Barnes, az USA nagy tudósa megállapitotta, hogy „tanulmányaim s kutatásaim során arra a meggyőződésre jutottam, hogy a háboru kitöréséért Magyarország nem felelős, Magyarország Ausztriától különválasztva pedig teljesen ártatlan"...

Dr. Pogány András:

Mit jelent október 23. nemzeti ünnepe

★ NEMZETI ÜNNEPNAPOK, mint minden más ezen a széles világon, hajlamosak arra, hogy megszokott és kissé megunt jelenségei legyenek mindennapi életünknek. Március 15-e, augusztus 20-a és októben 6-ának ünnepségei gyermek- és ifjúkorom éveinek megszokott és évről-évre azonos emlékei.

Noha október 23-a, 1956-os nemzeti felkelésünk ünnepe még időben közelebb van hozzánk, mit 1848, 1849 vagy éppen első szent királyunk, István, a veszély nagyon is fennáll, hogy október 23. sem kerüli el sorsát. Annál kevésbé nem, mert hiszen a Budapestről irányított propagandamasina semmit sem szeretne szívesebben látni, mint, hogy az unalom és megszokás vastag pora fedje be annak az eseménynek, annak a 13 napnak az emlékét, amely 18 évvel ezelőtt valóban megrázta az egész világot.

★ MONDANOM SEM KELL, hogy ebbe a Budapest által oly nagyon is óhajtott emléktemetkezésbe nekünk is van némi beleszólásunk, és ennek következtében aligha lesz könnyű a budapesti vörös dalosok számára „Circumdederunt"-ot énekelni október 23, március 15, augusztus 20 vagy október 6 felett. A nemzeti ünnepek méltóságteljes megünneplésével a nemzet mindig saját magát tiszteli meg elsősorban, amikor hitet tesz azok mellett, akik meghaltak, vagy rendkívüli áldozatokat hoztak a nemzetért. Ha eltemetjük akármelyik nemzeti megemlékezést, saját magunk degradáljuk le történelmi szerepünket, az emberiség és Európa szolgálatában hozott áldozatainkat és azt a megbecsülést, amelyet túlzás nélkül és joggal követelhetünk meg a világtól egy „kis nép, de nagy nemzet" számára, mint azt egyszer Pethő Sándor, a nagy magyar publicista kifejezte. Ezért nem lesz semmféle budapesti temetési dalárda körülöttünk mindaddig, amíg mi, amerikai, kanadai és más szabadföldi magyarok teljesítjük kötelességünket.

★ MÉG INKÁBB ÁLL EZ a korban legközelebb álló nemzeti ünnepre, az október 23-i nemzeti forradalmunk és szabadságharcunk ünnepére, amelyet 1956 óta annyi meleg bensőséggel ünnepel nemcsak a szabadföldi magyarság, de az egész világ is. New Yorktól Münchenig és Torontótól Sydney-ig. A világ azért ünnepel, mert a magyar szabadságharc 1956-os üzenete nemcsak a magyarságnak, de nekik is szólt, azaz internacionális üzenete is volt a forradalom-

nak. S ez az internacionálisan megérthető üzenet legalább olyan fontos és jelentős, mint a másik, mert ezen keresztül értett vagy legalább is érzett meg bennünket a világ. Érezték, hogy valami szokatlan, nagyszerű dolog történik, s a csodálatos hősiesség hírének szárnyán olyan hangok hallatszottak, amilyet már rég nem hallott ez a materializmusba, szennybe, piszokba süllyedt világ. Új hangot hallott és új ígéretet, hogy talán, talán még nem veszett el minden, és lesz még szőlő lágy kenyérrel. A magyar október elmondta a világnak, hogy nem hiszünk erőszakban, elnyomásban, gyűlölködésben és üldözésben. Nem hiszünk terrorban, parancsuralomban és nem tűrjük többé a rabszolgaságot. Nem hiszünk többé, és nem akarunk látni több osztályharcot, faji vagy nemzetiségi megkülönböztetést, nem akarunk kizsákmányolást, éhbért vagy könnyeket. Mindenek előtt egy erkölcsi világrend uralmát akartuk, mert erkölcs nélkül nincs család, nincs társadalom, nincs haza, de még tisztességes világrend sem, ahol ember embernek nem farkasa többé, hanem testvére és barátja. Mint ahogy Szent Ágoston megírta a Civitas Dei lapjain: az államhatalmat egy szervezett, óriási, rablóbandától csak az erkölcsi törvények tisztelete különbözteti meg... Október 23. volt egyike azoknak az eseteknek hosszú történelmünk folyamán, amikor a magyar nép ilyen mélyreható és meglepetést keltő üzenettel rázhatta meg az egész világot, amelyet az tett szavahihetővé, hogy a magyar hitvallást, nyomban és azonnal, vértanúk ezrei támogatták, akik nem átallottak életüket áldozni mindazért, amelyben ők — és joggal elmondhatjuk — az egész felkelt magyar nemzet oly mélységesen hitt. S a világ hisz olyan tanúknak, akik vérükkel pecsételik meg azt, amit mondanak...

★ OKTÓBER ÜNNEPE AZÉRT IS BECSES SZÁMUNKRA, és éppen azért olyan időszerű, mint valaha volt, mert október ünnepe a magyar nép utolsó, szabadon és félelem nélkül megfogalmazott üzenetének és akaratnyilvánításának ünnepe is, és az abban foglaltak még nem nyertek megvalósulást. És itt nemcsak az oroszok kivonulására vagy a kommunista diktatúra megszüntetésére gondolunk. Ez az üzenet nagyon is tisztán, nagyon is világosan körvonalazta azt az országot, amelyet akartunk — és változatlanul akarunk —, s amely nemcsak szabad és független, de magyar is lesz azzal, amit a magyar nép 1956 októberében, fegyverrel a kezében, meg kívánt valósítani.

★ ELMONDTA NEKÜNK, magyaroknak azt, hogy semmiféle parancsuralmi rendszert nem tűrünk magunk felett. Parlamentáris rendszert, szabad választásokat és titkos szavazati jogot kívántunk minden magyar állampolgár számára, s az alkotmányunk minden rendelkezésének tiszteletben tartását.

★ KÍVÁNTUNK RENDET, önfegyelmet és a törvény tisz-

teletét, nemcsak az állampolgárok, de a hatóságok részéről is. Visszaakartuk állítani a bírói méltóságot arra a piedesztalra, ahonnan a komunista rendszer orkánja nem is olyan régen lesöpörte volt.

★ DEMOKRÁCIÁT AKARTUNK, azaz a népképviselet rendszerét, ahol mindenki kiveszi részét a nemzet életéből, akárhol is él, akármivel keresi a kenyerét, akármilyen is a vallása vagy akármilyen politikai felfogást vall, mindaddig, míg a törvény és az alkotmány bástyáin belül gyakorolja alkotmányos jogait. Nem tűrtük el az úgynevezett osztályharc gondolatát — amely a kommunista káté szabályai szerint egymás ellen fordítja a nemzet egyes társadalmi osztályait —, de mereven visszautasítottuk a múlt idejétmúlt és egyenesen anakronisztikus társadalmi berendezéseit is. Mi nemcsak párttitkárokat, de olyan társadalmi rendet sem akartunk, ahol nagybirtokosok, városi és falusi kiskirályok és igazságtalan törvények keserítették meg a kenyeret minden magyar ember szájában. Jó lesz, ha erre mindig emlékezni fogunk.

★ VÉGÜL, DE NEM UTOLJÁRA, a magyar nép követelte emberi jogait, amelyek minden egyes embert megilletnek Isten rendelése szerint. A szabad vallásgyakorlat, az egyházak szabadsága, a teljes gyülekezési- és szólásszabadság, bele értve a sajtószabadságot is, olyan alaptételei voltak a magyar szabadságharcnak és a magyar nép utolsó, szabadon kinyilvánított akaratának, melyekről megfeledkezni, melyeket szőnyeg alá seperni nem lehet ma sem. Az általunk megálmodott új Magyarország szépséges képmása ma is tisztán mosolyog le ránk, noha tizennyolc esztendő pora takarja. Tisztán, mert a szívünk mélyén őriztük azóta is, és ott is marad mindaddig, amíg az 1956-os üzenetet teljes egészében meg nem valósítottuk.

★ LEHET UGYANIS, hogy most jobban megy odahaza, különösen a húsosfazékhoz közel állóknak, no meg az ügyeskedőknek, akik minden társadalomban életrevalóbbak, mint a nagy átlag. Egy úgynevezett „szocialista társadalomban is. A lényegen ez mit sem változtat, mert a magyar szabadságharcot nem csak több kenyér, ital vagy utazási lehetőség reményében vívtuk meg, hanem az ezer éves nemzet elidegeníthetetlen jogaiért és a magyar ember emberi jogaiért. Ez az utóbbi és egydül lényeges igény, ma éppen úgy nincs kielégítve, mint volt 56-ban: orosz csizma tapossa a magyar földet és szemellenzős osztálydiktatúra ostora csattog tízmillió magyer feje felett.

★ EZÉRT NEM LEHET és ezért nem fogjuk elfelejteni megünnepelni október 23-át sohasem, mert ha ezt tennénk, magáról a magyar népről feledkeznénk meg és fittyet hánynánk az ezer éves nemzet igényének, melyért a történelem folyamán a nemzet legjobbjai hoztak tengernyi áldozatot.

6. ÁLLOMÁS

A hontalanok stációja

(VERONIKA KENDŐJÉT NYÚJTJA JÉZUSNAK)

Elédbe hozzuk, Úr Jézus, azoknak a keresztjét, akik hontalan testvéreikért aggódva szenvednek. De azoknak a rossz lelkiismeretét is elédbe hozzuk, akikben nincs emberi érzés, részvét és könyörület.

Uram, a szenvedésben Te is magános hontalanná lettél,
és mások könyörületére szorultál

Tatár rabságban levő erdélyiek dala

Menj el, édes szolgám, tekintsd meg szép hazám,
Akarja tatár kán, csak hozz választ hozzám.

Mondd meg szép Erdélynek, búba borult népnek,
Fő-fő vármegyéknek, a székely községnek!

Ha kérdik: mik vagyunk? mondd meg: rabok vagyunk.
Térdig vasban járunk és csak sarcoltatunk.

Kezeink bilincsben, tömlöc fenekében
Vagyunk nagy ínségben — tatárok kezében.

Megsarcoltam volna húszezer tallérban,
De a pogány tatár csak meg sem hallotta.

Idegen országra hordoz szerte-széjjel,
Sűrű számú pénzen ád török kezében...

Tizennyolcezren vagyunk nagy ínségben,
Tatárok kezében, szörnyű ínségekben.

Nyolcszázat hajtottak a Vörös-tengerre,
Mint ártatlanokat a veszedelemre.

Kérjük szép Rákóczit, mint kedves urunkat:
Szánja meg gyermekink, özvegy feleségink...

Tatár udvarában, hideg cellájában,
Sötét kamarában tartnak nagy rabságban.

Elváltozott színünk, elhervadott orcánk,
Béesett két szemünk, mint az írott képnek.

●

Ne engedd, hogy elfeledtessék veled Trianont,

MERT:

A bukaresti béketárgyalásoknál a szomszéd Magyarország nyomására Romániától nem követeltek területeket.

Bálint Tibor:

A müvész és a mükedvelő

1.

A mükedvelő abban különbözik a művésztől, hogy az életnek mindig csak egyetlen jelenségét látja, összefüggések nélkül. Módszerbeli fogyatékossága néha eszembe idézi az Uj Zrinyi-ász huszárait, akik holmi vasdarabba botolván, föl akarják emelni azt, s közben nem veszik észre, hogy a közlekedési akadály a vasuti sinnek egy darabja.

2.

A dilettáns mindig valakit meg akar irni; az igazi iró valamit el akar mondani.

3.

Éveken át együtt laktam a külvároson Balogh bácsival, a szobafestővel, aki elmesélte, — hogy a harmincas években, amikor a fővárosba ment szerencsét próbálni, hosszu időn át urasan megélt abból, hogy naponta egy órán át vékony meg vastag vonalakat huzott a frissen kifestett szobák falára. — Mindig ugyanabban a kocsmában üldögélt, a törzsasztalnál, a legfinomabb borokat itta, s maroknyi léniája mellett várta, hogy betoppanjon a zöldfülü szaktárs, aki a mesterség egy részét elsajátitotta ugyan, de képtelen volt a kor divatja szerint öt-hat különböző szinü és vastagságu sávot huzni egymás mellé a falszegélyre. Igy hát szükségében Baloghhoz fordult s noha az öreg játszva hamar elvégezte ezt a munkát, felét kérte és kapta a pénznek. Nos, ez a történet kifejezően példázza, hogy valójában mi is a különbség a mükedvelő és a vérbeli müvész között. Amaz sok mindent elleshet az alkotás külső technikájából, de az erővonalakat, amelyek a gondolatot egységbe vonják és az égboltot elválasztják a földtől, csak a beavatott mester tudta minden időkben megadni.

●

Ne engedd, hogy elfeledtessék veled Trianont,

MERT:

Még Szaszonov orosz külügyminiszter, a háboru egyik felidézője is elismerte emlékirataiban, hogy 1914-ben „egyedül gróf Tisza magyar miniszterelnök akarta komolyan megakadályozni a háborut"...

Király László:

Éjféli eső

Csöndes éjféli eső,
eljött, ki hitte volna.
Csöndes, éjféli suhogás,
emlékezzünk halottainkra.
Dávid bátyám szívéből
eltávolítja a nagy kést
az emlékezet.
András bátyám él, házasodik,
s fiakat nemz, akik
itt járnak közöttünk
láthatatlanul.
Kiszáll a fáradtság, mint pára,
az elnyűtt testekből,
kezdődhet örök vígalom.
Nem kell eljönni otthonról
többé, és nem kell hazatérni,
üljünk le s beszélgessünk,
mert otthonunk minden,
s minden: hazánk.
mikéntha mindíg
így lett volna —
tegyünk igazat reggelig.
Csöndes éjféli eső,
mikéntha remegnének
halkan a zsaluk,
mintha valaki
megérkezett volna.
Csöndes éjféli suhogás,
itt van, símogatja a házat!
a hitünk a várakozásba
lassan belefáradt, —
és mégis ránk talált.

* * *

Tóth István:

EGY FÖLDIMNEK

Ládd, a fénylő napok
csendben is loholnak.
Jussát követelő
fiatal a holnap.

Elkopik az élet,
mint fűről a harmat;
mint friss vizet, őrizd
estig a nyugalmat.

Poros napot cipelj
haza mint jó gazda,
magadat holnapra.
és naponta tedd el

Révész László:

Sugárvédelem, védőoltás, rákgyógyítás

★ EGY HÓNAPPAL AZUTÁN, hogy megjelent Röntgen közleménye a később róla elnevezett új sugarak felfedezéséről, már megkísérelték, hogy meggyógyítsanak vele egy mellrákos beteget. Chicagóban E. H. Grubbé katódsugarakat előállító csövek készítésével foglalkozott, s eközben bal kezén nehezen gyógyuló seb támadt. Kezelőorvosa, dr. Ludlam abban az időben egyedülálló éleslátással felismerte, hogy a seb a sugárzás okozta szövetszéteséstől keletkezett. Ha a sugárzásnak ilyen hatása van, talán fel lehet használni a rákos szövetek roncsolására is — volt Ludlam zseniális gondolata. És 1896. januárjában elküldte Grubbé laboratóriumába az első röntgenkezelésre utalt beteget, a mellrákos Rose Lee-t.

Nincs tudomásunk róla, mi volt az első sugárkezelés eredménye, de tény, hogy tíz éven belül háromezernél több esetről jelentek meg közlemények az orvosi irodalomban, és ez arra vall, hogy már a kezdeti eredmények is biztatóak lehettek.

Modern sugárforrások egyre hatásosabb, nagyobb energiájú sugarat irányítanak egyre tökéletesebb pontossággal a test különböző részeiben növekvő rosszindulatú daganatokra. A gyógyulást statisztika állandóan javul, éppen ezért feltűnő, hogy egyes daganatok makacsul ellenállnak a sugárkezelésnek. Miféle különleges védőmechanizmus „menti meg" ezeket a sugárhaláltól? Erre a kérdésre keresünk választ, hogy a gyógyítást hatásosabbá tegyük, de arra is számítottunk, hogy hasznára lehetünk a sugárvédelmi kutatásnak is.

★ SUGÁRZÁS SZEMPONTJÁBÓL a sejtek Achilles-sarka, legérzékenyebb pontja a sejtmagban dezoxiribonukleinsavakból — DNS — összetett, az öröklődést és reprodukciót szabályozó örökletes anyag. Normális körülmények között a DNS-molekula egyetlen példányban található meg a sejtben. Csak közvetlenül a sejtosztás előtt duplázódik meg, és mindkét utódsejtnek egyenlően jut belőle. A sugárral telibe talált DNS-molekulával együtt előbb-utóbb elpusztul a sejt is. Ellenálló daganatsejtek elemzéséből kitűnt, hogy bennük a DNS-molekula a sejtosztástól függetlenül is kétszeres mennyiségben fordul elő. Az „endoreduplikáció" nevű folyamat

ezekben a daganatsejtekben a DNS-tartalmazó kromoszómák megkétszereződésével is jár. Hogy ennek mi a szerepe a sugárhatás elleni védekezésben, azt leginkább egy hasonlat érzékeltetheti. Az országúton haladó autó megáll, ha utána lőttek és egyik gumiját eltnlálták; de, ha a kocsinak dupla kereketi vannak, az egyik eltalálása után is tovább roboghat.

A DNS-tartalom és a sejtek sugárzási ellenállóképessége között sok kísérlet igazolta az összefüggést, de az is hamarosan kiderült, hogy ez még nem a teljes magyarázat. Megfigyeltük, hogy olyan esetekben, amikor a daganatokat sűrűn hálózzák be hajszálerek és ezért sejtjeik bőven jutnak oxigénhez, a dupla DNS-tartalom nem nyújt védelmet a sugárzás ellen. Kellő oxigén jelenlétében a besugárzás hatására nagy mennyiségben keletkeznek különféle, vegyileg nagyon aktív anyagok, ún. szabad gyökök. Ezek valósággal elárasztják a sejteket, megzavarják bennük a normális anyagcsere-folyamatokat, és ez a pusztulásukhoz vezet. (Az előző analógiát folytatva, a helyzet úgy módosul, hogy a lövedék nem a kereket találja el, hanem az autó benzintartályát. A robbanásra az autó megáll, akár négy, akár nyolc kereke van...)

Amint a kétszeres DNS-tartalom nem mindig jár együtt sugárellenállással, az egyszeres DNS-mennyiség sem zárja ki a sejtek fokozott ellenállóképességét. Főként a kisebb sugárdaganatokkal hosszú ideig többször kezelt daganatsejteknél figyelhető meg sugárellenállás kialakulása a DNS-tartalom megnövekedése nélkül. A sugárérzékeny molekula ez esetben valamilyen sajátos védelmet kaphatott.

★ NEMRÉGIBEN DERÜLT KI CSAK, és nem kis meglepetést okozott, hogy a sejtek sugárvédelmét ez esetben a glutation nevű, viszonylag egyszerű vegyület biztosítja. Régóta tudjuk, hogy előfordul a sejtekben, kisebb mennyiségben szabadon, viszonylag nagyobb mennyiségben pedig fehérjékhez kötve. Bizonyos körülmények között, így besugárzással kapcsolatban is, a megkötött glutation is felszabadul. A tudomány mintegy húsz éve jött rá, hogy a szabad glutation a sugárzás hatására keletkező mérgező anyagokat el tudja takarítani, mielőtt még kifejthetnék hatásukat. A természet az embert megelőzve, már régen hatásosan alkalmazza a glutationt a daganatsejtek sugárvédelmére.

A természet találékonysága a sugárvédelemben több más módon is megnyilvánul. Például, amikor daganatokat sorozatos kezeléssel, naponta egyszer sugároznak be, néha megfigyelhető, hogy a daganat hosszú időn át megtartja eredeti méreteit. Ez olyankor is előfordulhat, ha egy-egy napi sugáradag még megnövekedett DNS vagy a felszabaduló glutation sejtvédő hatása ellenére is, elpusztítja a sejtek felét. A magyarázat ezekben az esetekben a sejtek

rendkívül gyors oszlásában rejlik; oszlásuk olyan sebes, hogy a sejtek száma egy nap alatt megkétszereződik, tehát pótlódik a besugárzás következtében elpusztuló mennyiség.

Természetesen sugárvédelem érvényesül akkor is, amikor a sejteket bizonyos sugármennyiség nem egyszerre, hanem például két részletben éri. Ha közben eltelik néhány óra, a hatás végeredménye sokkal kisebb, mint az egyszerre adott sugármennyiségé. A sejtek — ha idejük van rá —, úgy látszik, helyre tudják hozni a sugárzás okozta sérülés egy részét.

A természetes sugárvédelmi mechanizmusok ismeretében jobban meg tudjuk védeni azokat az egészséges testszöveteket, amelyek a daganatok kezelésekor a sugárzás útjába kerülnek. A ráksejtek sugárellenállásának kialakulását is megakadályozhatjuk és hatásosabbá tehetjük a sugárkezelést.

★ A MESEBELI SÁRKÁNY LEVÁGOTT FEJE helyén hat új nőtt — a tudományban egy kérdés megoldása újabb kérdéseket szül. Amikor végre eljutunk odáig, hogy egy rákos daganat nagy részének, akár a sejtek 99 százalékának is, halálos sérülést okoztunk, — a haldokló vagy már halott sejtek még mindig veszélyeztetik a kezelés sikerét! A „haldokló" vagy már a szétesett sejtekből felszabadulnak ép, a sugárzástól sértetlen alkatrészek, amelyeket a szomszédos, még élő ráksejtek fel tudnak használni. Készen kapnak olyan bonyolult összetételű vegyületeket, amelyeket különben csak hosszú idő alatt és sok energiával szintetizálhatnának. Ennek következtében az egy százalékban vagy akár még kisebb arányban túlélő sejtek sebesebben tudnak oszlani. Sokszor rövid időn belül nemcsak az elpusztult szöveteket pótolhatják, hanem a daganatot akár a besugárzás előttinél is nagyobbra növelik.

Ha azonban egyetlen daganatsejt sem marad életben, az elpusztult sejtekből felszabadult anyagok már nem képesek a daganat újraképződését serkenteni, legfeljebb a szomszédos, egészséges sejtek növekedését tudják fokozni. Ez már nem káros, hanem éppenséggel hasznos jelenség, mert segítségével a kiirtott daganat helyébe gyorsabban belenőnek a normális sejtek, és helyrehozzák a daganat okozta kárt.

★ AZ UTÓBBI IDŐBEN kísérleteket végeztünk ezeknek az előnyöknek gyakorlati felhasználására. Rájöttünk például, hogy a ráksejteknek azok az alkatrészei, amelyek a szervezetben mint idegen, ellenséges fehérjék, antigénként hatnak és ellenük a szervezet antitestek képzésével reagál — a sejtek sugárhalála után szintén még hosszú ideig épen maradnak. (A más módon, pl. vegyszerekkel elölt sejtek antigénjeinek finom szerkezete sokszor károsodik.) E kutatások folyamán a sugárzással sterilizált sejteket állatkísérletekben felhasználjuk vakcinálásra — tehát védőoltásra — olyan daganatok

ellen, amelyeknek ismerjük a sajátos antigénjeit. Más területen, a szervátültetéssel kapcsolatos kutatásokban hasonló oltóanyaggal megkísérlik elősegíteni az átültetett szervek sikeres megmaradását

A múltban áthidalhatatlannak látszó határok választották el a tudomány különböző ágait, és a kutatást a specializálódás jellemezte. Ma egyre több általános törvényszerűséget ismerünk, amelyek egyre szorosabban kötik össze a nemrég egymástól távolálló területeket. A biofizika, biomatematika, molekuláris biológia és nem utolsósorban a sugárbiológia, szembetűnően tükrözik ezt az egységesítési folyamatot.

★ A TUDOMÁNY FEJLŐDÉSE egyre több szállal köti össze az élettant, a fizikát és a kémiát, s új határtudományokat bontakoztat ki, mint a biofizika és nem utolsósorban a sugárfizika. Ebből felfogásbeli változások is következnek, amelyek elősegítik, hogy fizokémiai és molekuláris szinten is megérthessük az életjelenségeket. Az elméleti tudományok előre törése korszerű kísérletekre ösztönöz, és azok tanulságai egyre racionálisabbá tehetik a gyakorlati orvostudomány gyógyító eljárásait.

A haladás nem minden területen egyforma. Az ionizáló sugárzás (röntgen stb.) gyógyító felhasználása például a kezdet kezdetétől szinte a mai napig főként tapasztalati tényekre épül. Véletlen balesetek, sugársérülések, kíváncsiskodó kutatók megfigyelései nyitottak utat a sugárgyógymódoknak, amelyeknek 70 éves története bizonyítja az ilyen empirikus haladás eredményességét.

★ MANAPSÁG AZONBAN MINTHA ELAKADTUNK VOLNA. Számos kutató van azon a véleményen, hogy a sugárterápia fejlődése holtponthoz közeledik, hacsak nem helyezzük racionálisabb alapokra. Ez esetben tudjuk csak kellően kihasználni a technika fejlődését, a nagy hatású sugárzóberendezéseket, az egyre nagyobb energiájú ionizáló részecskéket, amelyektől eredményt várhatunk az alacsonyabb oxigéntartalmú és ezért a sugárzásnak ellenálló rosszindulatú daganatokban is.

Az egyik legfontosabb kérdés, hogy miként adagoljuk a sugárzást, hiszen ma is érvényes a négy évtizedes mondás: „A besugárzásban az adagolás módja fontosabb, mint az, hogy mit adunk." Sem klinikailag, sem biológiailag nincs bizonyítva, hogy az egyenletesen elosztott sugáradagok kedvezőbbek, mint az egyenlőtlenek; hogy az adagok közötti szabályos időközök kedvezőbbek a szabálytalanoknál; hogy az adagok közötti egy hét vagy egy nap szünet a legkedvezőbb. Az általános gyakorlatban viszont majdnem mindig egyenlő részekre osztják a sugármennyiséget, és erre akár azt is mondhatjuk, hogy az egyes besugárzások időpontja sokkal inkább függ a föld tengelykörüli forgásától, mint az egyes daganatok sajátosságaitól.

★ AZ ELMÚLT ÉVEKBEN magam és munkatársaim az adagolás és az adagok elosztásának problémáját többféle kísérletben igyekeztünk megközelíteni. Mindenek előtt megfigyeltük, hogy különféle körülmények között végzett besugárzás után miként alakul az elpusztult, valamint a csupán megsérült, de regenerálódó sejtek aránya. Ez ugyanis döntő körülmény a rosszindulatú daganatok sugárkezelésében.

A sugársérült daganatsejtek regenerálódása energiát igényel, és ezért elsősorban attól függ, hogy a sejtek milyen mértékben jutnak oxigénhez. Hasonló következtetésre jutott Korogodin szovjet kutató is Obnyinszkban, élesztő sejtekben végzett kísérletei során. A sérült sejteket tehát az oxigén segíti megmenekülni a pusztulástól. Ez a tapasztalat látszólag ellentmond annak a régóta ismert körülménynek, hogy oxigén jelenlétében nagyobb erővel érvényesül az ionizáló sugárzás sejtpusztító hatása; utóbbi a besugárzás hatására keletkezett szabad gyökökkel magyarázható. Végül is tény, hogy az oxigén egyrészt növeli a besugárzás sejtpusztító hatását. másrészt a besugárzástól csupán megsérült sejtek felépülésében is közreműködik. Ha a sugáradag viszonylag kicsiny, az oxigén „az orvos ellen dolgozik", a daganatsejteket védi. Nagyobb adag esetében az oxigén ellenkező szerepe érvényesül, a sugárhatás gyógyeredménye kedvezőbb lesz.

A daganatsejtek oxigénellátása rendkívül eltérő. Legtöbb oxigén az erek szomszédságában levő sejteknek jut, a távolabbiak oxigénellátása korlátozott, és az erektől 150 mikronnál nagyobb távolságban levőkhöz egyáltalán nem jut oxigén. A daganatsejteknek ezért csak mintegy 30—60 százaléka rendelkezik a normális sejtekhez hasonló oxigénellátással és kb. 15 százalékuk teljesen oxigénmentes. A daganat növekedésével ezek az arányok változhatnak.

★ KÍSÉRLETEINK TANULSÁGA SZERINT nagyobb sugáradagok esetén az oxigénnek a sejt helyreállítását elősegítő, azaz sejtvédő szerepe egyre kisebb és előtérbe kerül a sugárérzékenységet növelő, tehát a gyógyítás számára kedvező oxigénhatás. Az érzékenyebbé vált daganatsejtek nagyobb mennyiségben pusztulnak el. Éppen ezért újabban az oxigénszegény daganatsejtek sugárérzékenységének fokozására nagy nyomású oxigénkamrákat alkalmaznak. Ha ezeket jól akarjuk kihasználni, akkor meg kell változtatni a hagyományos sugáradagolást: nagyobb adagokat kell adni kevesebb részletben. Igaz, hogy az egészséges testszövetek is nagyobb kárt szenvedhetnek ilyenkor, ezt azonban ellensúlyozza az a nyereség, hogy lényegesen több daganatsejtet tudunk a besugárzással elpusztítani.

Több klinikán végeztek már ilyen irányú kísérleteket. Azt tapasztalták, hogy ha a nagynyomású oxigénkamrába helyezett beteg-

7. ÁLLOMÁS

A megkínzottak stációja

(JÉZUS MÁSODSZOR ESIK EL A KERESZT TERHE ALATT)

Urunk Jézus, eléd hozzuk azoknak a keresztjét, akiket a földi életben ütlegeltek, börtönben megkínoztak és tönkre tettek. De azoknak a rossz lelkiismeretét is, akik mindezt elkövették.

Uram, Téged miattunk porba löktek és kigunyoltak

nek szánt sugáradagot 30—30 részletben adagolták, a kezelés nem volt eredményesebb, mint a hagyományos módon. Ha azonban az összadagot csupán 10 vagy még kevesebb részre osztották, lényegesen kedvezőbb volt a tapasztalat. Klinikai kísérletekben nagy nyomású kamra alkalmazása helyett tiszta oxigént lélegeztetnek be a betegekkel. Eredményeik, főként a fejen és a nyakon levő daganatokkal kapcsolatban sokat ígérőek.

★ ISMERVE AZ OXIGÉN KETTŐS HATÁSÁT: egyrészt, hogy érzékenyebbé teszik a sejteket a besugárzások iránt, másrészt, hogy a csupán megsérült sejteket helyreállítani segítenek, az eddigi próbálkozásból több érdekes tanulság kínálkozik. A nagy nyomású oxigénkamrában végzett besugárzást túlélő daganatsejtek zöme oxigénmentes környezetben található. Ha a továbbiakban a nagy nyomású kamra nélkül, kis sugáradagokat alkalmazunk, ezeket a sejteket sorozatosan érik kisebb-nagyobb sérülések, azok oxigén hiányában nem reparálódnak, a károsodás következményei halmozódnak, és előbb-utóbb s sejtek nagy része is elpusztul. Közben pedig a kamrai kezelés alatt károsodott és oxigénnel jól ellátott normális sejtek kiheverhetik a megpróbáltatást, működésük helyreállhat. Bizonyos idő után, ha a megmaradt daganat vérellátása és ezáltal sejtjeinek oxigénforgalma növekszik, ismét elővehetjük a nagynyomású kamrát és a nagy sugáradagot, hogy azt követően újra csak kamra nélkül, kis adagokat adjunk.

★ NYILVÁNVALÓ, hogy a sugáradagok időbeli elosztása egy ilyen dinamikus kezelési tervben többé már nem a föld tengelykörüli forgásától függ, hanem a besugárzást túlélő daganatsejtek oxigénellátásának alakulásától, valamint a sejtek szaporodási ütemétől. Behatóan kutatjuk mindkét tényezőt, különös tekintettel a hajszálerek újraképződésére, valamint a normális és daganatos sejtek sugárkárosodás utáni gyógyulására.

★

Az elmondottak alapján a rosszidulatú daganatok gyógyítására legalkalmasabb sugáradagok nagyságával már többé-kevésbé tisztában vagyunk. Most arra törekszünk, hogy meghatározzuk az egyes részadagok legjobb időzítését, a kezelések legalkalmasabb időpontjait. Ilyen módon eljuthatunk oda, hogy a sugárterápiában olyan megfelelő adagolási sémát dolgozzunk ki, amely már nem csupán tapasztalatokon, hanem kísérleteken alapuló tudományos meggondolásokon nyugszik. Az empirikus gyakorlatot felváltó racionális irányzat minden bizonnyal további nágy lehetőségeket rejt magában.

(Dr. RÉVÉSZ LÁSZLÓ, a nagyhírű stockholmi Karolinska Intézet sugárbiológiai osztályának vezetője az egész földkerekség szakköreiben ismert úttörője a rákellenes küzdelemnek.)

Imádság a vakációban

Olyan szűnidőtől,
amely elpuhít,
amely henyélésben telik,
amelyben az értelem és szív számára
semmi haszon sem terem,
Uram, ments meg engem!
Olyan naptól,
amely Isten nélkül kezdődik,
amely Istentől távol végződik,
Uram, ments meg engem!
A lustálkodástól, a léha szórakozástól,
amely gyengíti önuralmamat,
és fogékonyabbá tesz a rosszra,
Uram, ments meg engem!
A pénz könnyelmű tékozlásától,
minden meggondolatlanságtól,
amely másokat kísértésbe vihetne,
vagy bosszanthatna,
Uram, ments meg engem!

Uram, Jézus Krisztus!
Szívből örülök a vakációnak.
Sokat várok tőle:
örömet, pihenést, felüdülést.
Adj nyitott szemet,
hogy meglássam a világ szépségeit;
Adj nyitott fület,
hogy meghalljam hívásodat!
Tölts el örömöddel!
Engedd, hogy minél többet
ízleljek meg világod gazdagságából!
Vigyázz rám minden utamon,
hogy szűnidő is
erősítsen és gazdagítson!

F. Lelotte nyomán: Edelényi István

A kétarcu Bohutka

Írta: Szombathy Viktor

I.

BOHUTKA ÚR meggyőződéses ember volt. Legyen szabad rögtön megjegyeznünk, hogy Bohutka úr önmagát fogalmazta meg ilyeténképpen; mint egy szorgalmas és rendíthetetlen hírverő, magáról állította ki ezt a bizonyítványt. Hogy meggyőződéses ember, tudniillik.

De el ne tévesszük a hangsúlyt: Bohutka úr, valahányszor meghirdette személyét, nem azt domborította ki elsőbbed, hogy meggyőződéses, hanem azt, hogy ember.

Szüksége volt vajon Bohutka úrnak arra, hogy emberi mivoltát külön is hangsúlyozza? Hiszen Bohutka úr nem volt sem csúnyább, sem szebb, mint a többi százezer, semmi titkolt testi hibát nem találhatott rajta a kerületi orvos, ha kedve támadt megvizsgálni télidőben, náthajárvány heteiben; lelkiismeretét sem szürkítették szomorú bírói ítéletek, előélete feddhetetlen volt, családja sem tagadta ki, s általában. mindenki barátságos és kedves embernek mondta Bohutka urat. Talán újszerű, különleges bölcseleti rendszer papjául szegődött Bohutka úr s e rendszer bevezető fejezete kívánta, hogy Bohutka úr hitet tegyen emberi mivolta felől?

Mert sokszor hangoztatta Bohutka úr, társaságban, hivatalban, vonaton, ha utazott, s családi körben:

— Meggyőződéses ember vagyok.

S hozzátette, mintegy nyomatékul:

— Ember.

Kérdezhetnők még azt is talán, nem valami humanista társasághoz íratkozott-e Bohutka úr, különleges magasságokban szárnyaló hitével s egyúttal oly tüneményes bölcsességgel, amelyet a helyi szerkesztő másként, mint „mélyen szántó" jelzővel soha nem tudna illetni?

Nem. Bohutka úr ezzel a szóval: ember, tulajdonképpen nagy, nagy eszmei kanyarodót tett s mindent megkerült, amiért esetleg kérdőre vonhatták, vagy amiért bizonyos időkben felelősséget kellett volna vállalnia. Mert, ha megkérdezte valaki Bohutka urat, hogyan magyarázza meggyőződéses emberségét, Bohutka úr rava-

szul összehúzta az ajkát s vékony kis bajúszát óvatosan beharapta ilyenkor, megfelelt pontosan:

— Nem vagyok én sem cseh, sem magyar. Jobban mondva, vagyok ez is, az is. Ember vagyok, a kicsinyes nemzetiségi viták nem érdekelnek. Nem jobb az általános emberihez tartozni, mint valamilyen nemzetiséghez?

Mosolygott. Tenyerét szétnyitotta, meg összecsukta, de a jelentőségteljesen legyőző mozdulatot egyikünk sem tudta megmagyarázni magának. Legjobban talán a pénzbeszedéshez hasonlított ez a mozdulat és így Bohutka úr önkéntelenül azt találta elárulni bölcselő megnyilatkozásai közben, hogy egyformán érdemes magyarnak meg csehnek lenni, illetve minden okos ember megtalálhatja a számítását, ha egyrészt az államfenntartó elemhez húzódik, másrészt meg a kisebbségek egyikével vállal néma közösséget.

Füle, szeme, ám különösen szaglóérzéke volt pontosan kifejlődve Bohutka úrnak; fülével örökké híreket lesett s nagyszerű ösztönével pontosan meg tudta mérni a Prágában, Pozsonyban, vagy valami kisebb kárpátaljai városban hallott szóbeszéd értékét, szeme élénken s okosan forgott s pillantása mindent felivott, ami Bohutka úr anyagi előrejutásához, érvényesüléséhez szükséges volt; de, mondom, szimata lett a legkitűnőbb. Tehetségtelenebb történtők s halkabb hangú szónokok sápadtan irígyelték Bohutka úr orrának pompás szimatát. E szaglóérzék birtokában Bohutka úr hajladozott jobbés balfelé, mint a ruganyos nádszál: politika s világnézet, többségi öntudat s kisebségi gerinc, dísz-szónoklat s mély hallgatás egyformán belefért ebbe a nádszáltermetbe, Bohutka úr tág lelkébe.

II.

Honnan került városunkba Bohutka úr, ez sohasem derült ki pontosan. Remekül beszélte a nyelveket, mind a hármat, amennyi szükséges volt a kisebbségi élethez és a többségi sikerhez. Állítólag Hodoniniban ringatták bölcsőjét, a morva határszélen, de Selmecen járt gimnáziumba és Kolozsvárott egyetemre, ott szerezte doktorátusát is. Titokban közölte, hogy a selmecbányai önképzőkör aranylapjain az ő versei a legszebbek, egyszóval akár magyar költőnek is indulhatott volna, ha a sors változó szeszélye nem térítette volna el Petőfi útjától. Viszont félévenként megjelent városunkban a hodonini nagynéni, aki csak törve beszélt magyarul s Bohutka úrtól súlyos százasokkal megrakva távozott.

Bohutka volt a város egyik legügyesebb történtője, életkedvvel, lendülettel, pénzzel megáldott férfiú, aki éppoly otthonosan érezte magát a járásfőnök irodájában, mint a magyar kultúrház hangversenyén s ha suttogni kezdte híreit, mindenki szomjasan fülelt, mint aki a legjobban értesült politikai és társadalmi szakembert hallgatja. Bohutka úrnak örökké akadt csípős megjegyzése a prágai urak

hibás politikájáról, a helyőrségparancsnokról — aki állítólag kénysepről volt Altbunzlau vidékén, mielőtt a csehszlovák légióhoz csatlakozott volna Szibériában — jelentős szemhunyorgatással tudta jósolni a köztársaság közeli romlását és újságolni Benes különös szereplését Genfben. Viszont, ha a járásfőnök érdeklődött a magyarok viselt dolgai felől, vagy az államügyész állította meg gyors eszmecserére a templom előtt, Bohutka úr ravasz mosollyal hullatott el egy-egy kétértelmű mondatot a magyarok folytonos elégedetlenségéről s arról a szűntelen háborgásról, amely a magyarok vizein dobálja a kisebbségi sors lélekvesztőit.

— Oktalanok ezek a csehek — mondogatta a kávéházban —, nem tudnak bánni a magyarokkal, hibás az egész magatartásuk.

— Nem értem a magyarokat — vonta fel a vállát máskor, egy Prágából jött miniszteriális úr előtt —, örökké csak elégedetlenek, játsszák a sértődöttet, holott igazán mindenük meg lehetne nekik...

III.

Bohutka úrnak valóban mindene megvolt: kis, négyszobás háza a városi liget mellett, díszes kerttel, vidáman bólogató fákkal, virágokkal, s a kertben egy gépkocsiszín, sötétkék, fürge kis kocsival. A Csallóköz mélyén már a hatvanadik hold földet húzta magához Bohutka úr ügyesen, s fent, a Tátra valamelyik kisebb nyaralótelepén üdülőházat építtetett, hogy ott pihenhesse ki a munka hónapjait s gyűjthessen erőt a téli félévre.

Szent István napján, augusztusi forróságban titkon beosont a nagytemplomba s lehajtott fejjel állott egy ideig az oldalhajóban, ott, ahol egy foszladozó honvédzászló maradt meg háborítatlanul a régi időkből. Cirill és Metódkor, júliusban nagy ünnepet tartott, fekete ruhában tüntetően sétálgatott az utcán. A reformáció emlékünnepén pént küldött az egyház szegényeinek. De március tizenötödikén elbújt a házába, még a cselédnek sem adott kimenőt, s óvatosan figyelmeztette a dalárdistákat: nehogy valami bolondot kövessenek el a temetőben, a negyvennyolcas honvédek sírja körül.

Három párt igazolványát hordta magánál, mert három pártirodában is beíratkozott s pontosan tudta, mikor melyik igazolványt kell elővenni, kinek mit mutasson meg sérelmeiből, örömeből, a megelégedésből, amely a köztársaságban eltölti, vagy a bánatból, amely bús magyarsága körül úszik feketén.

Mindent megkapott az élettől Bohutka úr: bizalmat a vele szembefordultaktól, bizalmatlanságot s kétkedést a háta mögött, pénzt és tekintélyt, házat és gyümölcsöst, mindent, mondom, csak éppen kettő hiányzott még az életéből: a baráti kör és a feleség.

— Majd lesz — mondta maga elé tekintve —, rendszeresen kell hozzáfogni ehhez is.

Pontosan, ügyesen készítette elő, bevált szabályok szerint a

szerelmet s a barátságot, mint a hadvezér, aki nagy tétet játszik és nem engedi magát befolyásoltatni apró eseményektől. Szívében gyújtogatni kezdte a szerelem lángját, lelkét az eljövendő barátságok vízében fürösztgette.

Ezt ő vallotta így, Bohutka úr, személyesen, mert, mint említettük, csaknem költővé emelkedett Selmecen. Így beszélt akkor is, amikor már sűrűn sétálgatott Vadász Ágnessel, ezzel a szép, magasra nőtt szőke lánnyal, az özvegy telekkönyvvezetőné csinosabbik lányával, a jégpályán ismerkedtek össze véletlenül, a melegedőben s a hóhullásos délutánon Bohutka úr szíve tüzet fogott.

Az özvegy telekkönyvvezetőnének rendkívül tetszett a készülő házasság s boldogan újságolta szomszédi körökben, hogy Bohutka, doktor Bohutka tudniillik, nem kér hozományt, de még kelengyét sem. Mindent ő vesz, ő szerez be Ágneskének, mert nem pénzre pályázik, hanem szeretetre és családi meghittségre.

— Egyszál ruhában venné el — bólogatott özvegy Vadászné, — egy szál ruhában, annyira szereti ez a jellemes, derék ember.

IV.

Ágnes is szerette a maga módján Bohutka urat. Ezzel nem mondunk sem sokat, sem keveset, pontosan csak annyit, amennyit Ágnes árult el a szívéről és szerelmének hőfokáról. Különleges és óvatos kifejezés ez: „a magam módján való szerelem" — rendszerint akkor mondják a nők, amikor az illető férfiért nem égnek túlságosan s már előre mentik magukat az elkövetkező csalódások s bánatok miatt, nehogy később a férfi számon kérje ígéreteiket és a szerelmi lázat... A lázat, amelyet például a jelen esetben Ágnes sem érzett túlságosan hevesnek; viszont azt sem állíthatta, hogy nem megy szívesen Bohutkához. Bohutka elég jóképű ember, jól keres, szereti is Ágnest. Ágnes szegény lány, örüljön, hogy férjhez mehet ebben a nehéz kisebbségi világban, amikor a magyar lányok mind többen maradnak otthon, a szülői háznál, vagy kénytelenek kis pénzért súlyos állást vállalni, mert egyre kevesebb a házasuló fiatalember s a jól kereső magyar. De néha a jó Isten rámosolyog a szegény magyar lányokra is és elküldi nekik az ilyen Bohutkákat, akikből még jó magyart lehet faragni. Jó férjet is talán.

Bohutka ezekben a hetekben keskeny bajuszt növesztett, a Lakyék boltjában tucatjával vásárolt szép, új fehérneműeket, a divatos szabónál még estélyi ruhát is csináltatott, szmokingot, a hodonini morva nagynéninek pedig megírta, hogy a pénzküldés egy félével eltolódik. Házasodni fogok — közölte.

Olyan szép ezt csak elgondolni is... Sokszor azon kapta magát, hogy ábrándozik s miközben a Horváth-vendéglő lugasa alatt a feketéjét kavargatja ebéd után s a cigarettafüstbe bámul, az

álmos bódulat vidáman s ingerkedve játszik vele... Ágnes és barátok — ígérte a tündér.

V.

A barátokat legalkalmasabban valami nagy összejövetelen, lakomán, iváskor szerzi meg az ember. Azok a legjobb barátok, akik mellett lelkünk egyensúlyát találhatjuk meg, a lelki egyensúly pedig legjobban akkor jelentkezik, amikor az ember vidám, gondtalan. S mikor legyen, ha nem a saját eljegyzési lakomáján?

Bodócs vendéglőjében rendezte meg a lakomát, a baráti összejövetelt Bohutka úr, Bodócs Istvánnál, a folyóparton. Hires, nagy ismertségű vendéglős Bodócs úr, felesége úgy főz, hogy folyton Pozsonyba hívták a legnagyobb étterembe szakácsnőnek, borai elsőrangúak, a hangulat családias. Ide hívta Bohutka úr a kiszemelt baráti kört. Tizen voltak összesen, tíz férfi s a tizenegyedik Ágnes, a menyasszony. Mert Ágnesnek is ott kell lenni, amikor Bohutka úr megindul a barátkozás csapásán, amikor lassan a családi boldogság ligetébe ér s egyúttal megszerzi azokat az összeköttetéseket is, amelyekre még áhítozott a városban. — Kellemeset a hasznossal — kiáltotta hangtalanul, csak úgy bensejében Bohutka úr —, hívjunk olyan baráti kört, amely kiválóan alkalmas arra, hogy az ember elszórakozzék tagjaival, jól mulasson, cigányozzon s daloljon, de viszont célszerű legyen arra is, hogy hasznot hajtson az embernek a városban s a hivatali összeköttetéseket, a kapcsokat megerősítse. Kéz kezet mos — találta meg a kellő közmondást Bohutka úr s a hosszú tűnődés után megszervezte a jövendő baráti kört. Az ünnepi estén mindenki ott volt, aki Bohutka előtt számított, akire neki a közeli esztendőkben szüksége lesz majd. Eljött a járásbíró és a takarékpénztár igazgatója. A járásbíró magyar volt, az igazgató viszont meggyőződéses prágai centralista, alig akart magyarul beszélni. Jelentkezett a kórházi főorvos és a járásfőnök helyettese. Itt volt az alügyész és az adóhivatal vezetője. Egy ügyvéd és egy nagykereskedő. Meg a helyi lap szerkesztője, hogy a sajtó is képviselve legyen. A takarékpénztári igazgató egy kicsit fintorgatta az orrát, amikor az ügyvédet s a szerkesztőt megpillantotta, mert egyikkel sem ült egy asztalnál szívesen. Az ügyvéd a magyar párt főembere volt, a szerkesztő pedig éppen a napokban szabadult, három hónapot ült valahol Illaván, holmi irredenta novelláért.

Ahogy ott az asztalnál egymásra nézett a kilenc vendég, csak elnevette magát. Valóban, Bohutka úr ügyessége s csavaros esze szükséges ahhoz, hogy ilyen ravaszul válogassa össze vendégeit s olyanokat ültessen egymás mellé az eljegyzési lakoma ürügyén, akik legfeljebb hivatalban, törvényszéken, vagy valami rendőrségi tárgyaláson kerülnek össze egyébként. Akkor sem jóakaratból.

— Csodálatos összetétel! — bólintott a szerkesztő s tüntetőleg szólt oda magyarul a bankigazgatóhoz:

— Hogy érzi magát, igazgató úr?

Az igazgató kényezeredetten mosolygott, mindig gyanúsnak tartotta, ha a magyarok kedélyeskednek vele. De azért felelt, szándékosan rossz kiejtéssel, nehogy azt higyjék: dühös.

VI.

Aztán Ágnes is megérkezett, egyedül s szerényen elfoglalta helyét az asztalfőn. Bodócs úr felesége begördült az ajtón s ünnepélyesen helyezte asztalra az első fogást, a hideg halat. Mert ma nagyon ki akart tenni magáért s a Bodócs-konyha becsületéért.

Nagyon jó vacsora volt. Fel sem lehet sorolni, mi mindent rendelt a lakomára Bohutka úr s hogyan alkotta rendbe a fogásokat Bodócsné asszony. Később, amikor Bodócs úr már a pezsgőt bontogatta, a cigányok is előkerültek s pengetni kezdték a húrt. A cimbalmos az egyik ajtóüveget betörte, amint cipekedett. Sebaj: Bohutka megfizet.

Tészta előtt felállott a főorvos és felköszöntötte a fiatal párt. Az alügyész Ágneshez szólott, a fiatal s derék menyasszonyhoz, aki bizonyára megőrzi a ház rendjét és becsületét. Az igazgató is felemelte poharát s kijelentette, hogy Bohutka urat nagyon államhű embernek ismeri, akiben Prágának s a kormánynak még nagy gyönyörűsége lesz. Erre mindenki elhallgatott, mert látták, hogy Bohutkát ez a köszöntő zavarba ejtette. Az ügyvéd mosolygott, jelentősen kacsintott a szerkesztőre, s az ő szónoklata úgy szólt, hogy reméli: Bohutka úr gerinces tagja lesz a kisebbségi társadalomnak. Bohutka úr erre még jobban elsápadt. A helyzetet igazán az adóhivatal vezetője mentette meg: lelkes adófizetésre hívta fel az ünnepeltet s azt kívánta, vaj' sohse kelljen Bohutka úr lakásában az ezüstneműt lefoglalni.

— A szépasszonyt se! — rikkantott közbe a járásbíró s a hangulat kissé felemelkedett, Bohutka úr kövérkés ábrázata is visszakapta eredeti, malacos rózsaszínét.

A sajt után emelkedett fel Bohutka. Várt néhány pillanatig, amíg Bodócs úr a sarok mellé húzódott vissza üres üvegeivel s a cigány is felhúzta az elszakadt á-húrt. Krákogott kettőt, látszott egész valóján a megilletődés és a megrendülés, nemkülönben az a büszkeség és csodálkozás, amely elöntötte őt e pillanatban, amikor az ügyesen összeszedett vendégkoszorúra s baráti körre pillantott. Hiába, ez ő, Bohutka, ezt csak ő tudja így megszervezni s összehozni!

— Uraim — mondta mély hangon, megfontoltan —, nagyon köszönöm az elhangzott szép szavakat, amelyek engem, az érdem-

8. ÁLLOMÁS

A bánkódók stációja

(JÉZUS TALÁLKOZIK A SÍRÓ ASSZONYOKKAL)

Eléd hozzuk, Urunk Jézus, azoknak a keresztjét is, akik a megpróbáltatás idején Téged megtagadtak és most reményüket elveszítve bánkódnak. De sírva mutatunk a mi bűneinkre is, mert mi is mulasztásokat követtünk el hitünkben.

„Hiszek, Uram, segits hitetlenségemen!" (Márk 9, 24.)

telent, az önökhöz képest senkit értek. Köszönöm a menyasszonyom nevében is, aki, azt hiszem, egyike lesz a város legtökéletesebb feleségeinek. Sok dícséretet hallottam, ezt önökre visszahárítom, mert önök jobban megérdemlik. Jó férj, jó családapa akarok lenni és...

Itt elhallgatott Bohutka s kettőt pislogott zavartan. De ez csak egy pillanatig tartott, mert nem volt gyáva lélek ilyen tekintetben.

— ...És — folytatta lelkesen — szeretnék államhű ember lenni, aki tiszteli a törvényeket, jó hazafi, jó adófizető, aki tudja, mit jelent ebben az államban élni és alkotni s az alkotmányhoz ragaszkodni!

Már elkapta a hév, amikor tekintete az ügyvéd mosolygó arcára tévedt. Az ügyvéd s a szerkesztő összepillantott. Ezt észrevette Bohutka és kissé csendesebben folytatta:

— De persze, azt óhajtom, hogy a kisebbségünk is megkapja a magáét! A magyarság mindazt a jogot, ami megilleti! E jog kivívásánál engem mindíg ott talál, mint hű segítő harcost!

A bankigazgatóra nézett, aki rosszalóan csóválta fejét. Most kezdett izzadni Bohutka, e pillanatban döbbent belé, hogy mégsem olyan egyszerű ezt a baráti kört szóval és ígéretekkel, politikai szónoklatokkal és önjellemzéssel elkábítani. Mind a kilenc ember kíváncsian nézett rája: most olyan volt Bohutka úr, mint egy rejtvény, amelynek senki sem ismeri a megoldását.

— No, igen — fejezte be —, hát persze, ez nehéz. De hiszem — most hirtelen felemelte hangját —, hogy sikerrel fogom megpróbálni. Ha Ágnes is segít!

Ágnes nevére megkönnyebbülten csattantak össze a tenyerek, húzott tust a cigány s csörgette poharait Bodócs úr, a vendéglős.

VII.

Így lett éjfél s később éjfél után kettő. Mindenki elhúzatta a maga nótáját, a járásbíró táncolt is. Bodócsnéval járt el egy rezgőst, az asztalról halkan csordogált lefelé a bor s a cigányok szivaroztak. Bohutka úr a sarokban Bodócs urat vallatta a számla felől s Bodócs úr átszellemült arccal rendezte a bankókat.

— Jó mulatság volt — jegyezte meg a főorvos — és fínom vacsora.

A baráti kör útnak indult az éjszakában. Az ajtóban megcsapta őket a folyóparti szellő vidám levegője, mélán pislogott a sarkcsillag az uszoda fölött. Egy rendőr állott a híd sarkán s bágyadtan forgatta kezében a tömzsi gumibotot. Tehervonat csikorgott a váltókon, árva lovaskocsi gurult a köveken. A ló patkója sántítva csattogott.

Bohutka úr karonfogta Ágnest és előreszaladt, a baráti sor

elejére, ahol az igazgató ballagott. Az igazgató mellé lépett s halkan súgta neki:

— Igazgató úr, ne vegye rossznéven, hogy egy kicsit magyarkodtam, de tudja, úgy kívánja a józan ész... Nem árt, ha az ember egy-egy biztató szót szól a magyarokhoz, ezekhez az örök nyugtalankodókhoz. Hiszen tetszik tudni...

Ennyit mondott, aztán megállott. Az ügyvédet várta meg, aki középütt ment s fütyörészett.

— Kérlek, doktor uram — lépett melléje Bohutka —, ugye megértesz, Valamit kellett szólnom annak az elbizakodott embernek az államról s a törvényekről. Könnyen módjában állana rosszat tenni velem, hát ezt mégse akarjuk, ugyebár? Az ember ne exponálja magát túlságosan egyik irányba sem, igaz? Hiszen tudod...

Az ügyvéd nem szólt semmit. Csak fütyült, egyre erősebben, valami régen hallott nótát, nehogy feleljen Bohutkának. Tudta, hogy soha többé el nem fogadja Bohutka meghívását. Ha pedig Bohutkáék majd látogatóba érkeznek egyszer, nem lesz úgysem otthon...

A sor végére értek. Már mindenki elsétált Bohutka előtt s Bohutka most megállott. Magához szorította Ágnes karját, egy pillanatig felnézett az égre. Még valamit szólnia kell az adóhivatal vezetőjének — az is az állam embere erősen — s a járásbíró előtt is mentegetnie kell majd magát. De ez ráér holnap is; fontos, hogy az igazgatót és az ügyvédet ne uszítsa maga ellen.

— Szép este volt — szólt oda Ágnesnek —, jól sikerült.

S odahajolt a lányhoz, hogy megcsókolja. Ágnes egy pillanatig szembenézett Bohutkával, aztán kihúzta a karját a férfiéból. Kissé oldalt állt s úgy nézte ezt az embert. Bohutka lépett egyet feléje s kitárta karját, mint a színházban Romeó. Ágnes megint hátrált.

— Hisz már nem látnak, — súgta Bohutka —. Befordultak a sarkon.

Ágnes félrehúzta azt a szép száját s most hirtelen anyjára gondolt, mennyire örült ma este. Hogy öltöztette, küldte!

— S ha látnak! — mondta Ágnes — nem fontos.

Hangjából annyi unalom, közöny csendült ki, hogy Bohutka úr leejtette a karját. Néhány pillanatig úgy álltak egymással szemben mozdulatlanul, csak szemük bogara csillogott.

— Nem jól érzi magát? — hajolt aggódva Bohutka úr a lány felé, mert még mindig nem értette a lányt.

— Nem fontos — legyintett Ágnes és a messzibe nézett, a sarkcsillag felé. Férjhez kell-e menni minden áron a magyar lánynak, még ha más kérője nincs is, csak Bohutka? Hát ilyen az élet s a szerelem mindent legyőz? Így olvasta a regényekben s most, lám, úgy látja mégis, hogy a szerelem valamivel nem számolt. Valami baj van itt, pontosan megfogalmazni alig lehet, valami baj, amit nem ért meg Bohutka s amit szóba is alig önthet az ember.

— Ne kísérjen haza! — szólt még a lány s lassan indult hazafelé.

— Ágnes! — Bohutka ijedten kapott a lány után, de az már sietett, hirtelen meggyorsította a lépteit. Egyre gyorsabban lépkedett, aztán a lépések elvesztek a sarkon. A sarkcsillag elé is egy apró felhő futott most.

VIII.

Bohutka ott állott a platánfa alatt, a baráti kör hangja is elveszett a sötétben. Ágnes sem tréfált, úgy látszik, valóban elfutott. Mi oka lehetett rá? Mi lobbanhat fel egy nőben ilyen hirtelen, hogy itt hagyja a férfit az éjszaka sötét szőnyegén s hazafut...?

Bohutka megdörzsölte a szemét, hogy jobban lásson, de csak a csillagok szaporodtak a szemében az erős dörzsöléstől, a sötét még feketébb s a csend még süketebb lett.

Kiáltott egyet, utolsó própaképp:

— Ágnes!

De nem jött felelet. Ki tudja, merre járhat már a szép, szőke lány...?

Csak állott, állott Bohutka a platán törzse mellett, arcát meglegyintette a fürge szellő. Valahol, messze, az almási dombok felől hajnallott már, a sötétség sűrű leple felszakadt, a folyón egy uszályvontató gőzös méla, bánatos búgása visszhangzott.

Most már tudta, hogy minden hiába. Ágnes nem jön vissza soha többé.

— Mégsem lehetek jó játékos, — dünnyögte s úgy érezte, hogy soha, soha nem lesz hajnal.

Ne engedd, hogy elfeledtessék veled Trianont,

MERT:

A háboru alatt Magyarország a legemberségesebben bánt a hadifoglyokkal, ahogy ezt megállapitotta a háboru alatt ellenőrzés céljából Magyarországon járt Vöröskereszt-misszió is, amely az egyik internáló táborban senkit sem talált, mert az internált angolok versenyen voltak, a a franciák dolgoztak, nyelvmestereskedtek, olasz zenészek a zenekarokban mükodtek, egyikük az Operaház zenekarának volt szerződött tagja. Mert amikor befejeződött a háboru, a magyarországi internáltak megjelentek az angol Trougridge admirális előtt s hálával, szeretettel jelentették ki előtte, hogy „Magyarország s a magyarok az internáltakkal nem éreztettek gyülöletet, sőt a leglovagiasabban bántak velük, gentlemanlike viselkedtek irányukban!!...

Heinz Kahlau:

Húsvéti séta

Négy hete ismertem meg a faluban.
Az ajtónak dőlt, papapucs a lábán,
időnként tincset fújt el homlokából
s elrévedve a papírgirlandokra bámult,
melyek a szökdelő párok fölött lebegtek.
A fúvószene csapnivaló volt.
Vállát ellökte az ajtófélfától,
kabátját összehúzta magán és kiment.
Azt kérdtem tőle, láthatnánk-e egymást.
Rám nézett s így szólt: húsvét másodnapján.
Az első légópincénél kilenckor.
Majd kezet adott és tovaszaladt.
Némán haladtunk erdei fenyők között.
Az erdő ázott, száraz helyeken
minden feltúrva vaddisznóagyartól.
A szürke füzek lógó ágai
nagy csibészsárga barkákkal beszórtan.
A napfény üde, meleg rombuszokban
hullott barkára és nedves mohára.
Tizenkilenc voltam már, ő tizennyolc.
Én sovány, rőthajú, ő dundi s fekete.
Rajtam rongyos, nedves vászoncipő,
festett khakinadrág, kopott kabát
s egy wermachtszürke hosszú sál.
Rajta fekete papapucs, gyapjúharisnya
s egy bő szoknya takaróból kiszabva,
egy fehér tornaing, egy szűk kabát
gombok nélkül, fenn a kezével fogta össze.
Pocsolyák fölött átugrálva csókolóztunk,
beszélgettünk fúvószenéről és evésről,
barkát tépdestünk és orrunkat befestettük
a himporával s tisztára csókoltuk ismét.
Egy tölgyfatönkre ültünk megpihenni,
azt mondtuk, igazán szeretjük egymást.
Neki mindegy volt, hogy nem tudtuk,
hány óra is lehet. Mert nem volt éhes.
Üres krumplileves készült ebédre,
megfőzte már egy nappal azelőtt.

Csak ötkor indult vonatom. Továbbhaladtunk
és egy száraz földdarabot kerestünk.
A vízzel elárasztott mező szélén
kiégett hadszállító kocsi hevert.
Leültünk az egyik páncéllemezre
és szürke sálamat tettük magunk alá.
Ekkor eltűnt a nap, s zuhogni kezdett.
Ázottan és szomorúan szaladtunk vissza.
Apja már várta a barakkajtó előtt.
Nem volt szabad engem meglátnia, elváltunk.
s nem kérdeztük, mikor találkozunk megint.
Álltam az erdőben, az apja szitkozódott,
ő elhaladt mellette, az ajtón belépett.
Nem tudom a nevét. Többé sohase láttam.
De az erdő, a barkák s az eső
emlékezetemben még visszatérnek.

(Németből fordította: Ritook János)

●

Fábián Sándor:

ELSŐ FAGY

Kés-ezüst ég letört éle:
fagy vág a nedves vidékbe.

Jármü-kisiklató, görbe
utak jegesednek görcsbe.

Meghuzódnak — a meleg
magva az embernek.

●

Ne engedd, hogy elfeledtessék veled Trianont,

MERT:

A trianoni szerződés elszakitott Magyarországtól több mint három és fél millió szintiszta magyart s hajtott idegen uralom alá — ezek közül is több mint két millió az uj határok mentén él —, 800.000 pedig egy tömegben Erdélyben, anélkül, hogy a népi önrendelkezés jogát népszavazással egyszer is gyakorolhatták volna s nyilatkozhattak volna: akarják-e bekebelezésüket az irigy és bosszus szomszéd államokba.

Boldogság a családi élet egyensulya

Írta: Fábián Sándor

1

A férj műanyagfröccsentő munkás volt, ugráló ádámcsutkájú, gilisztavékony, fekete férfi. Először ő kereste fel doktor Danyeket.

— Főorvos úr, négyszemközt szeretnék beszélni magával.

— Ne hízelegjen, Kiskosi — dörmögte a doktor —, tudja jól, hogy nem vagyok főorvos. Jöjjön át a szomszéd szobába. No ki vele, miről van szó?

— Mentse meg a családi életem egyensúlyát, doktor úr: fogyassza le a feleségem. Húsz éve vagyunk házasok, azóta minden évben két-három kilót hízik. Most éppen száznégy kiló. Higyje el, komoly gondjaim vannak az ággyal. Persze — húzta ki magát Kiskosi — ne tessék félreérteni, úgy gondolom, hogy alig van helyem mellette...

— Segítek — mosolygott doktor Danyek —, csak azt sorolja fel, hogy legalább mit tiltsak el a feleségétől. Miből fogyaszt túl sokat?

Kiskosi lemondóan legyintett.

— Keveset eszik, csak roppant nyugodt természetű. Semmi sem hozza ki a sodrából, mindig jókedvű. „A boldogságtól hízom én melletted, Lőrinc", szokta mondogatni. Mi tagadás, nagyon szeret. Éppen ezért, ha meg nem sértem a doktor urat, javasolnék valamit. Amikor eljön, mert úgy mondom, hogy hívatni tetszett, íjesszen rá, hogy súlyos beteg vagyok. Hogy valami sorvadásos betegségem van, amiről persze én magam se tudok.

Doktor Danyek tiltakozni akart, de aztán, Kiskosi elszontyolodását látva, elnevette magát.

— Jól van, nem bánom. Végtére is, senkinek sem ártok vele. Küldje el holnap az asszonyt.

2

Kiskosiné a megbeszélt időben beoldalazott a rendelő ajtaján. A kövér embereknek abból a fajtájából való volt, akik megőrzik a bokák és a lábak karcsúságát, csak hasban-mellben gyarapodnak. No meg arcban: Kiskosiné derűs kék tekintete úgy csillogott az arc dombocskái mélyén, mint kútban a nyári ég.

— Hívatni tetszett, itt vagyok — ereszkedett le óvatosan a felreccsenő székre, és rámosolygott az orvosra. — A férjem megint le akar fogyasztani, eltaláltam? Pedig nem tudok én lefogyni, akármihez kezdek. Még a levegőtől is hízok...

Kiskosiné kacagott, nagyot szippantott a rendelő levegőjéből és mintegy bizonyításként még jobban kigömbölyödött.

— Téved, asszonyom — mondta doktor Danyek, aki nemigen bízott a saját színészi képességeiben, s most hirtelen megbánta, hogy elvállalta ezt a lélektani fogyasztást —, téved, asszonyom nem a fogyókúra miatt hívattam, hanem a férje betegsége miatt.

— Beteg a férjem? — hökkent meg és lappadt össze a testes asszonyság.

— Igen, beteg — folytatta elszántan doktor Danyek. — Rejtett betegsége van, egy sorvadásos kór.

Kiskosiné elsápadt, majd súlyát meghazudtoló fürgeséggel felugrott és az íróasztal elé lépett.

— És... halálos? — kérdezte közel hajolva, fakó hangon.

— Nem, a világért sem. Száz évig is élhet. Dolgozni is tud vele.

— Az Isten szerelmére, pontosabban, doktor úr. Mi a betegsége?

— Mondtam már.. egy ritka betegség. A sovány ság az egyik fő tünete. Az izmok és a kötőszövet sorvadása... főleg a végtagokon.

— Főleg a végtagokon? — szörnyedt el Kiskosiné. — És mi a kezelése?

— A tudomány mai állása szerint nincs kezelése. De nem kell megijedni, kérem — nyugtatta a doktor Kiskosinét. — Törődni kell vele, vigyázni rá, együtt érezni vele. Lényegében csak az ön gondjai nőnek meg — ő nem érez semmit...

— Szegénykém, semmit sem érez! — lábadtak könnybe Kiskosiné hű kék feleségszemei. — Vállalom, doktor úr, gondozni fogom. Ellenőrzésre milyen időközökben hozzam?

— Hozza? Majd hívatjuk.

— Doktor úr — nézett Kiskosiné nagyon határozottan az orvosra —, én akarom kézbe venni a Lőrinc betegségének kezelését. Azt hiszem, ehhez jogom van. Szóval mikor hozzam ellenőrzésre?

— Hat hónap múlva... Még valamit, asszonyom, ha már itt van. Magának sem ártana egy kis étrendi előírás a hízás ellen...

— Most, doktor úr, most, amikor minden erőmre szükségem lesz? Hogy is gondolnék én most magamra! — indult az ajtó felé Kiskosiné, és arcára a sors ellen feszülés elszántsága rajzolódott ki.

3

Hat hónap nagy idő, Kiskosi nem járt a rendelő táján — doktor Danyek meg is feledkezett az esetről. Csak akkor jutott eszébe,

az egész, amikor egy napon Kiskosiné a maga mázsás derűségében megjelent az ajtókeretben.

— Behozhatom a férjemet?

Doktor Danyek nem hitt a szeménck: az ajtóban egy rengve lépő, kövér fekete óriás jelent meg.

— Úristen, magával mi történt? Hogy hí... hogy erősödött meg ennyire?

— Mi történt volna? — válaszolt diadalmasan a félszegen mosolygó férj helyett Kiskosiné. — Elmúlt a sorvadásos betegsége! Higyje el, doktor úr, a háziszerek még ma is többet érnek minden tudománynál. Kérem, vizsgálja meg, visszajöhet-e még az a kórság?

— Evidens — kapaszkodott az idegen szó tekintélyébe doktor Danyek —, evidens, hogy itt már szó sem lehet sorvadásról.

4

...Amikor Kiskosiné kilépett az ajtón, doktor Danyek visszahúzta a buzgón utána szaporázó férjet.

— Most lehetnek aztán igazán nagy gondjai az ággyal! — mondta, nem minden él nélkül.

— Nincs már baj, főorvos úr — felelte a restelkedő férfiú. — Nagyobbat vettünk. Azért csak bevált a módszer, most már megvan az egyensúly.

●

VASÁRNAP

Írta: Kasimir Leino

Oly szép, oly gyönyörü ma,
a szent vasárnap itt van.
A kis templom harangja
kongatja vigan: ging-gang...
Tavon könnyü csónak száll,
most jönnek a templomba.
Sok néptől ring a határ,
ugy nőnek, mint a gomba.
Felmegyek a dombra én
s a pázsitra lefekszem,
Fenyőfákról hulló fény
dalával megverekszem...

Finn eredetiből forditotta:

Hámory Zoltán

9. ÁLLOMÁS

A kétségbeesettek stációja

(JÉZUS HARMADSZOR ESIK EL
A KERESZT TERHE ALATT)

Eléd hozzuk ezt a félelmetes keresztet is, azoknak a keresztjét, akik kétségbeesésben elesve haltak meg. De azoknak a rossz lelkiismeretét is, akik másokat kétségbeesésbe kergettek.

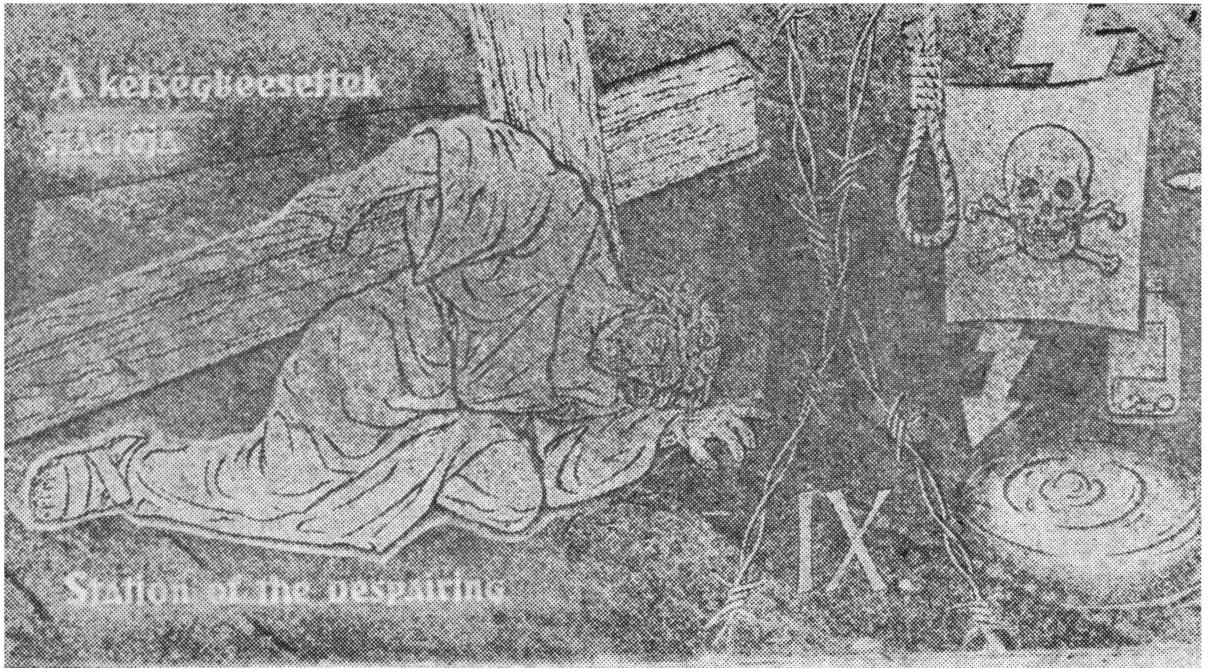

Uram, Te a gyengék és a szívükben halálra sebzettek

Megváltója vagy

Beke György:

Csángó helytörténet

A kremlini emlékezetirányítás szerint íródott, úgynevezett ÚJ MAGYAR LEXIKON a Barcaságról már csak ennyire emlékszik: „Barcaság, Birsa, kis medence Romániában (Erdély) a Persányi — és Baróti hg., valamint a Brassói — és a Fogarasi havasok között. 1650 négyzetkilométer. Átlagos tszf.-i magassága 500—600 m. Éghajlata kontinentális. Földművelés és állattenyésztés, erdőgazdálkodás, fejlődő ipar. Központja: Orasul Stalin (régebben Brassó).

Az „átkos" Horthy-időkben megjelen ÚJ IDŐK LEXIKONA még ennyit ír róla: „Barcaság (Burzenland) termékeny vidék Erdélyben, túlnyomó része Brassó megyéhez tartozik. Tulajdonképpen a Brassói medence, a Persányi, Baróti, Bodoki hegység és a Brassói havasok fogják közre. Vizei a Barca, a Tömös, és a Vidombáki patak. Természetrajzi, néprajzi, történeti és kultúrális érdekességeiből szép gyűjteményt őriz a brassói Barcasági múzeum."

És mivel nem tartozunk még a száműzetésben sem a kremlini szabású, mókus-memóriájú emberekhez, hallgassuk meg a csángó történészt a barcaságról és a barcasági magyarokról, a csángókról:)

El lehet gondolkozni rajta, hogy vajon miért írtak helyi krónikát, vidéktörténelmet az idők rendjén a Barcaságon. Századok óta hagyomány itt feljegyezni a jeles eseményeket, emberek tetteit. Krónikák egész sora őrzi a máig elfeledett, de a történészek számára nélkülözhetetlen epizódokat küzdelmekről, fondorlatokról, munkáról, életről, szokásokról, egyezményekről és szószegésekről, adókról és lázadásokról e táj zaklatott történelmében. Úgy hiszem, éppen azért született itt annyi kéziratos vallomás a múló időről, mert ez a táj viharokat vonzott mindig, eszmék, gondolatok, érzelmek, no meg seregek csaptak össze felette. Minden korszaknak megvolt a maga drámája, háborúja, vagy békés építő hangulata, kiváló emberei, s mindig termettek krónikások, akik írásba foglalták a feledésbe menő dolgokat.

Legismertebb, akihez visszanyúlhatunk az időben, idős Szeli József, a hosszúfalusi születésű brassói iskolamester és lelkész, utóbb Apáca evangélikus papja. A 18. században kelt krónikáját majdnem mindenki felhasználta, aki a barcasági csángókról írt. Folytat-

hatnám sokáig a sort, de századunk egyik csángó krónikásához akarok mielőbb elérkezni, Bálint András egykori szecseleváros tanárához és kéziratos monográfiájához. Talán csak annyi kiegészítés kívánkoznék ide, hogy Bálint András az egyik utolsó csángó származású csángó krónikás, tehát olyan, aki annak a vidéknek a szülötte, amelynek történelmét, szokásait feljegyezte. Más csángó vidékeken rég nem támadnak „belső krónikások". A moldvai csángók között például a hajdani helybeli történetjegyzők után nincs folytatás, aki ma róluk ír, mind más táj szülötte.

Távoli rokonként (egyik nagybátyámnak, Pajor Árpád zajzoni tanítónak a nagybátyja volt) gyermekkorom óta jól ismertem Bálint Andrást. Jártam a házánál Bácsfaluban abban az időben, amikor tanári állásából kiszorulva, könyvelői fizetését sertéstenyésztéssel pótolta. Kiváló gazda volt, maga is csángó földművesek gyermeke. Találkoztam vele később is, többször sokat beszélgettünk a táj múltjáról, nagyjairól, mindig lenyűgözött nagy tájékozottsága és kiváló előadói készsége. Monográfiájáról azonban nem tudtam, s később nem családi alapon, hanem kiadói felkérésre került hozzám a kézirat.

„A barcasági csángó-magyarok", ez a monográfia címe, a Brassó megyei tíz falu, pontosabban a négy faluból alakult mai Szecseleváros, továbbá Zaizon, Tatrang, Pürkerec, Krizba, Barcaújfalu, és Apáca történelmi, gazdasági, művelődési és néprajzi felmérése. Jellegzetes helytörténeti munka, amilyenre igen nagy szükség volna.

E monográfia a műfaj szabályai szerint épül fel: a csángólakta községek leírását, a földrajzi és gazdasági viszonyok bemutatását történelmi áttekintés követi, majd a csángó lakosság nyelvjárási sajátosságait, népi szokásait, ünnepeit, öltözetét írja le.

Monográfiáját Bálint András a történelmi kútfők áttanulmányozása és saját gyűjtése alapján állította össze. A felhasznált munkák jegyzékéből kitűnik, hogy minden hozzáférhető, tudományos értékű forrást hasznosított. Ugyanakkor jól érvényesíti saját ítéletét, véleményét. Végig higgadt. A csángó lakosság hiányos történelmi ismereteinek bővítését tartja szem előtt, amikor végig követi a tízfalusi csángók századait, attól kezdve, hogy Nagy Lajos király határvédő szolgálatra Kovászna környékéről mostani lakóhelyükre telepítette őket. Látjuk a barcasági csángóságot, mint a székely ispánok igazgatása alatt élő szabad várnépet. Aztán maga a vár, Törcsvár, a mai Bran zálogba kerül, Brassó birtoka lesz, vele együtt pedig a csángó várkatonaság a város jobbágynépévé válik. Hosszú feudális uralom következik, amely alatt azonban az evangélikus hitre tért csángóság (amilyen a várúr, olyan a jobbágy vallása, Brassóban pedig Honterus óta az ágoston hitű evangélikus vallás domináló) megőrzi magyar jellegét, anyanyelvét, szokásait, noha sok vonatkozásban, például a népviselet módosulásaiban erős szász hatás érződik. Bálint András higgadt nyugalommal beszél ezekről a

csángóságot ért hatásokról. A közös munkát és közös küzdelmeket minden adódó alkalommal felidézi. Mikor például 1529-ben Ferdinánd meg akarta szerezni magának az önálló erdélyi fejedelemség koronáját, a csángók és a székelyek Szapolyai mellett harcoltak.

A harc, a küzdelem, győzelem vagy elbukás mindegyre visszatérő motívum a monográfiában, hiszen ez volt a csángók történelmi sorsa. Bálint András nem kevés büszkeséggel említi, hogy a cserhátfalusi gyóntató kelyhet 1440-ben Hunyadi János ajándékozta a falunak, mégpedig azért, mert a csángók a törökellenes harcokban igen kitüntették magukat. 1848-ban minden barcasági csángólakta falu elküldte képviselőjét az agyagfalvi székely nemzetgyűlésre, hogy a szabadságharc mellett nyilatkozzanak. A küldötteket hazatérésük után Brassó városa nevében elfogták és börtönbe vetették. A brassói városvezetők megtorlása nem ért be ennyivel, hanem zsoldos csapattal támadtak a csángó falukra, öltek, pusztítottak. 1848 december 14-én, amikor Háromszéken az önvédelmi harc egymás után aratta győzelmeit, Hosszúfaluban Szász György lelkészt izzó kályhán addig perzselték Brassó fizetett martalócai, amíg ez a csángó Dózsa ki nem lehelte lelkét. Majd a felmentő sereg érkezésének hírére elmenekült, de később még bőszebben visszatért zsoldosok kilenc nappal később, december 23-án mind a két falut feldúlták.

A levert szabadságharc után a csángóktól elvették erdőiket, s ezzel legfőbb jövedelmi forrásuktól fosztották meg őket. A lakosság egy része áttért a fuvarosságra. A közösségi szellem nyilatkozott meg abban, hogy ezek a fuvarosok első önkéntes termelési szövetkezéseit hozták létre, az úgynevezett továrosságokat. Tíz-húsz szekeres összeállt, közösen járta az országutakat, sőt, összefogásuk a mezei munkára is kiterjedt. „A továrosságba való tömörülésre — így Bálint András — azért is szükség volt, mert a hosszú, nem egy helyen lakatlan útvonalon gyakran támadták meg őket rablók, akik ellen csak nagyobb társulás útján tudtak védekezni." Ilyen csángó fuvaros karavánok még a nagyon távoli Konstantinápolyig is eljutottak a brassói kézművesek árúival.

Persze, nem mindenkiből lehetett fuvaros. A csángó népesség más része az ipar felé fordult, s Bukarest felé vette útját. Majdnem egy évszázadon át szokás lett a csángók munkába járása a román fővárosba. Bukarestben iparosokként, kenyeresekként, kocsisokként, majd sofőrökként éltek.

Megindító epizódokat jegyzett le a csángók soha nem apadó szabadságvágyáról. Így a Barcaságon mindig elevenen élt Kossuth Lajos emléke, noha a 48-as küzdelmek csak szenvedést, megpróbáltatást hoztak erre a tájra. Kossuth halálakor, 1894-ben a csángó nők, Bereczki Anna irányításával, szemfedelet, halotti párnát varrtak „melyet a tükrösi templomkert rózsalevelei töltöttek meg". Mindezt idejében eljuttatták Turinba, s így Kossuth „a csángó nők által

készített szemfedél alatt és halottas párnán alussza álmát a Kerepesi temetőben".

Ha szenvedésekről szól a történelem, könnyen szentimentalizmussá lágyulhat a krónikás tolla. Bálint András a küzdelmeket, az elnyomatás keserveit, a jogfosztás módjait is pátosz és szenvelgés nélkül jegyzi fel, célja nem hatáskeltés, hanem a józan történelemtudat munkálása. Igazi tudományos attitüd ez!

Igen érdekes, forrás értékű az, amit Bálint András a barcasági csángók jeles embereiről, nagy fiairól elmond. Ebben a szájhagyományokra és saját ismereteire támaszkodik. Apáczai Csere Jánosról például azt a szájhagyományt foglalja bele monográfiájába, hogy a szegény sorsú fiú szülei korán elhaltak, s a teljes árva nyolcesztendős korában a szomszédos Nagyajtára ment át valami dolga végett, ahonnan aztán az Olt kiáradása miatt nem tudott visszatérni Apácára. Egy ház eresze alá húzódott be. „Itt találta a hidegtől és éhségtől elcsigázott árvát a fejedelem hazatérő csapata. A parancsnok megsajnálta a kis fiút, és amikor megtudta, hogy senkije sincsen, magával vitte. Így került a gyulafehérvári kollégiumba, majd Hollandiába, ahonnan, mint nagy tudós tért vissza hazájába."

Természetesen Bálint András is megrajzolta a maga Zajzoni Rab István portréját, könyvbeli források alapján. Barcasági csángókkal foglalkozó munka meg se kerülhetné az egyetlen helyi poéta életrajzának felvillantását. A szokottnál kevesebb itt a romantikus túlzás, más csángó tollból származó értékelésekkel szemben. Bálint András józan, mértéktartó egész monográfiájában. A költő ismert rajzánál sokkal izgalmasabb és újdonságot jelentő az, amit a szerencsétlen sorsú csángó szobrászról, Jakab Andrásról elmond. Közvetlen ismeretei alapján ír ebben a részben, s ezért mindenki másnál többet mondhat a bácsfalusi harangozó művész fiáról, aki Istók János után és mellett a legjelentősebb csángó művésznek igérkezett. Középiskolái elvégzése után Jakab András a Bukaresti Képzőművészeti Főiskola hallgatója lett. Itt része volt a diáknyomor minden megpróbáltatásában, de akaratát nem törte meg. Tanárai, Storck, Artakino és Han professzorok igen szép jövőt jósoltak neki. Harmad- és negyedéves hallgató korában már olyan műveket alkotott, amelyek méltán keltették fel a szakértők és a bukaresti magyar értelmiségiek érdeklődését. A Román Nemzeti Tárlatra munkáit fogadták el, sőt az Ádám és Éva című kompoziciójával elnyerte a rangos Simu-díjat. Bukarest legtekintélyesebb csángó értelmiségei, elsősorban dr. Papp Béla orvos és hű társa a magyar művelődési, diákmozgalmak pártolásában, dr. Bakk Elek nyújtottak segítséget a fiatal művésznek anyagi nehézségei leküzdésében, és Jakab András pályája valóban a siker felé kezdett ívelni, amikor „szörnyűséges félreértésnek esett áldozatul". A félreértés pedig 1939 februárjában történt. A fiatal művész influenzában feküdt, amikor egy szökött

vasgárdista vezér, akit a rendőrség üldözött, a műtermébe rontott be. Az ágyból megmozdulni sem tudó művész áldozatul esett a rendőrség és a vasgárdista vezér tűzpárbajának... „A nagy tehetségű művész — összegez szomorúan Bálint András —, aki minden alkotásában a hazugság és a hamisság ellen harcolt, így esett a látszat áldozatává." — 1939. február 13-án halt meg.

E fiatal művész portréjának megrajzolása során és más helyeken is, Bálint András szerető ejti monográfiájában, hogy az akkori kisebbségi élet légkörét jellemezze. Szól az önismeret szerepéről a csángóság öntudatosításában, az iskolák, egyházak, gazdakörök tevékenységéről, helyzetéről, így például nyomon kísérhetjük az 1895-ben alakult hosszúfalusi fiú- és leányiskola sorsát, ahol egyébként egy ideig Bálint András is tanár volt, az iskola nevelő szerepét, növendékei és az egész csángóság művelődésében betöltött fontosságát, majd megszűntetését 1929-ben.

☆

A botteni öböl vizén

— Finnországi utinaplóból —
A lomha lágy svéd partokat
meglepte már az alkonyat.
A kis hajó a tengeren repül.
Magyar vagyok: én tudom egyedül.
Magyar vagyok. Most irtam le először,
a kis hajón kis hazám gondja őröl.
Ég-föld között, veszélyes tengeren
bukdácsol kis hajóm és nemzetem.
Piros az ég s gőzös fehér szelek
alatt a viz zöld álma szendereg.
A nagyvilág igy vallani akar:
van mindenütt egy csipetnyi magyar.

ifj. Ambrózy Ágoston

●

Ne engedd, hogy elfeledtessék veled Trianont.

MERT:

Az igazság az, hogy az első világháboru alatt IV. Károly magyar király több izben akart békét kötni, és hogy elfogadta már akkor Wilson amerikai elnök pontjait...

Németh Ernő:

Akár az idő kezdetén

Sivatagi csendbe süllyedek,
hogy elveszett a fény,
éjszaka borul a világra,
akár az idő kezdetén.
Nincs szó, mely szólna,
hang, mely szállna,
nincs a dolgoknak lényege,
a gondolat torzultan jön a világra,
nincs múlt és nincs jelen;
mintha csak most kovácsolódna
üllőiden az első csillag,
világtörténelem!

Megdermeszt a sötét éjszaka,
az élet mozdulatlansága,
a félelem, mely mindnyájunk szégyene,
méhed mélyéből jött a világra.
Karjaim görcsök merevítik,
ne lásson senki ily vakon,
elrejt az árnyék erdeje,
idő-előtti csend vesz körül,
s hiába küzdök ellene.
Dereng,
ijesztő árnyakon a fény
alászáll szitálva,
mint évmilliókkal ezelőtt
Szemembe tör az első felderengés,
talán ilyen volt azon a napon
a fenséggel kigondolt világteremtés,
mely kibontakozott szabadon
és lett története.
A sötétségen erőt vesz a fény
és én találkozom Vele!

Kommunista párttag a holdról és a holdutazásról

A hazalátogató amerikai magyar turista meg akarja magyarázni otthoni komájának, a vonalas párttagnak, hogy milyen nagy dolog az, hogy az amerikaiak fent járak a holdon.

— Ez az igazi, öregem — mondotta az amerikai magyar. — Te is láthattad, hogy az amerikaiak ott jártak-keltek a holdon!

De a koma nem adta be egykönnyen a derekát.

— Hát igen is, nem is! — mondotta savanyúan. — Láttuk, láttuk, de mi párttagok mindjárt mondottuk, a nagyfene tudomány mellett van ebben szomorú dolog is!

— Mi a szomorú ebben?

— Hogy már a holdon is dolgoztatnak az amerikai kapitalisták! Láttuk, hogy melóznak a asztronauták...

— Miért, mit képzeltél, hogy a hold üdülőhely?

— Nem arról van szó, fürdőhelynek éppen nem alkalmas, de kilőni valakit a holdra, hogy ott is melózzon, azért elég szomorú dolog. Ráadásul még lazsálni sem lehet, mert millióan nézik a televizióban, hogy mit csinál. Azért a mi üzemünkben mégis csak jobb.

— Jobb?

— Jobb, mint a holdon melózni. Én például naponta három órát szoktam sétálni egy kimutatással a hónom alatt. Aki lát, azt hiszi, hogy a dolgom után megyek.

— Tulajdonképpen mi a feladatköröd?

— Kimutatásokat készítek a munkaintenzitás növekedéséről az alapszervnek.

— Napi nyolc órában?

— Napi nyolc órában, de két óra alatt elvégzem.

— És a többi idő alatt mit csinálsz?

— Látod, ez a nehézsége az én munkámnak. Úgy kell viselkednem, mintha végig dolgoznék. Nehéz, de nem megoldhatatlan probléma.

— És nem látja a lógásodat senki?

— Nem mondom, vigyázni kell, mert fúrnak. Kellemetlen, de meg lehet szokni. De hiszen az amerikaiak a holdon is fúrtak?

— Talajt.

— Talajt, talajt... de vajon miért a talajt fúrták? Én biztos

vagyok benne, hogy azt vizsgálták, alkalmas lesz-e futballpályának a hold. Annak legalább lenne értelme.

Szerinted miért kellene a holdon futballpályát építeni?

— Mert ott minden mozgás lassítva történik és nyugodtabban lehet élvezni a meccset, és a játékosokat meg a bírót sem verhetnék meg.

— Ugy látom, hogy te, koma, a jövőtől, a tudománytól azt várod, hogy mindent nyugodtan, lassan és szórakozva csináljon.

— Ugy van. a jövő a kommunista párt szerint a szabadidőé és a pihenésé. Alig várjuk.

— De mit tesz a kommunista párt diktatúrája ezért?

— Mondottam: Várjuk, hogy az amerikai kapitalista-imperialisták megcsinálják...

★

Bálint Tibor:

ÖRÖK SEBEK

Azok a testi bántalmak, amelyek nyolc napnál később gyógyuló sebeket okoznak, sulyosabb vétségnek számitanak a büntető eljárásban; de vajon hogyan kellene itélkezni azokon, akik a lelket sebzik fel gyógyithatatlanul? Vajon ebbe nem lehet akár belehalni is? Ha igy tekintjük a dolgot, rádöbbenünk, hogy naponta ölünk, de saját lelkiismeretünk nyugalmáért kölcsönösen felmentjük és szabadlábra helyezzük egymást...

☆

●

Ne engedd, hogy elfeledtessék veled Trianont,

MERT:

Már 1914 előtt elárasztották Magyarország más nemzetiségü lakosait olyan térképekkel, amelyeken feltüntették, hogy milyen területeket fognak elszakitani Magyarországtól. A magyarok tudták, hogy vereség esetén szétszaggatják Magyarországot; Magyarország már a háboru kitörésekor lekötötte magát amellett, hogy nem akar területi hóditásokat; a világháboru tehát a magyarság kényszerü, önvédelmi harca volt, amelyben semmit sem nyerhetett és mindent veszthetett... Miért kivánt volna ilyen háborut Magyarország?

10. ÁLLOMÁS

A megszégyenültek stációja

(JÉZUST MEGFOSZTJÁK RUHÁJÁTÓL)

Hozzuk magunkkal eléd a szégyen keresztjét, azoknak a keresztjét, akiket megszégyenítettek, megkárosítottak méhükben, akiket kiszolgáltattak és akiket megfosztottak gyümölcseiktől. De azoknak a keresztjét is, akik magukat eladták és megkárosításra kiszolgáltattak.

Uram, aki magad is elszenvedted a mezitelenség szégyenét, a meggyalázottaknak vigasztalója vagy

Az őszi kert

Írta: Babay József

Ez édes gyászban én is részt veszek,
A déli széllel fütyörészgetek.
A hegyi kert éppen most vetkezik,
Lombját hullatja. Eltemetkezik...

Ó nap, te áldott, éppen most delelsz,
Reád sóhajtok, de te nem felelsz,
Csak elmerengsz merengő fiadon.
(Egy felhő sincs az égi piacon...)

Sugaras nap, te messzire kivert,
Te látod csak, mily szép az őszi kert...
Szomjunk folyóján nem verünk hidat,
Csak isszuk, isszuk sugaraidat.

E kert oly bátor, nincsen itt ki fél,
Jön s beölel a meleg déli szél,
Te kert, te bátor, nem fáj a szíved?
Viszi a szél a leveleidet!

A meggyfa éppen most telefonál,
(Telefondrótja ökörnyálfonál.)
„Halló! Barackfa! Itt a meggy beszél,
Kopasz vagyok. Rajtam már nincs levél..."

S a napcsókolta őszi ég alól
A nagy barackfa halkan visszaszól:
„Majd később hívj, most ágaim alatt
Verset farag egy furcsa, víg alak.

Várj! Tévedek! Nem is víg ez szegény,
Csak úgy mutatja. Megkopott legény.
Az őszi kertért őszi szíve sír.
Az őszi kertről őszi verset ír.

Kihallgatom és áldom a neszét,
Mily furcsa, kerti telefonbeszéd.
Megsímogatok egy-egy levelet,
(De rég voltam együtt Teveled.)

(De jó volna, ha itt lennél velem,
Ha égne még a régi szerelem,
S az őszi barack bíborlevelét,
Sápadt ajkamra illesztenéd.)

Ó, vetkező kert, tiszta őszi fák!
Ti maradtok a földből nőtt imák!
Hogy szállnék én is messze veletek,
Ti holt, ti hulló őszi levelek.

Budafok, 1937. okt. Keszey-kert.)

●

Szomoruság

Írta: Alfred de Musset

Elvesztettem erőmet, életemet,
El jókedvemet és barátaimat,
El büszkeségemet és bizalmamat,
Hogy lángésszel gyújtok majd lángszellemet.

Amikor fölfogtam az Igazságot,
— Ez majd jóbarátom lesz, reménykedtem!
S amikor meg is értettem s átéltem,
Émelygést éreztem és útálatot.

Pedig igaz, hogy az Igazság örök,
És hogy azok, akik e földi körök-
ben el nem fogadják, semmit se tudnak.

Felelnünk kell, ma is kérdez az Isten.
Ami jó számomra marad majd itten,
Nem más, minthogy könnyeim néha folytak.

Fordította: **Zsoldos Imre E.**

Palocsay Zsigmond:

Drazsé

Marci bá, apám s két jóbarátjuk hajdanában vadászni együtt jártak. Akkor még a vizsla minden bokorból nyulat ugratott. Kosztosként: fürjet, foglyot tartott a tarló, s a közeli erdőfoltok, berkek őznyájakat legeltettek. A dűlő borzot —, hónaljában rókát dugdosott. A szarvas lejárt inni a Szentjános kúthoz. A vaddisznók bükkön, makkon csemcsegtek, mert maghullató vén fák szép számmal léteztek.

Talán néha a magányos, morgós, özvegy mackó is letévedt a város mellé vurslinézni, de ilyesmiről csak a civilek fecsegtek, akik a Sétatéren vagy a Zöldsapkánál „törköly és sáncszagú" mellett lopták a rózsaszín napjaikat.

Szóval Öregmarci, apám s két jóbarátjuk vadászni együtt jártak.

Szokás szerint: egymás nyomába léptek, nyáron is libasorba mentek, mert így kívánta a közfegyelem!

Heccelődtek, évődtek, diskuráltak, s csak arra vigyáztak: ne lőjön túl korán senki semmit, hogy ne kelljen a vadat estig cipelni: — „Az az őz, az a nyúl csak menjen — s a nap minél jobban teljen!" — ez volt a céljuk.

Comb és gerinc, császármadár: általában ajándékba mentek. Legszívesebben a zsigereket sütögették nyárson, vagy tyúkot „cigány módra": agyagba temetve. — Mégis a drazsé az oka ennek a történetnek, ami már anekdotaszámba mehet (tekintve a holt időket, minőket én sem értem éllel — csak hallomásból). Elmondott emlékásatások felvetült darabja porló szövegem.

Öregmarci a sorban leghátul léptetett. Kritizálnivalója akadt mindenen, tekintve a bontakozó hadihelyzetet... Legtöbbet a csizmatalp- és közellátás-ügyekben heveskedett.

Csitítandó: az előtte járók hátranyújtottak egy zacskó drazsét, s akkor pár percre viszonylagos csend következett. Valamit „látni", lőni is lehetett, hisz átszellemült jó öregünk, átváltott a csámcsogásba, s kéjes jujgatással nyugtázta: fél kilót kimarkolt... a „pakk" most már szíves gazdájához visszamehet.

Nem szóltak rá, dísztárgyként tisztelték, zsuzsuként becézték, hurcolták magukkal vén barátjukat.

Az évek teltek, s az érő hadihelyzet mutatkozott mindenen. Marci bá hangja élesedett — mozsárágyú torkához szélesedett ga-

ratja cserkészéskor, és füstölgött őzlesen. Másrészt sokkal kikupáltabb: nagyobb lett a tenyere drazsékínáláskor.

Ilyen ember olyan korban: — sérthetetlen. Daróc-durva rászólással agg bölcseken változtatni illetlenség, másrészt: amúgy se lehet — de a vadász-szem sok mindent felfedez szálasban, cserebokorban... A megriasztott őz nem épp tanító szándékkal szórta oda bogyó-mogyoróit. — Így tesz bajban minden ijedős kecskefajta.

A drazséhoz színre, alakra, nagyságra is hasonlított, s mintha csokoládéval lett volna zománcozott, azon frissen úgy fényesedett.

Apám a földről gondosan összeszedte s a kiürült zacskóba helyezte. Indult két társához, tervét magyarázni. Mondani sem kellett, értették ők szó nélkül is azonnal a szöveget. Könnyek közt fuldokoltak nevettükben, a májusi fűben.

Indultak máris haza. Marci bát szólongatták, nyugtatták.

— Azt az őzet hagyja — vérnyomra egyikük sem akadt!

A sor valahogy kialakult, az öreg hátul dohogott:

— Ezek a mai bakok... így, úgy... a csizmatalp, a közellátás, — mindennek oka a hadihelyzet. A patronok is gyengébbek lettek, pedig most kéne nekik erősödni...

— Az a — felelt, helyeselt a „Vezérgúnár", s nyújtotta a pakkot hátra. Apám és másik társa úgy tett, mintha kivenne belőle.

Egy-egy pányvázott nyihogás, elfojtott vicogás közben azért meg-megszaladt, esett. — De Marci bá gyanútlanul nekikeseredett a drazsénak kupás markával.

Vészjósló csend következett, majd beváltott hősünk a békés csámcsogásba... Igen halkan magyarázta:

— Ez is hadi... biza: hadi... A gyárat is le kéne bontani...

Ne engedd, hogy elfeledtessék veled Trianont.

MERT:

*A trianoni békeszerződés **Magyarország területének 71,52** és a lakosságának 63,3 százalékát szakította el és osztotta szét öt szomszédja között anélkül, hogy egyetlen egyszer is megkérdezték volna őket, szavazhattak volna arról, akarják-e elszakításukat...*

Ha visszatérsz a vacsora után

Írta: K. Palkó Judit

1.

A lány már az ajtóban állott. Könnyű estélyi köpenye a vállán. A háziasszony rámosolygott.

— Gondold meg, angyalom, nézd, itt ez a kanapé, szamárság lenne most egyedül nekivágni az éjszakának. — Hangja megindítóan őszinte volt ahhoz képest, hogy már kilenc vendéget kísért ki, s a lány az utolsó.

— Kösz, Gisz, de éppen elég volt mára belőlünk. Ugy megleptünk benneteket, mint a darazsak az érett szőlőt.

— A túlérettet — kacsintott a házigazda és felhajtotta a poharát —, erre gyűlnek csak igazán az ilyen arany szárnyú, ezüst lábú kis röpködők.

— Pali, ne hülyéskedj! Zsó, drágám, ne törődj vele, ilyen, ha iszik...

— „Borban az igazság!"

— Hagyd abba, Pali.

— Hogy menjen el a kedve az araságtól... Gábort védem én, nem ezt az icipici arany szárnyú... „Szegény Gábor / Félt, hogy Amor..."

Csattant a tenyere, az asszony keze „légmentesen" zárt, de a két férfikar megragadta és egyetlen mozdulattal harcképtelenné tette.

— Ne!! — kiált a lány... egy lépést tett feléjük, de... a férfi már magához rántotta a kimonós alakot és homlokát a barna tincsek közé nyomta.

— Gisz... — suttogta —, Gisz... megeszlek!

2.

A lány halkan suhan ki az ajtón. Fél szemmel még látja, hogy a férfi ajka rátapad a Gisz nyakára.

A hosszú előkerten kábultan halad a kapu felé. „Butaság... durva, pokróc ember, de szeretni azt tud... Vajon Gábor, mait tíz év múlva... Ébredj, kislány, előbb meg is kell kötni azt a házasságot! Elszökik előlem, a szerelem elől, amikor a házasságnak ebben a mágneses atmoszférájában minden épkézláb ember társat

kutatott magának... minden vendég megrakott szívvel ment el... Ezek a Paliék... két ilyen kis szoba, egy ilyen feleség, egy ilyen férj, a szomszéd szobában szuszog a két kicsi, a falon jó képek, a földön jó szőnyegek és..."

A kapu előtt autó áll. Zsó lába elbizonytalánkodik. Elől két topáz szem világít... hátul egy rubin...

— Foglalt?

— Nem. De éjszakai fuvardíj. És némi előleg.

A csók után szótlanul robognak.

— Nézd, apa még fent van. Dolgozik az előadásán.

— Akkor nem zavarjuk. A feketét megiszom a te szobádban.

— Figyelmeztetem, uram, hogy még nem kapott meghívást.

— Figyelmeztetem, hölgyem, hogy ritkán vagyok leánykérő hangulatban.

— A kesztyűm! Otthagytam a fél kesztyűmet.

— Na és? Majd megkapod Gisznél. Gyerünk, vár a fekete és a leánykérés.

— Nem, nem, apa sohasem bocsátaná meg, hogy elhagytam. Tudod, amit ő Indiából hozott, az tabu. Ismered apát.

— Hát akkar ne sokat... — és már fordult is a kocsi visszafelé

3.

Közeledtek a vendéglátó házhoz.

— És mi lesz, ha már alusznak?

— Azt már nem — kuncogott a lány —, hallgass csak ide! — és egy szuszra elmondta a házaspár jelenetét.

— Ne agitálj, tündér, ne agitálj! Ez a mai este úgyis behúzott...

Ismét ott álltak a kertkapu előtt. A lány szökellve futott előre.

— Állj! — a férfi elkapta —, így csinálta Pali? — és magához szorította a sárgaselymes derekat. Szájával félretolta a fehér prémgallért...

„Végre... végre, valami bolondot is csinál ez a bőszítően fegyelmezett ember!"

— Érj utól, ha tudsz! — hosszú, keskeny ágyások, rózsák, fehérek, pirosak. A lány, vékony ezüst halacska, siklik ebben a jó illatú akváriumban. Ujabb csók, de már a nyitott ablak alatt.

— Te!... te, gyűlöllek..., igenis, utállak, unlak... Nem érted, elég volt belőled, nna! — hallják a szobából.

— Pali!... ittál... nem tudod, mit beszélsz!

— Nem tudom? Hogy elegem van!... röhögni kell, semmit se tudok olyan jól, mint ezt... mit mereszted úgy rám a szemed... elég a komédiából, nem csinálom tovább, még a puják kedvéért sem.

— Nem!... nem elég, ha te...

Ódabent történik valami. A függönyre torz érnyékok vetítődnek. Két hosszú alak most egy kusza gubancba fonódik... ismét szétválik... Reccsenés... aztán éles fejhangon sikolt az üveg, mintha az üvegek túlvilágából hangzana... apró üvegdarabkák hullása. S egy hosszú decrescendóval az üvegkoncert megszűnik.

Csend. A nyitott ablakon cigarettafüst és vendégséggőz száll ki az ezüstös kertbe, a virágágyak fölé.

4.

Az autó ismét a sugárúton robog. Ugyanott, ahol tíz perccel ezelőtt. Egyetlen szó nélkül ülnek egymás mellett. Egy mozdulat nélkül.

A villa ablakában most is világosság. Apa még fent van. Kiugranak, a férfi zárni akarja a kocsit.

— Hagyd! — a lány kiveszi a kulcsot s a zakó zsebébe csúsztatja. Aztán kinyitja az autó ajtaját.

— Zsó!... — megperdíti a lányt, szembe fordítja s kinyújtott karral tartja el magától, mintha így jobban kifürkészhetné, mi van a szemében.

— Nem akarom, hogy feljöjj. Most ne!

— Zsó, annyira... az, amit ott hallottunk?

— Idő kell... ami kifújja belőlem...

— Arra gondolsz, hogy majd én is... nem bízol bennem, bennünk?

— Gisz is bízott. Paliban is, a közös életükben is. — Jó éjszakát... Gabi — és hirtelen sarkon fordult, a világos ablak felé.

— Zsó!... Holnap felhívlak.

— Ne, majd én. Nem holnap, később.

Egy lágy, bizonytalan mozdulat, talán csók helyett. Aztán futni kezd a ház felé.

A férfi nem mozdul. Zsó még visszafordulhat. „Kellett neki visszatérni, azért a kesztyűért..."

5.

Beugrott a kocsiba és nekilendült a sugárútnak. Kanyar, csikorgás, a másik kocsi vezetője cifra üdvözleteket küld utána. Mi lesz? Karambol lesz! Az bizony, ha így hajt. Fékez, leáll. Lábai alatt valami puhát érez. Lehajol, felveszi. Úristen!... mi ez? Kezében zöld valamit tart, finom, puha bőrből valót... A zöld kesztyűn aranyszállal hímzett elefántok.

Egész idő alatt ott volt. Velük utazgatott a kocsiban. Méregzölden, selyemsimán, az intrikusok álnokságával és ügyességével.

★

Szekérut apámmal

Írta: Dudás Kálmán

Szénát gyüjtöttünk estelig
az aljban én meg az apám
s későn, a táj lágy hajlatán
haza maga az este vitt:

az utra bő holdfény sütött,
ringtunk a szekér tetején
s a rakomány hüs közepén
szivesen huzta két tücsök.

A fény is szivesen esett,
fény volt a fogat szarva is,
abból volt apám bajsza is
s a hallgatás mind fényesebb!

Csak ballagott a két tulok
s mintha már nem is az uton
s nem a földön, én sem tudom,
micsoda tájra jutott

velünk az illatos szekér!
Valami déli ragyogás
verdeste hátát s nagy, csodás
hajlatu dombtetőre tért,

hol már semminek árnya sincs!
csak fény, csak illat és zene
s mintha mindenből fénylene
a változás: most bátran ints

bucsut, mi mögötted maradt!
Vállunkra ült a holdkaréj
s a csillagok hálója mély
ölén sok fényes pillanat

11. ÁLLOMÁS

A halálfélelem stációja

(JÉZUST KERESZTRE FESZÍTIK)

Eléd hurcoljuk, Teremtő Urunk, a halálfélelem keresztjét, az emberiség rettegését és a mi nemzetünk, a magyar nép magárahagyottságát, árvaságát és halálfélelmét is. De hozzuk azoknak a rossz lelkiismeretét is, akik a rettegést és halálfélelmet felkeltik.

***Uram, akit Isten és** ember magára hagyott a kereszten,*
irgalmazz nekünk!

csillant, mint fürge kis halak
s ezüst habokat vert körénk,
s a fény mértani hüs közén
a szem egy trónusig szaladt:

szikrázó lápiszlazuli
volt a trón. Rajta ült az Ur.
Fejénél fények sátra gyult,
ruhája rangján aluli:

viselt gunya volt, jó kopott,
és körülállta, mint szobort
egy békés, bajszos, vig csoport
ember: ki ahogy dolgozott

napközben lenn a más rögén,
szegényen, ingben, foltosan,
árván, csak szemükkel olyan
panaszosan, mint más rögén...

Az Ur szájában nagy csibuk.
Hallgatja őket, s őt azok:
kiken boldogan ugy ragyog
szeme, mint aki csak adni tud.

☆

A szekér himbál, s figyelem
könyékre dőlve: micsoda
káprázat édes mosolya
vonja az égnek a szemem!

Szekerünk szikráz fölfelé,
csak fény és friss moraj veri
s már illatával van teli
az éj, az ut a trón felé —

Mert arra kellett tartani!
A szó elál s beszivja tág
tüdővel szénánk illatát
az Ur s szegény magyarjai...

(Kishegyes)

Hazai életképek

(Azaz, hogyan gondoskodik a diktatúra szocialista jóléte az alattvalókról)

(Sokszor leírtuk már, hogy a pártdiktatúra olyan diktatúra, amely a maga kezébe kaparintotta: a kiadóházat, a sárgaházat, a kórházat, a bankházat, a törvényházat, az öregházat, a fogházat, a zöldházat, a zálogházat, az üzletházat, a gépházat, a bérházat, az egyházat és minden más házat is, ami még létezik. Így hát az államhatalom kötelessége lenne gondoskodni arról, hogy a nép fiai mindent megkapjanak, ami ezekből a házakból kapható. Ez világos. És hogy ez ma miként történik Magyarországon, azt idézzük a LUDAS MATYI című hazai lapból, amelynek tréfaírója, Petérdi Pál így fekteti le a diktatúra jóléti elképzeléseit:)

1

RÁDIÓ

»Mondjuk, hogy valaki bemegy a boltba.

— Jó napot kívánok! Kérem, én úgy értesültem, hogy tranzisztoros japán vencsellők érkeztek. Kaphatnék egyet?

— Természetesen, uram. Kérem, vegye le a cipőjét meg a nadrágját és álljon a sor végére.

— Hogyhogy, mi ez?

— Biztosíthatom, hogy a vásárlók érdekében történik. Egy tranzisztoros japán vencsellő ugyebár örök darab. Tehát csakis annak fizetődik ki, aki sokáig él. Ez pedig elképzelhetetlen rendszeres testmozgás nélkül. Akkor hát figyelem, törzshajlítás bokafogással, rajta! Balra, kettő, jobbra, négy, balra, kettő, jobbra, négy...

A vásárlók fele már a békaügetésnél bedobja a törülközőt.

— Na nézze csak, mester — zihálják szederjes arccal —, öregapámnak se volt tranzisztoros vencsellője, mégis elhúzta valahogyan.

A tigrisugrásnál a maradék is félárbócra húzza a zászlót.

— Hát tudja, mester, mit csináljon a vencsellőjével? Fújja fel!

Ezzel már el is értük a kívánt célt. A fogyasztók erőnléte gyarapodik és a vencsellőből sem lesz hiánycikk. A körvonalazott programot ugyanis legfeljebb néhány élsportoló tudná végigcsinálni. Nekik meg úgyis van már tranzisztoros vencsellőjük. Egyenest Japánból...«

2

ÉLELEM

»A vendéglátóiparban még ennél is egyszerűbb a dolog.

Besétál a vendég az elegáns étterembe.

— Pincér, hozzon nekem egy májgombóclevest, egy tejfeles töltöttkáposztát és egy somlói galuskát.

A pincér jegyez.

— Az pontosan 2319 kalória, tisztelettel. Amíg az ebéd elkészül, a kedves vendég majd lesz szíves tizenötször körülfutni a háztömböt, ezt követőleg pedig harminckét halálforgást végezni a világítóudvarban álló porolón.

A vendég füle piros lesz, mint a paradicsom.

— Hogy érti ezt, kérem?

— Nagyon egyszerű. Nálunk a kedves vendég köteles a megrendelt kalóriamennyiséget már előre ledolgozni. Így kerülhető el a gusztustalan püffedtség, a visszataszító zihálás és a korai gutaütés.

— Értem — nyöszörgi a vendég. — Végtelenül humánus. Attól tartok azonban, hogy mindezt nem tudom véghezvinni. Sokat mondok, ha egy bukfencre futja a képességemből.

— Kérem — mondja a pincér. — Semmi akadálya. Akkor majd ehhez igazítjuk a menüt. Méltóztassék tehát egy bukfencet vetni, amott a melegpadlón.

Odamegy a kiszolgáló az ablakhoz és bekiált:

— Fél sárgarépa rendel. Reszelve, citrommal!...«

3

LAKÁS

»A módszer az élet minden területére kiterjeszthető. Bekopog valaki a tanácshoz.

— Tessék mondani, hogyan juthatnék én lakáshoz?

— Mi sem egyszerűbb — mondja az előadó. — Megnősülni, három gyerek és pássz.

A fél nyájasan mosolyog és a bukszája felé kapirgál.

— Talán lenne annak más módja is, ugyebár...

— Hogyne! — kiált az előadó. — De még mennyire! Szíveskedjék jól figyelni.

Térképet vesz elő és fölibe hajol.

— Nézze kérem. Itt ömlik a Cudarka-patak a Csiripisz-tóba. Óránként 45 kilométeres sebességgel, mert az alsó szakaszon már természetesen lassúbb a folyása. Ön kenura száll és fellapátol a forrásig. A Nyűgös tetőre. Alig 420 kilométer az egész. Ha nem lazsál, karácsonyig meg is csinálja. Pénzt, élelmet, felszerelést, fegyvert persze nem vihet magával. De nincs mitől félnie, a terület

lakatlan. A +2°C-os évi középhőmérsékletet sem ember, sem állat nem képes elviselni. A zegernyei, felsőciterási és zimankóci vízeséseken természetesen nem tud felevezni, majd a vállán kell a kenut a Ronda-csúcsra, a Göthös-szirtre és a Lebőg-sziklára felszállítania.

— Értem — mondja a fél. — És tessék mondani, ha ezt megcsinálom, akkor kapok lakást?

— Szó sincs róla — kiált az előadó. — De addigra olyan edzett lesz, hogy akárhol elalszik.«

(Mert a szocialista jólétnek ez a fő célja. Hogy alattvalói olyan edzettek legyenek, akik mindent kibirnak. Tehát ne legyen személyes, kényelmes és tunya életük. Ne játsszanak túl sokat a rádióval — és a rádió ne legyen hiánycikk —, ne egyék halálra magukat és ne kívánjanak a társadalom forradalmi problémái elől elbújni a jó meleg szobában. Ez mind túl polgári lenne. Végül is — és ez a legjelentősebb — ne feledjük el, az egészségház is a diktatúráé...)

●

Fényi István:

GYÉKÉNY

Egy szál gyékény anyám kezében,
mutat a napra,
mindig arra mutat,
bajban, szélverésben egy kicsit inoghat,
igy tudta a lápi gyülekezetben,
ott sarjadhattunk valahol a közelében
egy összemaréknyi föld becsületéből,
a szál gyékény anyám kezében
virága is, ott, a csendesmiséken,
az udvar végén, a suskos égben,
kicsit inoghat
s mutat a napra

A történelmi regényről

Írta: György László

(Eszterhás István, a Vasárnap szerkesztője bejelentette, hogy Fabriczy Kovács Mihály, Washington hősi halált halt magyar katonája regényét írja. Ebből az alkalomból közöljük Eszterhás István nyilatkozatát a történelmi regényről, amelyet 1942-ben, azután mondott el — a „FORRÁS" című irodalmi folyóiratban, Budapesten —, hogy Zrinyi-díjat nyert három kötetes történelmi regénye, a „MUSZTAFA KARAFA ÉS AZ AKASZTÓFA" megjelent. Eszterhás István nyilatkozata egy sorozatban hangzott el, amelyben Herczeg Ferenc, Kodolányi János, Szent-Mihályiné Szabó Mária mondották el rajta kívül: Mi a véleményük a történelmi regényről.)

A könyvkereskedők statisztikája igazolja, hogy emberemlékezet óta nem volt olyan nagy kereslet a történelmi regények iránt az olvasó részéről, mint napjainkban, amikor pedig minden filléres újság naponta rikoltja fülünkbe a történelmi eseményeket, amelyek sorsunkat a múltnál ezerszer közelebbről érintik. A könyvet vásárló kisember, polgár, munkás, mintha napjaink nagy fordulatainak régi tükörképét próbálná felfedezni a történelmi regényben s annak lapjairól akarná megjósolni önmagának a nagy események mai megoldását is. A történelmi regény két érdekes problémáját vetettük fel. Mindkét probléma igen időszerű a történelmi regények egyre fokozódó divatja idején. Az első kérdés: szabad-e a történelmi regények írójának függetleníteni magát a hivatalos történetírás iskolai tananyaggá vált adatairól? Második kérdésünk: mennyiben van igazuk azoknak a kritikusoknak, akik szerint ma történelmi regényt írni annyit jelent, mint elbújni, menekülni napjaink problémái elől? A két kérdésre először:

HERCZEG FERENC válaszol:

1. Nézetem szerint a történelmi regény írójának szigorúan meg kell maradnia a keretek közt, amelyeket a tudományosan megállapított történelmi események alkotnak. Ha túlmegy a korlátokon, akkor önmagának árt, mert kockára veti írói hitelét, pedig az író mondanivalója csak addig érdekes, míg hisznek neki. Ha az író beéri annyival, hogy embereivel és gondolataival együtt rekonstruálja a kort, amelyből tárgyát meríti és hogy a történelmi események mögött megkeresse a lelki indító okokat, akkor is óriási légitérben ta-

lálja magát, ahol szabadon szárnyalhat. Határtalan lehetőségeket talál a kombinálóképessége, az emberismerete és az ábrázolóképessége számára.

2. Azt hiszem, a társadalmi erjedés és átalakulás korszakaiban elég gyakori jelenség, hogy írók és olvasók a múlt időkbe menekülnek, hogy ne kelljen farkasszemet nézniök a zavaros és félelmetes jelennel. Talán ez a történelmi regények mai divathullámának is a magyarázata. Az író végre maga is olvasó és a vitorláit ugyanazok a szelek dagasztják, amelyek az olvasók hajóját hajtják. Persze, vannak elmék, amelyek a jelenkor izgága zűrzavarában is kiérzik azt, ami állandó és örök emberi, de az ilyenek igen ritkák.

KODOLÁNYI JÁNOS:

1. Arany Jánossal felelek: ő volt az, aki kifejtette, hogy a történelmi regény történelem is meg regény is. Ezek az epikai hitel követelményei.

2. Az a probléma, hogy menekül-e a történelmi regények írója a kor időszerű problémái elől, két csoportba osztható. Egyik az örök problémák csoportja, másik az aktuálisoké. Lehet, hogy az író valóban menekül az egyikből a másikba. Ez a mű szempontjából mellékes. Mert az örök problémák magukban foglalják az aktuálisokat, ezek mögött pedig ott sugárzanak az örök kérdések. Menekülni tehát lehet — megmenekülni nem. Sem az egyiktől, sem a másiktól.

SZENTMIHÁLYINÉ SZABÓ MÁRIA:

1. Megtörtént tényeket nem lehet elvitatni, időpontokat nem lehet megváltoztatni. De a történelmi szemléletet újjá formálhatjuk, ha meglevő adatok alapján a lélek titokzatos utait keressük, ha feledésbe merült vagy szándékosan elhallgatott tényekkel igazoljuk az újként ható, megdöbbentő meglátásokat, amelyek megváltoztatják a régen kialakult ítéletet s emberibb, igazabb lélekarcot vagy korrajzot mutatnak.

Soha nem nézhetjük csak a mai ember szemével a múltat, hanem valósággal vissza kell születnünk választott korunkba, hogy megérthessük és másokkal is megértethessük a régi letűnt idők viszonyai között élők sorsát.

Most, amikor újabb források tárulnak fel előttünk s a Bécsben féltve őrzött titkos iratok egy része is napfényre került, sokszor vádolhatják az írót történelmi hűtlenséggel. Pedig ez a hűtlenség csak látszólagos: több tudásból, az eddig ismeretlen adatok feltárásából ered és újjá formálhatja a köztudatban élő eseményeket.

Van aztán a „függetlenülésnek" olyan formája is, mikor szándékosan ferdítenek el történelmi tényeket, vagy csak egyoldalú világításban mutatnak be történelmi alakokat, cselekedeteket. De az igazi történelmi regények írója mindenkor hűségre törekszik s csak a tények határain belül engedi szabadjára képzeletét.

2. Számomra a történelem kutatása nem menekülés, hanem elmélyülés: a ma kérdéseire a múltban keresek és találok feleletet. Egyetlen sorskérdésünk sincs, ami ne múltunkban gyökerezne. A fajtája sorsát vergődő szívvel kutató író tehát azért fordul a történelemhez, hogy megtalálja az eredendő okokat, feltárja az eddig rejtett tényeket s azok lélektani rugóit. Ha a jobb magyar jövendő elszánt akarását összekötjük fajtánk küldetésébe vetett törhetetlen hitünk hídjával, múltunkban nemcsak elrettentő példákat, nemcsak elzsongító meséket találunk, hanem vígasztalást, erősödést és példaadást is meríthetünk belőle újabb küzdelemre.

ESZTERHÁS ISTVÁN:

Vannak történelmi regények, amelyeket úgy olvasunk végig, mintha páholyban ülnénk és onnan néznénk kissé furcsálkodó szemmel, hogyan lépnek elénk egy elmúlt kor deszkáin a főhős és a kísérő mellékszereplők. Ezekben a regényekben, amelyeket néha életrajzregényeknek is mondanak, a főhős feje felett már ott libeg a történelmi dicsfény vagy pedig a gyászfátyol sötét árnya, amelyet önnön halálán érzett nemes keserűséggel visel a főhős, hiszen ő főhős, politikai, hadtörténeti, művészeti nagyság, aki csak a neves író iránti őszinte nagyrabecsüléstől indíttatva hagyta el ünnepi sírhelyét, hogy a jámbor és gyanútlan olvasót csodálkozásba ejtse: ime, így szeretkeztem, öltem, éltem, feküdtem, alkottam.

A jámbor és gyanútlan olvasó pedig némi borzongás után jóérzéssel teszi le a könyvet, mondván: milyen jó, hogy én még élek, ha már ennyi hatalmas nagyság meghalt. Nagy tisztelettel tekint az íróra, aki ilyen jóban van elhalt nagyokkal, hogy ennyi intimitást tud róluk. És nem is érzi magához közelebb az életrajzregény hősét és a kort, amely köríti ezt a poraiból előkecmergő halottat, mint a páholyban ülő színházlátogató, aki nem a dráma, a játék érzés- és indulathullámain borul vagy derül, hanem a színpad körüli pletykákról és a színművésznő intim titkairól susog szomszédja fülébe, hogy fölényes színházi „ismereteivel" elkápráztassa. Mivel a regényolvasók között is sokkal több az ilyen színházi, ártatlan néző, mint az emberi játékokban megszomjazó, cserepes ajkú, sóvár együttélő, akiben tüzet, vágyat, szomorúságot és boldogságot gyújt a hős, az életrajzregény szükséges kiegészítője lett a műveletlen csevegő társalgónak, nagy példányszámban kelendő, ennek következtében még nagyobb sokaságban nyomandó és még tüzesebb ritmusban írandó. És higyjék el, haszna is van. Annyi, mint a társadalmi csevegésnek. Abban egy ember természetrajzát ismerjük meg, az életrajzregényben pedig az emberi természet történelmi rajzát. Csak éppen egy a kérdés, javára válik-e a történelmi hősnek és az olvasónak, hogy ilyen formán ismerték meg egymást? Mert én — őszintén bevallom

— nem szeretem, ha ismeretlen érdeklődők „intelligens" társadalmi csevegésből ismernek meg. Különösen, ha nem vagyok a művelt társadalmi csevegés hallótávolságában. A történelmi hős pedig a legtöbbször nem jelenik meg a maga valóságában előttünk és nem mentegetőzhet. Csak az író mentegeti és jól megmagyarázza, miből keletkeztek káros jellemvonásai. Mint a művelt társadalmi csevegők, jóindulatúan megokolva, nem is tehet erről szegényke, anyjától örökölte, hiszen Cilike, te jól tudod, ki volt az anyja...

Van egy titkos reménységem, hogy egy szép napon megjelenik egy hatvan kötetes történelmi életrajzregény, amely letárgyalja mindazt, miként származott Nagy Sándortól Hannibál, Hannibáltól Caesar, Caesartól Attila, Attilától Nagy Károly, Nagy Károlytól Dzsingiszkán, Dzingiszkántól Nagy Péter, Nagy Pétertől Casanova, Casanovától Bonaparte Napoleon és Bonaparte Napoleontól I. Ferenc József. Istenem, mennyi halott s mennyi mindent cselekedhetnek, míg a történelmi sors végére ér! Aki ezt titokban megírja, épp úgy monopolizálja az életrajzregény minden élvezését anyagi és szellemi vonatkozásban, mint a Révay Lexikon a lexikális műfajt.

Vannak másfajta történelmi regények is. Ezek valóságos tudományos történelmi művek. Szikkadt barackmag keserűségű tanárok jegyezgetnek vaskos könyvekből, hogy az író az összegyűjtött anyagból megszülje a művet, amely lehet: a kor pénzügye, a kor ruházkodása, a kor földrajza, a kor alaprajza. A főhős sápadtan és tétován jár-kel a sok rajz és ásatás között, arcán hordja teremtője preciz, alkotó gondosságának áruló, korabeli hamuját és a titkos apa, a barackmag tanár úr elfecserélt szenvedélyének halvány jegyét, amelynek tekintélyes része nem alkotásban, hanem cédulázásban folyt el.

Az ilyen regény szerzője úgy mozog, mint a trapézember a cirkuszban. A korból csak a furcsa alakú trapéz világos előtte, hogy milyen furcsa alakú alkotmány az, amit a korból tudományos gondossággal neki kiástak. A történelmi forrásmű a trapéz. És a szerző nyaktörő mutatványokat tesz a cirkusz sötét tengerében a kivilágosodó trapéz körül és a hátán aggodalom korcsolyázik: mi lesz, ha egyszer elengedi a trapézforrásművet és emberi hangon kell megszólalni? De a készülő regény hőse hallgat a szerzőre, nem teszi, hanem ha váratlan fordulatba vágtat a mese, inkább elbújik. Ha például a korabeli források alapján nem állapítható meg, miképpen ettek, akkor a regényben nem lehet „kifejezetten" enni, hanem csak úgy általában, mondjuk táplálkozni.

Az ilyen regényeket azzal a titkos várakozással olvasom, hogy a korabeli papnevelés, utazás, katonáskodás élethű leírása mellett egyszerre majd valaki a nagy Részletezők közül részletezi előttem a korabeli forrásírók korhű programját és módszerét. Én azt hiszem, **ez lenne a gyökerek gyökere.**

12. ÁLLOMÁS

A bűn és bűnhődés stációja

(JÉZUS MEGHAL A KERESZTFÁN)

Eléd hozzuk, Urunk, a bűn és bűnhődés keresztjét. De a bűn és bűnhődés háborúságának a keresztjét, a fájdalom, a gyötrelem és a halál keresztjét is: az emberi nyomorúságnak minden keresztjét.

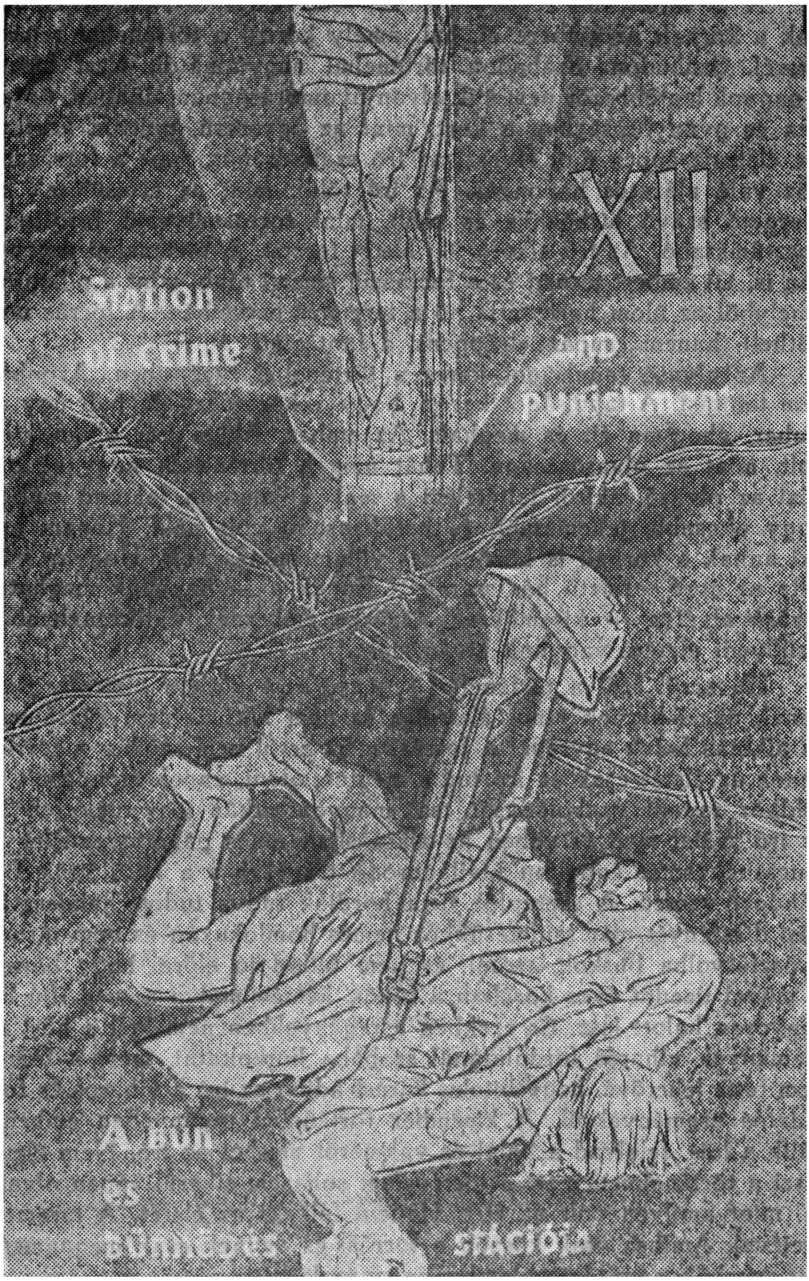

*Uram, Te a halálig hüséges voltál, irgalmazz **nekünk!***

A jó történelmi regény véleményem szerint az, amelyben annak a kornak az embere él, hal, amely korról a történelmi regény beszél. Szabadon. Szabadon történelmi nagyjainktól, mert hiszen a nagyok legtöbbször nem élik olyan nyomorúságban, dühben, örömben és gyönyörűségben a kort, mint az egyszerű, poltron kortárs. Az életrajz éppen úgy elveszi az író szabadságát, mint a forrásműhöz való alázatos hajlongás. Az író több, mint az értesülések bizsergető szavú hírközlője és több, mint forrásműveket fordítgató kosztümszabó. Az író alkotó. Új életet teremt. A történelmi regényben is. Új embert teremt és a forrásmű semmi több, mint a pillantás, amelyből az álom horizontja nő a teremtés perceiben. A forrás nem kötheti, hanem csupán elröppenti a fantáziát.

Az olvasó tanulságot keres a történelmi regényben. Azonban nem tanítást. A tanulságot keresi, hogy akkor miért élt, halt úgy az ember, ahogyan élt és meghalt. Az ember. Aki akkor olyan kicsi volt, mint az olvasó maga. Tehát nem a történelem nagy alakját nézi az olvasó, akiről feltételezi a mai, villamoson tolongó ember, hogy okosabb, jellemesebb és hatalmasabb volt nála. Hanem azt, aki annak a kornak is közönséges villamosutasa volt. Hogyan vállalta az apró termetű hős szerepét? Ennek a — napjaink meghatározásával élve — kisembernek, szürke embernek a történelemben elsüllyedt életére vagyunk kíváncsiak.

Ha erről szól a történelmi regény, nem kötheti életrajz, mert ennek az embernek nincs életrajza és nem köti és nem zúzza szét az alkotás kerek egységét a forrás, mert erről nem szólhat a forrás, ennek az életét csak az író tudja megteremteni, ennek mondásait és földhöz ragadt vackolódását csak nagyon ritkán jegyezték fel. Itt az író szólal meg és ebben az alkotásban nincs páholyszemlélet és nincsenek sötét égbolton kivilágosodó trapézek s a körülöttük fickándozó szerző. A szereplők nem hordják tudva tudott halálesetük hősi dicsfényét már születésükkor nemes homlokukon és nem járnak gyászfátyolba burkolt arccal, és nem tudod jó előre, hogy bármit is művel tizenöt éves korában a főhős, két év múlva a szép ifjú bizonyosan halott lesz. És ezekben a regényekben nem kell a hőst az események viharos fordulatánál szobába hurcoltatni, mert a forrás nem tette lehetővé, hogy hiteles leírást adjon az író a viharos és fordulatos eseményekről. A kisember történelmi regényében emberré válik a hős, felolvad a halál és vakmerőt merhet az író. Nem élettel teszi a történelmet, mert a történelem sohasem sikerül éppen olyanra, mint amilyen volt az élet. Hanem felkelti az életet. A teremtés erejével. Amihez csak küszöb a forrás, és aminek csak megnemesített szimbóluma a történelemben is szereplő hős.

Szalkai Miklós:

Emlék

Apám, anyám elaludtak,
Elsötétült minden ablak,
Kinn a barna, lomha fákat
Sürü, mély csend szállta meg:
Én meg gyorsan, izgatottan
— Készülőben nagy dolog van,
Nem tudják meg — felkelek,
S Juliskámhoz elmegyek.

Által laktak, velünk szemben,
— Első lány az életemben.
Szebb volt, mint a legszebb álom,
Amit láttam azelőtt, —
Felkeltem hát, amint mondtam,
S lábujjhegyen kiosontam
Szerelmet a hajnali
Csillagfénynél vallani.

Mit tagadjam, bizony féltem,
Mikor ablakukhoz értem,
És a szivem szük torkomban
Mint kisbiró, ugy dobolt...
Most... most senki meg nem láthat.
Fogtam a kék ceruzámat
S odaírtam görcsös, érdes
Betükkel a falra: Édes.

★

●

Ne engedd, hogy elfeledtessék veled Trianont,

MERT:

A világ egyik legnagyobb történetirója, Carlo Antonio Ferrero szerint „Tisza magyar mniszterelnök mindent elkövetett, hogy megakadályozza a háborut, csak mikor ez nem sikerült, vállalta magyar sorsra jellemző hüséggel a tragikus harcot"...

Történetírás és a gépagy

1.

● **A történésznek** egy könyv vagy tanulmány megírásához, ha tudományos igénnyel akar dolgozni, hosszú tanulmányi, dokumentálódási időre van szüksége. Fel kell kutatni az összes írott vagy íratlan emlékeket, több száz vagy ezer oldalnyi dokumentumot kell elolvasnia, rengeteg archeológiai leletet megvizsgálnia, tanulmányoznia. Becslések szerint egy ilyen mű összeállításánál a tulajdonképpeni munka 20 százalékát fordítják a tulajdonképpeni szerkesztésre; a többi az információ-gyűjtéshez, és nem utolsó sorban az információ osztályozásához, válogatásához, rendszerezéséhez szükséges. És mindehhez természetesen nagyszámú kutatócsoport fáradságos és költséges munkájára, hosszú időre van szükség. Nos, a gépagy, a komputer éppen ez utóbbi három alól mentesítheti a történészt, sőt régi kéziratok elemzését, és ha szükséges, szó szerinti összehasonlításukat is elvégezheti. E módszer kidolgozása a francia Jacques Froger nevéhez fűződik.

A gépagy, miután betáplálták a szükséges adatokat, a kutató helyett elvégzi az információk csoportosítását, rendszerezését, szelektálását és egybevetését. A történésznek nam marad más, mint az események rekonstituálása, magyarázása és a mű megírása. Ha később bizonyos adatokra van szükség a komputer segítségével gyakorlatilag szinte nyomban visszakeresheti a kívánt információt. Az így felszabadult munkaerőt és időt pedig a tulajdonképpeni alkotó munkára lehet fordítani.

2.

● **Elektronikus komputerek** segítségével próbálják megfejteni például a mayák (Amerikában élő nagy műveltségű nép a prekolumbián időkben) hieroglif írását és nyelvét. Az írás megfejtésének alapjául a Chilam Balam könyv szolgált. Ez a spanyol hódítók idején régi maya nyelven, de latin betűkkel európai papírra írt dokumentumok gyűjteménye. A könyv összes adatait: a szavak ábécé szerinti sorrendjét, a szövegben elfoglalt helyét, a szavak szótag- és betűszámát betáplálták a gépagyba. A madridi és drezdai kéziratok alapján komputerrel katalógust állítottak össze az összes ismert maya hieroglifekről, és a gép segítségével próbálták összeegyeztetni a latin betűs maya szöveggel. Az egész művelet viszonylag kevés időt igényelt, mindössze néhány órát. A szavak jelentését egyelőre nem találták meg, de a katalógus összeállítása minden esetre sok reménnyel biztat.

3.

● **A gépagy** a történelemtudomány egy másik ágának, az archeológiának is értékes segítséget nyújthat. D. F. Green amerikai tudós használta elsőnek erre a célra az elektronikus számítógépet, és dolgozott ki módszert alkalmazására. Például egy régi település feltárásánál előkerülő néhány száz kerámiaedény mindegyikének megvan a maga jellegzetessége. Ha mindent figyelembe vesz, a kutatónak néhány ezer vagy tízezer adattal kell megbirkóznia. Ehelyett a rengeteg adatot elektronikus gépagyba táplálták, amely a már említett feldolgozás, osztályozás, szelektálás, összehasonlítás után következtetéseket vonhatott el, és természetesen tárolta is a „feldolgozott" információkat. Ezután következik a konklúziók levonása, az illető nép etnikai, társadalmi viszonyainak megállapítása, kultúrájának leírása. De ez már magas fokú logikai döntést kíván, tehát a számítógép mai nemzedékének szerepe itt véget ér.

4.

● **Az elektronikus gépagyat** nemcsak az információk koordinálására lehet használni, hanem különböző történelmi események közötti viszonyok és összefüggések felderítésére is, főleg statisztikai feladatok megoldására. Nem a nyilvántartásokra, sorszámozásra, rögzítésre gondolunk. A történésznek sokszor kell rangsorolnia bizonyos tényezőket, eseményeket, elsőrendű tényezőktől külön választania a másodrendűeket. S az ésszerű döntésben befolyásolhatja a szubjektív benyomás is, amelynek hatására másodrendű tényezők mellett a lényegesebb elsikkadhat. A számítógépbe táplált két esemény adataiból a gép részrehajlás nélkül kiszámítja a kölcsönös összefüggés együtthatóit, és a számok alapján megállapítja a hierarchiát.

5.

● **Ez nem azt jelenti,** hogy a gép helyettesítheti a történész munkáját. Ha az információfeldolgozás fel is gyorsul, az információgyűjtés feladata továbbra is hosszadalmas emberi munka marad. A gépagy nem gondolkodik, csak a szakember által megállapított program szerint végrehajtja az utasításokat. A betáplálandó műveleteket elemi részekre kell bontani, megállapítani azok sorrendjét, ez pedig elég bonyolult folyamat.

(TekAn)

Más és más a szépség oka

MIÉRT SZÉP AZ AFRIKAI NŐK FOGA, *az arab nők járása, miért kecsesek a hindu nők, mi teszi szeppé az északi nők bőrét? Próbáljunk meg választ találni ezekre a kérdésekre, hasznos szépségápolási tanácsokhoz jutunk.*

AZ AFRIKAI NŐKNEK *azért olyan szép, fehér, erős a foguk, mert egész nap cukornádat rágnak. A rágás erősiti az állkapcsot, tisztitja a fogakat. A kemény, sok rágást helyettesitő élelem helyettesiti a fogkefét.*

A SKANDINÁV NŐK BŐRE *azért rugalmas, mert gyakran szaunáznak. A szauna tulajdonképpen izzasztó fürdő. Az izzadás folytán a szervezet megszabadul a káros anyagoktól (toxinoktól), ezért lesz szebb, üdébb a bőr.*

AZ ANGOL NŐK *is arról ismertek, hogy szép, világos, bársonyos bőrük van még öreg korukban is. A nedves éghajlat eredménye ez: a párás, ködös levegőn nem szárad ki a bőr. Mi ebből a tanulság: nedvességszabályozó arckrémekkel, arctisztitóval és sok folyadék fogyasztásával próbáljuk szépiteni arcbőrünket.*

ÖRÖM NÉZNI AZ ARAB NŐK *kecses, elegáns járását. Mitől lettek ilyenek az észak-afrikai asszonyok? Attól, hogy a korsót, a csomagot a fejükön hordják. A manekenek is ugy tanulják a szép járást, hogy könyvvel a fejükön sétálnak.*

A HINDU NŐK *nyugodt, kissé méltóságteljes, magabiztosságot, harmóniát sugárzó testtartása a jógagyakorlatok hatásával magyarázható. Aki nem ismeri e jógagyakorlatokat, tornázzon reggelenként. A helyben járás, előre-hátra hajlás, guggolás, lábujjhegyen járás, nem olyan megerőltető, mint mondjuk a fejen állás, de sokat jelent a helyes testtartás, harmónikus mozgás kialakitása szempontjából.*

●

Ne engedd, hogy elfeledtessék veled Trianont,

MERT:

Hirdetnünk kell Amerikában, hogy gróf Tisza István magyar miniszterelnök tiltakozott a világháboru alatt a korlátlan ***buvárhajó-harc ellen...***

Mi a különbség Rákosi és Kádár között?

A bakáji gyalogprófétát, Paprikay Dáriuszt felkeresték a vitatkozó kedvű bakáji magyarok és kérték, magyarázza meg nekik, mi a különbség Rákosi Mátyás és Kádár János között? Paprikay Dáriusz hosszú elmélkedés után, amely a 130-as saroktól a 116-os sarkáig tartott, így szólalt meg:

— Nézzék, elmondok maguknak egy kis történetet a való életből ez mutatja meg a legjobban a különbséget közöttük.

És a 116-os és a Bakáj sarkán ilyen féltudományos fejtegetésbe kezdett Paprikay Dáriusz:

A szabadságharc hősi napjaiban, amelyek a pártnak a nagy begazolás napjai voltak, Rákosi Mátyás Ungvárra, az orosz tankok védelmébe kérezkedett. Az első este valaki a szállodai étterem mellékhelyiségében rettentő nagy pofont mért a diktátor képére. Ettől úgy megrettent Rákosi, hogy másnap, amikor bemerészkedett az étteremba kosztolásra, fekete szemüveget vett fel és így óvakodott az asztalhoz. A kiszolgálónő, fogatlan, vén csoroszlya, nagy hajlongással közelít asztalához és amikor Rákosi megmondja, mit rendel, odahajol és ezt súgja a fülébe:

— Hogy kerültél ide, Matyi?

Rákosi sietve otthagyja az ebédet és rémülten visszavonul szobájába. Bezárkózik. Másnap koromfekete parókát kerít kopasz fejére, még bajuszt is ragaszt magának és így vonul be az étkezőbe. A vénasszony messziről vigyorog és odasiet asztalához. Míg elrendezi az evőeszközöket, megint a fülébe súgja:

— Szervusz, Rákosi!

Rákosi gyomra remeg, alig tudja az ebédet elfogyasztani. Egész nap azon töpreng, ki lehet ez a vénasszony, aki ennyire ismeri, sőt, felismeri, akárhogyan is álcázza magát. Még egy kísérletet tesz. Következő nap rutén asszonynak maszkírozza magát és így állít be a vendéglőbe. Jön is már az öregasszony, leteszi elébe a tányért és ezt mondja:

— Szervusz, Matyi!

Rákosin most már nyíltan kitör a frász. Rémülten bámul a kiszolgálónőre:

— Mondja meg — lihegi —, kicsoda maga? Hogy lehet, hogy

akármennyire is elváltoztatom magam, maga rámismer. És egyáltalán, hogy meri nekem azt mondani, hogy szervusz Matyi?

Mire a pincér a fülébe súgja:

— Hát nem ismersz meg, Matyi? Én vagyok-a Kádár!

— Hát csak annyi a különbség Rákosi és Kádár között, amennyit ez a történet mutat — fejezte be féltudományos előadását Paprikay Dáriusz bakáji gyalogprófétánk a 116-os sarkán. — Kádár jobban maszkírozza magát.

• ● •

●

Ne engedd, hogy elfeledtessék veled Trianont,

MERT:

Csehszlovákia területe a szerződések, Trianon majd Párizs után kétszerese lett a történelmi Csehországnak s a Magyarországtól elcsatolt területeken alig volt cseh, hanem 30 százalék magyar, 7.5 százalék német, 47,7 százalék tót, több mint 12 százalék rutén; Szerbia tiz év alatt a régi területe ötszörösére puffadt Jugoszlávia néven s a Magyarországtól nyert területen csak 24,8 százalék a szerb, a többi horvát, magyar, német; Románia kétszer akkora lett s az elcsatolt magyarországi területeken csak 53 százalék a román, 32 százalék a magyar, 11 százalék a német, és hogy ugy Hitlerrel, mint Sztalinnal szemben egyik mesterségesen felfujt államalakulat sem tudott megállni, hanem mind cserben hagyták az ugynevezett ántánt államokat, amelyek ezekből a felfujt utódállamokból akarta a kis-ántántban a maga keleti védelmét kiépiteni.

Római, januári hold

Írta: Mihály László

A hideg csipett egy kicsinyt,
s a lehellet mint puha füst
párázott szerte kékesen,
de fenn a hold, mint az ezüst

csurgott az ős-kövekre le,
s a kertre is széjjelterült,
s a fák tövében a padon
egy-egy párocska csendben ült.

Minden szelid volt, tejfehér, —
csak fölöttem a sok faág
sátorozott mély-feketén:
a tányérfejü pineák.

Olykor a „tram" ha erre csördült,
aztán csend ujra, végtelen:
örökből nekem izelitő,
s Róma, a város egy velem.

És én vele. Talán nevem sincs
külön már. Mit is ér a test?
Téren s időn szabad a lelkem,
s nem én vagyok az, aki veszt.

Belül itt már tavaszi láz hajt.
Mintha világnak a szivéhez
jutottam volna most közel,
s azt érzem, mit a győztes érez.

Hány sarkán lángol most a föld?
Elfelejtem: mi van, mi volt:
fölöttem a Borghese-kertben
a hüvös januári hold...

(Róma)

13. ÁLLOMÁS

Az édesanyák stációja

(JÉZUST LEVESZIK A KERESZTRŐL)

Eléd hozzuk, Úr Jézus, az édesanyák keresztjét, akiktől az igazságtalan hatalom olyan mérhetetlen áldozatokat követelt. De eléd hozzuk az Anyaszentegyház szomorúságát is, amelyet bűnös fiai és leányai okoznak.

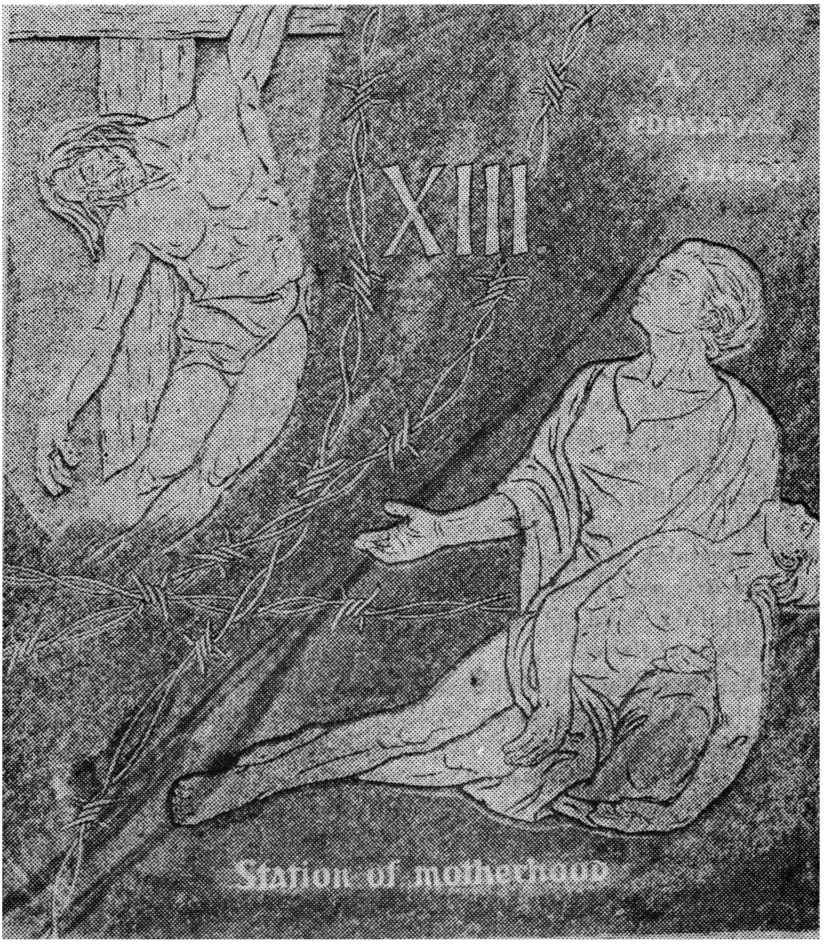

Uram, Te, aki fájdalmas Anyád ölében nyugodtál,
ismered az édesanyák szenvedését

Régi románc

Írta: Kádár Lehel

I.

A bóbitás Krausz kisasszonyok ott laktak a piactéren, az üvegpalotában. Hogy miért volt üvegpalota a szürke téglaház, azt senki sem tudta. Talán azért, mert két nagyhasú borosüveg volt a kapuja fölé faragva. Ez avatta üveggé és palotává, meg az a két emelet, amelyet merész fantáziával ragasztott valmi régi építőpallér a vaskos, boltíves földszint feje tetejére.

A Krausz kisasszonyok az első emeletsorból kandikáltak elő és mutogatták aranyszőke bóbitás fejüket. Göndör hajuk aranykoronája nem tűrte a szalagot és mintha csupa karikagyűrű lett volna minden fürtjük, csókra, ölelésre biztatta, hívogatta a férfiakat.

Először a gimnazisták szíve kalapácsolt sebesebben, mert hát ők a hivatalos szépségfelfedezők mindenütt. Az önképzőkör aranykönyve őriz sok ilyen felfedezést, no meg az iskolapadok ripacsosra faragott fája, ahol az új ideálok névbetűje fehér világolással keresztezte a régieket.

A gimnazisták nyomába a katonák törtettek. Erőszakos csörtetéssel, begyes sarkantyús lépéssel, mindenféle bajuszokkal. Ezek már nem elégedtek meg a versírással, mert hiszen értettek a stratégiához. És a Krausz kisasszonyok ablaka-környéke alkonyatkor olyan volt, mint az ostromlott vár, amelyet ki akar éheztetni az ellenség-sereg. Hanem a Krausz kisasszonyok bőségesen el voltak látva hadiszerrel. Gyönyörű világoskék szemükből diadalmas tüzek lobbantak ki, cseresznyepiros szájuk egy-egy biggyesztése ölt. Elesegük is volt. A kölcsönkönyvtár piros kötésű regényei házhoz szállították a hősöket, lovagokat, ideálokat. A spódiumgyár kanyargó füstje halálos tűzesővel árasztotta el a kis hadnagyokat, mintha az öreg Krausz nehéz ezresei suhogtak volna folytonosan a fejük körül.

— Nehéz lányok — mondotta Beleznai a hatodik ismerkedő kísérlet után. Egy ideig gondolkodott, de aztán magabízó szóval tette hozzá: — Azért mégis menni fog...

A többiek letették a fegyvert. Szépen elvonultak más utcába, más várak felé, ahol már az első este fehér kendőt lobogtatott az ellen. Beleznai azonban makacsul, szívósan lépkedett a szürke kő-

kockákon, amelyeknek lassankint megtudta a számát, sorát, megolvasta a repedéseit, megjegyezte hajlásait. A szeme azonban minden második percben fent járt az emeleten, amelynek nagy tükörablak sora hidegen villogott, mint valami kihúzott kard.

A lányok néha-néha lenéztek egy másodpercre. Ilyenkor meglebbent a hófehér függöny, végigcikázott rajta a tavaszi alkonyodás. Sejtelmes, titkos levegő szállt ki az utcára, amely mintha megtelt volna illattal, első leányálmok fehér illatával.

— Te Klári, vajon melyikünkbe bolondult az a fiú? — kérdezte Nelli.

— Nem tudom, — felelte a másik közönyösen. — Meg aztán mit törődöm én vele?

Nelli nem folytatta a beszélgetést, hanem a zongorához ült. Ujjai végigszaladtak a fehér csontfogsoron és szelíd melódiára ríkatták a hangszert. Egyszerre abbahagyta és minden előzmény nélkül kijelentette:

— Te Klári, tudod, hogy én nem tudnék szeretni egy közönséges embert?!

Klári gondolkozott. Az olvasmányok ott úszkáltak a fejében és össze-vissza kavarták a gondolatait:

— Akit szeret az ember, az nem lehet közönséges!

Nelli élesen a húga szemébe nézett és nekitámadt:

— Te, csak nem szereted azt a hadnagyot?

Klári fölkacagott. Tisztán, őszintén, ahogy csak leányok tudnak és egy kicsit neheztelő szóval fogta fel a vágást:

— Ugyan már Nelli, ugyan...

A városba néhány hét múlva egy magas szál fiú érkezett. Nagy fekete kalap volt a fején, a nyakkendője lomha csokorba görbült. A szeme világoskék, átlátszó volt és ahogy végigfuttatta valakin, megállt egy pillanatra. Ilyenkor különösen hunyorodott össze mind a kettő, úgy, hogy az illetők megborzongtak egy percre. Néhány nappal később egy szolgaféle ember kecskelábat, meg nagy skatulyákat hurcolt utána, amelyet letett a piactér sarkán, az öreg templommal szemben. Néhány perc múlva fehér vászon feszült a kecskelábon, s a skatulyából mindenféle, nem látott, nem ismert pingálószerszám keveredett elő. Nemsokára mindenféle alaktalan folt tarkázta tele a vásznat. És a foltok mind közelebb és közelebb értek egymáshoz, majd lassankint kiemelkedett belőlük a nagy harangtorony bástyával csipkés körvonala.

Az emberek kíváncsian állották körül a festőt, aki egykedvűen tűrte a kíváncsiságot, mint aki megszokta.

Napokig tartott a munka. A Krausz kisasszonyok kíváncsian nézték az üvegpalotából. Valami új, sohasem látott dolog születése izgatta őket. Ahogy a piktor erőteljes fehér keze végighúzott, keresztül-kasul járt a vásznon, új betűk, fogalmak rajzolódtak a fejük-

be. Olyanok, amikről fogalmuk sem volt, amiről nem beszélt a zárda, hallgattak az apácák, és csak megfoghatatlan képet vetettek oda a kölcsönkönyvtár-regények...

— Szép fiú, — mondotta Nelli félhangon, amikor a piktor összecsomagolta szerszámait. A képet maga vitte. Óvatosan, kifelé fordítva, hogy el ne mázolódjék. Amikor az üvegpalota elé ért, megállott és maga elé tartva, ráhunyorgatott. A Krausz kisasszonyok kihajoltak az ablakon és érdeklődve nézték a jelenetet. A világos tónusú vázlat eleven színei egy színfolttá állottak össze, mintha egyetlen egy nagy rejtelmes betű lett volna, aminek jelentését nem tudták elolvasni. Csak csodálkozva néztek, bámultak reá.

Nellike lassan a hajához nyúlt. Égő, piros rózsa volt aranyszálai közé tűzve. Lassan, tétovázó kézzel kivette a virágot, és egy hirtelen mozdulattal a festőre dobta. A rózsa sebes íveléssel suhant keresztül a levegőn és koppanva ütődött a nedves képnek, amelynek vonalai egy pillanat alatt megváltoztak. Egy nagy, idegen, erőszakos rés támadt köztük, amely mintha kitátott szájjal kacagott volna.

A piktor meglepetten nézett körül és haragos pirosra gyulladt arccal kereste a bűnösöket. Körülötte elfojtott hahota támadt. Az egészséges kedvű kisvárosi tüdőkbe nem lehetett egészen beleszorítani a kacagást. Ez egészen kihozta a sodrából.

Fölnézett az ablakokra, de mindenütt kacagó arcok fordultak felé. Csak a Krausz kisasszonyoké volt üres. Csupán a fehér függönyök reszketése mutatta, hogy emberek vannak mögöttük.

Megriadt emberek, mert a két lány bíborpirosra gyúlt arccal, bűnös riadással nézett egymásra.

— Igazán nem volt szép, Nelli, — mondotta Klári dorgáló szóval és egy kissé kihajolt az ablakon. De mindjárt visszakapta a fejét.

— Nézd, — mondotta Nellinek.

Nelli is kihajolt az ablakon. És ott látta a piktort Beleznai hadnaggyal szemben, aki hevesen gesztikulált. A piktor egész magasságában kihúzva, nyugodt mozdulattal mondott valamit, mire a hadnagy sarkon fordult.

Mert amikor a festő meglátta a festékes szirmú rózsát, dühösen fakadt ki:

— Ostoba libák!

Ebben a pillantban aztán hozzálépett Beleznai. A kisvárosi emberek, akiknek kardafférokkal volt tele az emlékezetük, riadtan húzódtak hátra és titokban sajnálták a festőt. Amikor azonban látták, hogy nem ijed meg, föllélegzettek és meleg szimpátiával állapították meg:

— Kemény gyerek! Ember a talpán!

A megriadt Krausz kisasszonyok most tanakodni kezdtek.

— Te Klári, — mondotta Nellike, — úgy félek, hogy ebből baj lesz!

Klári is ezt gondolta. És tanácsok után nézett.

— Te — mondotta —, azt hiszem, bocsánatot kell kérni!

Nelli egészen megzavarodott:

— De hogyan? Hiszen nem ismerem. Még a nevét sem tudom!

— Mindegy. Majd ha holnap festeni kezd, levelet írsz neki!

— Egy férfinak! — mondta riadtan Nelli — egy férfinak!

Klárika kiegyenesedett:

— Hát aztán? Rózsát dobni mertél?

Elhallgattak. Estére, amikor az öreg Krausz hazahajtatott a spódiumgyárból, elővette a lányokat:

— Na, szépeket hallottam rólatok!

A két lánynak még a lélegzete is elakadt. Az öreg pedig, miután kidörmögte magát, kijelentette:

— Azt a képet pedig megfizetem!

Aztán, mint aki szeret tisztában lenni a dolgokkal, hozzátette:

— Küldök neki ötven koronát. Huszonöt forintot.

II.

Másnap csak késő délután került elő a piktor. Friss vásznat feszített az állványa fölé és mintha mi sem történt volna, elkezdte festeni a régi templomot.. A két Krausz kisasszony érdeklődve nézte a munkát és suttogni kezdett:

— Most küldjem? — kérdezte Nelli.

— Mit? A levelet?

— Igen.

Klári gondolkozott.

— Nem. Talán még várjunk. Várjuk meg előbb, hogy mit végez a papa.

Nemsokára felcsörtetett a rendes kardcsörömpölés. Beleznai hadnagy fordult be a sarkon. Egy kissé sápadt volt, a fején pedig fekete kötés. Az emberek kárörvendve néztek utána:

— Na, ezt ugyan jól ellátták! — konstatálta a közvélemény.

Azért mégis van mersze ott legyeskedni a Krausz kisasszonyok körül, — csodálkozott a többség. — Ezeknek a katonatiszteknek nincs elég lecke.

Amikor a bóbitás Krausz lányok észrevették a bepólyázott fejű vitézt, összenéztek:

— Na, kellett ez nekünk?

Klári, akinek jobb szíve volt, kihajolt az ablakon és rámosolygott a katonára:

— Szegény fiú, ez miattunk kapott ki!

Nelli a piktort nézte. Azt az erős, kemény kezet, amely gyors

mozdulattal siklott a vászon előtt és boszorkányos ügyességgel ontotta a színeket.

Amikor befejezte, magához vette a képet és elindult. Az üvegpalota előtt találkozott Beleznaival. A lányok legnagyobb csodálkozására kezet fogtak:

— Szervusz — mondotta a festő —, hogy vagy?

— Köszönöm, nem fáj. Egy kis vérvesztés volt az egész!

A piktor megmutatta a képet

— Nem is bánom azt a tegnapi tréfát. Ma jobb. Sokkal erősebb.

Összehunyorította a szemét és különösen nézett a vászonra. Majd óvatosan a hóna alá vette a képet és elbúcsúzott:

— Szervusz Gyurka!

Elment. A két lány utána nézett. Aztán a kis hadnagyra vetettek egy pillantást. Az boldogan, büszkén csörtette végig a kardját a kövezeten. Úgy érezte, hogy ráhull egy egész nagy rózsaszirom-eső onnan a lányok szeméből, az üvegpalota ablakából.

A lányok pedig csendesen visszahúzódtak. A függöny meglebben a mozdulatukra, a szobán egy tavaszi levegő-áramlás táncolt keresztül. A harangtoronyban megszólaltak a harangok, és az utcán szorgalmasan gyújtogatták a petróleumlámpákat. Minden olyan kedves volt, szép. Megtelt tavasszal, álmodással, kezdődő mese ábrándos ezüstjével.

Nellike fehér levelet vett elő és a borítékra ráírta a ma hallott nevet:

— Balázsi Sándor.

A piktor csodálkozott, amikor elolvasta, aztán bosszús lett:

— Ej, nem szeretem ezt a haszontalanságot...

Aztán meggondolta magát. Nem akart neveletlennek látszani. Annyira az idegeibe voltak vésve a formák, hogy másnap délelőtt meglátogatta Krauszékat. Meg aztán érezte, hogy ezzel tartozik másnak. Annak a hirtelen vérű, ostoba kis katonának.

A Krausz kisasszonyok halálra voltak rémülve, amikor Balázsi beküldte a névjegyét.

A piktor bocsánatkérésen kezdte. Hízelgő hajlású szava csakhamar beszédessé tette a lányokat. Mint két ezüst csöngetyű, úgy csilingelt a két lány. Bóbitás fejük reszketett és szórta a csillogást. Arcukon minden pillanatban ott virított a pirosság, amikor is azt hitték, hogy ostobák voltak.

Krausz néni, akinek erősen gyakorlati irányba fejlődtek a tehetségei, azt kérdezte, hogy vajon mennyit keres egy festő. A piktor ki akart térni a kérdés elől, de a vénasszony folyton e körül forgott nehézkes boszorkánytáncot.

— Ki hogyan, — felelte a piktor.

— De mégis?

— Van, aki százezer koronánál is többet keres!

Krausz néniben elhült a vér. Hiszen a spódiumgyár se hajt többet. Pedig ott dolgoznak, izzadnak, ez az ember meg fehér vászondarabokat mázgál pipacspirosra.

— Na, szép dolgot csináltál, Nelli, — mondotta, amikor elment a festő, — ezt az embert nem lehet megfizetni ötven koronával!

A festő pedig szorgalmasan pingálta a templomot. A Krausz kisasszonyok most már bátrabbak lettek, és fehérruhásan kijöttek a térre és bámulták az egymásra rakódó színeket, amelyek halmazából karakteresen emelkedett ki a pompás harangtorony.

Beleznai majd elszédült, amikor együtt látta őket.

Messziről rájuk szalutált.

A piktor odakiáltott neki:

— Szervusz! Nem jössz közelebb?

A hadnagy zavartan lépegetett át a pázsiton. A két lány riadtan nézett egymásra. Amikor Beleznai odaért hozzájuk, a piktor elmosolyodott:

— Vagy úgy!...

És bemutatta a lányoknak a hadnagyot.

III.

A piktor most már sűrűn járt az üvegpalotába. Keresztülvitte, hogy a hadnagyot is meghívják. Hiába akart kibújni ez alól Krausz papa, nem lehetett. A piktor úgy uralkodott rajta, mintha a legnagyobb rendelője lett volna, aki vagonszámra hordatja a spódiumot.

Néhány nap múlva a piktor lett az úr a háznál. Kivált, amióta a tudakozó iroda jó információt adott. Ez annyira a vérében volt Krausz papának, mint a piktornak a hunyorgatás. Ha új ismeretséget kötött, mindig megvárta az információt.

— Palotája van — mondotta Nellinek —, és nehéz ezreket keres. Nehéz ezreket...

Nellit azóta éjszakánkint sokszor kísértette a mesepalota. Cikornyás vonalakba futott a teteje, az ablakai pedig világoltak, mint a tündérszemek. Elgondolta, milyen pompás lesz, ha fehér ruhában végigsétál a puha művészszobákon, melyeknek minden zúga tele van gondolattal, művészi álmodással.

Csodálatos, megértő lelke volt a lánynak. A piktor formálta, alakította, rendezgette. Néhány hét alatt eltűnt róla a kislányosság, a vidékiesség, és mint valami feslő rózsa, kibontotta nagyszerű sziromkoszorúját a megértő asszony.

A piktor már befejezte a templomot. Új dolgokat látott meg és mind vászonra vitte. A lányok csak most látták, milyen gyönyörű a megúnt, meggyűlölt templomtorony, amelyre Krausz papa is haragudott, mert elvette a kilátást a spódiumgyár felé...

Amikor az utolsó ecsetvonás megvolt, Krausz papa érdeklődni kezdett:

— Mondja kérem, mennyiért festené le Nellikét?

A piktor felkacagott. Megszokta már az öreg pénzben gondolkozását.

— Tizezer koronáért, ha megrendelik...

Az öreg Krausz meghökkent:

— Csak nem?! Hát van olyan, aki...?

— Van. De én a kisasszonyt ingyen festem.

Az öreg Krausz lelkendezve újságolta el otthon. Nelli a legnagyobb meglepetésére hideg maradt:

— Nekem már a múlt héten megígérte, hogy lefest...

Már másnap megkezdték az ülést. A piktor nyugodtan, ellentmondást nem tűrő hangon rendelkezett. A lány úgy engedte magát mozgatni, igazítani, mintha mindig modellt ült volna. A szeme csodás merengéssel fúródott a semmiségbe, az arca könnyen nekipirosodott, mert érezte, hogy siklik végig vonásain a piktor kutató szeme.

— Nagyszerű — mondotta a festő —, pompás!

És csevegni kezdett. Rutinírozott emberek ügyeskedésével. Egyszer csak maga is azon vette észre magát, hogy mennyire belemelegedett.

— Nagyszerű lány, — konstatálta, amikor hazament. — Havasi gyopár...

Napról-napra így ment. Néha-néha odanyúlt a lányhoz, gyöngéden megigazította a haját, a gyönyörű aranybóbitát, vagy a fehér batiszton keresztülvilágoló rószaszínű karját. Érezte, hogy rezzen meg ilyenkor a lány.

Maga is elfogódott. Alig tudta vezetni az ecsetet. Néha úgy érezte, hogy oda kell térdelni eléje, aki szebb, mint minden művészet, mert egy egész álmodó élettel megnyújtja annak skáláját.

A kép lassan készült. Klárika, meg a hadnagy idegenkedve néztek a zavaros foltok közé.. Olajnyomathoz szokott szemük nem értette meg a belső kisugárzó erőt.

— Mázolás, — mondta a hadnagy Klárinak titokban, aki szájára tette a mutatóujját.

— Pszt, nehogy Nellinek efélét mondjon, mert tudja...

Itt elpirult. Amikor a hadnagy elnevette magát, durcásan elfordult tőle:

— Maga egy utálatos ember!

A hadnagy azonban nem ijedt meg. Erőszakkal megfogta a lány húzódozó kezét és megcsókolta:

— Tudom — mondotta —, de azért szeretem!

Ez volt a vallomásuk. A szemük egymáson járt ezentúl mindig. Ha összekerültek, egyedül maradtak, titkos beszéd indult meg közöttük.

— Mondja csak — kérdezte egyszer Klári —, nem haragszik maga a piktorra?

— Miért haragudnám?

— Mert megvágta!

A hadnagy elnevette magát.

— Óh nem! Inkább szeretem. Nagyszerű fiú. Meg aztán ő mutatott be magának.

— Én azért mégis gyűlölöm.

— Na hallja!

— Igen. Félek, hogy Nellivel baj lesz. .

A hadnagy megint csak nevetett:

— Az a baj, ami bennünket ért!

— Nem — felelte a lány —, nem. Valami más...

Elhallgatott, mert a kisszalonba bejött a piktor. Nelli is vele jött. Sápadtak volták. Zavartak.

Este Klárika faggatni kezdte a nénjét:

— Te Nelli, történt valami köztetek?

— Nem. Semmi... Semmi.

Alig mondta ki, könny szökött a szemébe. A könnyek búgó zokogássá sűrűsödtek a lelkén és nagy sírással vallotta meg riadozó húgának:

— Szeretem. Nagyon szeretem.

Klárika karikára meresztette a szemét:

— Hát ezen mi van sírni való?

IV.

A piktor lassan befejezte a képet. Maga is meg volt elégedve, ami művészembernél ritkaság.

A lány odaállt mellé és egymás mellett nézték a képet. A szobában csend volt, szívet olvasztó csend. Valami aranyrámás óra tiktakolt kellemetlenül, és szabályos szeletekre osztotta a nagy hallgatást. A lány szíve dobbanása olyan hangos volt, hogy meg lehetett hallani. Valamit érzett. Valami elfutó sejtést, ami azt súgta, hogy történni kezd valami.

A piktor egy lassú, önkéntelen mozdulattal a lány dereka köré kapcsolta a karját.

— Nellike — mondotta —, látja milyen szép!

Beszélni kezdett. Lelkesen, nekilendüléssel. A szavai gyors iramban pattogtak a száján. Csodálatos csoportokká, képekké, mozaikká állították össze. A lány egészen belekábult és lassan a festő vállára hajtotta bóbitás fejét.

— Rómába viszem — mondotta a festő — és csodálni fogják az emberek. Tele van poézissel, igazsággal, élettel...

— Hát nem hagyja itt? — kérdezte riadtan a lány.

14. ÁLLOMÁS

A feltámadást várók stációja

JÉZUST ELTEMETIK

A legnagyobb sírással emeljük eléd annak a fájdalomnak a keresztjét, amit azokért viselünk el, akiket szerettünk, de akiket eltűntettek közülünk, akiket elhurcoltak és soha vissza nem tértek, akiket csak siratnunk, de sohasem temethetünk. Az ő szenvedéseik keresztjében egyesülünk és megváltó keresztedben reménykedünk.

Uram, Te az örök életre hivtál mindannyiunkat

A festő észbekapott. Még szorosabban ölelte magához a lányt és az arcára hajlott.

— De visszahozom Nellikém. Majd akkor...

Nem folytatta tovább. A szavát elfojtották a lány ajkai, aki vágyakozó sóvárgással szorította szájára a száját.

A piktor nem tdta, mit csináljon. Napokig töprengett, hogy hogyan is lehetne kikerülni a dolgot. Először arra gondolt, hogy szó nélkül itthagyja. Elutazik. Elszökik.

— Nem — gondolta később —, ez gazság volna...

— Hát mit tegyek? — kérdezte magától. — Nem.

Ez ellen lázadozott egész valója. Igaz, hogy a szíve is beleszólt, síró, zokogó szóval, de elnyomta. Úgy uralkodott rajta, mintha a szolgája lett volna. Vannak emberek, akik úgy viselkednek, mint az önmaguk cselédje.

— Gratulálni tudnék annak, aki elveszi — mondotta magában —, de azért irigyelném...

Aztán arra gondolt, hogy el fogja feleíteni a lány, férjhez megy és akkor ő majd előkerül valahonnan. És folytatódik a mese, csakhogy következmények nélkül.

— Igen — mondotta —, ez lesz a legokosabb.

Tovább fűzte a gondolatait. A lány kész, művészi képe csillogó szemmel bámult le rá a falról. Tele volt gyönyörűséggel. És egyszerre hallotta muzsikás szavát, szerelmes suttogását, vágyakozó lányszívének váltakozó dobbanását. Ebben a percben úgy érezte, hogy nem tud nélküle élni, magával vinné, itt tartaná minden művészetét, szemének kifejező erejét.

— Hát elveszem — mondotta —, mégis elveszem...

Nemsokára karonfogva sétált Nellivel az utcán. Az öreg Krausz diadalmasan mondta a fiúnak:

— Százezer forintot adok vele... De Nelli is megér annyit...

Vagy két hétig tartott a csendes boldogságuk. A szabad, de mégis titkos csókok, simogatások. A piktor egyszerre azzal állott elő, hogy utazik.

— Rómába — mondotta —, elviszem Nellike képét!

Összecsomagolt. Nellike nehéz szívvel búcsúzott. A piktor vigasztalta:

— Ne féljen, visszajövök, Nelli. Vissza nemsokára, kis havasi gyopárom!

Nelli a vasútra kisérte. Szürke, sirásra hajló, esős nap volt. Nelli sötétzöld ruhát vett magára, meg violaszín kalapot.

A két szín ellenséges disszharmóniában állott. A piktor szemébe mintha ellenséges ökéllel vágtak volna. Alig várta, hogy a vasúti kocsiban legyen. A két ellenséges szín lekapott a lány arcáról minden szépséget, minden finomságot. Egy tucatszőke, fehér arcú lány integetett fehér zsebkendővel a meginduló vasút után.

— Brr — mondta a festő —, csakhogy már megyünk...

És könnyű szívvel gondolt a kiállításra.

Hetek múltak izgatott várakozásban. Nelli levelet várt. Egy sor írást. Egy jelet, egy megnyugtató sort. De hiába. Nem jött, nem érkezett. Megpróbált hazudni magának, vígasztalást csiholni, de nem sikerült. Az újságok tele voltak Balázsi nevével, diadalával, a képeslapok ezer himnuszokat írtak az ő arcképe alá. Reprodukcióban ott látta a képet minden kirakatban, amerre járt. A kép alá ez volt írva: Havasi gyopár.

Az emberek kisvárosi kíváncsisággal gyötörték. Hogy megjön-e a vőlegénye és mikor? Az öreg plébános ragyogó szemmel újságolta, hogy mennyiért vette meg a képet Martini gróf:

— Százezer lírát, uraim, százezer lírát kapott...

Ezek a hírek mind a szívét érték a lánynak. Kínozták, marcangolták tépő fájdalommal. A neve mint valami kegyetlen madár röpködött a feje körül és bele-bele hasított. És neki közömbösnek kellett maradni. Nyugodtnak.

Amikor Klári meg Beleznai karonfogva mentek az utcán, szeretett volna közéjük állni, eltépni őket egymástól, hogy legyen, aki osztozzék vele, hogy lássa, hogy sír az a másik, hogy forgolódik ágyában, hogy sóhajt bele az éjszakába és hogy riad fel álmából.

Krausz papa nem vette tragikusan a dolgot:

— Talán azt hiszed, hogy nem fogsz férjhez menni? Ha akarod, neked is lesz holnap egy olyan vőlegényed, mint Klárinak.

Nelli ilyenkor vállat vont. Még azért titokban hitte, hogy visszajön, hogy kísérteni fogja a múlt, hogy végigcsókol a lelkén egy lebírhatatlan nagy vágyakozás, amely orvul ráveti magát és erőszakkal visszakényszeríti. És úgy fog megállni előtte, lehajtott fővel, mint bűnösök.

Klári egy reggel újságlapot adott oda. Nelli belenézett. Oda, ahová Klári mutatott.

Balázsiról szólt a hír. Hogy Dél-Amerikába megy. Néhány hónapra vagy még hosszabb időre.

— Elolvastad? — kérdezte Klári.

— El.

— Na ugye, hogy gazember. Közönséges gazember!

A kis lánynak villogott a szeme. Nelli azonban gyöngéden átkarolta:

— Nem — mondotta neki Klári szavával —, nem közönséges. Akit szeret az ember és aki minket szeret, az nem lehet közönséges.

— Hát szeret az téged?

Nelli kiegyenesedett.

— Szeret — mondotta határozottan és a hangja megtelt bizonyossággal. — Szeret, mert fél tőlem, mert fut, menekül előlem,

mert nem birna magával, ha közelebb volna. De így sem fog birni. Meglátod, eljön egyszer, onnan a tengeren túlról, a világ másik sarkából. Mert szeret.

Elhallgatott. A szobába betűzött az októberi sugár és egy darab hazug tavaszt varázsolt oda. A sugárzásban meggyulladt Nelli aranyos bóbitája. Olyan szép volt, hogy Klári átkarolta és a fülébe súgta:

— Igazad van, Nelli. El fog jönni...

●

Ne engedd, hogy elfeledtessék veled Trianont,

MERT:

Ausztria—Magyarország nem akart a szarajevói bombamerénylet után sem egyebet, mint azt, hogy a gyilkos titkos társaságokat haladéktalanul megszüntessék, — de biztositani kivánta Szerbia függetlenségét és területi épségét is. Szerbia ennek ellenére mozgósitotta orosz utasitásra hadseregét...

Az utolsó utszakasz

Írta: Giuseppe Marotta

1.

A következő elmesélt szerencsétlen esemény előtt Riccardo Zenda az embereknek abba a kategóriájába tartozott, melyet ellenállhatatlan kellemes zengzetességgel és bátor tervezések eszmetársításával gazdasági vezérnek vagy iparmágnásnak neveznek. Még azok is, akiknek számára az olyan fogalmak és kifejezések, mint építkezési vállalkozás, ipari befektetés, részvénytársaság satöbbi, keveset mondanak, azok sem kételkedtek Riccardo Zenda gazdagságában és hatalmában, mely állapot, akárcsak egy modern mesében, káprázatos márványpalotában és luxusautókban is megnyilvánult. A mérnök magas volt és testes és körülbelül ötven esztendős. Sötét göndör hajából jobb halántékára ősz tincs simult, melyet ő maga bizonyos melankóliás kacérsággal az öregség jeleként emlegetett, felesége azonban konok makacssággal pusztán a nap romboló hatásának tartotta. Különösen a mérnök keze volt figyelemre méltó — hatalmas szőrös fogdmeg-kéz, amelyről bizalommal fel lehet tételezni, hogy az élet bármely területén, úgymond a részvénytöbbséget bizonyítja, és amelyet ő maga azon a bizonyos május 17-én (az év ez esetben mellékes), olyan arckifejezéssel szemlélt, mintha most látná először. Mindez egy játékárúház kirakata előtt történt, ahol Riccardo Zenda a hatalmas autót, amelyben kényelmesen foglalt helyet, megállíttatta. Minthogy az iparmágnás két gyermek édesapja volt — a nyolc esztendős Paoloának és a hét esztendős Fulviónak —, a sofőr előbb arra gondolt, gazdája ajándékokat szándékozik vásárolni gyerekeinek. Azonban Riccardo Zenda eközben mind különösebben és aggasztóbban kezdett viselkedni. A kirakat előtt mozdulatlanul állldogálva akképpen nézegette szokatlanul nagy kezét, mintha nem tartozna saját testéhez; majd rápillantva a kirakatba kiállított játékszerre, hangosan és jóízűen kacagni kezdett. Néhány járókelő megállt, míg a sofőr sapkáját gyűrögette izgalmában, mert kényszeritve érezte magát a mérnököt tisztelettel jesen figyelmeztetni, hogy viselkedése nem nevezhető egészen normálisnak. Pár pillanat múlva ez történt: Riccardo Zenda könyökével betörte a kirakat ablakát, megragadta a játékvonatot, kényelmesen elhelyezkedett a járdára és paradicsomi boldogsággal igyekezett a

vonatot megindítani. Ennek ellenére békésen beleegyezett, hogy követi a hirtelen ott termett betegápolót, és egyetlen feltétele az volt, hogy a kirakatban levő összes játékokat magával vihesse. Beszéde és magaviselete egy boldogan játszó gyermeké volt, és a körülötte összeverődött tömegből hirtelen egy nő hisztérikus zokogása hangzott fel.

2,

A klinika, ahová Riccardo Zendát elhelyezték, egy csendes völgyben épült és természetes luxusszanatórium volt. Az itteni magatartás és viselkedés majdnem semmivel sem különbözött attól, mint amilyen a nagy szállodában szokásos. Csak hosszabb itt tartózkodás után lehetett észrevenni néhány gyanúsabb gesztust; például a parki medencében a víz soha nem volt magasabb öt centiméternél. Az egész házban nem létezett zsineg, kötél vagy zsinór, az üvegek és poharak törhetetlen, könnyű műanyagból készültek, míg az evőeszközök mintha valami varázsdróttal a jól megtermett, hallgatag és kitűnő megfigyelőképességgel rendelkező személyzet tekintetéhez lettek volna kötözve, akik zsonglőrökhöz méltó gyorsasággal és ügyeséggel, amilyen sürgősen csak lehetett, leszedték az asztalról. A sötétség beállta után azonnal villanyárammal működő szerkezet zajtalanul könnyű, de rendkívül szilárd, tetszetős mintával ellátott rácsozatot engedett le az ablakok elé, mintegy barátságos figyelmeztetésként, hogy ha valaki gyógyultan el akarja hagyni a klinikát, a normális út az irodán keresztül vezet a szabadba.

3.

Zenda esetével a klinikát vezető híres főorvos foglalkozott behatóan. Az elmebetegségnek egy különös formája volt, amely nem az egyéniség hasadásában nyilvánult meg, mint báró Del Ferrónál, aki saját magát gyümölcsöskertnek tartotta és éppen ezért a fák nyesése jelképeként levágta zakójának gombjait, miután megkísérelte ujjainak hosszát egyméretűre faricskálni. Zenda visszasüllyedt a gyerekkorba.

A mérnök nem mondott le nevéről, azt megszokta és kellemesnek tartotta, csak éppen az ötven éves Riccardo Zendától távolodott el örökre és visszatért negyven esztendővel ezelőtti gyermekkorába. Minden megjegyzés valóságos felnőtt külsejére, hajlamaira, érett korában szerzett sikereire, veszedelmes dührohamokat idézett elő, úgyannyira, hogy társaitól el kellett különíteni. A mérnök éjjeliszekrényén Salgari könyvei hevertek, szép időben megengedték, hogy a parkban piros és kék sárkányokat eresszen az ég felé, és mert abban az évben májusban olyan gyakran esett az eső, azt is engedélyezték, hogy idejét a fedett verandán töltse. A kirakatból el-

hozott játékszerek között egy doboz betű is volt, ezekből a nagyiparos néha pár soros szöveget is összerakott. Természetesen ezek a szövegek a főorvos íróasztalára kerültek, de a páciens lelkiállapotára vonatkozóan mindebből semmit sem tudott megállapítani a tudományos kutatás. Igazában csak vaktában összerakott szavak voltak, csak kétszer fordultak elő mondatok is. Az egyik, a május 26-i így szólt: „Ma bizonyos fokig meg vagyok elégedve jó sorsommal." A másik június 2-án este: „Sohasem fogjuk megtudni, hogy életünk sejtelem-e, vagy pedig emlékezés."

4.

Mafanti professzor hiába igyekezett páciensét a két mondatban kifejezett gondolatokra visszaemlékeztetni. „Belátom, hogy hibáztam, de ígérem önnek, megjavulok" — mondta Riccardo Zenda, olyan hangon, mint egy kis csibész, akit éppen friss csínytevésen kaptak rajta. Ezek után a pszichiáter tanácsosnak látta Signora Zendának férje meglátogatását engedélyezni.

Nem volt szerelmi házasság. Ezelőtt tíz esztendővel, egy fárasztó nap végén, miközben a mindenféle rendű és rangú alkalmazott fekete hullámként tódult ki az ajtókon, Zenda mérnököt szenvedélyes vágy fogta el egy csók után. Tekintete véletlenül titkárnőjére, Clarára esett, aki éppen arra várt, hogy ő is távozhassék. Vágyakozása pillanat alatt bejárta az egész világot, hogy visszatérjen a megszokott szőke hajú, szerény kellemű munkatársnőjére. Úgy csókolta meg, mint ahogy az ember egy darab papírt vesz elő a fiókból. Házasság után módszeresen rendezett boldogságában teltek az évek. Clara két gyerekkel ajándékozta meg a mérnököt akképpen, mintha bizonyos kötelességet teljesített volna néhai főnökének. — Mindezért Zenda szórakozottan hálás volt Clarának. Vagyona és hatalma mintegy visszavonhatatlan végzetnek engedelmeskedve, minduntalan gyarapodott és valósággal elözönlötte. Ki mondhat magáénak egy olyan férfit, mint Riccardo Zenda? Nyilván se önmaga, se családja, akármilyen patétikus szöveg díszítse is majdan káprázatos sírkövét. Ezeknek a rendkívüli embereknek az élete feltartóztathatatlan akció körforgása, akárcsak a víz, örök körforgása: tenger, gőz, felhő, eső vagy hó, patak, folyó és megint tenger, ahol az átalakulásnak ugyanaz a vesződése azonnal újra kezdődik. Munka és pénz a természetet utánozza, amennyiben ez egyik a másikká változik és fordítva, vég nélkül. Zenda még szabad ideiében is számokkal és tervezetekkel foglalkozott. Clara, aki mindezt intuitive érezte, a világért sem zavarta volna. Amikor a mérnököt kitüntették a Munka Lovagrendjével s egy könnyelmű pillanatban kijelentette:

— Elutazunk egy hétre Capriba vagy San Remóba, és pedig

azonnal —, Clara, miközben egy csésze kamillateát és baldrian tablettát helyezett férje éjjeliszekrényére, szeliden mosolyogva azt válaszolta:

— Természetesen, de most aludnod kell mindjárt éjfél lesz.

Nem utaztak se Capriba, se San Remóba, e helyett másnap reggel közösen bevásároltak egyet s mást a városban, de amikor Zenda az órájára pillantott és észrevette, hogy fél tíz, villámgyorsan kisietett az üzletből.

Boldog volt-e Clara, vagy szerencsétlen? A mérnök soha sem tette fel ezt a kérdést magának, egyszerűen nem maradt erre ideje, de különben sem értett ehhez a kérdéshez. Clara engedelmeskedett, és ezzel megtette a magáét; a gyerekek különben is minden idejét igénybe vették, mert semmiképpen sem akarta őket nevelőnőkre bízni. Clara sem tett fel magának semmiféle kérdést, nem foglalkozott önmagával, és megelégedéssel könyvelte el, hogy az idő olyan gyorsan múlik. Egyszer — éppen karácsonykor — nem tudott ellenállni esztelen ötletének és férje szalvétájába egy levelet dugott. A mérnök felbontotta és meglepetve nézte, hogy a boríték egy üres darab papírt tartalmaz. Megértette. Clarát a bűntudat valósággal megsemmisítette és nem törődve a személyzet jelenlétével, hangosan kérlelte férjét:

— Bocsáss meg, Riccardo, rém ostoba voltam, nagyon szégyellem magam! Bocsásd meg! — és szorgoskodva megtöltötte gyorsan a mérnök poharát borral.

Mindent tekintetbe véve, tragédia és szorongás nélküli szerelem volt, mindaddig a napig, amíg a klinikán viszont nem látták egymást. A beteg a kertben tartózkodott és szappanbuborékokat lövellt báró Del Ferróval együtt, aki kivételesen a mai napra felfüggesztette önmagán végzett kertészi működését. A buborékok szivárványos csillogásán keresztül hirtelen feltűnt felesége lefogyott fehér arca. Zenda azonnal mindent abbahagyott és kitárta karját:

— Végre, mama — mondta. — Hogy vannak a testvéreim, Paoloa és Fulvio?

Clara összeesett volna, ha a professzor nem támogatja, végül is el kellett vezetni. A mérnök nem tiltakozott. Leült egy grupp szélére, és arca elszomorodott gyerek tanácstalanságát tükrözte, aki nem érti, mi rosszat cselekedhetett.

A következő napokban vidámabb és nyugodtabb volt, mint különben; már kora reggelenként felkelt és mindaddig, míg a kellemes júniusi időjárás tartott, önfeledten játszadozott a fák alatt.

5.

Az ideggyógyász munkája hasonlatos a türelmes háziasszonyéhoz, aki az összegabalyodott gomolyagban keresi a szál végét, hogy

rendesen felgöngyölítse. Természetesen a mérnök minden szavát, megjegyzését jelentették a professzornak. Amikor közölték, hogy a nagyiparos egy virágon pihenő pillangóra hajolva azt mondta: „Ez ez első áldozásod, nem igaz?", Mafanti professzor vonogatta a vállát. Különben éppen ezen az éjszakán tört ki az emlékezetes június 12-i hatalmas orkán, amelynek lezajlása alatt egy villám lángba borította a klinikát.

Az ördög rángó farka tűzvésszé éleszti a lángokat és oda vezérli, ahová akarja. A második emeleten a villám szétrombolta a gyönyörű tölgyfa lépcsőt, amely a főkijárathoz vezetett; az ablakokat és melléklejáratokat lezárta az acél rácsozata, melynek villanykapcsolóia többé nem működött. Mialatt a tűzoltók fűrészelték a vékony, de rendkívül ellenálló acélrudakat, addig a második emeleten, ahová nem volt több bejárat, tragikus jelenet játszódott le. Ugyanaz a báró Del Ferró, aki éveken keresztül kitartóan gyümölcsöskertnek tartotta magát, élénken figyelte a felcsapódó vörös lángnyelveket, majd hirtelen tombolni kezdett.

— Most már elég! — kiáltotta és megragadva egy letört fadarabot, betegnek, egészségesnek őrjöngve nekirontott. A vézna, roskatag báró dühöngő óriássá vált. A téboly olyan varázsló, aki mindig Don Quijoténak ad igazat.

Három izmos ápoló jelent meg, de ők estek elsőnek áldozatul. Rettenetes kép volt. Állati nyögés és szűkölés hallatszott; csípős füstszag terjengett, egy elmebeteg nevetve lépdelt az őrjöngő Del Ferróhoz és megérintve hatalmas, Beethovenéhez hasonló homlokát, azt mondta:

— Ide kérem...

A báró két karját felemelve csapott le áldozatára rögtönzött fegyverével.

Mafanti professzor éppen revolverének ravaszára helyezte ujját, amikor kemény kéz visszatartotta.

— Majd én elintézem, ne mozduljon — mondta valaki határozott, éles hangon.

És Zenda mérnök lehajtott fejjel máris nekirohant a dühöngőnek és földre teperte. A tompa ütések, a zúgó lárma, ami ezután még következett, nem szorul magyarázatra, mert a mentőakció folyamatban volt, és a két ember, akinek még néha mondanivalója volt egymás számára, Zenda és Mafanti, ott álltak a klinika előtt és nézték az ívelő vízsugarakat és a visszatükrözött lángcsóvákat.

Mintha a mérnök gyerekes viselkedése hirtelen eltűnt volna, olyan férfivá vált, aki éppen egy nehéz feladatot oldott meg. A hírneves ideggyógyász, miután hosszasan mustrálta Zendát, lassan és megfontoltan megszólalt:

— Signor Zenda, talán a legkényelmesebb lesz, ha azt mondjuk, a tűzvész által okozott hirtelen sokk gyógyító hatásának bizo-

nyult. De az igazság az, hogy ön, általam ismeretlen okból, beutalása pillanatától kezdve a mai napig szimulált.

— Úgy van! Nem is tagadom — mondta a mérnök anélkül, hogy tekintetét lesütötte volna.

Egy pillanatig hallgatott, majd folytatta:

— Mondja kérem, minek nevezi az önök tudománya az embernek azt a szükségletét, hogy halála előtt legalább egyszer igazi és valódi szünidőt tartson a feltartóztathatatlanul elmúló időben?

Két elegáns vízsugár keresztezte egymást egy ablak tűzrózsája fölött; olyan volt, mint egy címer vagy ex libris.

(Olaszból fordította: Pávai Mihály.)

●

Ne engedd, hogy elfeledtessék veled Trianont,

MERT:

A francia Reclus, a világ legnagyobb földrajztudósa állapította meg, hogy az európai kontinensen nincsen egyetlen állam sem, amelyik olyan megbonthatatlan, szétszakithatatlan földrajzi egység volna, mint volt a csonkitatlan Magyarország.

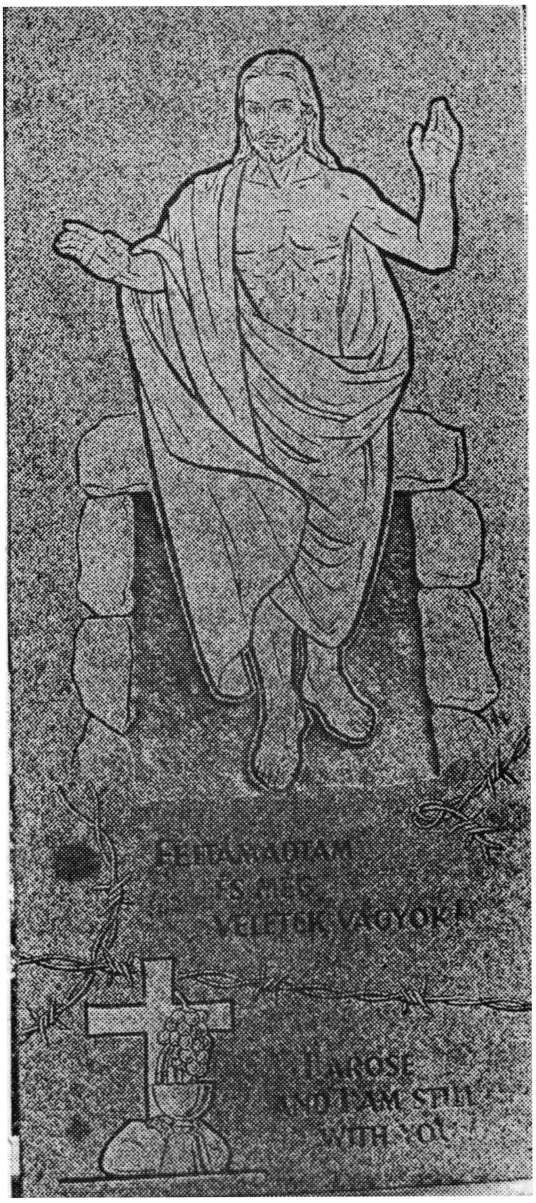

Valljuk meg hitünket Jézus Krisztusban, aki üdvösségünkért emberré lett, kereszthalált szenvedett, feltámadott és uralkodik mindörökké, és minket is uj életre támaszt

Juhász Géza

Üvegfuvola

(Reményik Sándor emlékének)

Jött szelíd varázzsal, ifju vándor,
messze csillag halvány követe:
elrévült pilláin át kilángolt
egy magasabb ég igérete.
Szótlan ült a kurjongók körében,
itélet volt tiszta mosolya,
s ritka kegy, ha megcsendült törékeny
ujja közt az üvegfuvola.

Ez az üvegfuvola,
mint galambszárny könnyü tolla,
átsuhant az éji kerten:
sóhajtott az estike,
titokzatos félelemben
dobogott a lány szive.

Égre kiáltott bününk, s az ég
belefáradt már, hogy megbocsássa.
A nap ragályt szórt az ürbe szét,
megbomlott a csillagok futása,
hegy besüppedt, csuccsá nőtt a völgy.
birodalmak szennyben elmerültek,
a Kárpátok lánca összetört,
örvény zuzta szét az ősi földet.

Csak az üvegfuvola,
mint végitélet dala,
harsogott a vérözönben,
mint riasztó harci kürt:
„Eredj, ha tudsz!" — Visszadöbbent
a székely láb, s már nem menekült.

Nem született nála békességre
senki jobban még e sártekén.
Minden simogató becézésre
tőrrel vájt az agyába a kin.
Mégis, mint megkövezett apostol
zengte leroskadtig őrhelyén:
„Üdvötökre sujt az égi ostor!"
Nőtt a dicskör megpróbált fején,

s ujjongott a fuvola.
Mint angyali kék vitorla
vágtatott a végtelenben,
s zugta át a viharon:
„Csillagok közt őr az Isten!
Van igazság, irgalom!"

Halálosan megkinzott hazája,
te, komorsziklás, virágos Erdély,
eljutottál a föltámadásra,
de hol prófétád, hogy ünnepelnél?
Hol a hü, ki végsőkig kitartott?
Borulj alázattal a sirjára.
Többet tett, mint minden hősi kardod,
az ő gyönge üvegfuvolája.

* * *

Sipos Bella:

A három próba

ÉLT EGYSZER RÉGEN, még a sarkantyus ludak idejében egy árva csobánfiu, Ferusnak hivták. Tavasztól hóharmatig a havason tanyázott, őrizte a juhokat éjjel-nappal, nehogy a farkasok kárt tegyenek a nyájban, s a juhosgazdák majd bottal fizessék a pásztorbért. Hogy, hogy nem, egy meleg nyári délben meglegyintette az álomszellő, lekoppant a szeme, elaludt, mint a tej. Mire felébredt, eltünt a legszebbik anyajuh, s vele a báránykája. Alighanem eltekeredtek és bokros helyre tévedvén, a csipke közt vergődnek. Igy gondolta Ferus. Ahajt berekesztette a nyáját az esztenába és körözni kezdett az irdatlan havason.

JART, KERENGETT NAPSZÁLLTÁIG, minden szurdokba leereszkedett, minden bokrot megzörgetett. Sehol semmi. Még nyoma se, hogy vadállatok gazolták volna el a juhot meg a báránykát. Mikor feljött a hold, ujból nekivágott a rengeteg erdőknek. Meg-meglált, fülelt: nem bégetnek-e valahol az elveszettek? Csak az éjjeli baglyok huhogtak a feje fölött. Már azon volt, hogy abbahagyja a hiábavaló keresgélést, visszafordul az esztenára, mikor valami csattogás ütötte meg a fülét... Hátha emberi lélek jelez, s ő azt megkérdezheti.

A HANG UTÁN INDULVA, pázsitos tisztásra bukkant, s ott egy leányra, aki ruhát sulykolt a patakban. Hanem a leány mintha nem földi anya szülötte volna! Sarkig érő haja olyan fényesen tündökölt, mint a nap s a hold együtt, s a két szeme, mint a páros csillagok. Ferus alig merte megszólitani.

— Szépséges leányka, nem láttál-e errefelé egy gazdátlan juhot a bárányával?

— Láttam — felelte a leány —, de ne fáradj utánuk egy lépést se. Mert azokat Tündér Erzsébet édesanyám befogta, s amilyen könyörtelen természetü, semmiért ki nem adja. Hófehér gyapjokból tündéreknek fog köntöst fonni-szőni.

— Na, akkor vége a pásztorságomnak — sóhajtott Ferus nagy szomoruan. — Árva létemre földönfutóvá kell lennem, hanem agyonvernek a gazdák az elveszett jószágért.

A TÜNDÉRKISASSZONY megsajnálta a szép szál csobánfiut. Még a szive is belésajdult, olyan erősen sajnálta.

— Ne busulj, kedves fiu, segitek én rajtad — biztatta lelkesen. — Beloplak tündéranyám várába, aztán te lopd vissza juhaidat.

AZZAL EGY SZÁRNYAS SZEKERET rajzolt a homokba. Hát láss csudát, az irott képből aranyküllős szekér kerekedett. Arra a tündérleány a teknőt a mosott ruhával feltette, Ferust bebujtatta az ülés alá, és hipp-hopp, egy szempillantás alatt hazarepültek tündérvár udvarába.

FERUS CSENDESEN LAPULT az ülés alatt, várta az alkalmas időt, ahogy megbeszélték volt. Ebéd után Tündér Erzsébet szokása szerint lehevert gyémántos ágyára. Mikor a leánya látta, hogy jó mélyen aluszik, kiosont az udvarra, szólitotta Ferust. A kétrejtekes kotécból kiszabaditották a juhot s a bárányt, és feltették a saroglyába.

— Most már lopj el engemet is, szivem kedvese! — sirta el magát a tündérkisasszony. — Örömestebb lennék hüséges feleséged, mintsem büntetést szenvedjek könyörtelen anyámtól.

FERUS AZT SEM TUDTA, hová legyen boldogságában. Ahajt felnyalábolta a lányt, fel a szekérre. Csakhogy korán örültél jófiu! A kisbárány rini kezdett a saroglyában, s ez őket elárulta. Tündér Erzsébet felébredt és kirontott az udvarra. Mindjárt átlátta, hogy szökni akarnak. Egyetlen fuvintással porrá fujta a szárnyas szekeret és rárivallt a fiura:

— Bucsuzz el az élettől emberizink, mert most tégedet is elfujlak.

EGY PILLANATRA elhült a vére Ferusnak. De megèmberelte magát, bátran farkasszemet nézett a veszedelmes fehérnéppel:

— Tisztelt tündérasszony! Kied rabolt előbb az én nyájamból, és csak kiedet utánozom. Nem volna igazságos, ha elfujná életem gyertyáját. Inkább mondja meg, mivel válthatnám ki a két jószágot, és milyen áron nyerhetném el kedves leányát, kit szivből megszerettem?

— Nem bánom, alkudjunk! — engedett Tündér Erzsébet. — Most mindjárt eljátszom előtted három dolgot. Ha ezekben is utánozni tudsz, viheted a juhot bárányostul, s a rusnya leányomat is. De előre figyelmeztetlek, ha belesülsz a próbába, nemcsak testedet, a lelkedet is porrá fuvom... Kezdhetjük!

AZZAL KIHOZATOTT AZ UDVARRA KÉT SZÉKET, két mosdótálat és elkezdett vetkőzni. Levetett hét tündérköntöst, egyenként összehajtotta, letette a szék karjára.

Szegény csobánfiunak honnan lett volna annyi ruhája, hogy

utánozni tudja?... Egyetlen inge volt, azt levetette, szétkasitotta hét darabra, s a foncsikákat szépen összehajtogatva a szék karjára tette.

JÓ LESZ VIGYÁZNI, gondolta Tündér Erzsébet, nehogy a rongyos birkapásztor tuljárjon az eszén. Hirtelen varázsolt magának tizenhét szappant, s egyike a másik után véve, mosdani kezdett.

Ferus soha életében nem mosdott szappannal, nemhogy tizenhét, de egy darabka sem volt a zsebében. Hát ugy mosdott, ahogy a vályunál szokott. Keresett az udvaron tizenhét lapos kavicsot, s azokkal a kőszappanokkal rendre megsurolgatta orcáját, fülét, nyakát.

TÜNDÉR ERZSÉBETET ölte meg a csuda. Erősen törte a fejét, mit is mutasson harmadszorra, hogy azt a fiu semmiképpen ne tudja utánozni... Parázs szenet juvintott a földre, s elővarázsolt két nyársat. Az egyiket magának, arra fel volt szurva egy nagy hus; a másik nyárson, amit Ferus kezébe nyomott, nem volt semmi.

— No, barátocskám, süssünk pecsenyét! — parancsolta s kezdte forgatni a hust a tüz fölött.

De mit süssön Ferus? Aj, ravasz tündérje, ezt jól kifundálta! Gondolkozott, erőltette az eszét, aztán előrántotta bicskáját és kikanyarintott egy szeletet a combjából. Azt huzta nyársra pecsenyének.

AKKOR TÜNDÉR ERZSÉBET tüzbe vágta a nyársat, mert látta, hogy a csobánfiu minden próbának megfelel. Elfogadta vejének. Megölelte Ferust, mint leendő anyósa. A hust, amit a fiu a combjából vágott volt ki, helyére ragasztotta és egy lehelettel begyógyitotta.

CSÓK IDE, CSÓK ODA, Ferus és a szépséges tündérlány még aznap egybekeltek. Máig is élnek, ha meg nem haltak azóta.

Reményik Sándor:

Holtomiglan

ÉN EGYSZER JÁRTAM már ezen a tájon.
Különös volt és kísérteties.
Minden ugyanaz volt és mégis más volt –
És ember, ember nem volt kivülem.
De ember voltam vajon én-magam?
Dél volt, delelőn állt egy furcsa nap,
De az árnyék, mely feketén feküdt,
Jövő sorsom riadt árnyéka volt
Csupán — nem az enyém.
Én testtelenül — kép voltam csupán,
S minden körül: az Oltárkő-orom,
A tó, merev szurony-szálfáival,
Melyet Gyilkosnak hivnak egykoron,
S tovább a szirt-szoros nőttön növekvő,
Mennyet ostromló rohamosztaga:
Egy eljövendő nagy világteremtés
Ködös tervrajza volt csak — semmi más.
Éreztem: a szikla tapinthatatlan,
A tó vizének nincsen hőfoka,
Az ős-fenyők is illattalanok,
S ha kést döfnek most hirtelen szivembe,
A döfés nyomán nem buggyanna vér,
Le nem zuhannék, lengve ugy maradnék,
Örvénylő kép-sereggel körülöttem.

EGYSZERRE CSAK mellettem állt egy lány.
Tündér volt, táj-szellem volt, Muzsa volt?
Én voltam nőalakban, szebb-alakban?
Jobb alakban? Tisztább lehetőségben?
Jöttét nem jelentette semmi más,
Csak hogy a fenyők illatozni kezdtek:
Micsoda szüzi lét-előtti illat!
A lány rám nézett. Felittam az arcát
És elmerültem szemében egészen.
Egy bizonyos: az, hogy nem Éva volt,
S nem Ádámként álltam mellette én.

S körül a táj, a kisérteties,
Teremtést megelőző kép-világ
Mindenre inkább emlékeztetett,
Csupán az Édenkertre nem.
Egyet tudtam: ez a leány valóság.
A sziklák, ha majd testet öltenek,
S hegyek lesznek, nem lesznek ily valók.
A tó, száraz szurony-szálfáival,
Kőkeretes, mély medence-szemével
Nem lehet ilyen gyilkos-szép soha.
Ez a lány lesz az egyetlen valóság,
Mert ime, körül minden testet ölt,
Formába nő, mulik, elváltozik,
Ő halhatatlan sugallat marad.

RÁM TEKINTETT tündöklő-komolyan:
„Tudod-e, hogy menyasszonyod vagyok?
Tudod-e, hogy az Oltárkő-orom
Minden templom-oltárnál magasabb?
Tudod-e, hogy e kisértet-vidék
Most a mi esküvőnknek szinhelye?
Tudod-e, hogy e lét-előtti csend
A mi felharsanó nász-énekünk?
S tanunk a meg nem teremtett világ?
A megteremtett világba te elmégy,
És jő eléd sok kedves nő-alak,
Szeretni fogsz, de senkit sem egészen,
Mert minden drága arcon csak egy csillám
Csillan meg abból, amit rajtam látsz most.
Néha azt hiszed, a szived szakad,
Ha el kell engedned egy-egy kezet,
S nem fog a szived megszakadni mégsem,
Csak fájni fog utánuk — és utánam,
Mert mindenkiben kicsit én leszek.
S nem lesz neked soha menyasszonyod,
Mert én vagyok a te menyasszonyod.”

„HÁT TE — kérdeztem vértelen ajakkal —,
Te legalább mindig szeretni fogsz?
Ha beteg leszek, ülsz-e ágyam szélén?
Ha megrokkanok, szeliden vezetsz-e?
Végórámat könnyebbé varázsolni
Szent szépség-morfiummal fogod-e?”
Nem mertem ránézni, mikor felelt:
„Ez furcsa, egyoldalu esküvő,

Örök hüséget te fogadsz nekem,
Engem nem köt hozzád se föld se ég.
Meglátogatlak, mikor akarom.
Megleplek, mikor nem is álmodod
S halommal hullatom a kincseket
Öledbe egyetlenegy öleléssel.
Vigasztalásul adhatod tovább
Aztán, mit bánom én, kinek!
Mikor eltüntem, oly szegény leszel,
Hogy nábob lesz a te lelkedhez képest
Ama bizonyos templom egere.
Igy fel nem magasztalhat földi asszony.
S most esküdj, im, az Oltárkő fölöttünk —
A vén világ-sekrestyés felgyujtotta
Rajta a csillagok árny-képeit."

KEZEM kihült a különös lány
Kezében — aztán megforrósodott.
A hangom is megszinesedett, nőtt:
Tanuskodjatok hát sziklatetők:
I g e n szeretem ezt a nőt!
Aztán, mint sulyos, borzasztó követ,
Esküm a szurony-szálfás, gyilkos tóba dobtam:
„Holtomiglan"

(Kolozsvár)

Albena

Írta: Jovkov Jordan

★ *AZ UTON — a kocsma és a Horoz-malom között — egy szekér állott utrakészen. A csendőröknek ezzel a szekérrel kellett bevinni Albenát a városba. Az utcákról és udvarokról asszonyok szaladtak a látványosságra és mivel csak ugy ugrottak ki, ahogy dolgoztak, sietve fel- vagy legyürték karjukon a ruha ujját. Akik a malomban voltak, azok is mind a szekérhez rohantak. Pedig ott sohasem csődült össze annyi nép, mint most husvét felé. Fenn a dombon látszott az a ház, ahonnan Albenát fogják kivezetni. Mintha kivülről is megbélyegezte volna a szörnyü gyilkosság, amelynek szinhelye volt: mig a többi házak ki voltak meszelve és fehér falaikkal meg kék ablakpárkányaikkal ragyogtak a tisztaságtól, Albena háza elhagyatott és piszkos volt, falai repedezettek, mintha villám sujtotta volna. Két csendőr állott mellette, egyik az ablaknál, másik az ajtónál. Albena bent volt.*

Sok dolog, sok apró kis eset, amit egyébként észre sem vettek, meg el is felejtettek volna, most nem maradt említés nélkül és nem egyszer, sem kétszer mondogatták el egymásnak. Mindegyik be akarta bizonyitani, hogy megsejtett és megérzett valamit. Voltak parasztok, akik már három-négy napja várták, hogy a malomban rájuk kerül a sor — igy az eset közeli tanuinak tartották magukat. Közülük néhányan a legnagyobb részletességgel magyarázgatták, hol és miként üldögéltek egyik nap; hogyan beszélgettek először a gólyákról, hogy korán jöttek; aztán hogyan nézegették a mezőket és hogyan tárgyalták meg, hogy más évben mikor voltak éppen ilyen zöldek, ennyire sürük és buják, hogy még a jószágot is ki kellett rájuk hajtani. — Csak aztán — mondogatták, — amint nézegették, hogy meszelnek és tisztogatnak átellenben husvétra az asszonyok, látták Albenát is, amint járt-kelt az udvaron. Járásáról és egyenes testtartásáról meszsziről is megállapitották, hogy Albena milyen szép. De Albena sem akkor, sem másnap nem jött le a kocsma melletti kuthoz vagy a malomhoz, ahol ura, Kucar dolgozott.

★ *HA A MEGGYILKOLT NEM KUCAR LENNE, aligha vetne rá most ügyet valaki. Kellemetlen volt ránézni is, lompos, durva ember volt. Folyton csak dolgozott és hallgatott. Fáradha-*

tatlan, mint egy gép: egészen belephette a liszt, ő csak hurcolta a nehéz zsákokat, s bár a napnak minden szakában ott volt és találkozni kellett vele, csak elmentek mellette, mintha nem is élő ember lenne, hanem tárgy. Eleinte sokat beszéltek róla, de csak azért, mert csodálták, egy ilyen ijesztet, mint ő, hogy vehetett el olyan szép nőt, mint Albena. — A szép almát a disznó ette meg — mondogatták, de végül ezt is abbahagyták és többet nem foglalkoztak vele. Kucarról a falu is elfelejtkezett. Most emlékeztek vissza néhányan, hogy az utóbbi napokban ez a hallgatag, türelmes ember váratlanul haragos és dühös lett. Előtte csak egy ur létezett — Nyagul, a malomkövek mestere. Arra hallgatott, annak ugy alárendelte magát, mint egy rabszolga. De ime két-három nappal közvetlenül a gyilkosság előtt Nyagul egyszer odaszólt neki valamit felülről, mire Kucar összerázkódott, visszamorgott, aztán csak leste ferdén, mint egy bika. Ugy látszott, még Nyagul látása és hangja is bosszantja.

Nagyhét szerdáján hallatszott, hogy Kucar meghalt és mig kérdezgették, hogyan és miben, elterjedt a hir, hogy meggyilkolták. Kicsi, alig kétéves gyermeke, s éppen ebben látták az Isten ujját, mondta meg, hogy anyja éjjel apja arcára vetette kötényét, aztán egy ember lépett be, ki viaskodni kezdett apjával. Ez kabátban volt, s a kabátján prém. Ennyit mondott a gyermek és több nem is kellett. Albena beismerte és megvallotta az igazat. De hogy ki volt a férfi, azt semmiféle igérgetésre és ijesztgetésre sem mondta meg.

★ EZUTÁN EBBEN AZ ÜGYBEN Vlaszju apó volt az első tanu. Egy munkakerülő, jókedvü s fecsegő ember, aki minden nap körüljárta a kocsmát és a malmot, mint az ebek a mészárszéket. Ha néhányan iszogatnak, Vlaszju apó már hozzájuk szegődik, nevet, énekel velük és — az asztalnál jut pohár neki is. Itt a malom melletti kocsmában jött össze egy emberrel, aki nehéz, durva posztókabátot és prémes gallért viselt. Szép szőke volt, kucsmája hátracsapva, haja összekuszálva. Látszott rajta, hogy micsoda varázslat igézte meg: a többiek kiabálnak, énekelnek körülötte, de ő mintha süket lenne, csak Albenát nézi, hogy járkél az udvaron, csak felőle kérdezősködik. Két napig megvolt és nyoma veszett. Reggelre pedig hallatszott, hogy Kucart meggyilkolták.

Derék fiu volt, Vlaszju apó evett-ivott vele, de mégsem palástolhatta el az igazságot. Szavaiból kideritették, hogy kicsoda-micsoda és honnan való ez a prémes kabátu ember, és lefogták. A törvénybiró most vallatgatta a községházán. Azt mondta, hogy semmit sem tud. Lehet. De nemsokára majd csak megelégeli és éppugy mint Albena, kell, hogy megmondja az igazságot.

— *Jönnek — kiáltott fel valaki, — hozzák Albenát!*

A szekér körül álló tömeg összerezzent; felülről, a dombról jött Albena, utána két csendőr. Mindenki tudta, hogy Albenának az volt az utolsó kívánsága, hogy felöltözhessen ugy, ahogy neki tetszik. Ezért is késett. Ime, teljesen kicserélve jött, ahogyan ritkán látták.

— *Aztán miért cicomázta fel magát — mondta az egyik asszony, — esküvőre megy-e, vagy az akasztófa alá?!*

— *A kötélen is szép akar lenni.*

— *Hiu szépsége! Az emésztette el...*

Vlaszju apó pedig, aki szintén itt volt, éppen hadonászott maga előtt a botjával. Topogott ide-oda és ujra suhintott egyet.

— *Ejnye, Vlaszju apó — nevette el magát az egyik menyecske —, az ördögökkel verekszel? Mit suhingatsz?*

— *Lóbálgatom. Nézem, elérem-e, pofon csapom, amikor erre megy. Fejen teremtem, hogy lássa... Itt van az ő törvénye, ennek a becstelennek...*

★ *ALBENA MÁR KÖZEL VOLT. Ő ment elől, utána a két csendőr. Nem volt ember, aki nem ismerte Albenát, de amikor ismét közelről látták, mindenki visszatartotta lélegzetét. Albena ugyanaz az Albena volt, csakhogy nem nevetett, szeme nem játszott, mint előbb, hanem szemét vékony szemöldöke alá rejtve lefelé nézett. Kék szukmányt és rövid rókaprémes ujjast hordott. Kezét alázatosan maga előtt tartotta, mintha templomba menne. De amikor a két emberfal között volt és fölemelte szemét, azt a tekintetet, amit ismert minden férfi és ami most még szebb volt, mert fájdalom nehezedett rá, s azok a vékony szemöldökök, az a fehér arc, ebből a nőből mintha a varázslat áradt volna, mely szelidit és lenyügöz. Bünös volt ez az asszony, de szép volt. Az asszonyok, akik készen álltak már a szapulásra, ugy hallgattak, Vlaszju apó botja pedig meg se moccant.*

És ebben a csendben, ebben a néhány pillanatban csoda történt: a legkeményebb szivek is felengedtek, sajnálat meg jóság csillogott a férfiak és asszonyok szemében.

— *Albena, leányom — zokogott fel egy női hang, — mit tettél, Albena?!*

— *Ah, Albena, Albena!*

Albena megáll.

— *Dimka néni — kiáltja, — bocsáss meg! — Aztán mikor a másik oldal felé fordul: — Ljuca, Tudorka, Szavka, bocsássatok meg! Isten veletek, Isten legyen mindnyájatokkal!*

Sokan már sirtak, Albena ellenben egyre olyan nyugodt szomorusággal ment, továbbra is olyan szép volt.

— *Bocsássatok meg! — kiáltotta mindenkinek. — Fiatal vagyok, vétkeztem. Bocsássatok meg!*

Az emberek felzokogtak és feléje tódultak. Leginkább az asszonyok özönlöttek hozzá, de a csendőrök visszatartották őket. Akkor valahonnan Vlaszju apó hangja hallatszott:

— *Fiuk, tartsátok vissza, ne adjátok! Mi lesz a falu Albena nélkül!*

Albena a szekérhez ért, felszállott és állva még egyszer elkiáltotta:

— *Vétkeztem, bocsássatok meg!*

Aztán leült és hallgatott. Akkor hozták oda a gyermekét, azt, aki elárulta. És amint látták, hogy öleli, csókolja, nem maradt ember, aki könnyet ne érzett volna szemében.

EGYSZERRE CSAK MEGÁLLT A MALOM. A motor, ami megszakitás nélkül éjjel-nappal pöfékelt fenn a vaskéményen, mint egy szív, hirtelen megállt és elhallgatott. Azt hitték, hogy elromlott valamije. De ime, a malom széles kapujában Nyagul jelent meg, a kövek mestere, keresztül törte magát a szekereken és lovakon és ide jött.

— *Valószinüleg azért állitotta meg a malmot, hogy ő is szétnézzen — mondták egyesek.*

De Nyagul utat nyitott magának, a szekérhez jött és magára öltve kabátját, rövid, prémgalléros kabátját, felugrott a szekérre és leült Albena mellé. Feljajdultak az emberek:

— *Ha Nyagul tréfálna, nevetne hozzá — de fehér volt, mint a vászon.*

— *Lefelé! — kiáltott rá a csendőr és megragadta a vállánál fogva. — Szállj le!*

— *Nem szállok le — veszi át a szót Nyagul. — Én öltem meg Kucart.*

— *Mit, mit mondott... — kiáltotta Csokoja Marin biróhelyettes. — Hát ez szép, lehetséges?*

A csendőrőrsparancsnok intett a kezével.

— *Igazat mondott? — kérdezte Albenát.*

Albena bólintott a fejével és elsirta magát. A szekér körül sürü embertömeg szorongott. És mintha csak most nyilt volna ki a szeme mindenkinek, látták, hogy Nyagul is szőke és szép, hogy kucsmája hátra van csapva, hogy üstöke borzas. És ő is rövid, prémes posztókabátot hordott. Minden világos lett, mint a nappal.

★ *FELKIÁLTOTT, FELZAJDULT MINDENKI. Amikor a csodálkozás elmult, az Albena iránti sajnálat egy pillanat alatt eltünt. Asszonyi szemek megint célba vették Albenát gyülöletük nyilaival s valahol hátul Vlaszju apó botja is felemelkedett.*

— A szuka — kiáltotta — még egy házat tönkre tett!

— A férfiak szeméről lehullott a hályog, bár Albenáról egyelőre semmit sem mondtak, mintha nem tudták volna eltürni, hogy Nyagul ül mellette. De mindez olyan gyorsan és váratlanul jött, hogy senki sem tudta, mit gondoljon és mit mondjon.

Zavarban volt Csokoja Marin, a bíróhelyettes is.

— Nem lehet ez — kiabálta és olyan volt a tekintete, mintha villám sujtotta volna. — Hogyan, Nyagul ilyen... mindannyian ismerjük, becsületes ember, nem lehet. Szállj le, Nyagul!

— Hajts! — kiáltott az őrsparancsnok, aki már felszállt a szekérre. De Csokoja megfogta a lovakat a kantáruknál.

— Őrsparancsnok úr, kérem, várjon! Hogy lehetne... Ennek az embernek felesége, gyermekei vannak. Demir — kiáltott oda a kocsisnak, — szaladj és hivd Nyagul feleségét. Gyorsabban!

— Hajts! — ismételte az őrsparancsnok.

— Hová, a városba?

— Nem, a községházára, a törvénybiróhoz.

★ ÉS A SZEKÉR gyorsan tovagördült. Egy asszony szalad elő a malom felől. Sovány, idő előtt megöregedett, elhervadt. Nyagul felesége volt.

Először csak hallgatott anélkül, hogy értette volna, mit mondanak neki, aztán rohant a szekér után, de egyszerre megtorpant, a földre zuhant és szemét tenyerébe temetve zokogott.

Bolgár eredetiből fordította: Bödey József

Végre itthon!

Írta: Krúdy Gyula

★ A KÖVETKEZŐ TÖRTÉNET Szindbáddal egy messzi határállomáson esett meg. Nagy vasúti étterem volt itt, ahol naphosszat üldögéltek az utasok vonatjaikra várván. Mintha valami nagy vásár lett volna valahol a közelben, annyi mindenféle ember utazott. Oroszország felé megy innen a vonat, de még magyar területen vagyunk. A vasutasok pattogva, kiabálva mondják a magyar szavakat. „Indulás!", kiáltják teli tüdőből a mozdonynak, mint a koporsóban földbe ereszkedő jóbarát után kiáltunk, — mert aztán már nincs Magyarország.

A rövid kéményes Pacifice-mozdonyok nagyot szusszantva rohannak neki a sínpárnak, amely most már magányosan nyúlik befelé, a hegyek közé. Már az a dértől csillogó sín is idegen, a hegyek másoké, a fák barátságtalanok, — messzire piroslik egy falu tornya. Ilyen tornyok nincsenek Magyarországon. A határállomásnál leszállított magyar vasutasok, fűtők, kalauzok összetekergetett köpennyel vállukon, kezükben a kis fekete táskával, vonatjuk után néznek, amíg a pályaudvarból kirobog, mint elutazó diák után pillantanak a szülők; — a lembergi kocsiból jókedvűen int egy hosszú hajú fiúcska a nagybajuszú magyar kalauznak, — az utolsó kocsin a lépcsőre kapaszkodva áll az idegen vasút cifra ruhás embere és ünnepélyesen szalutál az utolsó magyar állomásnak.

★ ITT ŐGYELGETT SZINDBÁD naphosszat, az étteremben és a sínek között, mert valamely táncosnőt várt Oroszország felől, akinek ezen az állomáson lehetett csak megérkezni. Régen volt! Ki tudná azt manapság, hogy miért várta Szindbád a táncosnőt.

A déli vonattal magyar színtársulat érkezett az állomásra... Ősz volt, deresedtek a fák: szegénykék téli állomásukra igyekeztek, egy felső-magyarországi városbá. Olyan izgatottak voltak mindnyájan, mintha most ültek volna először vonaton. A nők sikoltó hangon beszéltek, a kezükben tartott skatulyákat keresték. A férfiak egymásnak kiabáltak, hogy el ne vesszenek.

— Maguk csak üljenek be, — kiáltotta egy erélyes hangú, nagyorrú és bozontos üstökű férfiú —, én majd lebélyegeztetem a jegyeket a főnökkel. El ne kóboroljanak, mert mindjárt itt a vonat... Cecil!

— Mi az? — felelt egy vörösképű, kövér dáma.

— Semmi. Csak el ne vesszen semmi.

Tizen-tizenketten lehettek. Amint nagy zajgással, de egy rajban betolongtak a zsúfolt vasuti étteremb:. A tarka nadrágos férfiak elkényszeredett arcaikkal, olyan formán jelentek még Szindbád képzeletében, mintha valahol színpadokon vagy régi képesújságban látná őket. Nini, a kalapok a férfiak fején! A tarka kendők a nyakon és a kis malaclopók a vállakon! A vidéki férfiszinészet divatja nem változik. A kis súgó selypítve kiált egy aranyszőke hölgynek:

— A teremtésedet! Itt maradj mellettem!

A nők már inkább értették a divatot, — persze ők is a maguk módja szerint. Igen nagy kalap volt akkor a divat, és a földig érő világos selyemköpönyeg. Kár, hogy e szép kabátok régi foltokat hoztak magukkal, mint kis emlékeket a különböző nyári állomásokról. A kebleket nem feszélyezte fűző, és a rövid szoknyák alatt magas sarkú félcipők tünedeztek föl, amelyek néha ócska, gyűrött szalaggal voltak megkötve. Fehér-fekete stráfolt harisnyák, bennük arany nyilak, könyökig érő kesztyűk, és ahol lehet, egy fodor... Pedig volt közöttük két fiatalka; — az egyiknek nagy bánatos, acélszürke szeme volt, a másiknak igen sűrű, kisleányos, aranybarna haja, fehér arca —, akik megérdemeltek volna némi oktatást a divat világából. Ámbátor itt, kétezer kilométernyire Budapesttől, az orosz gránicon igazán mindent szabad. Lehet, hogy tegnap még szobalányok voltak e művésznők... Ha ugyan megvannak még az öreg, kimustrált „pick-auf" kapitányok a szinészetnél! Egy búskomor, öreg kanárit vittek kalitkában.

A primadonna — mert hiszen az egyik az volt —, a kézitükörben megigazította a haját, és az arcát szarvasbőrrel dörzsölte, amint végre elhelyezkedett a nagy étteremben. Az arca még csak nagyon kicsit volt ragyás a sok rossz festéktől, és ha Szindbád rövidesen küldene neki finom francia arcfestéket, akkor sokáig megtartaná hamvas bársonyát a szivalakú arcocska.

Egy kötött kabátos szende, akinek hegedűhúr színű, ritkás frufrui Pálmay Ilka régi képeire emlékeztetnek, hervatag, sápadtkás arcával, nefelejtskék szemével csakhamar felfedezte a nézelődő Szindbádot, muszka bundáját és brilliáns gyűrűjét, amelyet ebben az időben jobb keze mutatóujján viselt, mert már szeretett volna öregúr lenni, és gyöngéden meglökte a primadonnát.

— Valami orosz gróf, — mondta egy fiatal színész, akinek sima, hosszú haja a homlokába lógott és a cigaretta a körmét égette.

Az elvetemedett képű, ragyás pincér, a skatulyák, bőröndök és kézitáskák közepette ezalatt áttört és gyanús színű kávékat rakott a társaság elé. A selypítő kis súgó szalonnát evett papirosból és a bicskahegyre tűzködött falatokkal szorgalmasan kínálgatta az aranyszőke hajú kövér dámát. A szemével kísérte a szalonnadara-

bot, vajon kellő helyre megy-e... És elégedetten nyúlt újra bicskájához, midőn a dáma lenyelte a falatot.

Az ődöngő Szindbád ezenközben francia szót hallott a szomszéd asztalnál:

— Magyar színészek — mondta valaki. — Szegény vándorszínészek.

★ ARTISTÁK ÉS ARTISTANŐK ültek a szomszédban. Jól táplált, előkelő külsejű nemzetközi művészek, akiknek olyan üde volt az arcuk, mintha frissen borotválkoztak volna. Szürke ruhás nők, akik olyan egyszerűen és finoman öltözködtek, mint a grófnők. A kezeken puha barna kesztyűk és kis sapkák a fejeken. Nyugodt, öntudatos előkelőséggel foglalták el a legvilágosabb asztalt az ebédlőteremben, és a főpincér hajlongva vette át a rendelkezéseket az ebédről. A nőkkel kis kutyák voltak. Finom, gyémánt szemű ki állatok, amelyek bizonyára a gyermekeket helyettesítették a társaságnál. De a kis kutyák is illedelmesen viselkedtek. Míg az egyik művésznő, aki szürke ruhájában leginkább valami tanárnőhöz hasonlított, elővette a retiküljét. Az erszény végén egy kanadai róka feje díszlett, és csendesen, de jól mulattak, amint a kis kutyák sorban megíjedtek a róka üvegszemétől. Majd a bőséges ebédet az asztalra hozták az alázatos pincérek.

★ EKÖZBEN MEGJÖTT A VONAT, ÉS A TÁNCOSNŐ Oroszországból megérkezett. Bundája vagyont ért, az úti bőröndjei ezüsttel díszítve, fekete fátyolos kis kalapja alól meghatottan, könnyes szemmel nézett Szindbádra.

— Köszönöm, hogy elém utazott. Nem szeretek egyedül utazni a magyar vasuton.

Hosszú lépésekkel sétáltak fel és alá a sínek mentén. Hogy volt, mint volt?...

— Odakünn mindíg arra gondoltam, hogy milyen jó volna Budapesten játszani... Lehetséges volna az?

— Majd megpróbáljuk, — felelt Szindbád.

— Igaz, hogy a hercegek nekem tapsoltak, de mégis csak többet érne, ha a karzat tapsolna otthon, a Népszínházban...

— Utána nézünk a dolognak.

— Rokonaim élnek Pesten és ismerőseim. Szeretném ha látnák, hogy mivé lettem, mit tanultam... Pétervár, Moszkva igen szép városok, de Budapest a legszebb.

— Oda megyünk.

— Szeretnék egy teát inni, a komornám majd vigyáz a holmikra ..

A táncosnő zsebre dugott kézzel lépett be az étterembe. Szindbád csöndesen mögötte.

— Csak találnánk valahol egy asztalt! — mondta Szindbád.

— Én már látok is egyet.

Leültek és az éles szemű pincér hajlongva közeledett.

— Csak franciául, Szindbád, — figyelmeztette csendesen a táncosnő gavallérját.

Az artisták asztalánál ezalatt csendes súgás-búgás keletkezett. Egy fehér hajú, piros arcú úr felállott és fehér fogait mutogatva közeledett. A táncosnő is nyomban megismerte.

— Róbert úr! Ah, milyen kellemes találkozás! — mondta franciául.

Róbert úr amerikai volt és a céllövészetben volt nevezetes.

— Moszkvába megyünk...

— Én onnan jövök.

— Szánkáznak már?

— Egy hónapja leesett a hó. Új színpad van azóta... Egy német építette.

— Érdekes.

Vígan, gyorsan beszélgettek. A nők barátságosan integettek át, a férfiak megemelték a sapkájukat...

— A mi vonatunk már indul. A viszontlátásra, — búcsúzott Róbert úr.

És az artista-asztal csakhamar elvonult.

★ EZUTÁN NEMSOKÁRA A MAGYAR SZINÉSZEK ASZTALÁNÁL elkiáltotta magát a piros képű dáma, a Cecil.

— Akármi legyek, ha ez nem a Kovács Böske, akivel a népszínházi karban voltam! Böske!

És már fel is emelkedett a tollas kalapjával, hogy a táncosnőhöz közeledjék.

A táncosnő gyors, hideg pillantást vetett a társaságra. Aztán elfordította a fejét.

Cecil duzzogva, sértetten ült le helyére.

— Hiába van bundája! Azért mégis vizet árult a ligetben! — magyarázta társnőinek. — Az én anyám becsületes iparos ember felesége volt. Az övé?... Ki se tudom mondani.

Később, midőn a kényelmes vasuti kocsiban elhelyezkedtek, a táncosnő előkeresett egy angol regényt, de mielőtt olvasni kezdett volna, így szólt Szindbádhoz:

— Talán mégis jobb lesz, ha nem lépek fel Budapesten...

Sport

75 éves a Ferencvárosi Torna Club

Összeállította: Bátori János

A Ferencvárosi Torna Club idén, 1974-ben ünnepelte fennállásának 75. évfordulóját. Ez alkalomból az újjáépített Üllői-úti Ferencváros pályán jubileumi tornát rendeztek augusztus 10-én és 11-én a 25. évfordulóját ünneplő Budapesti Honvéd, valamint a meghívott spanyol Celta Vigo és a holland Telstar részvételével. Ezt a tornát a Ferencváros nyerte. Szombaton a holland Telstart 5:0-ra, vasárnap a spanyol Celta Vigot 2:0-ra legyőzte, ugyanakkor a Budapesti Honvéd a spanyol csapattól 2:1 arányban vereséget szenvedett, a hollandokkal szemben azonban 4:0 arányban diadalmaskodott. A hálás Fradi közönség megtapsolta csapatát a díjkiosztás alkalmával.

Hetvenöt év nagy idő egy sportegyesület életében. Különösen egy olyan sportegyesületében, amelyik fennállásának utolsó harmadában nyílt vagy burkolt elnyomás alatt állt a jelenleg Magyarországon uralkodó diktatúra jóvoltából. Mindezek ellenére a Ferencváros különböző kreált idegen nevek alatt (ÉDOSZ, Bp. Kinizsi) ha nehezen is, de átvészelte a súlyos időket, majd az 1956-os vérbefojtott forradalom után visszakapta eredeti nevét és színét.

A Ferencváros a magyar bajnokságban

A Ferencvárosi Torna Club (FTC, „becenevén Fradi") 1899-ben alakult. Színe: zöld-fehér. Pályája és címe: Budapest, IX. Üllői út 119. A Ferencváros 21 alkalommal nyerte meg a magyar nemzeti bajnokságot. 24 ízben volt második, 15-ször harmadik. Voltak azonban gyengébb évei is az egyesületnek, amikor nem került „dobogóra": 4. hely 4; 5. hely 3; 6. hely 2; 7. hely 1; 9. hely 1; 10. hely 1. Az egyetlen csapat, amelyik az első bajnokság óta (1901), megszakítás nélkül az élvonalban szerepel, tehát most hetvenharmadszor. A legtöbb bajnokságot is a Ferencváros nyerte és az első három helyre (60) is a legtöbbször került. Az első bajnokságot 1903-ban, az utolsót 1968-ban nyerte. A legemlékezetesebb az 1932. évi

száz százalékos bajnokság: 22 játék, 22 győzelem, 105:18-as gólarány, 44 pont. Páratlan bravur! Ebben az időben így festett a csapat összeállítása: Háda (Amsel) — Takács I, Korányi — Lyka, Sárosi György, Lázár — Táncos, Takács II, Turay, Toldi (Szedlacsek), Kohut. Az edző Blum Zoltán volt, a gólkirály Takács II, 42 góllal.

☆

A Ferencváros első bajnokságát, mint fentebb említettük, 1903-ban érte el a következő csapattal: Oláh — Berán, Manglitz — Gorszky, Bródy, Lisszauer (Koltai) — Braun F. (Weisz F.) Novotny, Pokorny, Kovács G., Borbás. — Gólaránnyal kétszer nyert bajnokságot, 1905-ben a Postást, majd 1940-ben — az utolsó fordulóban! — a Hungáriát előzte meg így.

1906. szeptember 16-án a Főv. TC ellen (6:2) mutatkozott be a bajnokságban a „görbe lábú gólgyáros" Schlosser Imre, a „Slózi", korának kimagaslóan legnagyobb játékosegyénisége, aki tízezrek rokonszenvét nyerte meg a labdarúgásnak.

A Ferencváros játékosai a következő arányban szerepeltek a bajnokságot nyert csapatokban: 8 alkalommal: Bródy, Manglitz, Weisz F.; 7: Fritz, Koródy, Rumbold, Schlosser; 6: Gorszky, Weinber; 5: dr. Borbás (az első bajnokcsapat egyetlen élő tagja, most 90 éves), Lázár, Pataki, dr. Sárosi, Szeitler; 4: Albert, Blum, Fenyvesi dr., Géczi, Halász, Hámor, Havasi, Hungler II, Kohut, Novák, Polgár, Rákosi, Takács I, Toldi, Varga Zoltán.

Gólkirályok voltak: 6 alkalommal: Schlosser; 4: Takács II, 3: Albert, dr. Sárosi; 1: Deák, Friedmanszky, Pokorny, Toldi.

A második világháború után a Ferencváros újra ott van a nemzeti bajnokság élén. Kitűnő együttes kovácsolódott össze néhány év alatt és 1949.-ben ismét bajnokságot ünnepelt a Fradi. A diktatúra nem nézte ezt jó szemmel, és 1950 február 16-án szomorú esemény következett be az egyesület életében. A nagymúltú, számtalan hazai és nemzetközi sikert elért csapatot átvette az Élelmezési Szakszervezet, nevét ÉDOSZ-ra, majd később KINIZSI-re, színét piros-fehérre változtatták. Mondanunk sem kell, hogy mindennek politikai háttere volt. A Ferencváros állandó csapata fenti napig a következő volt: Henni — Rudas, Kispéter, Szoyka dr. — Sárosi III (Kéri), Lakat dr. — Budai, Kocsis, Deák, Mészáros Czibor. Az 1950. évi átigazolások során a diktatúra „Trianoni szerződést" diktált a Ferencvárosra. A csapatot teljesen szétszedték: Henni az Ujpestbe került, ahol már sok sikert nem tudott elérni, a gólgyáros Deák Ferencet is ugyan ide igazolták, ahol „megtanították" futballozni. Deák ezután a csapatmunkából is kivette a részét, kitűnően passzolt, osztogatott, szerelt, — csak éppen elfelejtett gólokat rugdosni, ami őt előzőleg a legjobban jellemezte. — Czibor Zoltánt

a Csepelbe igazolták, később átvitték az akkor alaposan megerősített Kispestbe, amely csapat beolvadt a honvédségbe és felvette a Budapesti Honvéd nevet. Mindez nem volt elég! A ferencvárosi szurkolótábort legérzékenyebben a Budai—Kocsis jobbszárny elvesztése érintette. A fiatal pár akkor már jelentős hazai és nemzetközi hírnevet ért el, természetesen a közönség szívébe is rövid idő alatt belopta magát. A szétszedett csapat nagyon sokáig, 1956-ig csak statisztált a nemzeti bajnokságban. A forradalom után ismét új erőre kapott. Ennek ellenére 14 évig kellett várnia a következő bajnoki aranyéremre: 1963-ban ismét első a Fradi!

A legjobbjaitól megfosztott Ferencváros az 50-es években a következő csapattal többnyire a tabella közepén tanyázott: Gulyás — Ombódi, Kispéter, Dalnoki — Szabó, Dékány — Kertész, Orosz, Mátrai, Vilezsál, Fenyvesi dr.

Az utolsó évtized legfölényesebb bajnoki diadalát is az FTC aratta. 1967-ben 8 ponttal előzte meg a Dózsát, miután 28 fordulón át veretlen maradt és csak az utolsó két mérkőzésen (Csepel 2:3 — 2:0-ról! — és Haladás 1:2) kapott ki.

Erre az időre a következő csapat alkult ki: Géczi — Novák, Páncsics, Havasi — Juhász, Szűcs (Bálint) — Karába (Szőke), Branikovits (Varga), Albert, Rákosi, Fenyvesi dr. (Katona).

Ez a csapat nyerte 1968-ban az utolsó bajnokságot. Tavaly az Ujpesti Dózsa mögött a második helyen végzett.

A Ferencváros a Magyar Kupában

A Magyar Kupában is a Ferencváros bizonyult a legjobbnak: 12 alkalommal nyerte el a pompás serleget. Az első kupasikert 1913-ban érte el, majd 1922, 1927, 1928, 1933, 1935, 1942, 1943, 1944, 1958, 1972 és 1974 következett. Ezenkívül négy alkalommal került a második helyre.

A Magyar Kupáért vívott döntők legérdekesebbje 1935-ben történt. A bajnokságban akkor a Fradi az Ujpesttől vereséget szenvedett. Néhány nap múlva volt a kupadöntő, amelyen a Ferencváros megsemmisítő, 11:1 arányú győzelmet aratott örök riválisa fölött.

A Ferencváros a nemzetközi kupákban

A magyar labdarúgást a második világháború előtt külföldön a Ferencváros képviselte a legsikeresebben.

A Középeurópai Kupa (KK) küzdelmei során is sok szép eredményt ért el a Ferencváros. Ezért is nevezték el „kupacsapat"-nak. A KK-ban kétszer első, háromszor második. Az első KK-t 1928-ban nyerte a Fradi. A bécsi Rapid ellen Budapesten 7:1-re győzött, Bécsben 5:3 arányú vereséget szenvedett. A „hétgólos" csatársor:

Rázsó, Takács II, Turai, Szedlacsek és Kohut volt. És mögöttük középfedezetben — Bukovi Márton.

1935-ben a döntőbe került a Ferencváros, ahol a prágai Spártával szemben 2:1 és 0:3 arányban alulmaradt.

Az 1937-es esztendő volt talán a zöld-fehér csapat legsikeresebb KK-éve. Eredményei: Slavia ellen 2:2, 3:1; Vienna ellen 2:1, 0:1, 2:1. — Ezután került össze a Bolognát és az Ujpestet kiverő Austriával. Bécsben 4:1 arányú vereséget szenvedett a Fradi, és ekkor mindenki elkönyvelte a kiesést. Csak a játékosok és a „B-közép" nem. A budapesti visszavágón a közönség, a „B-közép" lelkes biztatásától kísérve (többen ott voltunk mi is!) az első félidőben 2:1 arányú vezetéssel fordult, majd a második félidő közepéig behozta a bécsi hátrányt. Ekkor egy fantasztikus hajrával még két góllal terhelte meg Sindelárék hálóját és 6:1-es győzelemmel vívta ki a döntőre a játékjogot. Ezen a drámai lefolyású találkozón így állt fel a Fradi: Háda — Tátrai, Korányi — Hámori (Magda) Polgár, Lázár — Táncos, Kiss, Sárosi dr., Toldi, Kemény.

A másik szárnyon a Genova—Admira mérkőzésen hatalmas botrány tört ki: mindkét csapatot törölték, így a római Lazio játék nélkül jutott a döntőbe. A döntő első mérkőzését Budapesten, 4:2 arányban, biztosan nyerte a Ferencváros. A visszavágóra Rómában került sor és már úgy nézett ki a 4:3-as olasz vezetésnél, hogy a magyar csapat megtartja egygólos előnyét és megnyeri a kupát, — amikor a játékvezető 11-est ítélt a Ferencváros ellen. Pluhár István, az akkori idők népszerű rádióbemondója lehangoltan közölte, hogy a 11-eshez Piola, a Lazio és az olasz válogatott gólzsákja áll oda. De pillanatok múlva az ultrahang határait súroló csatakiáltással jelentette, hogy Háda Jóska hatalmas bravurral kifogta Piola büntetőrúgását. — Háda bravurja a magyar játékosokat annyira felelkesítette (és természetesen, az olaszokat letörte), hogy a vesztésre álló mérkőzést — két csodás Sárosi-góllal — megforditotta és 5:4 arányban megnyerte.

A kupát védő Ferencváros a következő két esztendőben is kiharcolta a döntőbe jutást. De mindkét alkalommal meg kellett elégednie a második hellyel. 1938-ban a prágai Slavia (2:2, 2:0) lett a KK-győztes. — 1939-ben ritka sikert ért el a magyar labdarúgás, hiszen két magyar csapat — Ujpest, Ferencváros — jutott, az egész nemzetközi mezőnyt megelőzve a kupadöntőbe. A Ferencváros a Spárta és a Bologna legyőzése után került a döntőbe. Itt a lilafehér újpestiek 4:1 arányban legyőzték a Fradit. A visszavágón 2:2 arányú döntetlen született.

A háború után alapított különböző nemzetközi kupák közül a Ferencváros 1965. június 23-án a torinói Juventus felett Fenyvesi Máté dr. góljával Torinóban 1:0 arányban aratott győzelmével **megnyerte a Vásári Városok Kupáját.**

A Ferencváros az idén a Kupagyőztesek Európa Kupájában vesz részt. Szerencsésen túljutott az első két fordulón és az első 8 közé került. Nagy fegyvertény volt az akkor listavezető angol Liverpool kiverése a kupából. A küzdelmeket tavasszal folytatják.

A Ferencváros egyéb nemzetközi sikerei

Bizonyára sokan emlékeznek még a Ferencváros 1929-ben lebonyolított délamerikai túrájára. Tulajdonképpen a tengeren túl csak ekkor kezdték megismerni a magyar labdarúgást. A Ferencváros ekkor járt Braziliában, ahol Sao Paulo válogatottja ellen 2:1 arányban győzött. Második mérkőzését Rio de Janeiro legjobbjai ellen vívta és ekkor 3:3 arányú döntetlen született. A harmadik találkozót a kitűnő brazil válogatottal játszotta a Fradi, amikor is 3:0 arányban a brazilok győztek. Montevideoban az olimpiai bajnok Uruguay válogatottját 3:2 arányban legyőzték a zöld-fehérek, majd a visszavágón 3:0-ra az „uruk" nyertek. A 3:2-es mérkőzés csapata a következő volt: Amsel — Hungler II, Papp — Fuhrmann, Bukovi, Obitz — Rázsó, Takács II, Turai, Toldi, Kohut. A gólok közül Takács II kettőt, Rázsó pedig egyet szerzett.

A Ferencváros válogatott játékosai

A magyar nemzeti nagyválogatottba a Ferencváros adta a legtöbb játékost, szám szerint 98-at. Az alábbiakban közölt rangsor nem fedi hűen egy-egy játékos nagyságát, mert a múltban sokkal kevesebb nemzetek közötti találkozót rendeztek, mint például a háború után. Ennek ellenére, a rangsorban régiek, újak neve egyaránt megtalálható.

Napjainkig a Ferencváros színeiből Mátrai Sándor húzta magára legtöbbször a címeres mezt: 80 alkalommal. Mátrai tulajdonképpen dunántúli gyorsfutó volt, majd átállt a labdarúgásra. A Ferencvárosban a háború után először csatárt, jobbszélsőt és középcsatárt játszott, később mint közép- és jobbhátvéd ért el sikereket. Fenyvesi Máté dr. 76 ízben volt nagyválogatott, balszélsőt játszott, hosszú labdarúgó pályafutása során a szerénység, a megbízhatóság mintaképének bizonyult. Albert Flórián 75 ízben volt válogatott. Ő volt a Ferencváros utolsó nagy klasszis csatára. Albert vezérletével vívta a Ferencváros a leggólképesebb örökrangadót, az MTK ellen (7:1), 1966-ban. Albert Flórián üstökösként tűnt fel, első bajnoki mérkőzését 1960-ban a Budapesti Vasutas ellen játszotta és négy ragyogó fejesgóllal terhelte meg az ellenfél hálóját. Ugyancsak vasutas csapat, a Debreceni VSC ellen hat gólt rúgott. 1967-ben kimagasló teljesítménnyel Európa legjobb labdarúgója, a France Football Aranylabdájának nyertese Albert Flórián lett, B. Charlton, Johnstone, Beckenbauer és Eusebio előtt. 1974. március 17-én volt

a búcsúmérkőzése a bajnokságban a ZTE ellen — góllal. Visszavonulásával a Fradiban egy sikeres korszak lezárult.

Dr. Sárosi György a 30—40-es évek nagy labdarúgója, Piola, Sindelar, Sesta stb. kortársa 61 alkalommal volt nagyválogatott. „Gyurka" a „B-közép" kedvence volt, minden idők egyik legsportszerűbb játékosa, irányító, befejező, góllövő, fejjel-lábbal egyaránt nagy labdarúgó. Első sikereit középfedezetben érte el, de fénykora középcsatárban domborodott ki. Az akkor híres csehszlovák Planicskának Európa egyik legnagyobb kapusának egy válogatott mérkőzésen 7 gólt rúgott (Magyarország—Csehszlovákia 8:3). A támadó játék híve volt, a szoros emberfogás nem ízlett neki.

Lázár Gyula, a „Tanár úr" Sárosi kortársa, 49-szeres válogatott. Az akkori idők egyik legtechnikásabb játékosa, nyugodtsága, helyzetfelismerése, váratlan húzásai tették híressé a balfedezet posztján. A WM-rendszer bevezetésekor mint balhátvéd is megállta helyét.

Schlosser Imre ugyancsak 49 alkalommal szerepelt a nagyválogatottban. Ő volt a Ferencváros első igazi, nemzetközi klasszist képviselő csatára: Görbe lábaival hihetetlenül pontosan és erősen tudta irányítani a labdát.

Toldi Géza 43-szoros válogatott. A balösszekötő posztján az egész pályát „befutotta". Hatalmas küzdőszelleme, szíve, sok esetben fordították meg a vesztésre álló mérkőzést. Kitűnő lövő és fejelő volt. Hamar fel lehetett ingerelni, és ezt az ellenfél drukkolótábora igen sokszor kihasználta.

További sokszoros válogatottak: Rákosi (41), Blum (38), Páncsics (37), Rumbold (33), Sárosi III Béla (25), Pataki (24) és Rudas (23).

Nem lenne tökéletes a statisztikánk, ha kihagynánk a rangsorolásból olyan játékosokat, akik a Ferencvárosban kezdtek el játszani, ott nevelkedtek, vagy nagyon fiatalon kerültek oda. Ezek közé tartozik Turai József, akit ugyan a Ferencváros fedezett fel, de később az MTK-ba került és összesen 47-szer volt válogatott. Kocsis Sándor (68), aki tagja volt az „aranycsapat"-nak, szintén ferencvárosi nevelés, a Rákosi-rezsim parancsszavára változtatott egyesületet és a Honvédhoz igazolták. — Ugyancsak az ő sorsára jutott Budai (Bednarik) László (39), aki a Hutter-ből került a Fradiba, még egész fiatal korában, akárcsak Czibor Zoltán (43), akit Komáromból igazoltak a Ferencvárosba. Mindhárman együtt játszottak az ifjúsági válogatottban, amelyik annak idején sok nemzetközi sikert ért el.

A Ferencváros közönsége

Nem mehetünk el szó nélkül a Ferencváros szurkolótábora mellett. A híres „B-közép" és a „Viharsarok" bizony számtalanszor sorsdöntő szerepet játszott egy-egy mérkőzés kialakulásában. Főleg a

„B-közép" volt az, amelyik a mérkőzés kezdete előtt megjelent a B-tribün alatt, vezetőjük kibontotta a méteres rúdra szerelt zöld-fehér zászlót, majd amikor a csapatok kifutottak és a játékvezető a sípjába fújt, mint egy emberként harsogott: „Éljen, éljen, éljen!... Hajrá Fradi!..." És ez kisebb-nagyobb megszakításokkal így ment a 90 perc alatt. Míg más csapatoknál a játékosok, a mutatott játék lelkesíti a közönséget, a Fradinál ez fordítva volt. A „B-közép" éppen akkor hallatta legjobban a hangját, amikor arra szükség volt, amikor a csapatnak nem ment... Éppen ezért a 75. évforduló a „B-közép" jubileuma is egyúttal. Igen nagy sportszeretetről tanúskodott az a társaság, amelyik sárban, hóban, fagyban, kánikulában, otthon és idegenben állandóan együtt volt kedvenc csapatával.

A Ferencváros tervei a jövőre

A tavalyi idény közepén újabb változás következett be az egyesület labdarúgó szakosztályában: Csanádi Ferenc edző szerződése lejárt, a csapat technikai vezetését Dalnoki Jenőre, az ötvenes évek kemény hátvédjére bízták. Ugyanennek a csapatnak másik híressége, dr. Dékány Ferenc vette át a labdarúgó szakosztály vezetését. Albert Flórián, az utolsó évek legnagyobb magyar csatártehetsége, búcsúmérkőzése után, mint technikai tanácsadó ugyancsak helyet kapott a szakosztály vezetésében.

Az új vezetőség első dolga a csapat megfiatalítása volt. Átadták a Honvédnek Páncsicsot, akiért Pusztait kapták cserébe, az elmúlt idény végén nyugatra távozott Szőke jobbszélső pótlására. Leigazolták Szabó középcsatárt a Szombathelyi Haladásból, továbbá helyet kaptak a saját nevelésű játékosok is: Takács, Kelemen, Nyilasi, Rab, Onhausz, Pogány, Vickó, Magyar, és a két Ebedli.

Dalnoki Jenő, néhány hónapja, még a bajnokság megkezdése előtt a következő nyilatkozatot tette:

— A Ferencváros életében új időszak következik. Néhány kiválóságunkra, sokszoros válogatottjainkra már nem számíthatunk. Egy új csapatot kell építeni. Megmarad a gerinc, s a többiek helyére jobbára saját nevelésű fiatal kerül. A rutintalan, de tehetséges gyerekek beépítése sok nehézséggel, buktatóval jár. Így aztán számítani kell arra is, hogy visszaesünk, s esetleg nem kerülünk be a legjobb három közé. De a jövő érdekében vállalnunk kell bizonyos kockázatot. És nem szabad a fiatalítást elodáznunk, mert ők jelentik a jövőt! Már tavaly ráléptünk az új útra, hiszen számos fiatalnak adtam játéklehetőséget. Fejlődésüket a velük való alapos foglalkozás jelentősen segítheti. Hárman vagyunk velük. A napi négyórás alapos edzések bizonyára nagy hasznukra vannak. Erőben, s később technikában is sokat gyarapodnak. Kérdés: miként készülnek a továbbiakban, milyen lesz az életmódjuk. Mindenesetre — mi résen leszünk!

A Ferencváros vezetősége az idei bajnoksägrä a következő keretet jelölte ki: 1: Géczi, 2: Vépi, 3: Bálint, 4: Meggyesi, 5: Juhász, 6: Mucha, 7: Pusztai, 8: Branikovits, 9: Szabó F., 10: Magyar, 11: Máté, 12: Martos, 13: Onhaus, 14: Kelemen, 15: Eipel, 16: Vlczkó, 17: Ebedli I, 18: Ebedli II, 19: Nyilasi, 20: Domján, 21: Takács.

☆

A Ferencváros Üllői-úti fatribünös pályáját öt évvel ezelőtt lebontották azzal, hogy újjáépítik. Az öt év alatt a Fradi a Népstadionban rendezte bajnoki mérkőzéseit. Az Üllői úton tehát a 75 év alatt két pályaavató mérkőzés volt. Az első 1911. február 12-én, amikor az FTC az MTK ellen „Slózi" két góljával 2:1 arányban győzött. Ez a pályaavató még a korabeli sportlap rímfaragóját is megihlette:

Be szép volt a franzstadti pálya!
Hó borult rája.
Havas volt a tája,
Havas volt a fája,
Havas volt minden porcikája,
Havas volt a fala,
Havas volt a tetőn a pala,
Sőt még a bíró is Havas vala!

A nem éppen irodalmi remekmű csattanója: a megnyitó mérkőzést csakugyan Havas nevű játékvezető dirigálta. Nem valami kitűnően. Schlosser első — sokak szerint szabályos — gólját nem adta meg. Aztán jött még két Schlosser-gól, és egy időre meg volt bocsátva minden Havasnak. A végén azonban az MTK majdnem kiegyenlített. A már gólnak látszó labdát egy Fradi-védő a gólvonalról fejelte ki. Havas először gólt ítélt, majd a reklamáló zöld-fehéreknek adott igazat. Visszavonta a gólt.

A második, az idei pályaavató már nem volt ilyen sikeres. 1974. május 19-én az újjáépített pályán a Ferencváros 1:0 arányban alulmaradt a Budapesti Vasassal szemben.

☆

Ha végigtekintünk a sikerekben gazdag 75 éven, azt látjuk, hogy a magyar labdarúgás bölcsője a Ferencvárosban ringott. A magyar labdarúgás mindig akkor volt a legnagyobb, amikor a Ferencváros is nagy volt, vagy pedig a Ferencváros által nevelt játékosok — más egyesületekben ugyan —, képezték a magyar nemzeti tizenegy gerincét. Volt olyan nemzetközi találkozó, amikor a Ferencváros egymaga kilenc játékost adott a válogatottba (1913. április 27: Magyarország—Ausztria Bécsben 4:1).

A kommunista rendszer nagyon sokat ártott a zöld-fehér csapatnak. Az akkor kitűnő együttest szétdarabolta, a semmivel tette egyenlővé. Mindezt azért, mert 1948. november 28-án az Üllői-úton 4:2 arányban legyőzte azt a Vasast, amelyiket a diktatúra kiemelt, futtatni akart. Botrányt provokáltak ezen a mérkőzésen, melynek első, azonnali eredménye a Fradi játékjogának 4 hétre való felfüggesztése (amelyet később úgy módosítottak, hogy csak a pályaválasztói jogát vették el), majd 1950-ben teljes feldarabolása lett.

A jelenlegi Ferencváros új (fradista) vezetőkkel, megfiatalított csapattal indul az idei bajnokságban. Nem azonnali eredményt akarnak — mint ahogy Dalnoki Jenő mondta nyilatkozatában —, hanem a jövő alapjait rakják le az újjáépített pályán. Az Üllői-úti pálya megnyitása hatalmas lépés volt ebben az irányban. Mert — mint azt Berta László, a Clevelandban élő volt ferencvárosi játékos nyilatkozta a clevelandi magyar rádióban az idei labdarúgó VB döntője után: — „Az Üllői-úti pálya megnyitása hatalmas lépés a Ferencváros életében. Az Üllői-úti pályára tódulnak majd a ferencvárosi fiatalok, akik újra naggyá teszik a zöld-fehér színeket. Ha a Fradi ismét nagy lesz, akkor a magyar labdarúgás is felemelkedik, amely bizony ez utolsó fél évtized alatt elvesztette régi, nemzetközi hegemóniáját."

Szemüveget a bírónak!

A telefon élesen felberregett. Felemeltem a kagylót és belehallóztam. Eleinte nem tudtam kivel beszélek, mert mindenféle zagyva, magyarral kevert spanyol beszédet hallottam. Ez szokás Argentinában a magyarok között, a jobb hangzásu spanyol szavakat belekeverik a magyarba. Most is igy történt és csak nehezen vettem ki a vonal tulsó oldalán beszélőről, hogy mi tulajdonképpen régi ismerősök vagyunk. Megmondta a nevét is: Franyó Mihály. Még Magyarországról ismerjük egymást és amikor emlékezetembe idéztem a vele való találkozásomat, elhuztam a számat. De Franyó csak beszélt tovább, anélkül, hogy ezt láthatta volna. Elhadarta, hogy ő egy nagy Buenos-Aires-i vállalatnál dolgozik, amelyik jövő szombaton ünnepli fennállásának ötvenedik évfordulóját, és ez alkalommal nagy népünnepélyt rendez, asadoval együtt (parázson sült, itt steak-nek nevezik) a gyár alkalmazottai részére. Hogy a muri teljes legyen, a vállalat két részlege, a Gereblyemechanikusok és a Kefekötők barátságos labdarugó mérkőzést játszanak délután. A probléma az, hogy nincs játékvezetőjük. A vállalat alkalmazottai közül ugyanis senki sem vállalkozik erre a megtisztelő feladatra.

— Nézd barátom! — igyekezett megyőzni Franyó. — a Gereblyemechanikusok és a Kefekötők régi nagy riválisok. Én arra gondoltam, hogy Te lennél méltó arra, hogy ezt, a minden évben megrendezendő nagy összecsapást levezesd. Lesz kaja, innivaló, na és a vállalatnál igen csinos nők dolgoznak...

Nem adtam végleges választ, de felirtam a telefonját. Amikor a kagylót letettem, elgondolkoztam. Kitünő játékvezető voltam, ezt tudta mindenki rólam Magyarországon. Én vezettem többek között az emlékezetes Kalapos—Siketek Blasz. V. osztályu kiesési rangadót is, amikor még a Kalaposban a nagy Sutyák játszott.

★

Emlékeim visszakalandoztak erre a mérkőzésre. Kőbánya perifériáján játszották, mintegy ötven főnyi néző előtt. Engem már az első pillanatban meglepett a közönség különös viselkedése. A nézők egyik része akkor fütyült amikor én, a másik fele pedig

akkor, amikor nekem eszem ágában sem volt sipolni. De ugy általában a bekiabálások nem voltak erősebbek a szokottnál. Fuj biró! Szemüveget a birónak! — ezek voltak az enyhébbek. Később néhány erősebb bemondás is elhangzott. A focidrukker igen találékony, és nagy szókincssel rendelkezik, ha a játékvezető „dicsőitéséről" van szó.

Nehéz dolgom volt. A Siketek játékosai nem hallották fütyülésemet és általában befejezték támadásaikat — amig végül megértették, hogy az már régen le van fujva. Emiatt sok kellemetlenségem volt, mert a Siketek igy elért négy gólját meg kellett semmisitenem.

Az első félidőben a Siketek voltak jobbak, egy gólt meg is érdemedtek volna. Szünetben belátogatott az öltözőmnek kinevezett mosókonyhába Franyó Mihály és elbüvölő mosolygás közben kijelentette, hogy a villamosmegálló nagyon messze van, nagyon sok itt a Kalapos drukker, nagyon fontos nekik ez a mérkőzés, legutóbb ugyanerről a pályáról a biró mentőkocsin távozott...

Már gyerekkoromban azt mondták rólam, hogy veszély esetén rendkivül gyorsan kapcsol az agyam. Igy történt, hogy a mérkőzést a Kalapos nyerte 1:0 arányban, a nagy Sutyák tizenegyesével. Tekintettel arra, hogy a Kalapos drukkerek többen voltak — és sokkal hangosabbak —, ez igy volt természetes. Habár, a tizenegyes megadása pillanatában a Siketek játékosai — és drukkerei — olyan fenyegetően viselkedtek, hogy már-már a mentőkocsin távozó játékvezető jutott az eszembe. A Kalapos szurkolók azonban bajtársiasnak mutatkoztak és nyomós érvekkel győztek meg az ellenfelet tervük kivitelének ésszerütlenségéről. Ennek volt aztán az eredménye, hogy a mentőkocsi hamarosan megjelent, de nem én távoztam rajta, hanem néhány Siketek-drukker.

A mérkőzés után Franyó Mihály bejött a mosókonyhába, gunyosan a szemembe röhögött és kijelentette:

— Kár volt ennyire erőlködnie öregem, mert ha esetleg a mérkőzést elveszitjük, ugyis megóvtuk volna, mivel a Siketek egyik játékosa — nem süket! Hall! Sőt. Tagja az Óbudai Lexikonsarokfényezők Liliom Dalkörének. Különben is — tette hozzá röhögve — ilyen rossz játékvezetést már régen láttam.

Gazember! És én ezeknek adtam tizenegyest...

Ezek után most itt, Argentinában biráskodni hiv.

★

Miközben ezeket végiggondoltam, elhatároztam, hogy elvállalom a mérkőzés levezetését. Tervem készen állott, még csak azt kellett megállapitani, hogy Franyó melyik részleghez tartozik: a Kefekötőkhöz vagy a Gereblyemechanikusokhoz?

Elérkezett a szombat. Becsomagoltam az ujonnan vásárolt fekete rövidnadrágot és a tisztitóban feketére festett trikót, a két kartonlapot, a sárgát és a pirosat, amelyeket egy-egy klassz kus boritólapjából vágtam ki. Egy cimert is szereztem az ingre, amelyet egy képeslapból ollóztam ki és a szövetre ragaszottam. Amikor ezt barátom, az őstörténeti professzor meglátta, gratulált és kijelentette: nem is tudta, hogy ennyire érdekel az őstörténet. — A cimer ugyanis az Eridumban talált, özönviz előtti Al-Ubaid-i égetett agyagedények egyikét ábrázolta.

Amikor a pályára kiértem, némi meglepetésben volt részem. Az a piszok Franyó olyan propagandát csinált nekem, hogy direkt kellemetlen volt. Az öltöző (nem mosókonyha) bejárata felett és több oszlopon is, hatalmas plakátok hirdették, hogy a Gereblyemechanikusok—Kefekötők vállalati örökrangadót Kuflecsák Tódor nemzetközi Blasz. játékvezető dirigálja. Kellemetlen! Mi lesz ebből? Ha netán-tán rossz helyre tévedek, ezek képesek szétlépni... Na mindegy! Ezen tul kell esni.

Franyónak igaza volt. Az asadó-sütő tömve volt kellemes illatot árasztó, félig sült hussal. Az asztalokon ott sorakozott mindenfajta ital. És valóban, a nők is csinosak voltak.

Természetesen Franyó mutatott be mindenkinek és a Gereblyemechanikusok asztalához vitt. Táplálkozás és szürcsölgetés közben Franyó hasonló dolgokat duruzsolt a fülembe mint annak idején Kőbányán, a szünetben, a mosókonyhában. Ezt a Kefekötők asztalánál is észrevették és laposakat pislogtak felénk.

A mérkőzés előtt egy kefekötő „nagyfejü" is megkörnyékezett, amin egy cseppet sem lepődtem meg. Azonnal észrevettem, hogy a Kefekötők vannak többségben és sokkal hangosabbak.

A mérkőzés tehát ilyen formában indult. A Kefekötők támadtak többet, a Gereblyemechanikusok sürübben szabálytalankodtak. Csontzene is volt, a javából. A kispadról valaki állandóan szidalmazott. Később észrevettem, hogy Franyó Mihály az, aki ott ült dresszben a Gereblyemechanikusok tartalékjai között. De jó volna ha játszana — gondoltam magamban.

A gólnélküli félidő után erre is sor került. Franyó a szünetben bekunyerálta magát a csapatba. Most már a pályán belülről intézte hozzám nem éppen hizelgő szavait. Én csak hallgattam, vártam a megfelelő alkalomra. Ez is bekövetkezett. Franyóhoz került a labda. Azonnal sipoltam és szabadrugást ítéltem ellenük.

— Mi volt ez? — kérdezte dühösen Franyó.

— Bal lábbal rugott bele egy jobbról jövő labdába — válaszoltam negédesen.

És ez igy ment tovább. Akárhányszor Franyó találkozott a labdával, sipom azonnal felharsant. Franyó egyre dühösebb lett. A botrány akkor tört ki, amikor Franyó a saját tizenhatosán belül akart felszabaditani. Gondolkodás nélkül tizenegyest adtam. Franyó nem birta tovább és egy hatalmas pofont kevert le nekem. Természetesen számitottam rá. A rend felbomlott. Egyszerre mutattam fel Franyónak a sárga és a vörös lapot. A hozzáértő Gereblyemechanikus drukkerek nekiestek Franyónak és alaposan helyben hagyták. Szerintük Franyó volt az oka, hogy sorozatos szabálytalankodásaival tizenegyeshez juttatta az ellenfelet. Mert ugyebár azt senki sem gondolta, hogy egy nemzetközi Blasz. játékvezetőnek ne legyen igaza...

A tizenegyesrugásra Franyó nélkül került sor. Vele a kórház felé robogott a mentőkocsi. Az, vagy legalább is ahhoz hasonló mentőkocsi, amilyet nekem igért — Kőbányán.

Én pedig a beteljesedett bosszu kéjes örömével mosolyogtam és belekaroltam a Kefekötők diszpécsernőjébe és annak kocsiján hagytam el a csatateret.

(TACSI)

●

ERDEI SÉTA

Irta: M. E. B.

Erdőben sétáltam,
Zöld erdő mélyében.
Madarak daloltak
Felettem a kékben,
Napszínű árnyékot
Ringattak az ágak.
Örültem a létnek,
a nyárnak, a mának.

Kíváncsi mókusok
Lépéseim lesték.
Tarka szárnyú lepkék
Utjukat keresték.
Eltöltött a hála,
S hirtelen megálltam,
Mert amit kerestem,
Talán megtaláltam...

A GYORS KRITIKUS

A Brassai Sámuel (1800-97) polihisztor, egyetemi tanár, a Tudományos Akadémia tagja volt. Személyéhez fűződő anekdotakörben számos zenei vonatkozású epizódot találunk.

Egyes krónikásai azt írják: "országokat utazott keresztül", hogy egy-egy jó hírű muzsikust vagy énekesnőt meghallgasson.

Egy havas téli nap azt mondta Kolozsvárt Herman Ottonák:

— Megyünk Bécsbe!

— Bidek? — kérdezte Herman Ottó egy kissé náthásan.

— Az újságok azt írják: az Operában olyan énekesnő lép föl, amilyen Angelica Catalani óta nem volt. Meg kell hallgatni.

Hát a két úr fölpakolódzott. Abban az időben még nem volt vasút Kolozsvártól Nagyváradig; a Biasini-féle bérkocsin kellett menni. A Biasini pedig az ilyen nagy havakban hat, sőt nyolc hegyi ló által vont omnibusz volt. Ezúttal nyolcas fogat húzta a bárkát, de a Királyhágón mégis elakadtak; úgyhogy a két tudós csak akkor érkezett Bécsbe és az operába, mikor a Faust előadása már javában folyt. Letévén kis poggyászukat az Opera portásánál, megváltották a telegrammal megrendelt jegyeiket, s besiettek a nézőtérre.

Margit épp a rokka-dalt énekelte. Alig telepszenek le, Brassai bácsi ránt egyet Herman Ottó kabátján:

— Menjünk!

— Bi a fede? — szólt Herman Ottó egy kissé náthásan.

De híven követte a kifelé cihelődő öreget, kinek görnyedt óriás alakja, hosszú ősz haja és szakálla nagy föltűnést keltett a nézőtéren.

A portástól visszakérték a holmit, a vasúthoz hajtattak, és meg sem álltak Kolozsvárig. Azazhogy mégis megálltak, mert a Biasini a Királyhágón megint elakadt a hóban. Ekkor aztán Herman Ottó mégiscsak megtudakolta, hogy miért szaladtak ők el Bécsből; hiszen alig hallgatták az operaelőadást fél percig, ezt is csak Brassairól mondván, mert ő, Herman Ottó, a rossz fülű, nem hallott egy árva kukkot sem az egész énekből.

— Azért, mert nekem elég volt tíz taktus, és megítéltem, hogy az énekesnő nemhogy Catalani vagy a Patti nyomába léphetne, hanem igen gyenge egy énekesnő. Minek vesztegettük vola rá az időt?

Bujdosó Bálint:

Az Ember kell ma

Nem adatok és nem nevek,
ami nekünk kell: emberek!
Akikbe szív és agyvelő,
élet-formálni van erő.

Nem gépek és nem fegyverek:
egész szív, egész emberek!
Csak ez gyógyszer, ez menedék;
kevesebb: semmi, több: szemét!

Ne könyvet olvass, szalma-szót,
mit hangos torok igazolt!
Keress vérré vált életet,
mire minden rátétetett!

Lelket keress a tett mögött:
poklot csak az győz s ördögöt!
Nézz igazságot, mely vért iszik,
s átélt szavakból átizzik.

Az Ember kell ma énnékem,
ki átnőtt a végesen.
Ki Istenbe belenőtt,
mint égbenyuló szent fenyők.

Posványon a béka zeng,
szó-bugybor, csürhe nád lézeng.
Fönn némán áll magános szálfa,
száll Felhőn, s Felhő körülszállja.

Nem adatok és nem nevek,
ami meggyógyít: emberek!
magukból akik föl-kinőttek,
s az Éggel vas-frigyet kötöttek...

Bujdosó Bálint:

„Csatlós"

Csak a szegény ember becsületes és hü.
Emléket őriz. Nem kell uj izlésü
butor neki, se uj elv, uj Mercédesz,
csak a szegény hü: kicsi életéhez.

Ki pontosan fizet, csak a szegény nép.
Ki halk; senkit se gázol, senkin kényét
nem tölti. Vár órákig, mig egy jó szót
vetnek ki (ajtórésen) dus szatócsok.

Csak a kicsi a becsületes tiszta.
Nem fásult telt, mohó „kapitalista".
Cserép-virág ablakban, tetőn fecske
s az asztalánál hét apró nép lesve
kenyérszegést. Csak a kis ember boldog...
Övé a föd ezer szinével, boltok
őnéki tárják kirakatuk kincsét.

Nem zug el autón. Minden szép kicsinység
övé csupán: a földszagu nyárestek,
tücsök mezőn, a tarlón szép keresztek,
önzetlenül az őszt is ők csodálják,
borzongó este eső suhogását.
Az ő fürészük hasit jószagu fát,
s ők ülik meg télen kemence zugát...

★

Csak a kis nép marad meg becsületesnek.
Apró kincsével boldog, mint a gyermek.
Nem kell uj butor, uj „elv", „forradalmak":
fényüző játék kalandor bitangnak.

Csak a kis nép a becsületes, tiszta.
A luxusa: lehet idealista.
Szegény „Nagy Nép" ki birodalmon őrköd.

önző lehet csak, szegény pénzes ördög...
Hogy is lehetne lelkes, könnyü és vig?
Ki szeret ugy kastélyt, mint fecske fészkit.

★

S a „Szabadság"? óh, a nagyoknak: üzlet.
Szabad vadászmezőkre zászlót tüznek;
szabad a vásár, pénz forgalma, tőke.
Szabad meghizni! Nyárspolgár, csülökre!

A kis népeknek, Szabadság: ereklye...
Szent szó, elrejtve csontokba, erekbe.
Fiának haldokló örökbe mondja...
Egy régi zászló féltve őrzött rongya...

A kicsi népnek Szabadság a szép jog,
hogy feszegethet tizévenkint béklyót,
és fölvonulhat tizévenkint érte
a bárd alá, a tank elé s kötélre...

Reménytelen szerelme, lázas álma,
kiöntött vére, könnye, tiszta lánya,
s fiának fátuma, az élet vége.
a „Szabadság". Az harc neki és siri béke...

A kicsi nép, mint kirakati kincset,
csodálja benne azt, amije nincs meg...
Nagyok reá gázolnak és kifosztják,
s mig elveszik hitét, kabátját, kosztját,

Szabadság (hisz küzdött, vérzett érte,
imába, csalva, koldulón, hisz kopott térde)
a homlokára, nosza, örök bélyeg!
A szent Szabadság árva kis hősének
a rongyos magát valahogy ne higyje!

Csak Nagy Nép tarthat számot ilyen hitre!
Nosza nagy nép: orosz, gall, német, angol
fölháborodva rugj beléje patkós
csizmáddal, add meg neki jobbról-balról,
mig megnevezed gőgösen, hogy: CSATLÓS...

●

Dr. S-án:

Az öregedésről

Éveket az életnek és életet az éveknek

A 20. század számos eredménye között egyik jelentős vívmány az, hogy a fejlett országokban az átlag életkor 60 év fölé emelkedett. Ez azonban egymagában nem elegendő: nem csak éveket kell adni az életnek, hanem életet is az éveknek. Nem közömbös ugyanis sem az egyén, sem a társadalom szempontjából, hogy az ember milyen egészségi állapotban éri el a nyugdíjas kort. Bár az egészség megőrzésére és a hosszú élet biztosítására sohasem lehet egységes receptet szerkeszteni, tekintve, hogy ezt számtalan tényező együttesen határozza meg, a sok évszázados tapasztalat, valamint az orvosi és biológiai kutatások eredményeként a szervezet elhasználódásának ma már számos okát ismerik.

Örök fiatalság

Az örök fiatalság titkát megtalálni nagyon régi vágya az emberiségnek. Az életelixir kutatását, a bölcsek kövének keresését mind ez a vágy sarkallta. Amikor a természettudományos ismeretek tükrében eleve kizártnak bizonyult egy ilyen csoda lehetősége, a megoldást reálisabb utakon kezdték keresni. Egy időben az öregedésért a nemi mirigyek sorvadását tették felelőssé, s ezt hereátültetéssel próbálták „kezelni", de a kezdeti- és látszatsikerek rövidesen kudarcba fulladtak. Közelebb kerültek a kérdés lényegéhez, amikor az öregedést az idegrendszerrel kapcsolatosan próbálták magyarázni, de megoldáshoz ez sem vezetett, mivel az öregedés sokkal bonyolultabb folyamat, mint hogy azt egyetlen szervrendszer hiányos működésére lehetne visszavezetni.

A sejtek öregednek el

A tudomány mai állása szerint az öregedés lényege maguknak a sejteknek az elöregedése. Hosszadalmas és meggyőző kísérleti adatokkal bizonyították, hogy az öregedésért elsősorban a sejtek dezoxiribonukleinsav-tartalma felelős. Mint ismeretes, az örökletes tulajdonságok, illetve az anyagcserét irányító enzimek szintézisének

mintája, modellje a dezoxiribonukleinsav (DNS) molekulákban van rejtjelezve. Számos adat szól amellett, hogy a sejtek elöregedése a DNS óriásmolekulák szerkezetében bekövetkezett programozási hibákkal kapcsolatos, ami aztán végső soron maga után vonja az anyagcsère-folyamatok egyensúlyának megbomlását. A programozás meghibásodása az úgynevezett mutagén tényezők hatására történik. A sejtek különböző károsodási veszélyeknek vannak kitéve, amelyek lehetnek külső ártalmak (pl. radioaktiv sugárzás), toxikus anyagok, kóros anyagcseretermékek stb. A DNS károsodás folytán hibás hírvivő-ribonukleinsavak keletkeznek. Ez utóbbiak veszik át a DNS molekulába kódolt programokat és segítségükkel történik az enzimfehérjék szintézise. Az említett anyagok szerkezetében történő károsodások következtében hibás enzimfehérjék keletkeznek, ami a továbbiakban az anyagcsere-folyamatokban is érezteti hatását. Mindezek mellett, feltehetőleg a sejteknek megvan a maguk automatikus hibakiigazító rendszere is.

Az életmód

Régi keletű nézet, hogy a hosszú élet és tartós egészség titkát elsősorban az életmódban kell keresni... Nem véletlen, hogy a legtöbb hosszú életű ember a tiszta levegőjű havasi tájakon él, ahol a nyugodt élet feltétele, valamint a tiszta levegő maximálisan biztosítva van. A magas életkorú emberek rendszerint nyugodt, kiegyensúlyozott egyének. A nyugtalanságnak egészségromboló hatását a nép régóta felismerhette, hiszen az aggódás, aggodalom szavaink is egy olyan állapotot fejeznek ki, amelyek aggságra, öregedésre, vagyis korai elhasználódásra vezetnek.

Félreértés elkerülése végett ki kell hangsúlyozni, hogy nyugodt élet alatt nem a kevés dolgú vagy éppen dologtalan életet kell érteni, hiszen az ilyen állapot veszélyesebb a túlterhelt munkánál. A teljes tétlenségre való kárhoztatás ősi idők óta a legsúlyosabb büntetések közé tartozik. Ezzel szemben a normális ütemű munka életszükséglet nemcsak társadalmi, hanem biológiai vonatkozásban is. Az embert a munka emelte ki az állati sorból, mondhatni, hogy a munka tette emberré.

A verseny

A modern kor egyik sajátossága a rohanó élet, a meggyorsult életritmus. A technikai fejlődés szükségszerűen bevezette a versenyszellemet. A civilizálódás során olyan új elemek váltak az ember állandó útitársává, mint például a rádió, telefon, televizió stb., amelynek következtében az ember állandó információáradatban él. A szállítóeszközök tökéletesedése egyre inkább megszűnteti a távolságot.

Megváltozott a városok és falvak arculata, az emberek gondolkodásmódja. Mindezek serkentőleg hatnak az idegrendszerre és ezen át magukra az életfolyamatokra. Önként feltevődik a kérdés, hogy vajon a felgyorsult ütem következtében nem pereg le hamarabb az élet homokórája, nem károsodnak könnyebben a sejtek, nem használódik el hamarabb a szervezet?

Gyorsuló életfolyam

Az életfolyamatok gyorsulásának, az úgynevezett biológiai akcelerációnak a kérdése korunk egyik izgalmas és sokat vitatott kérdése. Tapasztalati és statisztikai adatok alapján bizonyítottnak vehető, hogy a megfelelő körülmények között végzett munka semmiképpen nem fokozza a szervezet elhasználódását, hanem ellenkezőleg: életszükséglet. Nem egy ember roppan össze nyugdíjas korában éppen annak következtében, hogy nem bírja elviselni egy egész életen át folytatott aktivitási időszak után a leállást.

Fennmarad a kérdés, hogy a felgyorsult életritmusban melyek a szervezetet károsító tényezők? Az élettan mai állása szerint teljes mértékben bizonyítottnak vehető, hogy mindazok a külső vagy belső körülmények, amelyek a szervezet működését a „riadókészültségre" hangolják át, vagyis arra az állapotra, amit a stressz fogalmaként ismernek. Stressz-keltő, vagyis stresszor hatásúak a betegségek, mindenfajta megterhelés, azok a helyzetek, amelyek az emberben nyugtalanságot, szorongást keltenek, úgyszintén a kellemetlenkedések, a nyugalom hiánya stb. A megfelelő életkörülményeket illetően különös súllyal tevődik fel a környezetvédelem kérdése is, — vagyis a tiszta levegő, a tiszta vizek biztosítása, a zajártalom csökkentése. Ez utóbbiak korunk legégetőbb feladatai közé tartoznak, s megvalósításuk érdekében egyre hatásosabb intézkedések születnek világszerte.

*

Amint azt már említettük, korunkban az átlag életkor meghaladja a 60 évet, ami cáfolhatatlanul bizonyítja, hogy a végbement társadalmi és gazdasági változások kedvezően hatnak az ember életére. Az átalakulások közt legfontosabb ilyen vonatkozású tényező a táplálkozási viszonyok és életkörülmények megváltozása, úgyszintén az orvosi ellátás megszervezése. Bár az öregedés beláthatatlan ideig nem lesz elkerülhető, ma már adva van annak a lehetősége, hogy később jelentkezzék és hosszú ideig tartson — az egészség megőrzése mellett.

Soproni Bálint:

Örök sebek

Van itt mínálunk egy lámpa,
A dombon áll, az oldalán,
Fénye egy lépcső száz fokára
Verődik este. Arra járva
Eszembe jut a vén Tabán.

Olyankor este, csendes minden,
Nem jár se autó, se vonat:
Körül csak árnyak, a középen
Az árva lámpa... s száz emlékem,
Könnypatak szántja arcomat.

Oly régen, tán igaz sem volt, a
Budai ég fölénk terült,
Csábított a sok görbe utca
S a kertekben hol cigánybanda,
Hol sramli játszott, hegedült.

Az árnyékban szerelmes párok,
Foglaltak a korhadt padok,
Orgonabokrok, gyertyalángok
S lépcsők, miket évszázad rágott
S apró, muskátlis ablakok.

A szégyenoszlop, lenn a téren,
Sok cifra cégér mindenütt
És minden sarkon, kancsi fényben
Egy lámpa, mely, ím, annyi éven
Át ma is, itt szíven üt.

Csak állok s bámulok a lángba
S nem csak a Tabánt siratom,
Nem csak egy ismerős, vén lámpa:
Mindenben letűnt múltunk fáj ma
Itt messze, messze, nyugaton...

Ormos Gergő:

Öregapám

1

Öregapám, boldogult István, nagyon kemény ember volt. Megcserzette bőrét a hegyi levegő, minden falat kenyérért harcolnia kellett, semmi se hullott az ölébe. A nappal kelt s a csillagokkal feküdt. Nekifeszítette csontos vállát a sílány földjének, küzdött pár szem birkájával s viaskodott a szelekkel, szárazsággal, vagy túlságosan csurgó esőkkel. Majdnem sziklából volt, Isten nyugosztalja.

Hanem ha pénz csurrant a kemény markába, nekiült a kocsmaasztalnak. Akad-é ember, aki azt mondja, hogy haszontalanságból tette? Húzta az igát, mint a megterhelt állat, üres levesek s főzelékek mellé roskadt le delenkint, estére egy csupor tejet húzott le s fekete kenyeret harapott hozzá. Ruháján taszigálták egymást a foltok, ünneplője közel húsz esztendeje szolgálta, csizmát talán ötöt szabatott, mióta az eszét tudta. Mindig mások levetett holmija szakadt reá, hát nem kell azon csodálkozni, hogy olykor, ha tehette, úr akart lenni a pálinka szédületében.

Komoran ült neki a nyakas üvegnek, látszott arcán a töprengés, hogy pénzt dobál majd ki, de dacos akarással kereste az enyhülést. Nem kívánt sokat. Három deci vad pálinka szédítő magasságba emelte. Urak, akik felét sem dolgozzák egy hónap alatt annak, amit ő két napon kínlódott végig, tízszer annyit is elherdáltak félórás mulatással.

2.

Egyszer, birkanyírás után, amikor mértéke szerint szép pénzt számolt neki a gyűjtő, nagyon fellángolt örömében.

Kint állott az udvaron, ferde sugarakkal simogatta a nap s nézte a pénzt, feltartotta fejét, mintha köszönni akarná valakinek.

Aztán odahivott magához.

Keményen beszélt. Ugy hullott szájából a szó, mint az égzengés.

Azt mondta:

— Elmegyünk, gyerek, körülnézünk.

Zsebébe eresztette a pénzt s nekivágtunk.

Kikerültünk a poros út közepére, mind a ketten mezítláb, majdnem táncolva. Apám apja s én.

Egyenest a kocsmába.

Bent ült egy szegletben öreg Matyók, az is a gyapjú áldomását itta. Félreállott már a szeme.

Melléje telepedtünk.

S öregapám pálinkát kért. Szilvóriumot. Fél decit.

Hátradőlt, legelte a nyakas üveget, megfogta, forgatta, s ragyogott a szeme.

Odahúzódtam melléje s néztem. Őt is, az üveget is.

Nem értettem, mi gyönyörűséget találhat benne.

Nyolc esztendős voltam, csenevész, városra termett gyerek.

Matyók mondott valamit s arra mind a ketten fölvették az üvegjüket.

Összekoccintották.

S már gurult is torkukon az égető ital.

De hogy én ki ne maradjak az áldomásból, odaszólt öregapám nevetve a kocsmárosnak:

— Adjon valamit ennek a gyereknek!

Tanakodtak egy darabig, hogy mi legyen az, s megállapodtak abban, hogy cukrot kapok.

Örültem ennek.

Jött is már a kövér asszony s fél ököl nagyságú süvegcukrot adott elém.

— Nesze, kis úrfika...

Így neveztek csak városi nadrágom után.

Mikor látta öregapám, hogy örülök a cukornak, megsimogatta fejemet.

— Egyél csak, fiam!

Hát ropogtattam. De úgy, hogy most is futkos hátamon a hideg.

3

A napot ölükbe vették a kovács jegenyéi, sötétedett.

S öregapám már a harmadik féldecinél tartott.

Csodálatos világ nyílhatott fel az értelmében, mert ragyogott a szeme s egyenesen ült. Szinte ropogtak csontjai, megfiatalodott.

De valahányszor italt kért, mindig odaparancsolt elém is egy darab cukrot.

— Egyél, gyerek!

Rágtam, amíg jólesett. Aztán azon ravaszkodtam, hogyan tűntethetném el öregapám elől. Mert megkívánta, hogy úgy fogyasszam, mint ő az italt.

De belevásott a fogam.

Hát lecsúsztattam a repedezett asztalról s bele a nadrágzsebembe.

Örültem, hogy nem látta meg ezt, mert baj lett volna. Kemény, nyakas ember volt nagyon.

Ránksötétedett.

Akkor gyertyát gyújtott a kövér asszony. S odaállott az asztalhoz. Csípőre húzta a kezét. Megkérdezte:

— Nem volt még elég, István?

Öregapám rácsapott az asztalra. Akkorát kiáltott, hogy majd leszakadtak a gerendák.

— Tudom én, mikor elég nekem! Hozz még fél decit!

Egyszerre öntötte le a torkán. S felállott, fizetett.

Kicsapta a pénzt az asztalra, felriasztotta öreg Matyókot, nevetett egyet s rám szól keményen:

— No, gyerek!

Indultunk.

4

Kábító meleg este volt. A patak párája megsimogatott bennünket. Fogta a kezemet, éreztem, hogy dűlöng, de nem mertem szólni.

Akkor a cukorra gondoltam, ami ott púposodott a zsebemben kétoldalt. Volt belőle legalább fél kiló, rendetlen darabokban.

Ezt vajon nem azért vette öregapám, hogy hallgassak odahaza? Hallottam már ilyen mesterkedésekről. Megrontott a város

Néztem a csillagos magasságot, rugdaltam a port s azt mondtam:

— Ha akarja... öregapám... hát nem szólok...

Felhorkant:

— Micsoda? Mit csinálsz?

Ijedten dadogtam:

— Nem mondom meg öreganyámnak, hol voltunk.

Rántott rajtam egyet, odaperdített maga elé. És nagyon felháborodott:

— Nincs énnekem takargatnivalóm! Érted?

— Értem.

— Nem vagyok én utolsó betyár, hogy takargassak valamit! Rád verek ezért!

Indultunk. Nem tudom, becsültem-e akkor ezért öregapámat, vagy csalódtam benne.

5

De mikor hazaértünk, nagyon tetszett a kiállása.

Szétvetette lábait a küszöbön. Öreganya gyertya mellett várakozott, ijedten nézett bennünket.

És öregapám megszólalt:

— Ne félj, Borka... itt vagyok... Ittam egy keveset... De azért ne félj, Borka ...

Nem felelt öreganyám... Felállott s nézte szemrehányó szomorúsággal. Ételt állított az asztalra. Asszony volt szegény, nem nagyon értette a férfiak lázadását, hogy szeretnek kitörni olykor s meggyógyulnak, ha a közelükbe kerülnek.

Csak szomorkodni tudott.

Lencsefőzeléket állított elénk. S ő maga le sem ült. Ott várakozott, hogy kiszolgáljon.

Mikor leültem öregapám mellé, eszembe jutott, hogy cukrot is hoztam. Visszaereszkedtem a kemény padról s odamentem öreganyámhoz, Előkotortam a cukrot, ragadt a markomban.

Felnéztem ráncos arcára.

Azt mondtam csipogó félelemmel:

— Hoztam... öreganyám... cukrot... itt van.

OOdatartotta elém a két sovány tenyerét. S nézte a cukrot. Gyöngyös volt a szeme. Azt mondta:

— Hoztad... Ezt nekem hoztad? Hol szedted?

Felszabadultan feleltem:

— Öregapám vette... Azért hoztam... hogy legyen...

Lehajolt öreganyám, simogatta a fejemet. Görbe volt a tenyere, mintha ujjait sohase tudta volna szétteríteni.

Aztán belenézett öregapám szemébe. Hosszan, szótlanul.

De én úgy éreztem akkor, hogy megértette az italozást. Mindent megértett.

6

S állott felettünk a cukorral, mint egy angyal.
Föléje hajoltam virágos tányéromnak, úgy ettem.
Öregapám megsimogatta a kócos hajamat.
Kemény volt a tenyere, mint a száraz föld.

Mécs László:

A mindenség balladája

Éb-red, moc-can a tojásban a sejt:
»Is-ten, Is-ten,« huszonöt napi ritmus.
Titkon dob-ban anyaméhben a lét:
»Is-ten, Is-ten,« kilenc havi ritmus.
Ó jaj, ha kihagyna!! — De él az Erő, de él az Ütem:
»Is-ten, Is-ten, Is-ten!«

Dobogón zakatol, kacagón-zokogón zakatolgat a szív:
»Is-ten, Is-ten,« jó nyolcvan a pulzusi ritmus.
Ó jaj, ha kihagyna!! A vérpatakokba
belefagyna a lét-zene s pirosan párázna magasba
lelkünk, ha kihagyna a ritmus! De él az Erő, de él az Ütem:
»Is-ten, Is-ten, Is-ten!«

Csobogón menetel a patak, a folyó, a folyam:
»Is-ten, Is-ten, Is-ten, Is-ten!«
Ó jaj, ha kihagyna a ritmus! A hegytül a tengeri tájig
belehalna halak sokasága, hajók sora, sajkák,
malmok raja rína! — De él az Erő, de él az Ütem:
»Is-ten, Is-ten, Is-ten, Is-ten!«

Lobogón jön a Nap, megy a Hold, megy a Nap, jön a Hold:
»Is-ten, Isten, nap-pal, éj-jel« háromszázhatvanötször!
Ó jaj, ha kihagyna a ritmus!! Nem volna szivárvány,
nem volna virág, nem volna világ, csak futna a Föld,
a gigászi koporsó! — De él az Erő, de él az Ütem:
»Is--ten, Is--ten, Is--ten!«

Ragyogón menetelnek a csillagok és naprendszerek egyre
»Is---ten, Is---ten, fény---év, fény---század, fény---ezred.«.
Ó jaj, ha kihagyna a ritmus! De él az Erő, de él az Ütem:
dobog és csobog és lobog és erjed az Idő a Tojásban.
A Tojásnak a héja: az Örökkévalóság,
mely áll a Tenyéren, áll, tartja az Isten.

Római katolikus magyar papok cimtára az Egyesült Államokban

FIGYELEM!

Cím- és telefonszám-változását, vagy helyesbítését kérjük azonnal beküldeni, de legkésőbb szeptember 15-ig a Vasárnap Kiadóhivatalának: Catholic Hungarians' Sunday 1739 Mahoning Avenue, Youngstown, Ohio 44509

SZENT ISTVÁN ZARÁNDOKHÁZ RÓMÁBAN:
Casa di S. Stefano
Via del Casaletto 481 — 00149 Roma, Italy
Telefonok: 53-73-319 és 53-77-361
Igazgató:
MSGR. ZÁGON JÓZSEF

AMERIKAI MAGYAR KATOLIKUS LIGA
Hungarian Catholic League of America
30 East 30th Street, New York, N. Y. 10016
Telefon: (212) 684-3623

Elnök:
MSGR. SZABÓ JÁNOS
South Bend

Alelnök:
MSGR. LENGEN G. IMRE
South Norwalk

Titkár:
FT. THUN ALBIN O.F.M.
Flint

Pénztárnok
FT. POGÁNY GYÖRGY DR.
Irvington

Akron, Ohio
Jézus Szent Szíve templom
Ft. Bartkó J. Alajos
Ft. Kótai Zoltán dr.
734 Grant Street
Akron, Ohio 44311
Telefon: (216) 434-3842
Ft. Denka Ferenc
St. Edward's Home for the Aged
3131 Smith Rd.
Akron, Ohio 44313

Allentown, Pennsylvania 18101
Szent István templom
Ft. Jani F. György
510 Union Street, West
Telefon: (215) 432-5788

Alleyton, Texas 78934
Ft. Stram Gedeon
Mentz, R. R.

Barberton, Ohio 44203
Szenháromság templom
Ft. Mészáros György O.F.M.
368 Wooster Road, North
Telefon: (216) 745-4735

Beaver Falls, Pa., 15010
Szent László templom
612—9th Street
Telefon: (412) 846-1215

Bellflower, California 90706
Ft. Kiss Imre, S.D.B.
13640 Bellflower Boulevard

Bethlehem, Pa., 18015
Kapisztrán Szent János templom
Ft. Molnár Antal
910 East 4th Street
Telefon: (215) 866-2714

Big Pine Key, Florida 33043
Ft. Schenley Wendel
P. O. Box 47
Telefon: 872-2537

Bridgeport, Connecticut 06605
Szent Anna templom
Ft. Bodnár Vince
481 Brewster Street

Bristol, Indiana 46507
Ft. Vrabély János
St. Mary's Church
P. O. Box 245

Brockton, Pennsylvania 17925
Ft. Lawrence Ferenc
124 East Green Street

Brooklyn, New York 11227
Ft. Dallos Ferenc
St. Matthias Church
58-15 Catalpa Avenue.

Buffalo, New York
Szent Erzsébet templom
Ft. Skrapits János
986 Grant Street
Buffalo, N.Y., 14207
Telefon: (716) 875-6586

MAGYAR PIARISTA ATYÁK:
Piarist Fathers
Calasanctius School
175 Windsor Avenue
Buffalo, N. Y. 14209
Telefon: (716) 885-8508
Ft. Gerencsér István dr. Sch. P.
házfőnök és igazgató
Ft. Pintér Mihály dr. Sch. P.
Ft. Palotai Mihály Sch. P.
Ft. Bendik István Sch. P.
Ft. Krigler Béla Sch. P.
Ft. Kővári Lajos Sch. P.
Ft. Pattantyús János dr. Sch. P.
Ft. Fodor Miklós Sch. P.

Canisius College
Ft. Juhász László S.J.
Ft. Derecskey János S. J.
2001 Main Street
Buffalo, N.Y. 14208
Telefon: (716) 883-7000

Ft. Miskolczy Kálmán dr., Sch. P.
Chaplain of Sisters Hospital
2157 Main Street
Buffalo, N. Y. 14214
(l. Derby, N. Y. 14047)

Buffalo, South Dakota 57720
Szent Antal templom
Ft. Morvay András

Carteret, New Jersey 07008
Szent Erzsébet templom
Ft. Chonkó János
119 Washington Avenue
Telefon: (201) 541-5202

Cincinnati, Ohio 45207
Xavier University
Ft. Virágh Andor S.J.
Victoria Parkway
Telefon: (513) 731-2344

Chicago, Illinois
Magyarok Nagyasszonya templom
Ft. Horváth Ernő, nyug. pleb.
9237 Avalon Avenue
Chicago ,Illinois 60619
Telefon: (312) 734-5057

Szent István templom
Ft. Mihályi E. Gilbert, dr. premontrei kanonok
2015 West Augusta Boulevard
Chicago, Illinois 60622.
Telefon: (312) 486-1896

Chesterton, Indiana 46304
Ft. Vrabély J. István
P. O. Box 3

Cleveland, Ohio
Szent Erzsébet templom
Ft. Záhorszky Gyula dr.
Msgr. Tanos I. Árpád
Ft. Szeder Mihály S. J.
9016 Buckeye Road
Cleveland, Ohio 44104
Telefon: (216) 231-0325

Szent Margit templom
Ft. Roskó László
11607 Honeydale
Cleveland, Ohio 44120
Telefon: (216) 231-0531

Szent Imre templom
Ft. Kárpi Ferenc
1860 West 22nd Street
Cleveland, Ohio 44113
Telefon: (216) 861-1937

Ft. Nyeste J. János
St. John College
(Cathedral Square)
1033 Superior Avenue
Cleveland, Ohio 44114

Ft. Kővári Károly, S.J.
6765 State Road
Cleveland, Ohio 44134
Telefon: (216) 843-6165

Ft. Horváth Miklós dr. professzor
John Carroll University
University Heights
Cleveland, Ohio 44118
Telefon: (216) 932-3800

Cleveland, Ohio (folytatás)

Ft. Varga József
3547 East 80th Street
Cleveland, Ohio 44105

Clinton, Ohio 44216

Ft. Magyar S. József
St. George Church
7615 2nd Avenue, North

Crown Point, Indiana 46307

Ft. Kish Máté
Route 2, Box 87A

Danbury, Connecticut 06810

Ft. Vigh János
104 Main Street
Telefon: (216) 743-2707

Darby, Pennsylvania 19023

Little Flowers Institute
Ft. Sütő Ákos
Springfield Road

Dayton, Ohio 45404

St. Stephen's Church
Rev. John D. Sauter
1114 Troy Street
(513) 222-3634

Derby, New York 14047

Piarista Atyák, Piarist Fathers
Old Lake Shore Road
Telef. (716) XH7-4412
Ft. Miskolczy Kálmán dr., Sch. P.

Detroit, Michigan

Szent Kereszt templom
Ft. Csorba Domonkos O.F.M. plébános,
Ft. Királyi Kelemen O.F.M. segédlelkész
Detroit, Michigan 48209
8423 South Street
Telefon: (313) 841-1566
Ft. Bali István
Carmel Hall
2560 Woodward Avenue
Detroit, Michigan 48201

Devon, Pennsylvania 19333

Piarista Atyák, Piarist Fathers
Devon Preparatory School
Valley Forge Road
Telefon: (215) 688-7337
Ft. Mustos István Sch. P. házfőnök és igazgató
Ft. Meskó Lajos Sch. P.
Ft. Magyar László dr. Sch. P.
Ft. Pázmány Géza Sch. P. házfőnök helyettes
Ft. Báthori József dr. Sch. P. érdemesült v. provinciális

DeWitt, Michigan 48820

Ferences Atyák,
Franciscan Fathers
703 East Main Street
P. O. Box 250
Telefon: (517) 669-9252
Angyalos Boldogasszony lelkigyakorlatos ház
Ft. Polgár Kapisztrán O.F.M. zárdafőnök
Ft. Mandl Maximus O.F.M. vikárius
Ft. Krupa Sándor O.F.M.
Ft. Pócsai Vendel O.F.M.
Ft. Páldeák Szabolcs O.F.M.

Doylestown, Pa. 18901

Pálos Atyák, Pauline Fathers
Our Lady of Czenstochowa
P. O. Box 151
Telefon: (215) 345-0600 és (215) 345-0607
Very Rev. Zembrzuski Mihály O.S.P. Vicar General
Ft. Rauch László O.S.P.

East Chicago, Indiana 46312
Szenháromság templom
Ft. Skerl Alfonz
4759 McCook Avenue

Elyria, Ohio 44035
Jézus Szent Szíve templom
162 Irondale Street
Telefon: (216) 323-2413

Encino, California 91316
Ft. Domán Imre
Soc. Serv. Noviciate
4316 Lanai Road
Telefon: (213) 784-7122

Erie, Pennsylvania 16501
Ft. Domokos S. Sziárd dr.
Gannon College
109 West Sixth Street

Etiwanda, California 91739
Ft. Horváth Ferenc
1274 Foothill

Fairfield, Connecticut 06430
Szent Imre templom
Ft. Szőcs Dénes O.F.M.
Ft. Németh Ferenc O.F.M.
838 Kings Highway
Telefon: (203) 334-0312

Fairport Harbor, Ohio 44077
Szent Antal templom
Ft. Olejnyik György
503 Plum Street

Farrell, Pennsylvania 16121
Szenháromság templom
Ft. Kelemen Konrád O.F.M.
1132 Fruit Avenue
Telefon: (412) 342-0794

Ferdinand, Indiana 47532
Ft. Fekete Jenő
St. Benedict College

Flemington, New Jersey 08822
Ft. Simor János O.F.M.
Carmelite Monastery
Telefon: (201) 782-6754

Flint, Michigan 48506
Blessed Sacrament Church
Ft. Thun Albin O.F.M.
5344 Lapeer Rd.
P. O. Box 6335
Telefon: (313) 742-3151

Fultonville, New York 12072
Ft. Németh Imre O.F.M.Cap.
St. Joseph Friary

Gary, Indiana 46407
Szent Imre templom
720 West 15th Street

Grand Blanc, Mich. 48439
Ft. Kertész Tamás dr. O.F.M.
Holy Family Church
11824 S. Saginaw St.

Green Bay, Wisconsin 54301
Very Rev. Veszelovszky Albin
dr. pépösti vikárius
(Jászóvárról)
St. Willebrord's Church
209 South Adams Street
Telefon: (414) 435-6075

Hammond, Indiana
Ft. Molnár Antal
St. Margaret Hospital
25 Douglas Street
Hammond, Indiana 46323

Ft. Vrabély György
1519 Hoffman Street
Hammond, Indiana 46322

Harbor Beach, Michigan 48441
Ft. Török E. Béla
413 South First Street
Telefon: (517) 479-4285

Hazelton, Pennsylvania 18201
Szent László templom
Msgr. Gavenda József

Highland, Indiana 46322
Ft. Vámos E. József
2933 Jewett

Ft. Sipos D. József
9035 Idlewild Street

Honolulu, Hawaii 96800
Ft. Türk József
2747 Pali Highway

Irving, Texas 75062
Ciszterci Atyák
Cistercian Abbey
Our Lady of Dallas
Route 2, Box 1.
Telefon: (214) 254-8176
Right Rev. Nagy Anzelm dr.
S. O. Cist. Apát.
Very Rev. Lékai Lajos dr.
O. Cist., Prior
Ft. Csizmazia Placid dr.,
O. Cist., Subprior
Ft. Barta Lénárd, O. Cist.
Ft. Falubíró Győző, O. Cist.
Ft. Szödényi Demjén dr.,
O. Cist.
Ft. Fehér Tamás, O. Cist.
Ft. Simon Lambert, O. Cist.
Ft. Monostori Bánk dr.,
O. Cist.
Ft. Ferenczy Csaba dr.,
O. Cist.
Ft. Egres Odó dr., O. Cist.
Ft. Rábay Kristóf, O. Cist
Ft. March Ralph dr., O. Cist.
Ft. Zimányi Rudolf dr.,
O. Cist.
Ft. Hárdy Gilbert dr., O. Cist.
Ft. Szarka Boldizsár, O. Cist.
Ft. Márton Henrik, O. Cist.
Ft. Major Márk, O. Cist.
Ft. Kis Horváth Paszkál,
O. Cist.
Ft. Lackner Béda dr., O. Cist.
Ft. Kimecz Alajos, O. Cist.
Ft. Nagy Mózes dr., O. Cist.
Ft. Balas Dávid dr., O. Cist.
Ft. Novák Emilián, O. Cist.
Ft. Kovács Máté, O. Cist.
Ft. Csányi Dániel dr., O. Cist.
Ft. Chladek Menyhért, O.Cist.
Ft. Kereszty Rókus dr.,
O. Cist.
Ft. Mensáros Aurél, dr.,
O. Cist.
Ft. Lelóczky Gyula dr., O. Cist.
Ft. Farkasfalvy Dénes dr.,
O. Cist.
Ft. Marton Bernát dr., O. Cist.

Irvington, N. J. 07111
Nagyboldogasszony templom
Ft. Pogány György dr.
112 Maple Avenue
Telefon: (201) 374-8880

Jackson, Michigan 49203
Ft. Nagy Ágoston, C.M.
Mercy Hospital,
Lakás: 1013 Carlton Blvd.

Jersey City, .N. J. 07302
Ft. Havas János S. J.
144 Grand St.
Telefon: (201) 434-4400

Jim Thorpe, Pa. 18229
Ft. Vidóczy István
526 North Street

Johnstown, Pa., 15906
Szent Imre templom
416 — 6th Avenue

Joliet, Illinois 60432
Szent István templom
Ft. Ádám József
456 Youngs Avenue

Kearny, Arizona 85237
Ft. Keller Illés, O.C.D.
Box 457

Kerman, California 93630
Ft. Tasy Ferenc
Box 486

Kulpmont, Pennsylvania 17834
Mária mennybemenetele templom
855 Scott Street

Lackawanna, New York 14218
Mária mennybemenetele templom
Ft. Oláh-Tóth Antal
80 Steelawanna Avenue
Telefon: 882-9883

Lacona, Iowa 50139
Ft. Kovács János
Assumption Church
P. O. Box 662

Latrobe, Pennsylvania 15650
Ft. Samay Sebestyén dr. O.S.B.
Szent Vince Bencés Főapátság

Leechburg, Pa., 15656
Nagyboldogasszony templom
Ft. Joseph A. Tamilowsky
222 Third Street

Lorain, Ohio
Szent László templom
Ft. Demetzky Sándor plebános
1412 East 29th Street
Lorain, Ohio 44055
Telefon: (216) 277-8187

Ft. Kóczán Boldizsár
2442 E. 35th Street
Lorain, Ohio 44055

Los Angeles, California 90011
Szent István templom
Ft. Horváth A. Benedek dr.
premontrei kanonok
Ft.Wilhelm Kranewitter SVD.
3705 Woodlawn Avenue
Telefon: (213) 234-9246

Lynbrook, New York 11563
Ft. Babis Dániel
Fowler Avenue

McKeesport, Pa., 15132
Szent István templom
Ft. Kató István
2125 Beacon Avenue
Telefon: (412) 672-0693

Marana, Arizona 85238
Ft. Perjés Patrik, O.C.D
P. O. Box 308

Menlo Park, California 94025
Főegyházmegye
Magyar Szóvány
Lelkészi Hivatala
St. Patrick's Seminary
Ft. Jaszovszky József dr.
Middlefield Road
Telefon: (415) 323-0819
és (415) 326-5621 Ext. 62

Miami Beach, Fla 33139
Ft. Hoffmann Dezső
1250 West Avenue, Apt. 5 M

Miller Heights. (Bethlehem) Pennsylvania 18015
Ft. Gilly X. Ferenc
Sacred Heart Church

Milwaukee, Wisconsin 53233
Szent Imre templom
Ft. Borsy György O.F.M.
1017 North 17th Street
Telefon: (414) 933-1240

Monterey, California 93940
Ft. Laczkovits József
P. O. Box 586

Mt. Sterling, Ky. 40352
St. Patrick Church
Ft. Fölföldy Béla dr.
7 North Sycamore St.

Mt. Vernon, N. J. 10552
St. Ursula's Church
Ft. Kilián Csaba dr. O.F.M.
profeszor
Fordham University
214 E. Lincoln Ave.
Tel.: (914) 668-0085

Munhall, Pennsylvania 15120
Szent Margit templom
Ft. Molnár Rikárd
435 Tenth Avenue

Neligh, Nebraska 68756
Ft. Diczky Pál
Antelope Memorial Hospital

New Brunswick, N. J. 08901
Szent László templom
Ft. Füzér Julián dr. O.F.M.
plébános
Ft. Kiss Máté O. F. M.
215 Somerset Street
Telefon: (201) 545-1427

New Orleans, La. 70125
Office of Religious Education
Ft. Pintér E. Sándor
7887 Walmsley Avenue
Lakás: 8128 Plum St.
New Orleans, La. 70118

New York, New York
Szent István templom
Ft. Szlezák Imre, O.F.M.
plebános-helyettes
Ft. Füzes József O.F.M.
414 East 82nd Street
New York, N. Y. 10028
Telefon: (212) 861-8500

Jezsuita Tartományfőnökség
Hungarian Jesuit Fathers
Very Rev. Ádám János, S. J.
Viceprovinciális
Ft. Babos István, S. J.
Ft. Hegyi Márton S. J.
Ft. Héjja Gyula, S. J.
Ft. Radányi Rókus S.J.
Ft. Serei Károly, S. J.
Ft. Varga Andor, S. J.
Fordham University
New York N. Y. 10458
Telefon: (212) 933-2233

Msgr. Varga Béla
125 East 72nd Street
New York, N. Y. 10021
Telefon: (212) 249-6850

Niles, Ohio 44446
Ft. Türk P. János
129 West Park Avenue

North Dayton, Ohio 45404
Szent István templom
Ft. Rieger Clétus
1114 Triy Street

N. Miami Beach, Fla. 33162
Ft. Viglás M. Gyula, ny.
395 N. E. 160th Street

Northampton, Pa., 18067
Magyarok Nagyasszonya templom
1293 Newport Avenue
Telefon: 262-2227

North Tonawanda, N. Y.
Msgr. Szabó J. Gyula
168 Robinson Street

Notre Dame, Indiana 46556
Ft. Gabriel Asztrik László dr., egyetemi ny. r. professzor, a Középkori Intézet igazgatója
Tel.: Hivatal: (219) 283-6604
Tel.: Lakás: (219) 232-0241
P. O. Box 578

Oconomowoc, Wisc. 53066
Füz Balázs dr. O. Cist., Prior
Cistercian Abbey
Our Lady of Spring Bank
34639 W. Fairview Road
Telefon: (414) 567-7233

Orange, California 92667
Very Rev.
Parker Keresztesy László dr., a csornai premontreiek perjele
Ft. Szántó Hubert dr. premontrei kanonok
St. Michael Junior Seminary and Novitiate
1042 Star Route
Telefon: (714) 633-2041

Paoli, Pennsylvania 19301
Ft. Holbay R. Kasszián premontrei kanonok
Daylesford Abbey
220 South Valley Road
Telefon: (215) 647-2530

Passaic, New Jersey 07055
Szent István templom
Ft. Dunay S. Antal dr.
223 Third Street
Telefon: (201) 779-0332

Pecos, New Mexico
Abbey of Our Lady of Guadalupe
Ft. Almásy Alkuin

Perth Amboy, N. J. 08861
Magyarok Nagyasszonya templom
Ft. Horváth István
697 Cortland Street
Telefon: (201) 442-0512

Philadelphia, Pennsylvania
Jézus Szent Szíve templom
Ft. Spaits S. György
1403 North Mascher Street
Philadelphia, Pa., 19122
Telefon: (215) 739-8392
Ft. Molnár János, O.S.F.S.
North East Cath. High School
1840 East Torresdale Avenue
Philadelphia, Pa., 19124
Ft. Kovács D. Lajos
St. Martin Rectory
5450 Roosevelt Boulevard
Philadelphia, Pa., 10124

Phillipsburg, New Jersey
Szent Péter és Pál templom
Ft. Kázmér Tamás dr.
Sayre Ave. and Anna Street
Telefon: (201) 454-2722

Pittsburgh, Pennsylvania
Szent Anna templom
Ft. Dizmacsek Ferenc
Ft. Bolváry Pál O.S.P.
4735 Chatsworth Street
Pittsburgh, Pa., 15207
Telefon: (412) 421-3063
Ft. Varga L. József C.S.Sp. professzor
Duquesne University
915 Dorseyville Road
Pittsburgh, Pa., 15238

Portage, Pennsylvania 15946
Keresztelő Szent János templom
Ft. Kecskés A. József O.F.M.
900 Johnson Avenue
Telefon: (814) 736-9747

Portola Valley, Calif., 94025
Bencés Atyák
Benedictine Fathers
Woodside Priory School
302 Portola Road
Tel.: iskola: (415) 851-8221
Tel.: kolostor: (415) 851-8220
Very Rev. Horváth Pius
O.S.B. prior
Telefon: (415) 851-8222
Ft. Hites Kristóf, O.S.B.
igazgató
Telefon: (415) 851-8221
Ft. Barát Benignusz, O.S.B.
Ft. Brunner Emöd dr., O.S.B.
Ft. Hoffer Lipót dr. O.S.B.
Ft. Horváth Achilles dr., O.S.B.
Telefon: (415) 851-8223
Ft. Jáki Szaniszló dr. O.S.B.
Ft. Jávor Egon dr., O.S.B.
Ft. Németh Maurus, O.S.B.
Ft. Schilly Károly, O.S.B.

Poynette, Wis. 53955
Ft. Szépe W. László dr.
Route 1.

Providence, R. I. 02903
Msgr. Varsányi I. Vilmos
Chancery Office
34 Fenner Street

Racine, Wisconsin 53403
Ft. Vajda Ferenc dr.
St. Lucy's Congregation
2205 Howe Street
Telefon: (414) 634-2832

Roebling, New Jersey 08554
(Budai Kapisztránus
Ferencesek)
Nagyboldogasszony templom
1290 Hornberger Avenue
Very Rev. Szabó Szerén, dr.
rendfőnök és házfőnök
Ft. Lenner A. Jenő O.F.M.
plébános és vikárius
Ft. Juhász Ágoston, O.F.M.
Ft. Németh Lucius O.F.M.
Telefon: (609) 499-0161

Saint Bonaventure, N. Y., 14778
Ft. Gaál Gedeon dr., O.F.M.
Franciscan Institute
Tel.: (716) 375-2105

St. Charles, Mich. 48655
St. Mary Church of Albee
Ft. Kalmár Ottó
5661 Fergus Rd., Rt. # 2
(517) 777-3453

Saint James, N. Y., L. I. 11780
St. Philip and James Church
Ft. Cser László S. J.
Telefon: (516) 584-5454

Saint Louis, Missouri 63102
St. Mary of Victories Church
Ft. Turák M. Tibor István
O.S.M.
Szent István magyar Egyházk.
744 South 3rd Street
Telefon: (314) 231-9062

Saint Paul, Minnesota 55101
Ft. Turmezei Ferenc dr.
St. Thomas College
2115 Summit Avenue
Telefon: (612) 647-5386

San Bernardino, Calif. 92410
Szent Teréz templom
Ft. Varga József
923 Congress Street
Telefon: (714) 885-3038

San Francisco, Calif. 94110
Ft. Nimród Ferenc
professzor
3435 Mission Street

Santa Ana, California 92703
Premontrei Atyák
Norbertine Fathers of Csorna
1248 West Bishop Street
Telefon: (714) 547-4823
Ft. Gelencsér Pál,
premontrei kanonok
Ft. Haigli Sziárd,
premontrei kanonok
Ft. Horváth Ellák,
premontrei kanonok
Ft. Rudnay Kelemen,
premontrei kanonok

Santa Clara, California 95053
Ft. Endrődy J. László dr.
University of Santa Clara
Department of Theology
Telefon: (408) 269-3360

Schenectady, N. Y. 12307
Ft. Vida Elemér
1 Grove Place

Scranton, Pa. 18508
Szent István templom
Ft. Ostrowski József
(See Throop, Pa.)

South Bend, Indiana
Magyarok Nagyasszonya
templom
Msgr. Szabó I. János
pápai prelátus, püspöki helynök
829 West Calvert Street
South Bend, Ind. 46613
Telefon: (219) 289-6704

Szent István templom
Msgr. Peterson G. Elmer
1022 West Thomas Street
South Bend, Ind. 46628

Corpus Christi Church
Ft. Horváth P. József
2822 Corpus Christi dr.
South Bend, Ind. 46625
Telefon: (219) 234-5763

Ft. Molnár D. Antal
Jézus Szent. Szíve templom
63568 US. 31. South
South Bend, Ind. 46614

South Norwalk, Conn., 06854
Szent László templom
Msgr. Lengen G. Imre
25 Cliff Street
Telefon: (203) 866-1867

South River, N. J. 08882
Szent István vértanu templom
Ft. Poór P. Albert
20 William Street
Telefon: (201) 257-0100

Spring Valley, Illnois 61362
Ft. Kassovic Kálmán
Szent Antal templom
327 East St. Paul Street

Staten Island, N. Y. 10305
Ft. Reisz H. Elemér, S.J.
850 Hylan Boulevard
Telefon: (212) 447-5639

Steubenville, Ohio 43952
Ft. Mészáros István
411 South Fifth St.

Syracuse, N. Y. 13214
Ft. Szebenyi András, S.J.
Le Moyne Heights College
Telefon: (315) 446-2882

Throop, Pa., 18512
Ft. Ostrowski József
St. Mary's Church
524 Dunmore Street
Telefon: (717) 489-2491

Toledo, Ohio 43605
Szent István templom
Ft. Hernády Márton
1880 Genesee Street
Telefon: (419) 691-1673

Tolleson, Arizona 85353
Blessed Sacrament Parish
Ft. Kiss Vilmos
P. O. Box 248

Trenton, N. J. 08610
Szent István templom
Ft. Huber Antal dr.
210 Genesee Street
Telefon: (609) 394-5965

Troy, Michigan 48084
Ft. Rékasi S. József
dr. premontrei kanonok
751 Coachman Drive, 4
Telefon: (313) 689-1807

Vero Beach, Florida 32960
St. Helen Church
Ft. Gullay Domonkos
2085 Tallahassee Avenue

Walnut, Kansas, 66780
St. Patrick's Church
Ft. Bartos G. József

Walston, Pennsylvania 15781
Szent Antal templom
Ft. Varga György

Warsaw, Indiana 46580
Jézus Szent Szíve templom
Ft. Horváth Márton
2000 East Center Street
Telefon: (219) 267-5842

Waterbury, Conn. 06702
Immac. Conception Church
Ft. Kish S. Zoltán
74 West Main Street

Washington, D. C. 20017
A piarista atyák tanulmányi
háza
Ft. Őrsy László S. J.
Cath. University,
Curley Hall, Box 63
Washington, D. C. 20064
Tel.: (202) 635-5665

Very Rev. Irányi László dr.
Sch. P. Viceprovinciális
1339 Monroe Street N. E.
Telefon: (202) 529-7734

Georgetown University
Ft. Sebes József, S.J.
Ft. Zrinyi József, S.J.
Telefon: (202) 625-4989

Ft. Zalotay József dr.
The Catholic University
of America
Telefon: (202) 529-3909
Ft. Barta Károly
Ft. Zsoldos Imre S.V.D.
Divine Word College
1025 Michigan Ave. N.E.
Telefon: (202) 832-2353
Telefon: (202) 526-5047

Wernersville, Pa. 19565
Ft. Palmer Lajos S. J.
Noviciate of St. Isaac Jogues
Tel.: (215) 678-6110

Windber, Pennsylvania 15963
Szűz Mária templom
Ft. Vadas József O.F.M.
705 Somerset Avenue
Telefon: (814) 467-7642

Woodbridge, N. J. 07095
Kármelhegyi Boldogasszony
templom
Ft. Vincze Mihály
267 Smith Street
Telefon: (201) 634-1438

Xavier, Kansas 66098
Ft. Kékessy Imre
Saint Mary College

Yonkers, New York 10701
Szent Margit templom
„A Szív" szerkesztősége
Ft. Bieleck József, S.J.
Ft. Kiss Gábor S.J.
76 Locust Hill Avenue
Telefon: (914) 963-5378

Youngstown, Ohio
Szent István templom
Ft. Török Dezső
854 Wilson Avenue
Youngstown, Ohio 44506
Telefon: (216) 743-1905

Magyarok Nagyasszonya templom
Ft. Vitéz Baán, O.F.M.
545 North Belle Vista Avenue
Youngstown, Ohio 44509
Telefon: (216) 799-6829

Ft. Bakos István
923 Shehy Street
Youngstown, Ohio 44506
Telefon: (216) 747-4283

Alverna Ferences Zárda
Erdélyi Ferences Atyák
517 South Belle Vista Avenue
Youngstown, Ohio 44509
Telefon: (216) 799-1888

Very Rev. Dengl Miklós OFM
Delegátus Provinciális zárdafőnök
Ft. Kugler Gottfried, O.F.M.
vikárius
Ft. Kafka Szergiusz, O.F.M.
Ft. T. Péter Regalát
Ft. Simon József O.F.M.

„VASARNAP" Szerkesztősége és Kiadóhivatala:
Very Rev. Dengl Miklós OFM
felelős szerkesztő
1739 Mahoning Avenue
Youngstown, Ohio 44509
Telefon: (216) 799-2600
Zárda: (216) 799-1888

Ferences Nyomda
Könyv- és Kegytárgy üzlet:
1739 Mahoning Avenue
Youngstown, Ohio 44509
Telefon: (216) 799-2600

HALOTTAINK

Ft. Jakab András
1974. február 1.

Ft. Demkó Zoltán
1974. december 4.

Very Rev. Msgr. Gajdos Albert
gr. k.

Fr. Medvigy Gusztáv
gr. k.

R. I. P.!

Görög katolikus magyar papok címtára az Egyesült Államokban

Munhalli (Pa.) érsekség
Most Rev.
Stephen J. Kocisko D. D.
érsek
50 Riverview Avenue
Pittsburgh, Pa. 15214
Tel.: (412) 322-7300 és 7301

Parmai (Ohio) püspökség
Most Rev.
Emil J. Mihalik D. D.
püspök
1900 Carlton Road
Parma, Ohio 44134
Tel.: (216) 741-8773

Passaici (N. J.) püspökség
Most Rev.
Michael J. Dudick, D. D.
püspök
101 Market Street
Passaic, N. J. 07055
Tel.: (201) 778-9595

Bridgeport, Conn., 06605
Szentháromság templom
Ft. Orosz László
558 Bostwick Avenue
Telefon: (203) 334-7089

Brownsville, Pa. 15417
Szent Miklós templom
Ft. Bobák János dr.
302 Third Avenue
Telefon: (412) 785-7573

Brooklyn, N. Y. 11222
Ft. Szlivka János
143 Kent Street

Carteret, New Jersey 07008
Szent Illés templom
Rev. Joseph Homa
42 Cooke Avenue
Telefon: (201) 541-5213

Cleveland, Ohio
Keresztelő Szent János
templom
Rev. Emery Nemeth
2779 Ambler Avenue
Cleveland, Ohio 44104
Telefon: (216) 231-2444

Ft. Fecák József
Holy Ghost Church
2420 West 14th Street
Cleveland, Ohio 44113

Detroit, Michigan, 48217
Szent János templom
Rev. Béla Nyika
441 South Harbaugh Street
Teleton: (313) 842-1689

Duquesne, Pa., 15110
Rev. Peter Kerényi
St. Mary's Church
1209 Kennedy Avenue
Telefon: (412) 466-1914

Granville, N. Y. 12832
Szent Péter és Pál templom
Rev. Harold Stockert
2 Park Street

Greensburg, Pa. 15601
Ft. Loya János
622 East Pittsburgh Street

Lorain, Ohio 44502
Szent Mihály templom
Ft. Pajtás Bertalan S. A.
3056 Reeves
Telefon: (216) 277-8178

McKeesport, Pa., 15132
Urunk Színeváltozása templom
Ft. Sereghy László dr.
121 Sixth Avenue
Telefon: (412) 672-0728

Matawan, N. J. 07747
Máriapócsi Bazilita atyák
Ft. Erdei J. József O.S.B.M.
helyi előljáró
Ft. Rakaczky M. Bazil OSBM
Fuhrmann Road, R. D. 1
P. O. Box 334
Telefon: (201) 566-8445

Merrillville, Indiana 46410
Szent Mihály templom
Rev. Michael Evanick
557 W. 57th Ave.
Telefon (219) 884-9876

Minneapolis, Minn. 55418
Szent János templom
Ft. Fediszak József
2215 N. E. Third Street
Telefon: (612) 789-6252

Munhall, Pennsylvania 15120
Szent Illés templom
Ft. Vida György
4200 Homestead-Duquesne Rd.

New Brunswick, N. Y. 10028
Szent József templom
Rev. Frank Eles
30 High Street
Telefon: (201) 545-1680

New York, N. Y. 10028
Szent Kereszt templom
Rev. Stephen Skinta O.S.B.M.
312 East 82nd Street
Telefon: (212) 737-1159

Perryopolis, Pa. 15473
Rev. Michael Pipik
Very Rev. Marina Gyula dr.
R. D. 1 — Box 106
Telefon :(416) 736-4344

Perth Amboy, N. J. 08860
Szent Mihály templom
Rev. Basil Rakaczky, O.S.B.M.
40 Hall Avenue

Pittsburgh, Pa. 15203
Msgr. Dunda Ernő dr.
1720 Jane Street
Telefon: (412) 431-1090

S. Louis, Obispo, Calif. 9340
Ft. Kubek Antal
1925 Corralitos Avenue

Saint Paul, Minn. 55104

Ft. Fenczik Sándor
1651 Laurel Street

Toledo, Ohio 43605

Szent Mihály templom
2008 Valentine Street
Telefon: (419) 691-5656

Trenton, N. J. 08611

Szent Miklós templom
Rev. Msgr. John A Stim, V. F.
968 S. Broad St.
Telefon: (609) 394-5004

Rev. Joseph Mackov
1016 Revere, Trenton,
N. J. 08629

Youngstown, Ohio 44511

Szent György templom
Ft. Yackanich P. Jenő
1726 Canfield Road
Telefon: (216) 782-2865

Magyar gr. kat. nyugdíjas papok:

Rev. Vladimir Fedeles
Rev. Stephen Loya
Rev. Julius Marina
Rev. Joseph Mackov

Római katolikus magyar papok címtára Kanadában

Acadia Valley, Alberta
Szűz Mária templom
Ft. Tarnóczy W. Ferenc
Box 59

Abbotsford, British Columbia
Ft. Csáki Benjámin dr.
2633 Cyril Street

Bow Island, Alberta
Szent Mihály templom
Ft. Gyorkos István
Box 56

Burton, Ohio, Máriapócs
Ft. Bobák Sándor dr.
17486 Munford Rd.

Calgary, Alberta
Szent Erzsébet templom
Ft. Molnár István
819-13th Avenue S. W.
Calgary 3, Alberta
Telefon: 262-4203
Telefon: 244-2741

Jézus Szent Szíve templom
Ft. Horváth Miklós
1307 — 14th Street S. W.
Calgary 4, Alberta

Courtland, Ontario N0J 1E0
Szent László templom
Ft. Beöthy Tamás, S.J.
P. O. Box 190
Talbot Road
Telefon: (519) 842-8698

Cupar, Sask.
Ft. Firkola E. József
St. Patrick's Rectory
P. O. Box 57

Edmonton, Alberta
Szent Imre templom
Ft. Gombos Mihály S.D.B.
10665 — 98th Street

Esterhazy, Saskatchewan
Győzedelmes B. A. templom
P. O. Box 161

Excelsior, Ontario
Ft. Bourdeaux Ottó, S. J.
Immaculate Conception Church
P. O.

Grandby, Quebec
Ft. Pfemeter János S.V.D.
Seminaire du Verbe Divin
C. P. 518

Hamilton, Ontario L8L 2W4
Szent István templom
Ft. Eördögh András S. J.
Ft. Moltesz József S. J.
130 Barton Street East
Telefon: (416) 529-1213

Ituna, Saskatchewan
Ft. Slezák István
P. O. Box 220

Langrut, Manitoba
Szent Imre templom

London, Ontario N6A 1K8
Szent István templom
Ft. Molnár Miklós S. J.
St. Peter's Cathedral
196 Dufferin Avenue
Telefon: (519) 432-3475

Montreal, Quebec
Szervita atyák
Servite Fathers
Magyarok Nagyasszonya templom
Ft. Dély M. Brunó, O.S.M. dr., plébános
Ft. Chilla Raymond S. J.
90 Guizot Street West
Montreal 351. Quebec
Telefon: (514) 387-9503

Ft. Máhig János dr.
1560 Sherbrooke est.
Notre Dame Hospital
Montreal 5, Quebec
Tel.: 876-6421 (Kórház)
876-6800 (Lakás)
876-6976 (Magán)

Ft. Henkey H. Károly dr.
Loyola College
7141 Sherbrooke Street W.
Telefon: (514) 488-7217
Motnreal 262, Quebec

Szent Név templom
Ft. Kocsis József
7498 Outremont Avenue
Montreal 303, Quebec
Telefon: (514) 270-5541
Montreal, 10. Quebec

Oshawa, Ontario
Ft. Takács Sándor
St. Gertrudis Church
690 King Street E.
Telefon: (416) 225-2988

Oyen, Alberta
Jézus Szent Szíve templom
Ft. Molnár István
Box 76

Ottawa 8, Ontario
Ft. Töreki Ödön S.J.
1758 Alta Vista Blvd.

Pickering, Ontario
St. Francis of Sales Church
Ft. Forgách W. László
Telefon: (416) 942-1403

Regina, Saskatchewan
Szent István templom
Ft. Vezér Mihály
2241 Reynold Street

St. Catharines, Ontario
Hotel Dieu Hospital
Ft. Dénes Gergely
155 Ontario Street
Telefon: (416) 682-6411 ext. 233
(vagy: Father Gregory)

Stockholm, Saskatchewan
Szent Erzsébet templom
Ft. Kulcsár András
P. O. Box 88

Strathroy, Ontario
All Saints Church
Ft. Czup M. Elek
Box 368

Toronto, Ontario M5T 2E5
Szent Erzsébet templom
Jaschkó Balázs, S.J. házfőnök
Ft. Király István, S.J. plébános
Ft. Horányi Lajos, S.J.
Ft. Máté József, S.J.
Ft. Orbán Miklós S. J.
282 Spadina Avenue
Telefon: (416) 368-7692

Tuxedo, Manitoba M2M 3S5
Ft. Marosfalvy László, S.J.
St. Paul College School
2200 Grant Avenue
Telefon: (204) 888-1605

Vancouver 12, British Columbia
Magyarok Nagyasszonya templom
Ft. Ugrin Béla S.J.
1810 East Seventh Avenue
Telefon: (604) 253-2577

Welland, Ontario
Magyarok Nagyasszonya templom
Msgr. Horváth István
337 Hellems Avenue
Telefon: (416) 734-3772

Willowdale, Ontario M2M 3S5
Regis College
Ft. Borbély István, S.J.
Ft. Horváth Tibor, S.J.
Ft. Miklósházy Attila, S.J.
Ft. Somfai Béla, S.J.
3425 Bayview Avenue
Telefon: (416) 225-8823

Windsor 14, Ontario
Szent Antal templom
Ft. Gáspár Márton
1504 Elsmere Avenue
N8X 4H3
Telefon: (519) 253-6403
vagy: (202) 832-2353

Winnipeg, Manitoba
Szent Antal templom
Ft. Végváry Vazul O.F.M.
Ft. Pier G. Pius O.F.M.
365 Burnell Street
Winnipeg, R3G 2B1
Telefon: (204) 772-8140

Venezuelában:

Ft. Dömötör Ede O.F.M.
Ave. Lincoln 180 Piso 1. No. 105 S. G.
Caracas

Braziliában:

Dr. Magyar József ny. pleb.
04619 Brooklin Paulista
Caixa Postal 21204
Sao Paulo, Brasil

Mexikóban:

Rev. P. Francis E. Erdey S.D.B.
Moneda 24
Mexico I. D. F.
Tel.: 5—12—11—01

Görög katolikus magyar papok címtára Kanadában

Courtland, Ontario

Szent György templom
Ft. Bodnár István
R. R. No. 2
Telefon: (519) 842-5601

Hamilton, Ontario

Szent Mihály templom
Msgr. Papp György dr.
303 John Street, S.
Telefon: (416) 527-6095

Windsor, Ontario

Szűz Mária oltalma templom
Ft. Mosonyi László
631 Giles Boulevard, East
Telefon: (519) 256-5880

Welland, Ontario

Keresztelő Szent János templom
Ft. Barna Sándor
111Second Street
L3B 4T8
Telefon: (416) 735-7243

Római katolikus magyar női szerzetes rendek az Egyesült Államokban

DAUGHTERS OF DIVINE REDEEMER
(Isteni Megváltó Leányai)

Anyaház:

999 Rock Run Road
Elizabeth, Pa. 15037

Katolikus Magyar Aggmenház

Little Flower Manor
Springfield Road
Darby, Pa., 19023

DAUGHTERS OF DIVINE CHARITY
(Isteni Szeretet Leányai)

Anyaház:

St. Joseph Hill, 205 Major Ave.
Arrochar, N. Y. 10305
Telefon: (212) 747-1904

St. Mary's Home

225 East 72nd Street
New York, N. Y., 10021
Telefon: (212) 249-6850

St. Mary's Residence

3664 Trumbull Avenue
Detroit, Michigan 48208

Katolikus Magyar Aggmenház

St. Elizabeth Briarbank
1315 North Woodward Ave.
P. O. Box 224
Bloomfield Hills, Michigan
Telefon: (313) 644-1011

Our Lady of Maria Pócs

17486 Munford Rd.
Burton, Ohio 44021
(216) 834-4078

SISTERS OF SOCIAL SERVICE
(Szociális Testvérek Társasága)

440 Linwood Avenue
Buffalo, N. Y. 14209
Telefon: (716) 883-0112

SOCIAL MISSION SISTERS
(Magyar Missziós Nővérek)

P. O. Box 399
Lenox Hill Sta.
New York, N. Y. 10021

SISTERS OF SOCIAL SERVICE
(Szociális Testvérek Társasága, Canada és California)

Anyaház:
1120 Westchester Place
Los Angeles, Calif. 90019

Noviciátus:
4316 Lanai Road
Encino, California 91316

SISTERS OF MERCY
(Szatmári Irgalmas Nővérek)
St. Joseph's Home
Rt. 1 — Box 353-A
Hewitt, N. J. 07421
Telefon: (201) 853-7212

Római katolikus magyar női szerzetes rendek Kanadában

SISTERS OF SOCIAL SERVICE
(Szociális Testvérek Társasága, Canada és California)
P. O. Box 88, Stockholm, Sask.

500 Huron Street, Toronto, Ontario

3100 Albert Street, Regina, Saskatchewan

3589 St. Famille Street, Montreal, Quebec

Courtland, Ontario

Lelkigyakorlatos ház és Noviciátus
Mount Cenacle,
88 Fennel Avenue, W.
Hamilton, Ontario
Telefon: (416) 385-1222

SOCIETY OF THE SACRED HEART SISTERS
(Jézus Szíve Népleányai Társasága)
Sacred Heart Day Nursery
56 Spadina Road
Toronto 4, Ontario
Telefon: (416) 921-1864

Jézus Szíve Otthon
Courtland, Ontario

SISTERS OF OUR LADY
(Kalocsai Szegény Iskolanővérek)
546 Euclid Ave., Toronto, Ont.

ST. ELIZABETH NURSING HOME (For Aged People)
307 John Street, South
Hamilton, Ontario
Telefon: (416) 529-3589

Az Egyesült Államokban és Kanadában működő római és görög katolikus magyar papok betürendes névjegyzéke

Ádám János, Very Rev. N. Y.
Ádám József, Joliet
Almásy Alkuin, New Mexico

Babis G. Dánel, Lynbrook
Babos István, New York
Bakos István, Youngstown
Balas Dávid dr., Irving
Bali István, Detroit
Barát Benignusz, Portola Valley
Barna Sándor g.k. Welland, Ont.
Barta Károly, Washington
Barta Lénárd, Irving
Bartkó J. Alajos, Akron
Bartos G. József, Walnut
Bátori József dr., Devon, Pa.
Bendik István, Buffalo
Beőthy Tamás, Courtland, Can.
Bieleck József, Yonkers, N. Y.
Bobák János dr., g.k. Brownsville
Bobák Sándor dr., g.k., Burton, Ohio

Bodnár István, g.k., Courtland
Bodnár Vince, Bridgeport
Bolváry Pál, Pittsburgh
Borbély István, Willowdale, Can.
Bourdeaux Ottó,
Excelsior, Ont.
Borsy György, Milwaukee
Brunner Emőd, Portolay Valley

Chilla Raymond, Montreal, Can.
Chladek Menyhért, Irving
Chonkó János, Carteret
Csáki Benjamin dr., Abbotsford
Csáky Antal dr., Grand Ledge
Csányi Dániel dr., Irving
Cser László, St. James, N. Y.
Csizmazia Placid dr., Irving
Csorba Domonkos, Detroit
Czup Elek, Strathroy, Canada

Dallos Ferenc, Brooklyn
Dely M. Bruno, Montreal, Can.
Demetzky Sándor, Lorain
Dénes Gergely, St. Catharines,
Ontario, Canada
Dengl Miklós, Very Rev.
Youngstown, Ohio
Denka Ferenc, Akron, Ohio
Derecskei János, Buffalo
Diczky Pál, Neligh
Dizmacsek Ferenc, Pittsburgh
Domán Imre, Encino
Domokos S. Sziárd dr., Erie
Dömötör Ede, Caracas,
Venezuela
Dudick Mihály, g.k. püspök
Passaic, N. Y.
Dunay S. Antal dr., Passaic
Dunda Ernő dr., g.k. Msgr.
Pittsburgh, Pa.

Egres Odó dr., Irving
Éles Ferenc, g.k. New Brunswick
Endrődy J. László, dr.,
Santa Clara, Calif.
Eördögh András, S. J.
Hamilton, Ont.
Erdei J. József, g.k., Matawan
Erdey P. Francisco S. D. B.
Mexico
Evanick Mihály, gr. k.
Merillville, Ind.

Falubiró Győző, Irving
Farkasfalvy Dénes dr., Irving
Fecák József g.k., Cleveland
Fediszak József, g.k., Minneapolis
Fehér Tamás, Irving
Fekete Jenő, Ferdinand
Fenczik Sándor, g.k., Saint Paul
Ferenczy Csaba dr., Irving
Firkola E. József, Cupar, Canada
Forgách W. László, Pickering
Fölföldy Béla dr., Mt. Sterling
Furák M. Tibor, St. Louis, Mo.
Füzes József, New York
Füz Balázs, Oconomowoc, Wisc.
Füzér Julián dr., New Brunswick

Gaál Gedeon dr.,
Saint Bonaventure, N. Y.
Gabriel Aasztrik dr., Notre Dame
Gajdos Albert, g.k., Msgr.
Perth Amboy
Gáspár Márton, Windsor, Ont.
Gavenda József, Msgr., Hazelton
Gelencsér Pál, Santa Ana, Cal.
Gerencsér István dr., Buffalo
Gilly X. Ferenc, Miller Hgts.
Gombos Mihály, Edmonton, Can.
Gullay Domonkos, Vero Beach
Gyorkos István, Bow Island, Can.

Haigli Sziárd, Santa Ana, Calif.
Hárdy Gilbert dr., Irving
Havas János, Jersey City
Hegyi Márton, New York
Héjja Gyula, New York
Henkey Károly, Montreal, Que.
Hernády Márton, Toledo
Hites Kristóf, Portola Valley
Hoffer Lipót dr., Very Rev.
Portola Valley
Hoffmann Dezső, Miami, Fla.
Holbay R. Kasszián, Paoli Pa.
Homa József g.k., Carteret, N. J.
Horányi J. Lajos, Toronto, Ont.
Horváth Achilles dr.,
Portola Valley
Horváth A. Benedek,
Los Angeles, Calif.
Horváth Ellák, Santa Ana, Calif.
Horváth Ernő, Chicago
Horváth Ferenc, Etiwanda
Horváth Istyán, Youngstown, Oh.
Horváth István, Perth Amboy
Horváth István, Msgr.
Welland, Ont., Canada
Horváth P. József, South Bend
Horváth Márton, Warsaw
Horváth Miklós dr., Cleveland
Horváth Miklós, Calgary, Alta
Horváth Pius, Portola Valley
Horváth Tibor, Willowdale, Can.
Huber Antal dr., Trenton

Irányi László dr., Very Rev.
Washington, D. C.

Jáki Szaniszló dr., Portola Valley
Jani György, Allentown
Jaschkó Balázs, Toronto, Ont.
Jaszovszky József dr., Menlo Park
Jávor Egon dr., Portola Valley
Juhász Ágoston, Roebling
Juhász László, Buffalo, N. Y.

Kafka Szergiusz Youngstown
Kalmár Ottó, St. Charles, Mich.
Kárpi Ferenc, Cleveland, Ohio
Kassovic Kálmán, Spring Valley
Kató István MsKeesport
Kázmér Tamás dr., Phillipsburg
Kékessy Imre, Xavier
Kecskés A. Józse, Portage, Pa.
Kelemen Konrád, Farrell. Pa.
Kertész Tamás, Grand Blanc,
Mich.
Keller Illés, Kearny
Kerényi Péter g.k. Duquesne, Pa.
Kereszty Rókus dr., Irving
Kilián Csaba dr., Mt. Vernon,
N. Y.

Kimecz Alajos, Irving
Király Kelemen, Detroit
Király István, Toronto, Ont.
Kish Gábor, S. J. Yonkers, N. Y.
Kis-Horváth Paszkál, Irving
Kish Máté, Crown Point
Ft. Kiss Máté O.F.M.
New Prunswick
Kish S. Zoltán, Waterbury
Kiss Imre, Bell Flower
Kiss Máté, New Brunswick
Kiss Vilmos, Tolleson, Ariz.
Kocsis József, Montreal, Que.
Kociskó István, g.k. püspök
Pittsburgh, Pa.
Kóczán Boldizsár, Lorain
Kótai Zoltán dr., Akron
Kovách D. Lajos, Philadelphia
Kovács János, Lacona
Kovács Máté, Irving
Kővári Károly, Cleveland
Kővári Lajos, Buffalo
Kranewitter Wilhelm, Los Ang.
Kriegler Béla, Buffalo
Krupa Sándor, DeWitt, Mich.
Kubek Antal, g.k., San Louis
Obispo
Kugler Gottfried, Youngstown
Kulcsár András, Stockholm, Can.

Lackner Béda, Irving
Laczkovits József, Monterey
Lawrence Ferenc, Brockton
Lékai Lajos dr., Very Rev. Irving
Lelőczky Gyula dr., Irving
Lengen G. Imre, Msgr.
South Norwalk
Lenner A. Jenő, Roebling
Lesko William, g.k., Gary
Loya János, g.k. Greensburg

Maczkó József, g.k., Trenton
Magyar József dr., Sao Paulo, Br.
Magyar S. József, Clinton
Magyar László, dr., Devon
Máhig János dr., Montreal, Que.
Major Márk, Irving
Makó Lajos, Buffalo
Mandl Maxmus, DeWitt, Mich.
March Ralph dr., Irving
Marina Gyula dr. g.k., Msgr.
Perryopolis, Pa.
Marosfalvy László, Tuxedo, Can.
Marton Bernát, Irving
Marton Henrik, Irving
Máté I. József, Toronto, Ont.
Medvigy Gusztáv, g.k., Carteret
Mensáros Aurél dr., Irving
Meskó Lajos, Devon
Mészáros György, dr., Barberton
Mészáros István, Steubenville
Mihalik Emil, g.k. püspök
Parma, Ohio
Mihályi E. Gilbert dr.,
Chicago, Ill.
Miklósházy Attila, Willowdale
Canada
Miskolczy Kálmán dr., Buffalo
Molnár Antal, Bethlehem, Pa.
Molnár D. Antal, South Bend
Molnár István, Calgary, Alta.
Molnár János, Philadelphia
Molnár Miklós S. J.
London, Ont.
Molnár Rikárd, Munhall
Moltesz József, Hamilton, Ont.
Monostori Bánk dr. Irving
Morvay András, Buffalo, S. Dak.
Mosonyi László, g.k., Windsor
Mustos István, Devon

Nagy Ágoston, Jackson
Nagy Anzelm dr., Rt. Rev., Irving
Nagy T. József,
San Fernando Valley, Calif.
Nagy Mózes dr., Irving
Németh Ferenc, Fairfield
Német Lucius, Roebling
Németh Imre, Fultonville, N. Y.
Németh Imre, g.k., Cleveland, Oh.
Németh Maurus, Portola Valley

Nimród Ferenc, S. San Francisco
Novák Emilián, Irving
Nyeste János, Cleveland, Ohio
Nyika Béla dr., g.k. Detroit
Olejnyik György, Fairport
Oláh-Tóth Antal,
Lackawanna, N. Y.
Orbán Miklós, Toronto, Ont.
Orosz László, g.k., Bridgeport
Ostrowski József, Throop és
Scranton, Pa,
Őrsy László, Washington D. C.
Pajtás Bertalan, g.k., Lorain, Oh.
Palmer Lajos, Wernersville, Pa.
Palotai Mihály, Buffalo
Papp György dr., Msgr., g.k.
Hamilton, Ont.
Parker-Keresztesy László dr.,
Orange
Pattantyús János dr., Buffalo
Páldeák Szabolcs O.F.M.
Dewitt, Mich.
Pázmány Géza, Devon
Perjés Pátrik, Marana
Peterson G. Elmer, South Bend
Pfemeter János, Grandby, Can.
Pier G. Pius, Winnipeg, Can.
Pintér Mihály dr., Buffalo
Pintér Sándor, New Orleans, La.
Pipik Mihály g.k. Perryopolis, Pa.
Pócsai Vendel O.F.M.
De Witt, Mich.
Pogány György, dr., Irvington
Polgár Kapisztrán, DeWitt
Poór P. Albert, South River
Rábay Kristóf, Irving
Radányi Rókus, New York
Rakaczky Bazil, g.k.
Perth Amboy, N. J.
Rauch László, Doylestown
Reisz H. Elemér, Staten Island
Rékási S. József, Troy, Mich.
Rieger Clétus, North Dayton
Roskó László, Cleveland
Rudnay Kelemen, Santa Ana
Samai Sebestyén dr., Latrobe
Schilly Károly, Portola Valley
Sebes József, Washington
Senye István, Washington
Schenley Wendel, Big Pine Key
Serei Károly, New York
Sereghy László dr., g.k.
McKeesport
Simon Lambert, Irving
Simon József, Youngstown
Simor János, Flemington, N. J.
Sipos D. József, Highland, Ind.
Skerl Alfonz, East Chicago
Skinta István, g.k. New York
Skrapits János, Buffalo
Slezák István, Ituna, Can.
Somfay Béla, Willowdale, Can.
Spaits S. György, Philadelphia
Msgr. John A. Stim, Trenton, N.J.
Harold Stockert, Granville, N. Y.
Stram Gedeon, Alleyton
Sütő Ákos, Darby
Szabó Gyula, Msgr.
North Tonawanda, N. Y.
Szabó János, Orlando, Fla.
Szabó I. János, Msgr. South Bend
Very Rev. Szabó Szerén, dr.
Roebling, N. J.
Szántó Hubert dr., Orange
Szarka Boldizsár, Irving
Szebenyi András, Syracuse
Szeder Mihály, Cleveland
Szépe W. László dr., Poynette
Szlezák Imre, New York
Szlivka János,, g.k., Brooklyn
Szőcs Dénes, Fairfield
Szödényi Demjén dr., Irving
Takács Sándor, Oshawa, Canada
Tamilovszky A. József,
Leechburg
Tanos I. Árpád, Msgr.,
Cleveland
Tarnóczi W. Ferenc, Acadia
Valley, Canada
Tasy Ferenc, Kerman

Thun Albin, Flint
Töreki Ödön, Ottawa, Ont.
Török Béla, Harbor Beach
Török Dezső, Youngstown
T. Péter Regalát, Youngstown, Ohio
Turmezei Ferenc dr., St. Paul
Türk János, Niles, Ohio
Türk József, Honolulu

Ugrin Béla, Vancouver, B.C.

Vadas József, Windber
Vajda Ferenc dr., Racine
Vámos E. József, Highland
Varga Andor, New York
Varga Béla, Msgr., New York
Varga György, Walston
Varga J. István, East Chicago
Varga József, Cleveland
Varga József, San Bernardino
Varga L. József, Pittsburgh
Varsányi I. Vilmos Msgr. Providence
Végváry Vazul, Winnipeg
Veszelovszy Albin dr., Very Rev. Green Bay
Vezér Mihály, Regina, Sask.
Vianney János, DeWitt
Vida Elemér, Schenectady
Vida György, g.k., Munhall
Vidóczy István, Jim Thorpe
Vigh János, Danbury
Viglás Gyula, N. Miami Beach
Vincze Mihály, Woodbridge
Virágh Andor, Cincinnati
Vitéz Baán, Youngstown, Ohio
Vrabély György, Hammond
Vrabely J. István, Chesterton
Vrabély János, Bristol

Yarnovitz Róbert, g.k. Duquesne
Yackanich P. Jenő, g.k., Youngstown, Ohio

Záchfalvy István, London, Ont.
Záhorszky Gyula dr., Cleveland
Zalotay József dr., Washington
Zembrzuski Mihály, Doylestown
Zimányi Rudolf dr., Irving
Zrinyi József, Washington
Zsoldos Imre, Washington

Ára: $3.00